

รายงานการวิจัย

เรื่อง

Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยใน
จังหวัดลำปาง

Generation Gap: the Learning, Worldview and Living of Social Different
Ages in Lampang Province

โดย

ผศ. ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

นางสาวปาณิสรา เทพรักษ์

นางสาวเพ็ญภัค รัตนคำฟู

นางสาวกาญจนา มาลัยทอง

นายรัช คิดอ่าน

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

MCU RS 800766073

รายงานการวิจัยฉบับ

เรื่อง

Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยใน
จังหวัดลำปาง

Generation Gap: the Learning, Worldview and Living of Social Different
Ages in Lampang Province

โดย

ผศ. ดร.สมจันท์ ศรีปราชยานนท์

นางสาวปาณิสรา เทพรักษ์

นางสาวเพ็ญภัค รัตนคำฟู

นางสาวกาญจนา มาลัยทอง

นายธวัช คัดอ่าน

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๖

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

MCU RS 800766073

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Generation Gap: the Learning, Worldview and Living of Social Different Ages in Lampang Province

By

Asst. Prof. Dr. Somchan Sripraschayanon

Ms. Panisara Theprak

Ms. Penpek Rattanakamfu

Ms. Kanjana Malaitong

Mr. Tawat Kid-arn

Nakhon Lampang Buddhist College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2566

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800766073

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง
ผู้วิจัย	: ผศ. ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ นางสาวปาณิสรา เทพรักษ์ นางสาวเพ็ญกัศ รัตนคำฟู นางสาวกาญจนา มาลัยทอง และนายธวัช คีตอ่าน
ส่วนงาน	: วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ	: ๒๕๖๖
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) เพื่อศึกษาโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน ๒) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง ๓) เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและปฏิบัติการ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพจำนวน ๓๐ คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสนทนากลุ่ม ๑๔ คน และกลุ่มเป้าหมายเชิงปฏิบัติการจำนวน ๘๕ คน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและกระบวนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

โลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน มี ๕ มิติ คือ ๑) วิถีชีวิตที่มีการแข่งขันกันในทุกด้าน ๒) วิถีชีวิตท่ามกลางค่านิยมทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ๓) วิถีชีวิตการแก่งแย่งทางด้านเศรษฐกิจ ๔) วิถีชีวิตที่มุ่งเอาแต่ประโยชน์ส่วนตัวด้านการเมืองและการปกครอง ๕) วิถีชีวิตที่ถูกขัดเกลามาจากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งวิถีชีวิตจากโลกทัศน์ ๕ มิติ จำแนกออกเป็น รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ได้ ๔ ประเภท คือ ๑) รูปแบบเชิงปัจเจกบุคคล ๒) รูปแบบเชิงหน้าที่และการงาน ๓) รูปแบบเชิงเทคโนโลยีสารสนเทศ และ ๔) รูปแบบเชิงอุดมคติเดียวกัน ทั้งกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในพื้นที่จังหวัดลำปาง มี ๕ อย่าง ได้แก่ ๑) การมีส่วนร่วมด้านอัตลักษณ์และวิถีชีวิตชุมชนกึ่งเมือง ซึ่งขับเคลื่อนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) ทุนทางภูมิวัฒนธรรม ด้านบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรม ศักยภาพทางสังคม วัฒนธรรม ๓) การบริหารจัดการและแก้ปัญหาภายในชุมชนตนเองโดยการมีส่วนร่วม ๔) การออกแบบกิจกรรมเวทีชุมชนและเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม ๕) การถอดบทเรียนสู่การปฏิบัติผ่านการเรียนรู้ร่วมกันจากการปฏิบัติตามแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล

การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง มี ๔ นวัตกรรม คือ ๑) นวัตกรรมการจัดทำเวทีชุมชน ๓ ขั้นตอน คือ (๑.๑) ระดมความคิดเห็น (๑.๒) ออกแบบกิจกรรม (๑.๓) เสนอกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการมีคณะกรรมการวิจัยชุมชน ๒) การออกแบบการวิเคราะห์บริบทชุมชน ตัวอย่างรูปแบบการเรียนรู้ วิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของ

ชุมชน ๓) การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ๔) การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาการเรียนรู้จากการปฏิบัติ ๓ ระยะ คือ ๔.๑) กระบวนการต้นน้ำ ๔.๒) กระบวนการกลางน้ำ ๔.๓) กระบวนการปลายน้ำ อย่างไรก็ตาม การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัย ใช้ทฤษฎี KAP โดยการให้ความรู้สู่การปรับทัศนคติ และ ปฏิบัติการสร้างความรัก ความสามัคคี เห็นอกเห็นใจกัน เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้นแบบได้

Research Title: Generation Gap: the Learning, Worldview and Living of Social Different Ages in Lampang Province

Researchers: Asst. Prof. Dr. Somchan Sripraschayanon, Ms. Panisara Theprak, Ms. Penpek Rattanakamfu, Ms. Kanjana Malaitong and Mr.Tawat Kid-Am

Department: Nakhon lampang Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2566/2023

Research Scholarship Sponsor: Thailand Science Research and Innovation Fund

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the worldview and living of social different ages in present day; 2) to study the process of social different Ages in Lampang province; 3) to create innovations in collaborative learning of social different ages in Lampang Province. This study was the qualitative research based on documents, in-depth interviews and action research by using 30 key informants in qualitative, 14 key informants in focus group and 85 key informants in practice. Data were analyzed by descriptive content and the process of create innovations in collaborative learning of social different ages.

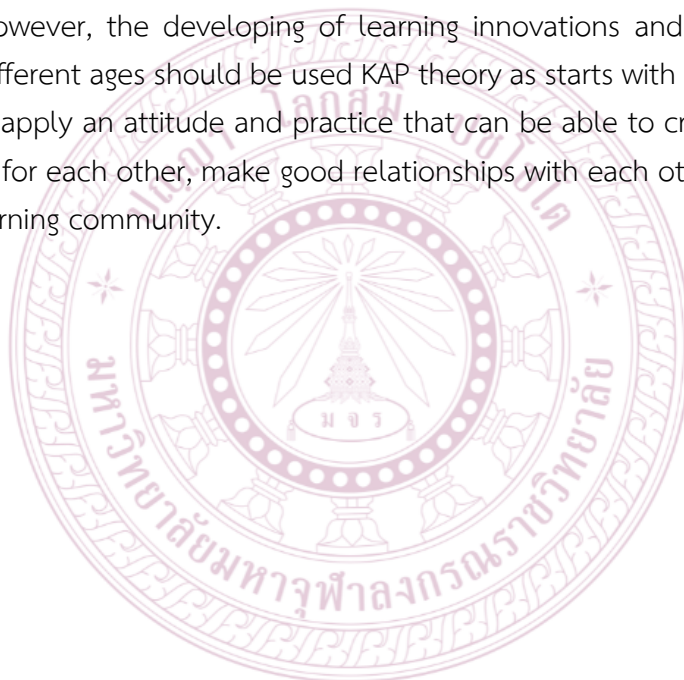
The result of study is found that:

The worldview of social life consists of five dimensions: 1) A way of life that has competition in every aspect, 2) A way of life amidst social values that are always changing, 3) A way of life with competition in the economic, 4) A way of life that focuses only on personal gain in politics and government, and 5) A way of life that has been refined from local wisdom and culture. The way of life from the five-dimensional worldview can be classified into four types of living and learning styles: 1) individual styles, 2) duties and work styles, 3) information and technology styles, and 4) Idealistic styles as including activities, interests, and opinions.

The learning process of societies of different ages in the target area can be divided into five things: 1) Participation in the identity and way of life of semi-urban communities which is mobilized by local administrative organizations; 2) Geo-cultural capital as people, local wisdom, rituals, social and cultural potential; 3) Managing and solving problems within one's own community through participation; 4) Designing community forum and participatory network activities; 5) Extracting lessons into

practice through joint learning practices and lessons learned for implementation of the municipality's local development plan.

Developing innovations for learning and living together for a society of different ages in Lampang Province have four innovations as: 1) Innovation for creating a community forum that can be divided into three steps namely (1.1) brainstorming ideas (1.2) designing activities (1.3) proposing creative activities Including to have a community research committee; 2) Designing community context analysis, creating prototype of innovative learning and analysis of community learning process; 3) Design of creative activities; 4) Analysis of learning development patterns from practice in three phases: 4.1) Upstream processes; 4.2) Midstream process; and 4.3) downstream process. However, the developing of learning innovations and living together in a society of different ages should be used KAP theory as starts with providing knowledge to lead and apply an attitude and practice that can be able to create love, unity and compassion for each other, make good relationships with each other, and truly create a model learning community.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี เพราะได้รับการสนับสนุนอนุเคราะห์ที่ให้การช่วยเหลือจากหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ให้โอกาสในการทำวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนผู้บริหาร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่วิทยาลัยสงฆ์ทุกรูป/ท่านที่ให้ความอนุเคราะห์การดำเนินงาน

กราบขอบพระคุณท่านกองสวัสดิการเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ที่ช่วยอนุเคราะห์การให้ประชุมเชิงปฏิบัติการ การปฏิบัติการ และให้ข้อมูลสำคัญแก่คณะผู้วิจัย เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้กันของสังคมต่างวัยในพื้นที่สร้างสรรค์ และขอณัติการ/ขอบพระคุณผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญทั้งการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการจัดทำเวทีคั่นข้อมูล ตลอดจนผู้ที่ไม่ได้เอ่ยนามมา ณ โอกาสนี้ ที่ได้ให้การช่วยเหลือ อนุเคราะห์การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนผู้แต่งหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการประกอบการค้นคว้า ขอพลาบุญแห่งองค์ความรู้จากการวิจัยที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาตน สังคม และประเทศชาติ จงส่งผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ประสบแต่ความสุขความเจริญในชีวิตและหน้าที่การงานทุกรูป/ทุกท่าน

ผศ. ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ
๑๕ กันยายน ๒๕๖๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๕
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๕
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๘
๑.๖ ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย.....	๙
๑.๗ ผลผลิตจากการวิจัย.....	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเจนเนอร์เรชั่น (Generation).....	๑๐
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์.....	๒๐
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล.....	๒๖
๒.๔ แนวคิดกระบวนการเรียนรู้.....	๓๘
๒.๕ แนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space).....	๖๓
๒.๖ แนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย.....	๗๕
๒.๗ ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทศนคติและพฤติกรรม (KAP).....	๘๐
๒.๘ บริบทพื้นที่ของการวิจัย.....	๘๕
๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๙๑
๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework).....	๙๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๐๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๑๐๐
๓.๒ พื้นที่การวิจัย/กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	๑๐๒
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๑๑๑
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๑๑๗

๓.๕ แผนการดำเนินการวิจัย.....	๑๑๘
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๒๐
๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย.....	๑๒๑
บทที่ ๔ ผลการศึกษาวิจัย.....	๑๒๖
๔.๑ โลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน.....	๑๒๖
๔.๒ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง.....	๑๕๔
๔.๓ นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง.....	๑๖๔
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย.....	๑๘๖
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผลวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	๑๘๘
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๘๘
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๑๙๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๙๗
บรรณานุกรม.....	๑๙๙
ภาคผนวก.....	๒๐๙
ภาคผนวก ก เครื่องมือแบบสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม และชุดปฏิบัติการ.....	๒๑๐
ภาคผนวก ข ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย.....	๒๑๖
ภาคผนวก ค หนังสือขอเชิญเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ.....	๒๑๙
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมทำเวทีถอดองค์ความรู้.....	๒๒๒
ภาคผนวก ง รายนามผู้ให้ข้อมูลการวิจัย	๒๒๖
ภาคผนวก จ ประมวลภาพกิจกรรมการวิจัย.....	๒๓๖
ภาคผนวก ฉ การรับรองผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๒๓๙
ภาคผนวก ช ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบจากงานวิจัย (Output/Outcome/Impact)	๒๔๔
ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัยและผู้ร่วมวิจัย.....	๒๔๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
แผนภาพที่ ๒.๑ ปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ (Humen interaction)	๓๕
แผนภาพที่ ๒.๒ ระดับความต้องการของมนุษย์ ๕ ชั้น	๕๗
แผนภาพที่ ๒.๓ จุดเรียนรู้เทศบาลตำบลเกาะคา	๘๘
แผนภาพที่ ๒.๔ กรอบแนวคิดการวิจัย	๙๙
แผนภาพที่ ๓.๑ กระบวนการวิจัย	๑๒๒
แผนภาพที่ ๔.๑ กลุ่ม Gen B ที่มีอายุมากกว่า ๕๙ ปี ขึ้นไป	๑๒๓
แผนภาพที่ ๔.๒ กลุ่ม Gen X ที่มีอายุมากกว่า ๔๓ - ๕๘ ปี	๑๒๗
แผนภาพที่ ๔.๓ กลุ่ม Gen Y ที่มีอายุมากกว่า ๒๓ - ๔๒ ปี ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษาและวัยกำลังทำงาน	๑๒๘
แผนภาพที่ ๔.๔ กลุ่ม Gen Z เป็นคนที่เกิดหลังปี ๒๕๔๓ มีอายุน้อยกว่า ๒๒ ปี	๑๒๙
แผนภาพที่ ๔.๕ ต้นทุนบุคคลของพื้นที่ที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มจิตอาสา	๑๕๕
แผนภาพที่ ๔.๖ ต้นทุนทางภูมิปัญญาสู่การผลิตภัณฑ์กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี	๑๕๖
แผนภาพที่ ๔.๗ ต้นทุนด้านความเชื่อ พิธีกรรมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น	๑๕๖
แผนภาพที่ ๔.๘ ต้นทุนด้านเทคโนโลยีของเทศบาลที่ให้บริการแก่ชุมชน	๑๕๗
แผนภาพที่ ๔.๙ ต้นทุนด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน	๑๕๘
แผนภาพที่ ๔.๑๐ การทำเวทีชุมชนร่วมกันของแต่ละช่วงวัยในพื้นที่	๑๖๔
แผนภาพที่ ๔.๑๑ การระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในพื้นที่	๑๖๕
แผนภาพที่ ๔.๑๒ การออกแบบและนำเสนอรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในพื้นที่	๑๖๖
แผนภาพที่ ๔.๑๓ กิจกรรมการหาไม้เท้าศรีกับการมีส่วนร่วมของทุกช่วงวัยในพื้นที่สร้างสรรค์	๑๖๘
แผนภาพที่ ๔.๑๔ กิจกรรมค่าย ๔ Gen ขอพื้นที่เชิงสร้างสรรค์	๑๗๐
แผนภาพที่ ๔.๑๕ การถอดบทเรียนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์	๑๗๖
แผนภาพที่ ๔.๑๖ กิจกรรมการเสนอเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาแก่ท้องถิ่น	๑๘๐
แผนภาพที่ ๔.๑๗ นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง	๑๘๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำว่า ช่องว่างระหว่างวัย มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Generation Gap” ที่มีความหมายถึงความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดจากช่วงวัยแตกต่างกันทั้งทางด้านทัศนคติ ความคิด รสนิยม ค่านิยมฯ ซึ่งเป็นช่องว่างที่เกิดขึ้นได้กับทุกครอบครัว ที่ทำงาน ชุมชนและสังคม ซึ่งบางครั้งอาจทำให้ใจรับสภาพได้และมองเป็นสิ่งที่ปกติธรรมดา แต่บางทีก็อาจจะวางเฉยได้ เพราะอาจจะเป็นมูลเหตุแห่งอันตรายมากมาย เช่น การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยจนกลายเป็นเครือข่ายออนไลน์ที่ก่อให้เกิดปัญหา ยาเสพติด ความรุนแรง ความผิดเรื่องเพศต่อเยาวชน เป็นจำนวนมาก ฯลฯ ขณะที่ผู้ใหญ่ก็ไม่สามารถตามทันยุคสมัยและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างเด็กและเยาวชนได้^๑

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังประสบปัญหาความแตกต่างทางด้านความคิด ความชอบ พฤติกรรมและแบบแผนการใช้ชีวิตที่ท่ามกลางการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการทำงานและการอยู่ร่วมกันในองค์กรหรือหน่วยงานและรวมไปถึงชุมชนต่างๆ ความแตกต่างดังกล่าว ทำให้เกิดการทะเลาะ การโต้เถียง และนำไปสู่การแตกร้างไปในที่สุด ด้วยเหตุแห่งความแตกต่างทางด้าน Generation ที่มีการปลูกฝังทางด้านความคิด อุดมการณ์และทัศนคติที่ต่างกันไป

กรมการพัฒนาชุมชน ได้แบ่งความแตกต่างระหว่างช่วงวัย ออกเป็น ๔ รุ่น ได้แก่

๑. Gen B หรือ Baby Boomer เป็นคนที่เกิดในช่วงปี ๒๔๘๙ – ๒๕๐๗ เป็นกลุ่มคนที่มองโลกในแง่ดี เป็นพี่เลี้ยงที่ดี มีจริยธรรม การทำงานเข้มแข็ง
๒. Gen X เป็นคนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๐๘ – ๒๕๒๓ เป็นกลุ่มคนที่รักอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์ เป็นนักสื่อสารที่แข็งแกร่ง
๓. Gen Y เป็นคนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๒๔ – ๒๕๔๓ เป็นกลุ่มคนที่รอบรู้เทคโนโลยี ให้ความร่วมมือ มีจิตสำนึกส่วนร่วม

^๑ ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด, ช่องว่างระหว่างวัย, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: https://nctc.oncb.go.th/ewt_news.php?nid=409&filename=index [๗ กันยายน ๒๕๖๕].

๔. Gen Z เป็นคนที่เกิดหลังปี ๒๕๔๓ เป็นต้นไป เป็นกลุ่มคนที่คล่องดิจิทัล/คอมพิวเตอร์ ประยุกต์เก่งเป็นคนเก่งในกำลังแรงงานหลากหลาย^๒

ความแตกต่างที่เด่นชัดและแตกต่างมากที่สุดคือการข้ามช่วงวัยระหว่าง Gen B และ Gen Z ที่มีลักษณะและทัศนคติที่แตกต่างกัน ได้แก่

กลุ่ม Gen B หรือ Baby Boomers กลุ่มประชากรที่เกิดช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สืบเนื่องจากการที่โลกสูญเสียประชากรในการสงครามส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานในการผลิตสินค้า การฟื้นฟูประเทศ จำเป็นต้องเร่งอัตราการผลิตที่ใช้แรงงานจำนวนมาก ทำให้เกิดค่านิยมส่งเสริมการมีสมาชิกในครอบครัวจำนวนมากเพื่อช่วยทำมาหากินและแก้ปัญหาความยากจนขึ้นแค้น ต่อมาภายหลังประชากรมีจำนวนมากกว่าทรัพยากรที่มีอยู่จนเกิดปัญหาการแข่งขันในยุคก่อน ด้วยการมีลูก จำเป็นต้องมีภาระค่าใช้จ่ายตามมา เมื่อผ่านพ้นช่วงสงครามเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัวทำให้กลุ่มชนในยุค Baby Boomers ถูกสอนให้มีความอดทน ขยันทำงาน มีความระมัดระวังสูง และมีนิสัยประหยัดอดออม เพราะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตที่ยากลำบากในช่วงชีวิตที่ผ่านมา สิ่งเหล่านี้ปลูกฝังถ่ายทอดให้คนยุคนี้ ไม่กลัวที่จะต้องทำงานหนัก คุณสมบัติเหล่านี้เป็นพื้นฐานของการต่อสู้ฟันฝ่าเพื่อเริ่มต้นก่อร่างสร้างธุรกิจของตนเอง ทั้งธุรกิจที่เกิดขึ้นมาทดแทนธุรกิจที่หายไปในช่วงยุคสงคราม และธุรกิจใหม่ที่ถือกำเนิดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของคนจำนวนมากที่เกิดขึ้นมาในยุคนี้ สินค้าต่าง ๆ ของไทยที่คุ้นหูคุ้นตาเกิดมาจากฝีมือของกลุ่มคน GenB ที่ปัจจุบันร่ำรวยเป็นเจ้าสัว เป็นเจ้าของกิจการขนาดใหญ่และได้ส่งมอบกิจการให้ทายาทขึ้นมายุคแล้วนั่นก็คือ กลุ่มคน GenX ที่ตามมา

ขณะที่กลุ่ม GenY หรือกลุ่ม Millennium เกิดช่วงยุคปี ค.ศ. ๒๐๐๐ พวกเขาเกิดขึ้นมาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในโลกเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง เป็นยุคที่การเข้าถึงข้อมูลเป็นไปอย่างสะดวก รวดเร็วและมีต้นทุนไม่สูงมาก เด็กกลุ่มนี้ได้รับการดูแลจากครอบครัวอย่างเต็มที่ ด้วยเหตุผลพ่อแม่มีการมีงานทำเป็นหลักฐานมั่นคง สามารถให้สิ่งอำนวยความสะดวกแก่ลูกได้อย่างเต็มที่ ให้การศึกษาที่สูงเท่าที่เป็นไปได้ เด็ก GenY เติบโตขึ้นมาท่ามกลางความเพียบพร้อม ความสะดวก ความง่าย และข้อจำกัดที่ลดน้อยลงมากกว่ายุคก่อน เด็กยุคนี้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็ว พวกเขาสามารถหาข้อมูลมาหักล้างคำสอนของพ่อแม่หรือบุคคลได้อย่างทันที ทำให้ GenY ค่อนข้างมีความมั่นใจในตนเองสูง ไม่ชอบอยู่ในกฎระเบียบที่เคร่งครัด ชอบการใช้ชีวิตแบบอิสระ ไม่ยึดติดกรอบ เป็นกลุ่มที่มีความคิดสร้างสรรค์ ชอบให้คนเอาใจใส่ แต่ไม่ชอบทำงานหนัก ชอบความท้าทายความสามารถ อยากก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วแม้อายุน้อย เป้าหมายไม่ใช่การเข้าทำงานในบริษัทขนาดใหญ่แต่หวังที่จะเป็นเจ้าของธุรกิจของตนเองที่สามารถควบคุมดูแลได้ไม่ยากนักและที่สำคัญต้องสร้างความสุขให้แก่ตนเอง

หากจะกล่าวถึงความแตกต่างระหว่างวัย (Generation Gap) สังเกตได้ว่า ปัจจุบันเกิดความเห็นที่แตกต่างกันทั้งแนวคิด หลักการ และการเรียนรู้ ตลอดถึงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน อันมี

^๒ กรมการพัฒนาชุมชน, กภาพพัฒนากร, (กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๒), หน้า ๑๕.

สาเหตุมาจากการเลี้ยงดูและบรรยากาศที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัยที่ไม่เหมือนกัน สร้างแรงกดดันทำให้ทั้งสองกลุ่มเกิดความเห็นที่แตกต่างและนำไปสู่ความแตกแยก ไม่สามารถร่วมงานกันได้ ปัญหาเรื่อง Generation Gap จึงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำก่อให้เกิดความวุ่นวายในการดำเนินชีวิตของแต่ละ Generation โดยเฉพาะ Gen B ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้สูงวัยที่ถือว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงในภาวะการณ์แห่งสังคมผู้สูงวัยในปัจจุบัน โดยส่วนมากจะเกิดปัญหาการถูกทอดทิ้ง ความว้าเหว่ ความเหงา ความเศร้าที่กัดดันสภาพทางด้านจิตใจ ตลอดจนสภาพความเจ็บป่วยทางด้านร่างกายที่เกิดจากปัญหาสุขภาพ เช่น เบาหวาน ความดัน ความเสื่อมโทรมทางร่างกาย ฯลฯ ขณะที่ Gen Z เป็นเยาวชนสมัยใหม่ที่มีลักษณะพฤติกรรมไม่ค่อยจะสู้งาน ไม่รู้จักอดทน ไม่มีระเบียบแบบแผน ไม่ทุ่มเท ไม่มีความจงรักภักดีต่อองค์กร มีความมั่นใจในตนเองสูง ฯลฯ

ปัจจัยข้างต้นเป็นมูลเหตุให้เกิดปัญหาทางสังคมที่เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุและการประคับประคองเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีในประเทศชาติให้รู้จักระเบียบวินัย รู้จักบทบาทและหน้าที่ที่พึงกระทำต่อตนเองและผู้อื่น และเป็นสิ่งที่เร่งด่วนที่จะต้องมีการหาช่องว่างของวัยเพื่อนำมาสู่การจัดแบบแผนการใช้ชีวิตร่วมกันของแต่ละช่วงวัยให้มีความสุข โดยการวิเคราะห์แง่มุมเชิงบวกของแต่ละวัยมาสู่กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่เกิดจากความแตกต่างระหว่างช่วงวัย ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. ควรทำความเข้าใจพื้นฐานทัศนคติของแต่ละช่วงวัย
๒. พยายามที่จะผสมผสานความแตกต่าง
๓. มองหาจุดแข็งจุดอ่อนของแต่ละช่วงวัย
๔. ดึงจุดแข็งและจุดอ่อนของแต่ละช่วงวัยมาใช้ให้เป็นประโยชน์^๓

จังหวัดลำปาง ถือว่าเป็นหนึ่งจังหวัดความแตกต่างทางด้านช่วงวัย ซึ่งจากการสำรวจสถิติในปี ๒๕๖๓ พบว่า ประชากรทั้งหมดมีจำนวน ๕๕๔,๘๘๓ คน แบ่งเป็นเพศชาย จำนวน ๒๖๗,๗๓๖ คน เพศหญิง จำนวน ๒๘๗,๑๔๗ คน ซึ่งมีช่วงวัยจำแนกดังตารางด้านล่าง

ช่วงอายุ	ชาย	หญิง	รวม
๐-๔ ปี	๑๐,๖๖๒	๙,๙๓๙	๒๐,๖๐๑
๕-๙ ปี	๑๒,๘๒๘	๑๒,๓๑๘	๒๕,๑๔๖
๑๐-๑๔ ปี	๑๔,๕๐๗	๑๓,๖๓๙	๒๘,๑๔๖
๑๕-๑๙ ปี	๑๔,๖๙๑	๑๓,๘๙๖	๒๘,๕๘๗
๒๐-๒๔ ปี	๑๔,๖๘๓	๑๓,๓๕๑	๒๘,๐๓๔
๒๕-๒๙ ปี	๑๔,๑๓๕	๑๓,๑๘๙	๒๗,๓๒๔
๓๐-๓๔ ปี	๑๓,๔๐๓	๑๓,๐๖๒	๒๖,๔๖๕
๓๕-๓๙ ปี	๑๓,๖๔๕	๑๓,๖๗๐	๒๗,๓๑๕

^๓ นิภา วิริยะพิพัฒน์, บทบาท HRM : การจัดการช่องว่างระหว่างวัยในองค์กร, (กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๖๐).

ช่วงอายุ	ชาย	หญิง	รวม
๔๐-๔๔ ปี	๑๕,๕๐๒	๑๖,๕๖๔	๓๒,๐๖๖
๔๕-๔๙ ปี	๑๙,๒๓๑	๒๒,๖๒๔	๔๑,๘๕๕
๕๐-๕๔ ปี	๒๓,๗๒๔	๒๘,๓๓๗	๕๒,๐๖๑
๕๕-๕๙ ปี	๒๗,๗๓๒	๓๑,๕๑๘	๕๙,๒๕๐
๖๐-๖๔ ปี	๒๕,๙๗๖	๒๘,๗๕๑	๕๔,๗๒๗
๖๕-๖๙ ปี	๑๘,๘๗๓	๒๑,๐๖๙	๓๙,๙๔๒
๗๐-๗๔ ปี	๑๑,๕๓๓	๑๓,๐๖๗	๒๔,๖๐๐
๗๕-๗๙ ปี	๗,๒๙๑	๘,๘๑๐	๑๖,๑๐๑
๘๐-๘๔ ปี	๕,๑๙๔	๗,๐๖๒	๑๒,๒๕๖
๘๕-๘๙ ปี	๒,๙๙๓	๔,๓๓๙	๗,๓๓๒
๙๐-๙๔ ปี	๘๙๒	๑,๕๗๒	๒,๔๖๔
๙๕-๙๙ ปี	๒๐๓	๓๐๔	๕๐๗
๑๐๐ ปีขึ้นไป	๓๘	๖๖	๑๐๔
รวม	๒๖๗,๗๓๖	๒๘๗,๑๔๗	๕๕๔,๘๘๓

ที่มา: DOH Dashboard กรมอนามัย (ข้อมูลจาก HDC)

ข้อมูล ณ วันที่: ๒๐ มกราคม ๒๕๖๓

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่าประชากรในจังหวัดลำปางมีความแตกต่างระหว่างวัยในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งจะส่งผลในเชิงเศรษฐกิจและสังคมในอนาคตอันใกล้ ก่อปรกับปัญหาความแตกต่างทางด้านทัศนคติที่อาจจะก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางวัยและสังคม ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน การเข้าใจที่แตกต่างกันแต่ละช่วงวัยที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย ตลอดจนการทัศนคติในการใช้ชีวิตที่มีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งสามารถเห็นได้ชัดจากสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศที่เกิดจากรากเหง้าของความแตกต่างทางด้านช่องว่างวัยที่ทำให้ไม่สามารถในการประนีประนอมกัน ซึ่งปัญหาช่องว่างระหว่างวัยเกิดขึ้นได้ในทุกหน่วยของสังคม ตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน จนกระทั่งสังคมประเทศทั้งหมด เพราะคนในแต่ละยุคเกิดและเติบโตมาภายใต้สภาพบริบทที่ต่างกัน ดังนั้นการเปิดใจทำความเข้าใจผู้ที่เห็นต่างโดยเฉพาะผู้ที่เห็นต่างจากกลุ่มคนต่างวัยนั้นจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการหันหน้าเข้าหากัน พุดคุยและแก้ไขปัญหาร่วมกัน^๔

จากเหตุผลข้างต้น คณะวิจัยจึงมีความสนใจเกี่ยวกับ Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อศึกษาโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัย การจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย

^๔ กรุงเทพธุรกิจ, ปัญหาช่องว่างระหว่างวัย, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/126347> [๗ กันยายน ๒๕๖๕].

ของจังหวัดลำปาง เพื่อหาทางออกในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคม โดยคณะผู้วิจัยได้คัดสรรพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางที่ถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมการส่งเสริมผู้สูงอายุซึ่งอยู่ในช่วงวัยของ Baby Boomers หรือ Gen B แต่กระนั้นปัจจัยสำคัญ ได้แก่ กลุ่มผู้ทำงานในช่วง Gen Y และเยาวชนในช่วง Gen Z ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มหลานเหลนที่พึงจะศึกษาหาหนทางที่เป็นพลเมืองที่ดีและเรียนรู้สิ่งดีงาม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีที่ดีงามจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษได้สรรค์สร้างและแฝงด้วยมิติทางศีลธรรม จริยธรรม สังคมและปัญหาในชุมชน ตลอดจนเป็นนวัตกรรมชุมชนที่มีกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เป็นจุดกึ่งกลางแห่งศูนย์รวมจิตใจของทุกช่วงวัยในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพื่อสร้างคุณค่าและกระบวนการเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันสังคมต่างวัยให้แก่สังคมและชุมชนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง
- ๑.๒.๓ เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓.๑ โลกทัศน์การใช้ชีวิตของแต่ละช่วงวัยในสังคมยุคปัจจุบันเป็นอย่างไร และแต่ละช่วงวัยมีพฤติกรรมแสดงออกและความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างไร
- ๑.๓.๒ กระบวนการเรียนรู้ของแต่ละช่วงวัยเป็นอย่างไร แต่ละช่วงวัยมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้อย่างไร และจะใช้กระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ในสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง ได้อย่างไร
- ๑.๓.๓ วิธีการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ของแต่ละช่วงวัยเป็นอย่างไร และจะใช้วิธีการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปางอย่างไรเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่น สภาพทางสังคม วิถีชีวิตชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรม และการใช้ชีวิตของแต่ละช่วงวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ในสังคมต่างวัย โดยคณะผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาในเนื้อหา ได้แก่

๑) โลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน โดยการศึกษาในแง่มุมและความเห็นด้านต่างๆ เช่น

(๑) โลกทัศน์ของแต่ละช่วงวัยในยุคปัจจุบันในมุมมองทางด้านความเชื่อและวัฒนธรรม ในท้องถิ่น โดยการศึกษาความแตกต่างของแต่ละช่วงวัยในมิติทางด้านศาสนา มิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรม มิติทางด้านจารีตและประเพณี มิติทางด้านการเมืองการปกครอง

(๒) โลกทัศน์การใช้ชีวิตผ่านการกระทำ/ความประพฤติของการใช้ชีวิตของแต่ละช่วงวัยในยุคปัจจุบัน โดยการศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างทางด้านพฤติกรรม ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และการทำงาน ด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

๒) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง โดยมุ่งศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสังคมต่างวัยเพื่อให้เกิดการสร้างความรู้ ความเข้าใจ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ และการอยู่ร่วมกันสังคมอย่างมีความ ซึ่งมีเนื้อหาในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

(๑) การศึกษาและสำรวจบริบทของชุมชนวิถีชีวิตในชุมชน

(๒) ศักยภาพทางด้านทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่เป็นความดั้งเดิมของชุมชนที่จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และสร้างสรรค์กิจกรรมแก่สังคมต่างวัยใน

(๓) การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เพื่อนำศักยภาพของชุมชนในมิติต่างๆ เข้ามาช่วยเชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน

(๔) การออกแบบและพัฒนากิจกรรมจากความสนใจแต่ละช่วงวัยเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย

๓) การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นการสร้างนวัตกรรมเชิงกระบวนการการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง ซึ่งมีเนื้อหาได้แก่

(๑) การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้สูงอายุ วัยทำงาน เด็กและเยาวชน ผู้นำท้องที่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

(๒) กระบวนการพัฒนาและสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย

(๓) การสังเคราะห์องค์ความรู้จากการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์

(๔) ชุดความรู้นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ คณะผู้วิจัยสนใจจะได้ทำการศึกษาในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่เป็นชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้เกิดการบูรณาการสร้างสรรค์สังคมให้เป็นชุมชนต้นแบบที่เกิดจากกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สร้างสันติสุข ทำให้เกิดความภาคภูมิใจของทุกเพศวัยและเป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เหมาะสมกับกับศาสตร์สมัยใหม่ได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มพื้นที่การวิจัย โดยมีเหตุผล ดังนี้ ๑) เป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับตัวจังหวัดลำปางที่มีโลกทัศน์การใช้ชีวิตแต่ละช่วงวัยชัดเจน ๒) เป็นพื้นที่หนึ่งที่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ๓) กลุ่มพื้นที่ต้นแบบที่มีการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการสร้างสรรค์กิจกรรมและกิจกรรมอื่นๆ ๔) พื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนกิจกรรมช่วงวัยอย่าง ๕) พื้นที่มีศักยภาพที่ดีจากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และ ๖) พื้นที่ที่สามารถสร้างและประสานพลังชุมชน เพื่อการบูรณาการและขับเคลื่อนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในสังคม

ต่างวัย ซึ่งจะช่วยออกและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยที่จะนำไปสู่การสร้างชุมชนต้นแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสถานการณ์สังคมปัจจุบันได้อย่างแท้จริง

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่มีบทบาทและความสำคัญในแต่ละช่วงวัยในชุมชน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำแนกตามเครื่องมือในการศึกษา ดังนี้

๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ ได้แก่ กลุ่มผู้ที่มีความแตกต่างระหว่างวัยที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมยุคปัจจุบัน จำนวน ๓๐ คน โดยแบ่งออกเป็น ๗ กลุ่ม ประกอบด้วย

(๑) กลุ่มผู้สูงอายุหรือ Baby Boomer ที่เกิดช่วงปี ๒๔๘๙ – ๒๕๐๗ ในจังหวัดลำปาง จำนวน ๕ คน

(๒) กลุ่มวัยทำงานหรือ Gen X ที่เกิดในช่วงปี ๒๕๐๘ – ๒๕๒๓ ในจังหวัดลำปาง จำนวน ๕ คน

(๓) กลุ่มวัยรุ่นหรือ Gen Y ที่เกิดในช่วงปี ๒๕๒๔ – ๒๕๔๓ ในจังหวัดลำปาง จำนวน ๕ คน

(๔) กลุ่มเด็กและเยาวชนหรือ Gen Z ที่เกิดหลังปี ๒๕๔๓ เป็นต้นไป ในจังหวัดลำปาง จำนวน ๕ คน

(๕) ปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง จำนวน ๓ คน

(๖) ผู้ประกอบการภาคเอกชนและอื่นๆ ในจังหวัดลำปาง จำนวน ๔ คน

(๗) หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดลำปาง จำนวน ๓ คน

๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายที่จะได้นำความเห็นที่พัฒนานวัตกรรมทางสังคมมาใช้ในการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง โดยการสร้างนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) ที่จะนำไปสู่การแผน พัฒนา ปฏิบัติการและขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จำนวน ๘๕ คน

๑.๔.๔. ขอบเขตด้านระยะเวลา การวิจัยเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ – พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ใช้ระยะเวลาในการทำวิจัยทั้งสิ้น ๗ เดือน

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย โดยผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่มีความสำคัญต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้และนวัตกรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัย โดยมีการศึกษาแนวคิด ได้แก่

(๑) แนวคิดเกี่ยวกับเจนเนอร์เรชั่น (Generation)

(๒) แนวคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์

(๓) แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

(๔) แนวคิดกระบวนการเรียนรู้

(๕) แนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)

(๖) แนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย

- (๗) ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะและพฤติกรรม (KAP)
- (๘) บริบทพื้นที่ของการวิจัย
- (๙) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- (๑๐) กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

โลกทัศน์ (Worldview) หมายถึง มุมมองของแต่ละช่วงวัยในสังคมไทยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต และการสร้างวัฒนธรรมใหม่ภายใต้ความหลากหลายของสังคมต่างวัยที่มีทั้ง GenB, GenX, GenY และ GenZ โดยแต่ละช่วงวัยได้กำหนดเป้าหมาย คุณค่าและพฤติกรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยโลกทัศน์ของสังคมต่างวัยส่งผลกระทบต่อสังคมในมิติ ดังนี้ ๑) มิติทางด้านวิถีชีวิต ๒) มิติทางด้านสังคม ๓) มิติทางด้านเศรษฐกิจ ๔) มิติทางการเมืองการปกครอง และ ๕) มิติทางด้านกฎหมายและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งทำให้สังคมเกิดการเรียนรู้และแสดงพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันในสังคม

สังคมต่างวัย (Different Ages) หมายถึง ช่องว่างระหว่างวัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางด้านมุมมอง ความคิด ความประพฤติและทิศทางการใช้ชีวิตในสังคม ซึ่งปัจจุบันสังคมไทยกำลังตกอยู่สภาวะการผันแปรความแตกต่างทางด้านความคิดและการดำเนินชีวิตที่ไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยแต่ละช่วงวัยมีความคิด หลักการ ทักษะและเป้าหมายการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันออกไป จนบางครั้งทำให้เกิดความขัดแย้งที่เกิดจากช่องว่างระหว่างวัยและการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัย

การใช้ชีวิต (Living) หมายถึง การดำเนินชีวิตของแต่ละช่วงวัยที่เกิดจากโลกทัศน์ในมุมมองที่แตกต่างกัน โดยมีพื้นฐานจากทัศนคติที่เกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ทางสังคมที่แตกต่างกันไป ทั้งความเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติ และหลักการใช้ชีวิตที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่หล่อหลอมเป็นจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อมุมมอง หลักการ และเจตคติในการใช้ชีวิตที่มีรูปแบบแตกต่างกันไปในแต่ละยุคแต่ละสมัย

การเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของสังคมทุกช่วงวัยในพื้นที่ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนากิจกรรมที่เกิดจากความต้องการของแต่ละช่วงวัยเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการถ่ายทอดความรู้สึก ความต้องการและเป้าหมายชีวิตของแต่ละช่วงวัยด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสวงหาแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละช่วงวัย โดยกระบวนการเรียนรู้มุ่งเน้นการพัฒนาช่วงวัยตามทฤษฎี KAP ได้แก่ การให้ความรู้แก่ทุกช่วงวัย (Knowledge) การหล่อหลอมละลายพฤติกรรมและสร้างทัศนคติที่ดีต่อกัน (Attitude) และการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชน (Practice) ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ที่จะนำไปสู่การเข้าใจกัน การปรับทัศนคติและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ พึงพาอาศัยซึ่งกันและกันในสังคมยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

นวัตกรรมการเรียนรู้ (Knowledge Innovation) หมายถึง ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย โดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละช่วงวัยกับศาสตร์สมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยอาศัยกลไกทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของแต่ละช่วงวัยในการพัฒนาและสร้างชุมชนต้นแบบเชิงสร้างสรรค์ท่ามกลางความหลากหลายทางด้านเจเนอเรชั่น (Generation) ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จะมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างวัย และกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อช่วยในการปรับทัศนคติ มุมมองและการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในสังคมยุคใหม่ได้อย่างถูกต้อง

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- ๑.๖.๑ ได้เข้าใจมุมมองและโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน
- ๑.๖.๒ ได้องค์ความรู้กระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย
- ๑.๖.๓ ได้ชุดนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย
- ๑.๖.๔ ได้ชุมชนเข้มแข็งจากการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์กับการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัย
- ๑.๖.๕ เกิดชุมชนต้นแบบในการสร้างสันติสุขของการอยู่ร่วมกันของชุมชนต่างวัย
- ๑.๖.๖ สามารถนำนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สู่การกำหนดนโยบายท้องถิ่น

๑.๗ ผลผลิตจากการวิจัย

- ๑.๗.๑ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับ Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัย จำนวน ๑ ชุด
- ๑.๗.๒ ได้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยเชิงสร้างสรรค์ จำนวน ๑ แห่ง ในจังหวัดลำปาง
- ๑.๗.๓ การกระบวนการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยเชิงสร้างสรรค์ จำนวน ๑ กระบวนการ
- ๑.๗.๔ สื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยเชิงสร้างสรรค์ จำนวน ๒ ชิ้น และเผยแพร่ในช่องทางสื่อมีเดีย จำนวน ๒ ช่องทาง

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัด” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เพื่อหาแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และพัฒนาไปสู่การสร้างนวัตกรรมชุมชนของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง โดยการเสนอทิศทางการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขภายใต้ความแตกต่างระหว่างช่วงวัยของยุค GenB, GenX, GenY และ GenZ ที่กระบวนการรับรู้และเรียนรู้ทั้งทางด้านวิชาการ เทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดแตกต่างกัน แต่ด้วยโครงการวิจัยมุ่งพยายามในการหาแนวทางที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวร่วมกันของสมาชิกในชุมชน เพื่อเป็นบรรทัดฐานและแบบการปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับกันทุกเพศ วัย รวมถึงกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นนวัตกรรมชุมชนสุขภาพที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของช่วงวัย ซึ่งจะสามารถลดปัญหาช่องว่างระหว่างเพศ วัยได้อย่างเหมาะสมกับโลกยุคปัจจุบัน โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเจเนอเรชัน (Generation)
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
- ๒.๔ แนวคิดกระบวนการเรียนรู้
- ๒.๕ แนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)
- ๒.๖ แนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย
- ๒.๗ ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรม (KAP)
- ๒.๘ บริบทพื้นที่ของการวิจัย
- ๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับเจเนอเรชัน (Generation)

๒.๑.๑ ความเป็นมาของเจเนอเรชัน

ทฤษฎีเจเนอเรชัน เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายความแตกต่างของคนต่างรุ่น โดยจะเริ่มต้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ทั้งนี้เนื่องมาจากบุคคลที่เกิดหลังสงครามโลกครั้งที่สองยังคงมีชีวิตอยู่จนถึงปัจจุบัน ในขณะที่บุคคลที่เกิดก่อนสงครามโลกครั้งที่สองนั้นเสียชีวิตหมดแล้ว ทำให้ปัจจุบันมี “ชั่วคน” หรือ “ชั่วอายุคน” (Generation) ทั้งหมด ๕ เจเนอเรชันที่ยังมีชีวิตอยู่บนโลกใบนี้ คือ เบ

บ๊อบบี้เมอร์ (Baby boomers) เจเนอเรชัน เอ็กซ์ (Generation X) เจเนอเรชันวาย (Generation Y) เจเนอเรชัน ซี (Generation Z) และเจเนอเรชัน อัลฟา (Generation Alpha)^๑

เจเนอเรชันมีความคิดริเริ่มมาจากแนวคิดของชาวตะวันตก การจัดกลุ่มลักษณะนี้ก่อให้เกิดการศึกษาวเคราะห์ความแตกต่าง ด้านความคิดและพฤติกรรมในการใช้ชีวิต การบริโภคและการทำงาน ทำให้เข้าใจคุณลักษณะของประชากรในแต่ละยุคสมัยดีขึ้น ในปัจจุบันนี้มีการนำแนวคิดและผลการศึกษาดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ ในการบริหารจัดการหลายแขนง ไม่ว่าจะเป็นการตลาด การพัฒนาองค์กร การบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น มักแบ่งกลุ่มเจเนอเรชันโดยมองเรื่องอายุคนเป็นเกณฑ์มากกว่าอายุงาน^๒

โดยแนวคิดเกี่ยวกับเจเนอเรชันเชื่อว่าบุคคลที่เกิดในช่วงเวลาเดียวกันย่อมมีประสบการณ์ร่วมกันทางสังคมและพบเจอปรากฏการณ์ต่างๆ ในทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ทำให้คนที่เกิดในเจเนอเรชันเดียวกันมีค่านิยมร่วมกัน นอกจากนี้ทฤษฎีเจเนอเรชันยังศึกษาทั้งในด้านพฤติกรรม สังคม การใช้ชีวิตและความคิดต่างๆ สาเหตุที่คนแต่ละช่วงวัยมีความคิดและพฤติกรรมต่างกันนั้นเป็นเพราะว่าสภาพสังคมในช่วงนั้นๆ เป็นปัจจัยที่หล่อหลอมความคิดและทำให้เกิดพฤติกรรมเหล่านั้นขึ้นมา เมื่อเราสามารถเข้าใจความแตกต่างของประชากรแต่ละกลุ่มได้ดี เราก็จะสามารถเข้าถึงหรือบริหารงานต่างๆ ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะพฤติกรรมและความต้องการในด้านต่างๆ ต่อไปได้

๒.๑.๒ ความหมายของเจเนอเรชัน

American Psychological Association ได้อธิบายความหมายของเจเนอเรชันไว้ว่า เป็นยุคสมัยของกลุ่มคน ที่ถูกแบ่งตามปีเกิด หรือตามช่วงอายุ โดยเริ่มนับจากช่วงเวลาเฉลี่ยระหว่างการมีลูกคนแรกของแม่กับการมีลูกคนแรกของผู้ชาย ดังนั้น ในแต่ละเจเนอเรชันจะมีระยะเวลาห่างกัน ประมาณ ๒๐ กว่าปี^๓

เดชา เดชวัฒนะไพศาล ได้ให้ความหมายไว้ว่า เจเนอเรชัน หมายถึง กลุ่มคนรุ่นราวคราวเดียวกัน มีประสบการณ์จากเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมคล้ายกันและประสบการณ์ ดังกล่าวก่อให้เกิดเอกลักษณ์ในทัศนคติและพฤติกรรมร่วมกันในกลุ่มคนรุ่นราวคราวเดียวกัน^๔

^๑ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, สุขภาพคนไทย ๒๕๕๙, (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๙), หน้า ๑๐ - ๑๑.

^๒ กานต์พิชชา เก่งการช่าง, “เจเนอเรชันวายกับความท้าทายใหม่ในการบริหารทรัพยากรบุคคล”, วารสารสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๖) : ๑๕ - ๑๖.

^๓ American Psychological Association, “Stress in America: Generation Z”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.apa.org/news/press/releases/stress/2018/stress-gen-z.pdf> [๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๕].

^๔ เดชา เดชวัฒนะไพศาล, “การรับรู้คุณลักษณะของเจเนอเรชันวายและแรงจูงใจในการทำงาน: มุมมองระหว่าง เจเนอเรชันต่างๆ ในองค์กร”, จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, ๓๑ (๑๒๑), (๒๕๕๒) : ๑ - ๒๕.

Mannheim ได้ให้ความหมายไว้ว่า เจเนอเรชั่น หมายถึง การแบ่งคนออกเป็นกลุ่มย่อย โดยพิจารณาจากช่วงปีเกิดและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิต คนที่อยู่ในเจเนอเรชั่นเดียวกัน จะมีลักษณะเฉพาะที่คล้ายคลึงกัน เช่น ความเชื่อ ค่านิยม ลักษณะนิสัย เป็นต้น ซึ่งแต่ละเจเนอเรชั่น จะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน^๕

Glass ได้ให้ความหมายไว้ว่า เจเนอเรชั่น หมายถึง ผู้มีประสบการณ์จากเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อมคล้ายกันในช่วงหนึ่งๆ โดยประสบการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดเอกลักษณ์ในทัศนคติและพฤติกรรมร่วมกันในกลุ่มคนรุ่นราวคราวเดียวกันนั้นๆ^๖

Schoch ได้ให้ความหมายไว้ว่า เจเนอเรชั่นที่มีความแตกต่างกันจะมี ประสบการณ์ การดำเนินชีวิต ค่านิยม ลักษณะการทำงานและแรงจูงใจที่แตกต่างกัน^๗

จะเห็นได้ว่า เจเนอเรชั่น หมายถึง กลุ่มคนที่เกิดในช่วงอายุใกล้เคียงกันในสังคมหนึ่งที่มี ประสบการณ์สภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกันและหล่อหลอมให้เกิดเอกลักษณ์ร่วมกันทั้งในด้านทัศนคติ และพฤติกรรม โดยเจเนอเรชั่นเป็นการแบ่งคนออกเป็นกลุ่มย่อยโดยพิจารณาจากช่วงปีเกิด กลุ่มคนรุ่นราวคราวเดียวกันจะอยู่ในกลุ่มเดียวกันหรือช่วงปีเกิดเดียวกัน มีประสบการณ์ จากเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในช่วงชีวิตร่วมกัน ก่อให้เกิดเป็นทัศนคติและพฤติกรรมร่วมกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มย่อยหรือแต่ละช่วงอายุจะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันทั้งทางด้านบุคลิกภาพ ความเชื่อ ค่านิยม ลักษณะนิสัย และรูปแบบในการดำเนินชีวิต

๒.๑.๓ การแบ่งเจเนอเรชั่นและลักษณะพฤติกรรม

ตามหลักสากลได้มีการแบ่งเจเนอเรชั่นออกเป็น ๔ เจเนอเรชั่นด้วยกัน ใน การแบ่งกลุ่มนั้นนักวิชาการได้จัดแบ่งกลุ่มตามช่วงอายุและปีเกิด คือ Baby Boomer, Generation X, Generation Y และ Generation Z โดยแบ่งตามยุคสมัยของกลุ่มคนตามช่วงอายุ ซึ่งหมายถึงช่วงเวลาเฉลี่ยระหว่างการมีลูกคนแรกของแม่กับการมีลูกคนแรกของลูก ดังนั้นในแต่ละเจเนอเรชั่น ก็ จะห่างกันประมาณ ๒๐ กว่าปี ดังนี้

๑. Baby Boomer คือ กลุ่มคนที่เกิดระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๐๗
๒. Generation X คือ กลุ่มคนที่เกิดระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๒๒
๓. Generation Y คือ กลุ่มคนที่เกิดระหว่าง พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๔๐
๔. Generation Z คือ กลุ่มคนที่เกิด พ.ศ. ๒๕๔๐ ขึ้นไป

^๕ Mannheim, K., **The problem of Generation**, In Kecskemeti, P. (ed.), *Essays on the Sociology of Knowledge*, (London: Routledge & Kegan Paul, 1952).

^๖ Glass, A. “ **Understanding generational differences for competitive success** ”, *Industrial and Commercial Training*, 39 (2), (2007) : 98-103.

^๗ Schoch T., “ **Turning the Ship Around with a Four-Generation Crew**”, *Information Management Journal*, 46 (2012) : 25-29.

POST TODAY ได้แบ่งกลุ่มประชากรและลักษณะของกลุ่มคนในแต่ละรุ่น (Generational Cohorts) ออกเป็น ๔ เจเนอเรชัน ได้แก่

๑. *Baby Boomer Generation* หรือ *Gen B* ได้แก่ คนที่เกิดในช่วง พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๐๗ ยุคสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ บ้านเมืองสงบหลังจากสงคราม ทุกคนที่มีชีวิตรอดต้องเร่งกลับมาฟื้นฟูให้ประเทศกลับมาแข็งแกร่งอีกครั้ง แต่เนื่องจากได้สูญเสียจำนวนประชากรจากการทำสงคราม คนในยุคนี้นี้จึงมีค่านิยมว่าต้องมีทายาทหรือลูกหลานเยอะๆ เพื่อเพิ่มจำนวนแรงงานมาช่วยกันพัฒนาประเทศ ปัจจุบันคน Gen B คือคนมีอายุประมาณ ๖๐ ขึ้นไป ลักษณะนิสัยจะเป็นคนจริงจัง เคร่งครัดเรื่องขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นเจ้าคนนายคน ชีวิตทุ่มเทให้กับการทำงาน มีความอดทนสูง ประหยัด อุดม ซึ่งมักถูกจัดเป็นพวก “อนุรักษ์นิยม”

๒. *Generation X* หรือ *Gen-X* ได้แก่ คนที่เกิดในช่วง พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๒๒ สำหรับคน Gen-X นั้นมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า Yuppie หรือ Young Urban Professionals หมายถึง คนที่เกิดมาในยุคมั่งคั่ง ใช้ชีวิตอย่างสุขสบาย เติบโตมากับการพัฒนาของวิดีโอเกม คอมพิวเตอร์ สไตล์เพลงแบบฮิปฮอป และเป็นยุคที่มีการให้ควบคุมอัตราการเกิดของประชากร เนื่องจากค่านิยมยุคเบบี้บูมเมอร์ส่งผลให้มีเด็กเกิดมากเกินไป ปัญหาตามมาก็คือเรื่องของทรัพยากรที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากร

ปัจจุบันคนยุค Gen-X เป็นคนวัยทำงาน มีอายุตั้งแต่ ๔๐ ปีขึ้นไป พฤติกรรมและลักษณะนิสัยของคนกลุ่มนี้ที่เด่นชัดคือ ชอบอะไรง่ายๆ ไม่ต้องเป็นทางการ มีแนวคิดสร้างความสมดุลในเรื่องงานและครอบครัว คือทำงานตามหน้าที่ ไม่บ้างาน ไม่ทุ่มเท ทำทุกอย่างได้เพียงลำพัง ไม่พึ่งพาใครเป็นตัวของตัวเองสูง มีความคิดเปิดกว้าง สร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม หลายคนใน Gen-X มีแนวโน้มที่จะต่อต้านสังคม ไม่ได้เชื่อเรื่องศาสนา และไม่ยึดขนบธรรมเนียมประเพณี ทั้งยังเป็นคนที่มีความยืดหยุ่นในการปรับตัวกับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป เช่น มองว่าการอยู่ก่อนแต่ง การหย่าร้างก็เป็นเรื่องปกติ เช่นเดียวกับเรื่องเพศที่ ๓ ซึ่งต่างจากกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ที่มองเรื่องพวกนี้เป็นเรื่องผิดจารีตประเพณี

๓. *Generation Y* หรือ *Gen-Y* เรียกอีกอย่างว่า *Millennials* ได้แก่ คนที่เกิดในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๔๐ คน Gen-Y จะเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัล มีความเป็นสากล เปิดรับวัฒนธรรมแบบ Teen Pop มองว่าการชื่นชอบศิลปินต่างชาติเป็นเรื่องปกติธรรมดา มีเทคโนโลยีพกพา รักความสะดวกสบาย เกิดมาในยุคที่เศรษฐกิจกำลังเติบโตและเฟื่องฟู ทำให้พ่อแม่ที่เป็นคนในยุค Gen B ซึ่งถูกปลูกฝังให้ทำงานหนักค่อนข้างจะประสบความสำเร็จในชีวิต จึงทำให้ดูแลเอาใจใส่ลูกๆ ที่เกิดมาในยุคนี้ได้เป็นอย่างดี เด็กยุค Gen-Y จึงมักจะถูกตามใจ อยากรู้อะไรต้องได้ มีโอกาสทางการศึกษาที่ดี มีแนวคิดเป็นตัวของตัวเอง ทำในสิ่งที่ตัวเองชอบ และปฏิเสธสิ่งที่ตัวเองไม่ชอบ

ลักษณะพฤติกรรมของคน Gen-Y มักต้องการความชัดเจนในการทำงาน เช่น ต้องชัดเจนว่าสิ่งที่ทำมีผลต่อตนเองและต่อหน่วยงานอย่างไร? คาดหวังที่จะมีเงินเดือนสูงๆ คาดหวังค่าชม แต่ไม่อดทนต่องานที่ทำ ชอบเปลี่ยนงานอยู่บ่อยๆ นอกจากนี้ คน Gen-Y ยังต้องการสร้างสมดุลเวลาให้กับตัวเอง เช่น หลังเลิกงานมักจะไปทำกิจกรรมให้มีความสุขกับตัวเอง ออกไปเล่นฟิตเนส แสงอาทิตย์บปะเพื่อนฝูง

ปัจจุบันคนกลุ่มนี้อยู่ในทั้งช่วงวัยเรียนมหาวิทยาลัยและวัยทำงาน จึงไม่น่าแปลกใจที่คนกลุ่มนี้จะมีความสามารถในการทำงานที่เกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร ขอบงานด้านไอที ใช้ความคิดสร้างสรรค์ทำสิ่งใหม่ๆ รวมทั้งสามารถทำอะไรหลายๆ อย่างได้ในเวลาเดียวกัน เรียกได้ว่าสามารถใช้เครื่องมือเครื่องไม้ต่างๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว อย่างที่เราอาจจะเคยเห็นภาพคนยุคใหม่ที่นั่งเล่นสมาร์ตโฟน ไอแพด คิวโทรทัศน์ ไปพร้อมๆ กับทำกิจกรรมอื่นๆ อย่างการเดิน การทำงาน หรือกินข้าวได้

๔. *Generation Z หรือ Gen-Z* ได้แก่ คนที่เกิดหลัง พ.ศ. ๒๕๔๐ เกิดจากพ่อแม่รุ่นใหม่ อย่าง Gen-X และ Gen-Y เป็นเด็กรุ่นใหม่ที่เกิดมาพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวกรอบด้าน เรียนรู้รูปแบบการดำเนินชีวิตในสังคมแบบดิจิทัล ดำเนินชีวิตแบบมีการติดต่อสื่อสารไร้สาย และสื่อบันเทิงต่างๆ เด็กกลุ่มนี้จะป็นรุ่นแรกที่ทั้งพ่อและแม่จะออกไปทำงานนอกบ้านทั้งคู่ จึงทำให้เด็กยุค Gen Z ได้รับการเลี้ยงดูจากคนอื่นมากกว่าพ่อและแม่ของตัวเอง

เนื่องจากเกิดมาในยุคเทคโนโลยีที่ทันสมัย เด็กในยุคนี้อาจจะจินตนาการไม่ออกเลยว่าโลกที่ไม่มีอินเทอร์เน็ตนั้นจะอยู่ได้อย่างไร แถมยังยกให้สมาร์ตโฟนเป็นอวัยวะของชาว Gen-Z จนถูกเรียกว่า Digital in their DNA คนเจนนี้ติดโลกออนไลน์และรับข้อมูลข่าวสารมากมายอย่างรวดเร็วทันโลกและวิเคราะห์สถิติเรื่องต่างๆ เพื่อคาดการณ์อนาคตได้เร็ว ตัดสินใจทำอะไรอย่างรวดเร็ว ไม่ชอบรอคอย แต่ก็เป็นคนที่กลัวอนาคต จึงมักหาข้อมูลมาเปรียบเทียบและป้องกัน เช่น เรียนอะไรไม่ตกงาน อาชีพอะไรมั่นคง นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มว่าจะเลือกงานที่เงินเดือนมากกว่าที่ชอบจริงๆ

คน Gen-Z จะเปิดกว้างทางความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างมากขึ้นจากการมองเห็นในโลกดิจิทัล จึงเปิดกว้างในการยอมรับความแตกต่าง มีแนวโน้มที่จะปรับทัศนคติได้ดี ไม่แบ่งแยกชนชั้น สีผิว ศาสนา หรือประเพณีที่แตกต่าง แต่มีแนวโน้มที่จะเป็นมนุษย์หลายงาน เพราะความอดทนต่ำ ต้องการคำอธิบายมากขึ้น ต้องมีเหตุผล ต้องรู้สึกว่าได้เข้าใจกับทุกเรื่องในชีวิต ส่วนการเรียนรู้ของคน Gen Z จะหาความรู้ได้ทุกที่ เกือบทุกรูปแบบบรรยาย ก็ชอบข้อมูลแนวกราฟ ภาพ สถิติชัดเจน เน้นข้อมูลสั้นๆ ที่เข้าใจง่ายๆ เพราะจดจำข้อมูลได้ดีจากข้อมูลสั้นๆ ตามแบบฉบับโลกออนไลน์^๔

อุทิศ ศิริวรรณ ได้แบ่งกลุ่มเจนเนอร์ชันในแต่ละช่วงวัยตามเกณฑ์การจัดแบ่งรุ่นนี้ก็เป็นที่นิยมใช้กันไปทั่วโลกออกเป็น ๓ รุ่น ได้แก่

๑. คนรุ่นเบบี้บูมหรือคน Gen B เป็นคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๓ - ๒๕๐๗ หรือในยุคสิ้นสุดสงครามโลก ครั้งที่ ๒สาเหตุที่เรียกว่าเบบี้บูมเมอร์ ก็เพราะว่าหลังจากผ่านสงครามโลก ครั้งที่ ๒ ประชากรที่เหลืออยู่ในแต่ละประเทศมีน้อยคน ในยุคนั้นจึงมีค่านิยมที่ต้องมีลูกหลาย ๆ คน เพื่อสร้างแรงงานขึ้นมาพัฒนาประเทศชาติ จึงเป็นที่มาของคำว่า “เบบี้บูมเมอร์” ซึ่งเรียกกันสั้นๆ ว่า “เบบี้บูม” คนยุคเบบี้บูม คือ คนที่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป และเริ่มเข้าสู่วัยชราแล้ว คนกลุ่มนี้จึงเป็น คนที่มีชีวิตเพื่อการทำงาน เคารพกฎเกณฑ์ กติกา มีความอดทนสูง ทุ่มเทให้กับการทำงานและองค์กร

^๔ POST TODAY, “เข้าใจความต่างคน ๔ เจเนอเรชัน ทลายช่องว่างเพื่อการทำงานที่แฮปปี้”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com/life/healthy/587633> [๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๕].

มาก สู้งาน พยายามคิดและทำอะไรด้วยตัวเอง เป็นเจ้าคนนายคนถูกครอบครัวสั่งสอนมาให้เป็นคน ประหยัด อดออม จึงใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ และระมัดระวัง

๒. คนรุ่นเอ็กซ์หรือคน Gen X คือ คนที่เกิดระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๒๒ เป็นรุ่นลูกๆ ของ Gen-B ที่เกิดมาพร้อมกับโลกที่เริ่มมีการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจสูง จึงเริ่มไม่นิยมมี ลูกมาก คน Gen X จะมีความคิดกว้าง ช่วยเหลือตัวเองได้เก่ง มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง ชอบพูดคุย สนทนาแบบ ผู้ใหญ่ ไขว่คว้าหาความมั่นคงทางอารมณ์และความรู้สึก รอบรู้ ใฝ่ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ สัมม บพเรียนประสบการณ์พัฒนาตนเองต่อเนื่อง ให้ความสำคัญในเรื่องงาน และครอบครัวอย่างทัดเทียม กัน

๓. คนรุ่นวายหรือคน Gen Y เป็นผู้ที่เกิดในช่วง พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๓๗ เป็นเด็ก รุ่นใหม่ ต้องการเหตุผลในทุกเรื่อง คำว่า “ทำไม” จึงเป็นเหมือนสัญลักษณ์ของพวกเขา คนกลุ่มนี้จะ กล้า แสดงออก มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ไม่สนใจต่อค าวจรรย์ มีความมั่นใจในตัวเอง ชอบทางลัด สะดวก รวดเร็ว และไฮเทคโนโลยี ทุกคำถามมีคำตอบในโลกอินเทอร์เน็ต สมัครงานผ่านอินเทอร์เน็ต คุยกัน ทางอินเทอร์เน็ต เป็นสาวกไอโฟน ชัมซุง สมาร์ทโฟนรุ่นต่างๆ มีเสียงเพลงเป็นเพื่อน หางานที่ ถูกใจ ทำโดยต้องใช้ชีวิตสบายไปพร้อมๆ กับคำตอบแทนสูง ไม่ต้องเข้าออฟฟิศให้ปวดหัว ขุดทำงานขอ ใส่ ตามใจฉัน ขอให้วัดกันที่ผลงาน ไม่ต้องการเวลาทำงานที่แน่นอนและงานหนักต้องมาพร้อมกับ ผลตอบแทนที่ตนพอใจ^๔

TCUJ ทำความจริงให้ปรากฏ ได้จำแนกเจนเนอร์เรชั่นออกเป็น ๕ รุ่น ได้แก่

๑. Greatest Generation (หรือ G.I. Generation) เกิดระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๔๔-๒๔๖๗ (ค.ศ. ๑๙๐๐-๑๙๒๔) คนยุคนี้อยู่ในยุคที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนกับความยากลำบากเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ คนยุคนี้น่าจะมีความอดทนและรู้จักการใช้เงิน รู้จักประหยัดเพื่อสร้างเนื้อสร้างตัวหนีจากความลำบาก

๒. Baby Boomer (หรือ Gen-B) เกิดระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๙-๒๕๐๗ (ค.ศ. ๑๙๔๖-๑๙๖๔) หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นยุคที่มีค่านิยมที่จะต้องมีการมีลูกหลายคนเพื่อสร้างแรงงาน ขึ้นมาพัฒนาประเทศชาติ มีการเพิ่มอัตราประชากรอย่างรวดเร็ว คนกลุ่มนี้เป็นคนกลุ่มแรกที่เติบโตมา ในยุคเศรษฐกิจเติบโตอย่างก้าวกระโดด ปัจจุบัน Baby Boomer คือกลุ่มคนที่เข้าสู่ช่วงวัยกลางคน ตอนปลายและเริ่มเข้าสู่วัยชรา ปัจจุบันนี้ Baby Boomer ยังถูกมองว่ามีบุคลิกอดทน ใจเย็น รอคอย ได้ ไม่รีบร้อน และไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ลักษณะนิสัยที่โดดเด่นคือการทำงาน มัธยัสถ์ รู้จักใช้จ่าย และเป็นผู้นำทางความคิด ซึ่งเป็นลักษณะของคนที่มีทัศนคติแบบ “อนุรักษ์นิยม” สำหรับในประเทศไทยคนรุ่นนี้มีประสบการณ์ยุคสงครามเย็น และการปกครองโดยเผด็จการทหาร

๓. Generation X (หรือ Gen-X) เกิดระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๒๒ (ค.ศ. ๑๙๖๔-๑๙๗๙) อาจเรียกอีกชื่อว่า “Yuppie” ที่ย่อมาจาก Young Urban Professionals รุ่นนี้ส่วนใหญ่จะเป็นคนรุ่นใหม่ที่เกิดจากยุค Baby Boomer คน Gen-X เป็นคนยุคแรก ๆ ที่พ่อและแม่ต้องออกไป ทำงาน บางครอบครัวมีการหย่าร้าง คน Gen-X เป็นคนคนรุ่นแรกๆ ที่ให้ความสำคัญกับ “จิตวิญญาณ

^๔ อุทิศ ศิริวรรณ, “จิต ๖ กับคนเจนวาย: เปรียบเทียบคน ๑๔ อารมณ์กับคน ๓ ยุค”, วารสาร ทางเดิน, ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๑๗๔ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๙) : ๓๔ - ๔๔.

ขบถ” และ “การแสวงหา” เมื่อครั้งที่ยังเป็นวัยรุ่น สำหรับในประเทศไทยคนรุ่นนี้มีประสบการณ์ช่วงประชาธิปไตยแบ่งบานในยุคตุลาคมน ๒๕๑๖ จนถึงยุคพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ปัจจุบัน Gen-X ก้าวสู่การเป็นผู้ใหญ่ไปหมดแล้ว ส่วนใหญ่มักจะกลับไปหาค่านิยมที่ได้รับอิทธิพลและถูกสอนมาจากคนรุ่นก่อนหน้าให้รู้ถึงการประหยัดและการอดทน ให้ความสำคัญกับการสร้างเนื้อสร้างตัวสร้างครอบครัวเพื่อวางรากฐานให้กับลูกหลานและคนรุ่นต่อไป

๔. *Millennial Generation (หรือ Generation Y, Gen-Y)* เกิดระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๔๐ (ค.ศ. ๑๙๘๐-๑๙๙๗) คนกลุ่มนี้เติบโตขึ้นมาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงและค่านิยมที่แตกต่างระหว่างรุ่นปู่ย่าตายายกับรุ่นพ่อแม่ นอกจากนี้ที่จะเติบโตมาในยุคที่เศรษฐกิจเติบโตอย่างก้าวกระโดด (อีกครั้งหนึ่งของโลก) แล้ว กลุ่มคน Gen-Y ยังเติบโตมาท่ามกลางความผันผวนในหลาย ๆ ด้านทั้งการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ รวมทั้งเติบโตมาในยุคที่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่ปฏิวัติการสื่อสารของโลก ปัจจุบัน คนรุ่นนี้ถือเป็นกลุ่มวัยรุ่นตอนปลายและวัยทำงาน

๕. *Generation Z (หรือ Gen-Z)* เกิดตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ (ค.ศ. ๑๙๙๗) เป็นต้นไป กลุ่ม Gen-Z นี้ เติบโตมาพร้อมกับสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย ส่วนใหญ่คน Gen-Z มีพ่อแม่คือคนรุ่น Gen-X และพ่อแม่ Gen-Y^{๑๐}

popticles.com ได้กล่าวถึง Generation โดยยุคสมัยของกลุ่มคนตามช่วงอายุ ซึ่งหมายถึง ช่วงเวลาเฉลี่ยระหว่างการมีลูกคนแรกของแม่กับการมีลูกคนแรกของผู้ ดังนั้นในแต่ละ Generation ก็จะห่างกันประมาณ ๒๐ กว่าปี ซึ่งในเรื่อง Generation นี้มีคนศึกษากันมากมาย โดยเฉพาะสายทางด้านสังคมศาสตร์ที่จะศึกษาทั้งในด้านพฤติกรรม สังคม การใช้ชีวิต ความคิดต่างๆ เรามาดูกันครับว่า Generation นั้นมีกี่ช่วงกันบ้าง

๑. *Lost Generation (เกิดในช่วงปี ๑๘๙๐-๑๙๑๕)* คนที่อยู่ในยุคของสงครามโลกครั้งที่ ๑ ที่ไม่มีใครเหลืออยู่แล้วในปัจจุบัน

๒. *Greatest Generation (เกิดในช่วงปี ๑๙๑๐-๑๙๒๔)* กลุ่มคนที่เกิดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่ส่วนใหญ่จะร่วมต่อสู้ในสงคราม และเป็นส่วนช่วยในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ มีความสำนึกในความเป็นพลเมือง เป็นทางการ และศรัทธาในความเชื่อ

๓. *Silent Generation (เกิดในช่วงปี ๑๙๒๕-๑๙๔๕)* กลุ่มคนที่เกิดในช่วงยุคสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งมีอยู่ไม่ค่อนมาไกลแล้วในปัจจุบัน ช่วงนั้นเป็นช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ทำงานกันอย่างหนัก ทุกคนมีความรักชาติ รักในกฎระเบียบ เป็นรากฐานมาสู่คนยุคปัจจุบันนี้

๔. *Baby Boomer (เกิดในช่วงปี ๑๙๔๖-๑๙๖๔)* คนที่เกิดในช่วงปี ๑๙๔๖-๑๙๖๔ เหตุการณ์สำคัญของคนช่วงอายุนี้นี้ คือ

- อยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒
- อยู่ในช่วงสงครามเกาหลีและเวียดนาม

^{๑๐} TCUIJ ทำความจริงให้ปรากฏ, “เจนเนอร์เรชั่นไหน? เกิดระหว่างปีใด?”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.tcijthai.com/news/2018/06/watch/6529> [๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๕].

- เป็นยุคที่เริ่มมีโทรทัศน์
- เป็นยุคเริ่มต้นของระเบิดนิวเคลียร์
- ยุคของสงครามเย็น
- ยุคสมัยของแห่งการเรียกร้องสิทธิมนุษยชน
- รวมถึงดนตรีแนวร็อกแอนด์โรล

ทัศนคติและคุณค่าของคนกลุ่มนี้ คือ

- มองโลกในแง่ดี และความพึงพอใจโดยทั่วไป
- มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อการทำงาน สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี

แรงจูงใจของคนกลุ่มนี้ คือ

- ทำทุกอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งเงิน
- ความมั่งคั่ง
- การเลื่อนตำแหน่ง
- เป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียงของสังคม
- รวมถึงเป็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูง
- ชอบควบคุมคนอื่น ๆ
- เป็นคนอดออมใช้จ่ายรอบคอบ

การสื่อสารและใช้เทคโนโลยีของคนกลุ่มนี้ คือ หนังสือพิมพ์ การเขียนจดหมาย การดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ

ชีวิตการทำงานของคนกลุ่มนี้ คือ

- ชอบทำงานเป็นชีวิตจิตใจ
- ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
- รู้วิธีการทำงานเพื่่มุ่งสู่ความสำเร็จ
- ทำงานแบบมีจุดมุ่งหมาย
- เต็มเต็มความต้องการให้ตนเอง
- ชอบทำงานเป็นทีม
- ชอบการประชุม
- เก่งด้านการสร้างสัมพันธ์ที่ดี
- เต็มใจที่จะต่อต้านเพื่อนฝูงหากมีเหตุการณ์ที่เกิดความเห็นที่ไม่ตรงกัน

คนกลุ่มนี้ชอบแก้ปัญหาด้วยการเอาปัญหาที่เคยถูกแก้ไขในอดีตมาปรับใช้กับปัจจุบันและอนาคต ให้ความสำคัญกับความมั่นคง และความสุขในบั้นปลายชีวิตหลังเกษียณ

๕. Gen X (เกิดในช่วงปี ๑๙๖๕-๑๙๘๐) คนที่เกิดในช่วงปี ๑๙๖๕-๑๙๘๐ เหตุการณ์สำคัญๆของคนช่วงอายุนี้ คือ

- ช่วงสิ้นสุดของสงครามเย็น
- ยุคเริ่มต้นของคอมพิวเตอร์

ทัศนคติและคุณค่าของคนกลุ่มนี้ คือ

- การทำงานเป็นสิ่งท้าทาย

- การทำงานเป็นคํามั่นสัญญา
- การทำงานคือชีวิต
- ชอบพึ่งพาตนเอง
- ทำงานแบบสมดุล

แรงจูงใจของคนกลุ่มนี้ คือ

- การได้ฝึกฝนทักษะด้านต่างๆ
- การได้พักผ่อน
- การได้ทำสิ่งต่างๆให้บรรลุเป้าหมาย
- อยากอยู่ในสายตาของหัวหน้า
- สร้างสมดุลการทำงานและการพักผ่อน

การสื่อสารและใช้เทคโนโลยีของคนกลุ่มนี้ คือ สื่อสิ่งพิมพ์ โทรศัพท์ วิทยุ โทรศัพท์คอมพิวเตอร์ แฟกซ์ อินเทอร์เน็ต

ชีวิตการทำงานของคนกลุ่มนี้ คือ

- พึ่งพาตนเอง
- ชอบอะไรที่เป็นการกำหนดโครงสร้างและทิศทางที่ชัดเจน
- ชอบพูดตรงๆ
- ไม่ชอบอิทธิพลหรืออำนาจ
- ชอบความเสมอภาคในการทำงาน
- มีความเป็นอิสระสูง และต้องการพิสูจน์ตนเอง

คนกลุ่มนี้ชอบแก้ปัญหาด้วยการเขียนปัญหาเป็นข้อๆ และสรุปแนวทางแก้ไขปัญหาก่อนที่จะทำมาปรึกษาหารือกัน ให้ความสำคัญกับการทำงานและการพักผ่อน รวมถึงครอบครัว

๖. Gen Y (เกิดในช่วงปี ๑๙๘๑-๑๙๙๖) คนที่เกิดในช่วงปี ๑๙๘๑-๑๙๙๖ เหตุการณ์สำคัญของคนช่วงอายุนี้นี้ คือ

- เหตุการณ์ ๙/๑๑
- สงครามอ่าว
- การเติบโตของอินเทอร์เน็ต มือถือ และ SMS และเครือข่ายสังคมต่างๆ

ทัศนคติและคุณค่าของคนกลุ่มนี้ คือ

- มองโลกในแง่ดี
- ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม
- มีความทะเยอทะยาน
- มีคุณธรรมสูง มีความซื่อสัตย์ มีความมั่นใจในตัวเอง และชอบเข้าสังคม

แรงจูงใจของคนกลุ่มนี้ คือ

- การได้ฝึกฝนทักษะด้านต่างๆ
- การได้พักผ่อน
- การได้ทำสิ่งต่างๆให้บรรลุเป้าหมาย
- ทำงานเต็มที่และเที่ยวเล่นอย่างเต็มที่

- อยากให้คนมองเห็นคุณค่าในตัวเอง

การสื่อสารและใช้เทคโนโลยีของคนกลุ่มนี้ คือ ชอบการถ่ายทอดสด ดูโทรศัพท์ ดูเคเบิลทีวี รับส่งอีเมลล์และ SMS ชอบพูดคุยผ่านช่องทางต่างๆบนอินเทอร์เน็ตแบบเรียลไทม์ Social Media เป็นประจำ

ชีวิตการทำงานของคนกลุ่มนี้ คือ

- ทำงานได้หลากหลายอย่าง
- ชอบทำอะไรเยาะๆ
- มุ่งเน้นเป็นผู้ประกอบการ
- ชอบถูกท้าทาย
- ชอบมีส่วนร่วม
- ยอมรับการเปลี่ยนแปลง
- ชอบสื่อสารผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ และต้องการคำติหรือคำชม

คนกลุ่มนี้ชอบแก้ปัญหาด้วยการระดมสมอง การหาข้อมูลจากเว็บไซต์ รวมถึงการปรึกษากันระหว่างเพื่อนๆ ให้ความสำคัญกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และชีวิตการทำงาน เป็นหลัก

๗. Gen Z (เกิดในช่วงปี ๑๙๙๗-๒๐๐๙) คนที่เกิดในช่วงปี ๑๙๙๗-๒๐๐๙ โดยเกิดมาในยุคของเทคโนโลยีและความสะดวกสบาย กลุ่ม Gen Z นี้ ติดโลกออนไลน์ อยู่กับโลกโซเชียล เทคโนโลยี มือถือ แทปเล็ต เชี่ยวชาญการใช้เทคโนโลยีแทบจะทุกรูปแบบ รับข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว ตัดสินใจทำอะไรอย่างรวดเร็ว เปิดกว้างทางความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่างมากขึ้น สามารถปรับทัศนคติได้ดี กล้าแสดงออก มีความมั่นใจสูง ชอบทำงานหลายอย่างพร้อมๆกัน แต่มีความอดทนต่ำ มีทัศนคติเป็นผู้ที่ชื่นชอบการใช้ง่าย เพื่อสร้างความสุขความพอใจกับตนเอง เปิดรับข้อมูลสั้นๆ ได้ใจความ เน้นความสวยงามของรูปแบบการสื่อสารประเภทต่างๆ

๘. Gen C กลุ่ม Baby Boomer และ Gen X ที่หันมาสนใจใช้เทคโนโลยี ซึ่งในยุคของตัวเองนั้นยังไม่มีสิ่งเหล่านี้ ถือเป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ซึ่งกลุ่ม Gen C นี้จะโพสต์ข้อความอะไรที่เป็นข้อมูลความรู้เป็นส่วนใหญ่ ต่างกับ Gen Y ที่โพสต์หลายอย่างตามอารมณ์

๙. Gen Alpha (เกิดในช่วงปี ๒๐๑๐-๒๐๒๕) กลุ่มเจนเนอเรชันที่เกิดในช่วงปี ๒๐๑๐-๒๐๒๕ นับว่าเป็นกลุ่มที่อยู่กับความพร้อมของเทคโนโลยีต่างๆที่เรียกว่าขั้นสุด ชีวิตขาดมือถือและอินเทอร์เน็ตไม่ได้ ไม่ได้ยึดติดกับอาชีพที่มั่นคงอีกต่อไป และไม่ได้ยึดติดกับการทำงานประจำ หรือต้องทำงานในที่ทำงานเสมอไป แต่จะทำในสิ่งที่สนใจเท่านั้น เช่น พวเกมเมอร์ e-sport นักสร้างคอนเทนต์ประเภทต่างๆ กลุ่ม startup ต่างๆ การเป็น YouTuber และ Influencer นับได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่ฉลาดที่สุด เพราะอยู่กับเทคโนโลยีตั้งแต่เกิด^{๑๑}

^{๑๑} popticles.com, “รู้จักกับ Generation ต่างๆ”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <https://www.popticles.com/marketing/know-your-generation/> [๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๕].

จะเห็นได้ว่า แต่ละช่วงเจนเนอร์เรชันมีลักษณะและกระบวนการรับรู้ที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงเจนเนอร์เรชันนั้นๆ และเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมแบบแผนการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ การรับข้อมูลข่าวสาร ความสนใจ ทักษะและความคาดหวังของแต่ละช่วงวัยทั้งการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงาน ความสนใจ เป้าหมาย และทำให้เรารู้วิธีปรับตัวในการใช้ชีวิตร่วมกับคนกลุ่มต่างๆ ทั้งในชีวิตการทำงาน และชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ทำให้สามารถเห็นโอกาสที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีงามของแต่ละช่วงวัยในการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะปัจจุบันสังคมไทยกำลังอยู่ในช่วงของความแตกต่างระหว่างเจนเนอร์เรชันที่มีค่านิยม ทักษะ พฤติกรรมและการเรียนรู้แตกต่างกัน ในยุคปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตต่อไป เพื่อให้สังคมเกิดความเสมอภาคและเกิดความสันติสุขในการอยู่ร่วมได้อย่างมีความสุขในท่ามกลางความแตกต่างระหว่างช่วงวัยในแต่ละเจนเนอร์เรชันอีกด้วย

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์

๒.๒.๑ ความหมายของโลกทัศน์

คำว่า “โลกทัศน์” หรือ “โลกทรรศน์” มีความหมายตามรูปศัพท์ว่าความคิดเห็นหรือมุมมองที่มนุษย์มีต่อโลก ความคิดเห็นหรือมุมมองนี้เป็นความคิดในระดับลึกกว่าความคิดทั่วไป เพราะถือว่าเป็นความคิดที่เป็นบทสรุปอันมวลประสบการณ์ทั้งหมดในชีวิตหรือถือเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองและโลก

โลกทัศน์ไม่ใช่สิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดแต่เป็นผลมาจากประสบการณ์และการเรียนรู้ของมนุษย์แต่ละคน ดังนั้น ภาพโลกในใจของมนุษย์แต่ละคนจึงมีทั้งความเหมือนและความแตกต่าง ความแตกต่างนี้เองทำให้แต่ละคนแสดงออกและโต้ตอบต่อสิ่งต่างๆ แตกต่างกันไป

มนุษย์แต่ละคนมีโลกทัศน์ต่อสิ่งต่างๆ มากมายหลายเรื่องตามจำนวนความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งรอบตัว ดังที่วิทย วิชาแพทย์ กล่าวว่าในวิถีชีวิตของคนหนึ่งๆ เราอาจมีทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ มากมายหลายเรื่อง เช่น เกี่ยวกับศีลธรรม การเมือง ศาสนา การศึกษา เป็นต้น แต่ถ้าเขาเป็นคนคงเส้นคงวาทัศนคติต่างๆ เหล่านี้จะต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ไม่แย้งกันนั้นคือต้องอยู่ในระบบเดียวกัน^{๑๒}

การที่โลกทัศน์เกิดจากการเรียนรู้ประสบการณ์ของมนุษย์แต่ละคน โลกทัศน์จึงเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อมนุษย์ได้เรียนรู้หรือมีประสบการณ์ใหม่ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าทุกสิ่งที่มีมนุษย์พบเห็นสามารถเพิ่มพูนหรือเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ได้ทั้งสิ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครอง การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี ความเคลื่อนไหวของเศรษฐกิจ ตลอดจนความรู้ใหม่ๆ ก็มีผลทำให้ความคิดเห็นเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น โลกทัศน์ของคนไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของสังคมว่า โลกทัศน์ของคนไทยในปัจจุบันมีลักษณะประสมประสานกันระหว่างสมมติฐานและความเชื่อ

^{๑๒} ไพศาล กรุมรัมย์, “การศึกษาโลกทัศน์ในหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๖), หน้า ๗.

ของโลกใหม่ที่อยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกับสมมติฐานของความเชื่อในโลกเก่าที่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนา^{๑๓}

ดังนั้น การเรียนรู้โลกทัศน์จากกลุ่มตัวอย่างประเภทใด ณ เวลาใดเวลาหนึ่งย่อมทำให้เข้าใจมนุษย์และสังคม ณ ช่วงเวลานั้น ต่อมาเมื่อมนุษย์มีประสบการณ์เพิ่มขึ้นโลกทัศน์ก็อาจเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การศึกษาโลกทัศน์จึงไม่อาจหยุดนิ่งเป็นสิ่งที่ต้องศึกษาอย่างสม่ำเสมอและศึกษาให้รอบด้านจึงจะเห็นภาพรวมของสังคมได้ ในขณะที่เดียวกันการที่โลกทัศน์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามการเรียนรู้ของมนุษย์ แสดงให้เห็นว่าโลกทัศน์เป็นสิ่งที่สามารถปลูกฝังหรือควบคุมได้โดยการควบคุมประสบการณ์นั่นเอง ข้อพึงพิจารณาเกี่ยวกับโลกทัศน์ที่สำคัญคือการที่โลกทัศน์เป็นภาพที่เกิดจากการเรียนรู้และการตีความประสบการณ์ของมนุษย์แต่ละคน โลกทัศน์ที่เกิดขึ้นจึงอาจเป็นเพียงภาพที่ถูกสร้างขึ้นมายุติหรือความเข้าใจไปเองไม่ใช่ภาพตามสภาพจริงที่เป็นไปในสังคม แต่ถึงอย่างนั้นทุกๆ โลกทัศน์ก็ถือเป็นปฏิกิริยาโต้ตอบกับสังคมจึงมีความสัมพันธ์กับสังคมอย่างใกล้ชิด เพราะคนเรานั้นไม่ได้นึกคิดอะไรขึ้นมาลอยๆ ความคิดของคนเกิดขึ้นจากการตอบสนองอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเรา

โลกทัศน์ (Worldviews) คือ ผลรวมของแนวคิดมนุษย์ที่มีต่อโลก มนุษย์จักรวาล และธรรมชาติซึ่งมนุษย์ความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องอยู่ด้วย แนวคิดดังกล่าว เป็นแนวคิดพื้นฐานหรือรากแก่นของนำไปสู่การหาวิธีปฏิบัติให้เป็นไปตามแนวคิดที่ตั้งหรือกำหนดไว้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายโลกทัศน์ว่า มาจากคำ ๒ คำ ได้แก่ โลก หมายถึง แผ่นดิน โดยปริยายหมายถึง มนุษย์ ทัศน์ (ทรรศนะที่ใช้) หมายถึง ความเห็น การเห็น สิ่งที่เห็น เครื่องรู้เห็น^{๑๔}

อมรา พงศาพิชญ์ ได้ให้ความหมายคำว่า โลกทัศน์ คือ ทรรศนะในการมองโลกของบุคคล และกลุ่ม บุคคล^{๑๕}

วิทย์ ศิทธเวทย์ ได้ให้ความหมายโลกทัศน์ คือ ทรรศนะที่มีต่อโลกและชีวิต^{๑๖}

โลกทัศน์ในมุมมองด้านมานุษยวิทยาคือทรรศนะของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวของเราเองและกลุ่มที่อาศัยอยู่ รวมไปถึงเผ่าพันธุ์มนุษย์กลุ่มอื่นๆ ซึ่งแสดงออกผ่านความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และค่านิยมที่ได้รับการสืบทอดและปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน

^{๑๓} เกศินี จุฑาวิจิตร, ภาพสะท้อนสังคมและโลกทัศน์นักเขียนจากเรื่องสั้นยุควิกฤตเศรษฐกิจ, (นครปฐม : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๑๕.

^{๑๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๕), หน้า ๓๘๙.

^{๑๕} อมรา พงศาพิชญ์, วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๘๐.

^{๑๖} วิทย์ ศิทธเวทย์, ปรัชญาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๓), หน้า ๒๕.

มุมมองด้านมานุษยวิทยามุ่งแสวงหาวิถีชีวิตของมนุษย์ที่ดำเนินเคลื่อนไหวและร่วมกันขับเคลื่อนชุมชน สังคมให้วิวัฒนาการมาได้อย่างแน่นแฟ้นและสามารถผสมกลมกลืนกับกระแสความเชื่ออื่นๆ ได้ว่ามีรากฐานความคิดมาจากอะไร ซึ่งรากฐานความคิด ได้แก่ โลกทัศน์ที่บุคคลและสังคมในแต่ละกลุ่มมีต่อสิ่งต่างๆ และยึดถือปฏิบัติตามโลกทัศน์นั้นๆ สืบทอดกันมาอย่างไม่ขาดสาย โลกทัศน์ในมุมมองด้านปรัชญาคือทัศนะของมนุษย์ที่มีต่อโลกจักรวาล ธรรมชาติและมนุษย์ว่าเกิดมาจากอะไร มีที่มาที่ไปอย่างไร ดำเนินเคลื่อนไหวไปอย่างไร มีเป้าหมายหรือไม่ ดำเนินไปตามธรรมชาติหรือด้วยพลังอำนาจของสิ่งเหนือธรรมชาติจุดสิ้นสุดมีหรือไม่และคืออะไร โลกทัศน์จึงเป็นผลรวมของแนวคิดพื้นฐานที่มนุษย์มีต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ โลก จักรวาล ธรรมชาติ และสังคมบ่มเพาะจนตกผลึกกลายเป็นวิถีชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาถึงปัจจุบัน

สรุปได้ว่า โลกทัศน์จะครอบคลุมความคิด ความเชื่อของมนุษย์ทั้งหมด โดยกระแสความคิดของมนุษย์ที่กลายมาเป็นความเชื่อและมีวิธีปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวันภายในกลุ่มจะกลายเป็นโลกทัศน์ที่สะท้อนผ่านพิธีกรรมต่างๆ มาโดยตลอด โลกทัศน์จึงเป็นผลจากการตกผลึกทางความคิดของมนุษย์ในแต่ละกลุ่มและแสดงออกผ่านพิธีกรรมหรือกิจกรรมที่กระทำร่วมกันมาแต่ละยุคแต่ละสมัยจนถึงปัจจุบัน

๒.๒.๒ ประเภทของโลกทัศน์

การศึกษานี้ผู้วิจัยแบ่งโลกทัศน์ออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. โลกทัศน์ของสังคมหรือโลกทัศน์กลุ่ม โลกทัศน์ของสังคมหรือโลกทัศน์กลุ่มเกิดจากแนวคิดว่าการที่มนุษย์อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกัน อยู่ภายใต้กฎระเบียบของสังคม ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี การศึกษา ฯลฯ เดียวกันย่อมมีความคิดเหมือนกันเพราะมีประสบการณ์ร่วมกันนั่นเอง เช่น สังคมที่นับถือศาสนาพุทธย่อมเรียนรู้และรับแนวคิดของศาสนาพุทธมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต มีความเชื่อเรื่องบุญกรรมตามหลักพุทธศาสนาเหมือนกัน เช่น โลกทัศน์ในจารึกสุโขทัยที่พบว่าชาวสุโขทัยมีความเชื่อร่วมกันว่าภูตผีปีศาจหรือเทวดาจะให้คุณหรือโทษขึ้นอยู่กับ การกระทำของมนุษย์ เชื่อเรื่องนรกสวรรค์และยุคพระศรีอาริย์ประชาชนจึงเร่งทำความดี และเชื่อว่ามีอำนาจเทพเจ้าเหนือธรรมชาติที่จะช่วยบันดาลให้มนุษย์มีความสุขความเจริญจึงมีพิธีบวงสรวงเทพเจ้า และการสร้างเทวาลัย เป็นต้น

นอกจากนี้เพื่อให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น สังคมก็ต้องปลูกฝังอบรมให้สมาชิกมีคุณลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของสังคมนั้นๆ ดังนั้น หน้าที่หนึ่งของสังคมก็คือการปลูกฝังโลกทัศน์ให้แก่สมาชิกในสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังที่จารุวรรณ ธรรมวัตร ศึกษาเรื่อง โลกทัศน์ทางการเมืองในวรรณกรรมอีสาน พบว่า โลกทัศน์บางประการของชาวอีสานได้รับการชี้แนะจากสถาบันของรัฐ สังคมที่มีบทบาทในการกำหนดหรือปลูกฝังโลกทัศน์ของสังคมหรือโลกทัศน์กลุ่มมีหลายระดับ เช่น สังคมระดับครอบครัว สังคมระดับชุมชน สังคม ระดับประเทศ^{๑๗} นอกจากสังคม

^{๑๗} จารุวรรณ ธรรมวัตร, โลกทัศน์ทางการเมืองจากวรรณกรรมอีสาน, (กรุงเทพมหานคร : แสงรุ้งการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๙๘.

พื้นที่ทางภูมิศาสตร์แล้วก็มีสังคมในรูปแบบอื่นๆ ด้วย เช่น โลกทัศน์ของคนกลุ่มเพศเดียวกัน โลกทัศน์ของคนกลุ่มอาชีพเดียวกัน ฯลฯ ในแง่นี้โลกทัศน์จึงเป็นการประกอบสร้างทางสังคม โลกทัศน์ของสังคมทำให้แต่ละสังคมมีความแตกต่างกันในขณะเดียวกันก็ทำให้คนในสังคมนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันด้วย

๒. โลกทัศน์ส่วนบุคคล โลกทัศน์ส่วนบุคคลอยู่บนพื้นฐานความคิดว่าแม้จะอยู่ร่วมกันในสังคมแต่มนุษย์ก็มีความแตกต่างกัน เช่น ความรู้สึก ความคิด จินตนาการ เพศ วัย การศึกษา อาชีพ ชาติกำเนิด สถานภาพทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม ประสบการณ์ส่วนบุคคล ฯลฯ ความแตกต่างเหล่านี้ทำให้การเรียนรู้และการตีความประสบการณ์ของมนุษย์แต่ละคนแตกต่างกันแม้จะประสบเหตุการณ์เดียวกันก็ตาม จึงทำให้แต่ละคนมีโลกทัศน์ส่วนบุคคลขึ้น โลกทัศน์ส่วนบุคคลทำให้มนุษย์มีความเป็นปัจเจกบุคคล และมนุษย์แต่ละคนก็ใช้โลกทัศน์ส่วนบุคคลนี้เองเป็นเครื่องมือในการกำหนดตัวตนในสังคม อัตลักษณ์และบุคลิก ตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์แต่ละคนจึงเป็นผลมาจากโลกทัศน์ของเขาเอง

๒.๒.๓ ลักษณะของของโลกทัศน์

จากการศึกษาคำนิยามความหมายของโลกทัศน์ (world view) พบว่าได้ โลกทัศน์สามารถจำแนกออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ ความหมายทั่วไป และความหมายเฉพาะ

๑) **ลักษณะโลกทัศน์โดยทั่วไป** สำนักงานราชบัณฑิตยสภาได้ในคำนิยามของคำว่า โลกทัศน์ไว้ว่าคำว่า โลกทัศน์ประกอบด้วยคำว่า โลก และ ทัศน์ซึ่งมาจากทัศนะ หมายถึง ความเห็น การเห็น สิ่งที่เห็น คำว่า โลกทัศน์ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า world view หรือ worldview (อ่านว่า เวิลด์-วิว) หมายถึง การมองเห็นโลกการรับรู้โลกการที่คนแต่ละคนตีความสิ่งต่างๆ ในโลกหรือมองว่าสรรพสิ่งในโลก มีปฏิสัมพันธ์กัน อย่างไร ทั้งนี้คนเราจะมีโลกทัศน์อย่างไรขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในสังคมของตน เช่น คนตะวันตกกับคนตะวันออกมีโลกทัศน์ต่างกัน การท่องเที่ยวทำให้เรามีโลกทัศน์ ที่กว้างไกลและปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดีขึ้น^{๑๘}

พจนานุกรมฉบับอเมริกันเฮริเทจ ซึ่งเป็นพจนานุกรมภาษาอังกฤษที่ถูกใช้อย่างแพร่หลาย ได้ให้คำนิยามคำว่า โลกทัศน์ไว้ว่า โลกทัศน์หมายถึงระบอบรวมความเชื่อเกี่ยวกับ ชีวิตและจักรวาลที่ยึดถือโดยกลุ่มคนหรือบุคคล^{๑๙}

^{๑๘} สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, คลังความรู้: โลกทัศน์, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://www.http://legacy.orst.go.th/?knowledges=%E0%B9%82%E0%B8%A5%E0%B8%81%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%A8%E0%B8%99%E0%B9%8C-%E0%B9%91%E0%B9%90-%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%8E%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%A1-%E0%B9%92%E0%B9%95%E0%B9%95%E0%B9%90> [๗ กันยายน ๒๕๖๕].

^{๑๙} American Heritage Publishing Company, *The American heritage dictionary of the English language*, (Boston, MA: Houghton Mifflin Harcourt Publishing, 2000), 1540.

ศิริพัชร ฌานเชาว์วรรณ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับโลกทัศน์ไว้โดยสรุปความว่า โลกทัศน์หมายถึง ทักษะในการมองโลกและสังคมของบุคคล เป็นภาพของโลกหรือสังคมที่บุคคลรับรู้ผ่านกระบวนการและระบบวิธีคิดในการประเมินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีพื้นฐานหล่อหลอมจากวัฒนธรรมสถานะแวดล้อมในสังคมที่บุคคลนั้นเติบโตมา ได้แก่ ความคิดความเชื่อและค่านิยม ทั้งของบุคคลและของสังคมนั้นๆ โลกทัศน์จึงเป็นตัวกำหนดทิศทางชีวิตของบุคคลและทิศทางของสังคมด้วย^{๒๐}

จากคำนิยามดังกล่าวจะพบว่า แม้กระทั่งการให้คำจำกัดความกว้างๆ ของคำว่า โลกทัศน์ ก็มีความหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งพอจะสรุปได้ว่า โลกทัศน์ในความหมายทั่วไป หมายถึง มุมมองความคิดรวบยอด ชุดของความคิดเห็นและระบบรวมของความเชื่อที่มนุษย์นำมาใช้ ในการให้ความหมาย การอ้างอิง และใช้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและจักรวาล โดยทักษะในการมองโลกของบุคคล มีพื้นฐานมาจากการขัดเกลาในสังคมที่บุคคลนั้นเติบโตมา เช่น ทักษะความคิดความเชื่อ และค่านิยม โลกทัศน์จึงเป็นตัวกำหนดทิศทางชีวิตของแต่ละคนและสังคม การศึกษาโลกทัศน์จึงเป็นการศึกษาทัศนคติความรู้สึคนึกคิดของคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีพื้นฐานจากความรู้และประสบการณ์รวมถึงสิ่งแวดล้อมจากวัฒนธรรมที่สั่งสมและสืบทอดจากยุคหนึ่งสู่อีกยุคหนึ่ง

๒) ลักษณะโลกทัศน์ความหมายเฉพาะ นักมานุษยวิทยาให้นิยามความหมายโลกทัศน์ไปใช้ในลักษณะที่แตกต่างกันในการศึกษางานเฉพาะด้านของตน ตัวอย่าง นักมานุษยวิทยาที่เลือกใช้คำเฉพาะที่แตกต่างกัน เช่น โรเบิร์ต เรดฟิลด์ (Robert Redfield) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ใช้คำว่า World View^{๒๑} ในขณะที่นักวิชาการคนอื่นเลือกใช้คำอื่นๆ ที่แตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น เฮร์เบิร์ต ฟิลลิปป์ (Herbert Phillips) นักมานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยาชาวอเมริกันเลือกใช้คำว่าหมวดหมู่ดั้งเดิม (Primitive Categories) เอ็ดเวิร์ด ทอลแมน (Edward Tolman) นักจิตวิทยาพฤติกรรมชาวอเมริกันเลือกใช้คำว่า แผนที่การรับรู้ (Cognitive Maps) ลุดวิก วิตเกินชไตน์ (Ludwig Wittgenstein) นักปรัชญาชาวออสเตรียเลือกใช้ คำว่า รูปแบบของชีวิต (Forms of Life) แอนดริว แมคเบธ (Andrew Mcbeath) นักมานุษยวิทยา ชาวอังกฤษเลือกใช้ว่า ประสบการณ์ชีวิต (Experiments for Living) มาร์วิน ออปเลอร์ (Marvin Opler) นักมานุษยวิทยาและนักสังคมวิทยาชาวอเมริกันเลือกใช้คำว่า อุดมการณ์ (Ideology) เป็นต้น ศัพท์เฉพาะเหล่านี้ถูกนำมาใช้ในความหมายที่ผู้ใช้แต่ละคนคิดว่าสามารถ ให้ความหมายตามที่ตนต้องการศึกษาได้มากที่สุดแม้ว่าในรายละเอียดของการนำมาใช้นั้นแตกต่างกัน แต่จินตภาพที่มีร่วมกันในบรรดาคำศัพท์เหล่านี้คือ การแสดงถึงความเกี่ยวข้องกันระหว่างมนุษย์ กับประสบการณ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว

^{๒๐} ศิริพัชร ฌานเชาว์วรรณและมิ่ง ตันดา เถง, **โลกทัศน์ของคนพม่าจากภาษิต**, (พิษณุโลก : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย นเรศวร, ๒๕๕๗), หน้า ๕.

^{๒๑} Robert Redfield, **The Primitive World View**, (New York: Cornell University Press, 1952), 30-36.

๒.๒.๔ ความสำคัญของโลกทัศน์

เมื่อโลกทัศน์เป็นบทสรุปเกี่ยวกับชีวิตและโลกของมนุษย์แต่ละคนจึงมีผลต่อการกระทำของมนุษย์เหล่านั้น เพราะมนุษย์แต่ละคนย่อมดำรงชีวิตบนพื้นฐานความคิดของตนเอง หากสิ่งใดที่มนุษย์ยึดถือว่าเป็นความถูกต้องเหมาะสมมนุษย์ย่อมดำรงตนไปในทิศทางนั้น หากมีสิ่งใดเป็นสิ่งที่ขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคมนุษย์ก็จะต่อสู้เรียกร้องเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ โลกทัศน์เป็นสิ่งที่กำหนดแนวคิด พฤติกรรมของมนุษย์และโลกทัศน์ก็ชี้ให้เห็นผลแสดงออกทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับชีวิตและโลกของคนในสังคมโดยรวม ซึ่งโลกทัศน์คือปรัชญาอันเป็นการประมวลความคิดและความเชื่อซึ่งเป็นตัวกำหนดอุดมการณ์ หลักการ และวิธีการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ ของมนุษย์

ดังนั้น โลกทัศน์จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นแนวคิดที่กำหนดพฤติกรรมการแสดงออกของมนุษย์ ดังที่เกิตนี จุทาวิจิตร กล่าวว่าโลกทัศน์ หมายถึง กรอบการอ้างอิง (frame of reference) แบบหนึ่งซึ่งบุคคลใช้ในการเผชิญหน้าหรือประทะกับปรากฏการณ์ต่างๆ ในชีวิต มิติหนึ่งของโลกทัศน์เป็นกรอบความคิดเรื่องเวลาและพื้นที่^{๒๒} อีกมิติหนึ่งเป็นกรอบในการจัดระบบและจำแนกประเภทของสรรพสิ่งอันทำให้บุคคลสามารถรับรู้เข้าใจอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง ครอบคลุม และกำหนดความสัมพันธ์ทุกรูปแบบได้ ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ

ความสำคัญของโลกทัศน์ต่อวิถีชีวิตและจิตใจของมนุษย์ไว้ ๔ ประเด็น คือ

๑. โลกทัศน์เป็นตัวกำหนดทิศทางหรือวิถีชีวิตของแต่ละคน เนื่องจากปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดคือความเชื่อ เมื่อทุกคนมีความเชื่อซึ่งเป็นรากเหง้าของความรู้สึกนึกคิดและพฤติกรรมที่แสดงออกเพราะนั้น โลกทัศน์จึงเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของแต่ละคนให้มีวิถีชีวิตแตกต่างกัน

๒. โลกทัศน์เป็นตัวกำหนดทิศทางหรือวิถีชีวิตของสังคมมนุษย์ ความเชื่อเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมอันเป็นสิ่งที่สังคมยอมรับนับถือ เป็นผลรวมของการสั่งสมภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาของสังคมและวัฒนธรรม คือทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นและสมาชิกในสังคมยอมรับมา ประเพณีปฏิบัติร่วมกันจนเป็นวิถีชีวิตของส่วนรวม

๓. โลกทัศน์เป็นมาตรฐานในการตัดสินตนเองและตัดสินผู้อื่น เมื่อโลกทัศน์เป็นสิ่งที่กำหนดแนวคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ ทำให้เราเข้าใจถึงพฤติกรรมที่ปรากฏของคนในสังคมและตนเอง ฉะนั้น โลกทัศน์จึงถือเป็นมาตรฐานในการตัดสินพฤติกรรมของตนเองและคนอื่น โดยศึกษาผ่านทางประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น

๔. โลกทัศน์เป็นตัวก่อให้เกิดความขัดแย้งในตนเองและคนอื่น เมื่อมีความเชื่อแตกต่างกันก็ทำให้แสดงพฤติกรรมและวิถีชีวิตแตกต่างกันไปด้วย เพราะในวิถีชีวิตของคนหนึ่งคนอาจมีทัศนะเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ มากมายหลายเรื่อง เช่น เกี่ยวกับศีลธรรม การเมือง ศาสนา ฯลฯ ถ้าเขาเป็นคนคงเส้นคงวาทัศนะต่างๆ เหล่านี้จะไม่ขัดแย้งกัน

^{๒๒} เกิตนี จุทาวิจิตร, ภาพสะท้อนสังคมและโลกทัศน์นักเขียนจากเรื่องสั้นยุควิกฤตเศรษฐกิจ, หน้า

จากแนวคิดข้างต้น แสดงให้เห็นว่าโลกทัศน์มีความสำคัญในฐานะเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์และปรากฏการณ์ทางสังคมต่างๆ การศึกษาโลกทัศน์เป็นจึงการพยายามทำความเข้าใจมนุษย์ทั้งในระดับปัจเจกและระดับสังคม โดยการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจสังคมไทยของแอล เอ็ม จูเนียร์ แฮงค์ส (L. M. JR. Hanks) ที่ศึกษาความคิดที่มีต่อจักรวาลของชาวบ้านบางชัน (The cosmic view of Bang Chan village central Thailand) พบว่า โลกทัศน์ของคนไทยมีรากฐานมาจากการจัดระบบจักรวาลและการที่ใครจะอยู่ ณ จุดใดในระบบจักรวาล ขึ้นอยู่กับบุญและบาปที่ทำไว้ในชาติก่อนๆ นอกจากนี้ยังให้ความเห็นว่าความสัมพันธ์ของคนไทยสมัยใหม่ขึ้นอยู่กับ “ดวง” และอิทธิพลของระบบอุปถัมภ์หรือการศึกษาของควอริทซ์ เวล (Quarich Wales) ในปี ค.ศ. ๑๙๓๔ เรื่องการปกครองและการบริหารของไทยตั้งแต่สุโขทัยถึงต้นสมัยรัชกาลที่ ๕ เพื่อช่วยให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับโครงสร้างของสังคมไทย เป็นต้น

ส่วนนักวิชาการไทยก็ใช้การศึกษาโลกทัศน์เพื่อทำความเข้าใจมนุษย์และสังคมไทยทั้งโลกทัศน์ระดับสังคม เช่น การศึกษาโลกทัศน์ชาวล้านนาจากวรรณกรรมของเรณู อรรถาเมศร์ การศึกษาโลกทัศน์ชาวดัตช์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงลูกทุ่ง ภาคใต้ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๑๙ - ๒๕๒๙ ของอภิรักษ์ พุกกะศรี การศึกษาโลกทัศน์ในวรรณกรรมอีสานเรื่องสังข์ศิลป์ชัย ของวราภรณ์ ตุนา, การศึกษาโลกทัศน์ในจารึกสุโขทัยของเทียมจันทร์ หมั่นสระเกษ การศึกษาโลกทัศน์ในวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นของพิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ และโลกทัศน์ระดับบุคคล เช่น การศึกษาโลกทัศน์ของเทียนวรรณ ของสุมาลี แก่นการ การวิเคราะห์โลกทัศน์ที่ปรากฏในหนังสือของอังคาร กัลยาณพงศ์ ของสุธารัตน์ พงษ์แก้ว การศึกษาโลกทัศน์ในเรื่องสั้นของบินหลา สันกาลาศีรีของวราภรณ์ ใจดี เป็นต้น การศึกษาเหล่านี้ ล้วนนำไปสู่ความเข้าใจมนุษย์และสังคมทั้งสิ้น

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยเฉพาะในสังคมของยุคปัจจุบันที่มีความแตกต่างในช่วงวัย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างช่วงวัยของบุคคลมีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญาและการปรับตัวของแต่ละช่วงวัยในแต่ละเจนเนอเรชันหรือรุ่นนั้นๆ โดยรายละเอียดของแนวคิดสัมพันธภาพมีดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

จากการศึกษาเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล พบว่า มีผู้ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไว้มากมายอย่างไรก็ตามผู้วิจัยขอนำเสนอความหมายของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลตามทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

สุพัตรา สุภาพอธิบาย หน้าที่ของครอบครัวทางสังคมวิทยาไว้ ดังนี้

๑. การสร้างสมาชิกใหม่ แทนสมาชิกเดิมที่เสียชีวิตไปเพื่อให้สังคมอยู่ได้ไม่สูญหาย โดยการมีสมาชิกใหม่ก็ต้องมีให้สมดุลกับทรัพยากรภายในประเทศ คือ ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไปเพื่อไม่ให้เกิดการไม่สมดุลของประชากรในโลก

๒. การบำบัดความต้องการทางเพศ จะปรากฏในรูปของการสมรสเป็นวิธีหนึ่งที่สังคมจะนำมาควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศให้อยู่ในขอบเขต

๓. การเลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นในสังคม สถาบันครอบครัวต้องปฏิบัติหน้าที่นี้ได้ดีกว่าสถาบันอื่นๆ พ่อและแม่จะให้ความรัก ความอบอุ่น ปรองดองเลี้ยงดูลูกเป็นอย่างดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๔. การอบรมสั่งสอนเด็กให้รู้จักระเบียบของสังคม ให้มีหน้าที่และบทบาทอยู่ในสังคม ครอบครัวจะเป็นแหล่งการอบรมเด็กเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุดเป็นสถาบันที่เตรียมเด็กเพื่อต่อไปจะได้เผชิญโลกภายนอกครอบครัวจะช่วยอบรมเด็กให้รู้จักกฎเกณฑ์คุณค่าแบบของความประพฤติ สอนให้เด็กปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งวิธีการอบรมจะทำให้ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทางตรง เช่น การสั่งสอน ดุด่าว่ากล่าว ส่วนทางอ้อมก็โดยการทำตัวเป็น แบบอย่างที่ดีซึ่งการอบรมนี้มีอยู่ตลอดเวลา

๕. การกำหนดสถานภาพทางสังคมของบุคคล เพราะสมาชิกในครอบครัวจะได้รับชื่อและนามสกุลจากครอบครัวซึ่งสามารถเปลี่ยนในเวลาต่อมาโดยเฉพาะถ้าเป็นหญิง เมื่อสมรสแล้วก็เปลี่ยนตามชื่อสกุลของสามี สถานภาพที่ครอบครัวให้ก็จะทำให้สมาชิกครอบครัวรู้สถานภาพของตนเองว่าเป็นใครอยู่กับคนกลุ่มไหนเป็นต้น เช่น นามสกุลเป็นไทย ก็จัดว่าเป็นคนไทย ชื่อสกุลเป็น แซ่ ก็จัดว่าเป็นคนจีน นอกจากนั้นสถานภาพก็เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เช่น เป็นลูกคนจน คนรวย เป็นเชื้อราชวงศ์ เป็นลูกรัฐมนตรี เป็นพ่อค้า ลูกชานา ฯลฯ สถานภาพดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้เกิดขึ้นกับสังคมที่สมาชิกนั้นเป็นสมาชิกอยู่ว่าเปิดโอกาสมากน้อยเพียงใด

๖. การให้ความรักความอบอุ่น ครอบครัวเป็นแหล่งที่สมาชิกได้รับความรักและความอบอุ่นอย่างบริสุทธิ์ใจซึ่งเป็นหลักประกันว่าจะมีคนที่จะรักเราและรักเราเสมอ เช่นความรักของสามีภรรยา หรือความรักของ พ่อ แม่ที่มีต่อลูกหากสมาชิกคนใดมีความผิดหวังไม่ว่าด้านใดก็ตาม ครอบครัวก็จะให้กำลังใจและปลอบใจ เพื่อให้สามารถผ่านอุปสรรคไปได้ โดยสรุป แล้วครอบครัวจึงเป็นแหล่งที่ให้ความรัก ความคุ้มครอง และความมั่นคงทางด้านจิตใจแก่สมาชิกมีกำลังใจในการฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ให้ลุล่วงไปได้^{๒๓}

นวลวี ประเสริฐสุข ได้ให้ทัศนะว่า ปัจจุบันความสัมพันธ์ของมนุษย์มีหลากหลาย ว่าความสัมพันธ์ของมนุษย์จะเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด ความสัมพันธ์ในครอบครัวถือเป็นความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญที่สุดในบรรดาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ดีมีความราบรื่นในครอบครัว มีส่วนช่วยให้ครอบครัวมีความมั่นคง มีความเข้มแข็งและมีความสุขตลอดจนเป็นเครื่องเกราะป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย^{๒๔}

สิริพรรณ มิ่งวานิช ได้อธิบายว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวจะดีมาน้อยเพียงใดนั้นต้องคำนึงถึงบทบาทหน้าที่และการปรับตัวเข้าหากันของสมาชิกของในครอบครัวซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มี

^{๒๓} สุพัตรา สุภาพ, ปัญหาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๖๘.

^{๒๔} นवलวี ประเสริฐสุข, “สื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้างสุขในครอบครัว”, วารสาร Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๗๓๗ - ๗๔๗.

ความสำคัญยิ่ง ปัจจัยที่ดีของความสัมพันธ์ในครอบครัวดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า สัมพันธภาพที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกันโดยมีองค์ประกอบดังนี้ คือ

๑. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวร่วมกัน
๒. มีการสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
๓. มีการยอมรับซึ่งกันและกัน
๔. ไม่มีความขัดแย้งบาดหมางกัน
๕. มีการช่วยเหลือ ดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน
๖. มีความสัมพันธ์ รักใคร่ทางความรู้สึกและอารมณ์ที่ดีต่อกัน^{๒๕}

ศิริกุล อิศรานุรักษ์ อธิบายถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวนั้นสามารถเกิดขึ้นได้จากสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. การชื่นชมคุณค่าของบุตรหลานและสมาชิกในครอบครัว การชื่นชมและเห็นคุณค่าของกันและกันควรเป็นการแสดงออกอย่างชัดเจน
๒. การที่สมาชิกมีเวลาอยู่ร่วมกัน ทุกคนในครอบครัวได้ทำกิจกรรมหลายอย่างด้วยกัน เป็นกิจกรรมที่ทุกคนพอใจที่จะทำ
๓. การเต็มใจร่วมทุกข์ร่วมสุขกันในครอบครัวการมีความผูกพันต่อความสุขของสวัสดิภาพของครอบครัวร่วมกัน สมาชิกในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีคุณภาพมักจะมีพันธะดังกล่าวอยู่ในระดับสูง ห่วงใยกันและกันอย่างแท้จริง
๔. การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีการใช้เวลาสำหรับการพูดคุยกันในครอบครัวพูดคุยรับรู้เรื่องราวกันโดยตรงไม่ปกปิด ไม่เก็บไว้ในใจหรือไม่จำเป็นต้องรับรู้เรื่องราวของบุคคลอื่นในครอบครัว
๕. การมีศรัทธาต่อศาสนาร่วมกัน โดยที่สมาชิกเต็มเปี่ยมไปด้วยความเลื่อมใสอย่างแรงกล้า บุคคลในครอบครัวจะทำกิจกรรมทางศาสนาร่วมกันอยู่เสมอ
๖. การที่สมาชิกใช้สมรรถนะที่ตนมี จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว ซึ่งทุกคนในครอบครัวจะร่วมกันต่อสู้กับปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และร่วมกันคลี่คลายปัญหาให้ได้ในที่สุด^{๒๖}

Sullivan ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไว้ว่าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลหมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมของมนุษย์มีลักษณะไม่คงตัว มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ส่งผลให้บุคคลมีความเข้มแข็งหรืออ่อนแอ ซึ่งการใกล้ชิดระหว่างบุคคลทำให้มนุษย์มีความแข็งแกร่งและมั่นคง ดังนั้น สัมพันธภาพระหว่างบุคคลจากความแตกต่างระหว่างวัยในช่วงเจนเออร์เรชั่นจะเป็นการ

^{๒๕} ศิริพรรณ มิ่งวานิช, ความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์และการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวกับการปรับตัวของผู้ป่วยที่ประสบอุบัติเหตุการจราจรรักษาในโรงพยาบาลสระบุรี, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๐.

^{๒๖} ศิริกุล อิศรานุรักษ์, หลักการวางแผนงานอนามัยครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร : เจริญดีการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

สร้างความช่วยเหลือ อนุเคราะห์และสร้างความรู้สึที่ดี จากการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา^{๒๗}

๒.๓.๒ ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal theory)

การศึกษาเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นการศึกษารายละเอียดของพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งไปเกี่ยวข้องกับบุคคลหนึ่งหรือหลายๆ คน ซึ่งส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (social interaction) แนวคิดหรือหลักการทางทฤษฎีอาจมีส่วนช่วยให้เข้าใจหรือคาดเดา ปฏิกริยาของคู่สัมพันธภาพได้มากขึ้น มีผู้ศึกษาในเรื่องของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไว้มากมายและ น่าสนใจสำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่าง บุคคล ดังนี้

๑. ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของซัลลิแวน (Interpersonal theory of psychiatry) ได้เริ่มต้นศึกษาเรื่องจิตวิเคราะห์และพัฒนาเป็น Interpersonal theory โดยมีแนวคิดว่าพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากการที่บุคคลมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในสังคมบุคคลไม่สามารถแยกความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้เลยนับตั้งแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสรีรวิทยาเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความต้องการของบุคคลและบอกทิศทางของการเจริญเติบโต^{๒๘} ประสบการณ์ชีวิตในวัยต้น มีอิทธิพลอย่างมากต่อสุขภาพจิตของบุคคลในวัยหลังของชีวิต ประสบการณ์ที่สำคัญคือความวิตกกังวลซึ่งได้รับการเลี้ยงดูในวัยเด็กและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล^{๒๙} โดยทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลมีขั้นตอนพัฒนาการประกอบด้วย ๗ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ ระยะวัยทารกแรกเกิดจนถึงระยะที่ทารกสามารถฟังและพูดภาษาได้รู้เรื่องพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยปากเป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตรอดยิ่งกว่าพฤติกรรมด้านอื่นๆ พฤติกรรมต่างๆ ในระหว่างนี้ทำให้เด็กต้องมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพ่อแม่ผู้เลี้ยงดู ทำให้ในความสัมพันธ์ของบุคคลเหล่านั้นต่อเด็กอาจทำให้เด็กมีทั้งความสุขกายสบายใจหรือก่อให้เกิดความรู้สึกวิตกกังวลเนื่องจากทารกรับรู้การสัมผัสซึ่งมีผลทางบวกและลบต่อลักษณะบุคลิกภาพของเด็ก ซึ่งในระยะนี้เด็กค่อยๆ เรียนรู้จักสิ่งแวดล้อมรอบตัวและเริ่มรู้จักแยกแยะตัวเองออกจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวทีละน้อย

ขั้นตอนที่ ๒ ระยะวัยเด็กเป็นช่วงเวลาที่เด็กรู้จักคิดนึกและสื่อสารด้วยระบบสัญลักษณ์ (Symbolic period) ซึ่งมักเป็นภาษาถ้อยคำ ความสามารถทางภาษาขยายความคิดและความสัมพันธ์กับผู้อื่น สังคมของเด็กเริ่มรู้จักบุคคลอื่นนอกจากพ่อแม่รู้จักแยกตนเองออกจากพ่อแม่และสิ่งแวดล้อม ในช่วงเวลานี้เป็นระยะที่เด็กเข้าใจความเกลียดชัง ถ้าเด็กพบในสภาพเช่นนี้จากสิ่งแวดล้อมข้างมาก เด็กจะถดถอยไปสู่โลกความเป็นทารก

^{๒๗} ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕).

^{๒๘} อรพรรณ ลือบุญวัชชัย, การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสุขภาพจิตพิมพ์, ๒๕๕๕).

^{๒๙} ศรีพิมล ดิษยบุตร, สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (อุดรธานี: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุดรธานี, ๒๕๕๐).

ขั้นตอนที่ ๓ ระยะก่อนวัยรุ่น เป็นระยะเด็กเข้าโรงเรียนประถม ชีวิตทางสังคมของเด็กจะกว้างออกไปอีก เด็กเรียนรู้บทบาททางสังคมจากโรงเรียน เคารพวินัยทางสังคม เรียนรู้การอยู่ร่วมกับคนอื่น เริ่มมีพฤติกรรมคล้ายตามอิทธิพลของเพื่อน เริ่มรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ลักษณะในตนเองและบุคคลอื่น

ขั้นตอนที่ ๔ ระยะแรกเริ่ม เป็นระยะที่บุคคลรู้จักละความเห็นตนเป็นศูนย์กลาง (Ego centric) เพื่อสร้างความสนิทสนมกับเพื่อนโดยเฉพาะกับเพื่อนวัยเดียวกัน พัฒนาการความสนิทกับเพื่อนร่วมเพศนี้เป็นพัฒนาการที่สำคัญมากต่อการเป็นคนที่มีความสุขและมีสุขภาพจิตดีเนื่องจากจะพัฒนาไปสู่สัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศและบุคคลอื่นๆ และการสมาคมในวัยผู้ใหญ่ถ้าไม่สามารถพัฒนาคุณสมบัตินี้จะกลายเป็นคนเหงาหงอยไม่มีความสุขไม่สามารถคบหากับใครๆ ได้ ทั้งกับคนในครัวเรือนและนอกครัวเรือนคุณสมบัติของความสนิทสนม ได้แก่ความรักใคร่ผูกพัน การเปิดเผยความลับแก่กันและกัน การมีความเชื่อถือไว้วางใจ นิยมยกย่องซึ่งกันและกัน และการร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน

ขั้นตอนที่ ๕ ระยะวัยรุ่นตอนต้น ระยะนี้เด็กมีความสนใจเรื่องเพศและความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามทั้งในกิจกรรมประจำวันตามความเป็นจริงและตามที่นึกฝันเอาเอง แม้เรื่องทางเพศเป็นเรื่องที่เด็กมีความอยากรู้และอยากจะมีกิจกรรมทางเพศในแง่มุมต่างๆ แต่ก็มักเป็นเรื่องที่ทำให้วัยรุ่นกังวลและสับสน เพราะความต้องการมักจะนำไปสู่ความขัดแย้งกับผู้ปกครองกฎเกณฑ์ทางสังคมและวัฒนธรรมรวมทั้งเพื่อนร่วมวัย เมื่อสิ้นสุดระยะนี้เด็กควรมีวุฒิภาวะเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงสังคมกับเพศตรงข้ามคือความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม

ขั้นตอนที่ ๖ ระยะวัยรุ่นตอนปลายเป็นช่วงซึ่งบุคคลสามารถเลือกทำกิจกรรมทางเพศตามที่ตนพอใจมากกว่าในวัยที่ผ่านมา รู้จักคบหาสมาคมกับผู้อื่นอย่างผูกพัน มั่นคงยิ่งขึ้นความสามารถทางสติปัญญาขึ้นถึงขีดสูงสุดสามารถเรียนรู้วิชาการต่างๆ ได้ดี รู้จักรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเองและต่อความเป็นไปของสังคม รู้จักแก้ไขปัญญาเฉพาะหน้า

ขั้นตอนที่ ๗ ระยะวัยผู้ใหญ่ถ้าบุคคลมีพัฒนาการดำเนินมาดีโดยตลอดทั้ง ๖ ขั้นตอน ผู้นั้นก็จะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่อย่างมีวุฒิภาวะ มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นอย่างดีวุฒิภาวะ ความเป็นผู้ใหญ่ของมนุษย์ไม่มีวันจบสิ้น แต่จะเกิดเมื่อบุคคลสามารถสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นๆ อย่างสนิทสนม ความสามารถดังกล่าวนี้นอกจากจะพัฒนาบุคลิกภาพให้มั่นคงแล้วยังสามารถแก้ไขความบกพร่องของบุคลิกภาพซึ่งเกิดในช่วงวัยเด็กได้

ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของชัลลิแวนเชื่อว่ามนุษย์มีความต้องการพื้นฐาน ๒ ประการ ดังนี้

๑. ความต้องการความมั่นคง (Security) เป็นความต้องการทางจิตสังคมรวมถึงความสุขสบายใจ การมีความคิดและค่านิยมที่อยู่ในกรอบกับการยอมรับของสังคม สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล บุคคลจะได้รับความอบอุ่นใจเพราะมีเพื่อนซึ่งเพื่อนในที่นี้หมายถึง ผู้หนึ่งผู้ใดที่บุคคลเหล่านั้นสนิทสนมพอที่จะยอมรับทุกข์ร้อนได้ ไม่ว่าจะอยู่ในวัยเดียวกันหรือไม่ก็ตาม

๒. ความต้องการความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นความต้องการทางสรีรวิทยา เช่น ความหิว ความกระหาย ความต้องการทางเพศ เป็นต้น ความต้องการทางสรีรวิทยามีความสัมพันธ์กับ

บุคคลอื่นเช่นเดียวกัน กล่าวคือความต้องการด้านสรีรวิทยาได้รับการตอบสนองโดยสถานการณ์ ซึ่งต้องสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นที่มาของความพึงพอใจและความรู้สึกมั่นคง ทำให้รู้สึกไร้กังวล ซึ่งศรีพิมล ดิษยบุตร ได้อธิบายแนวคิดของซัลลิแวนที่เน้นหลักการทางสรีรวิทยา (Biological principles) ในการทำความเข้าใจพัฒนาการของมนุษย์ ดังนี้

๑. หลักของการคงอยู่ (Principles of communal existence) คือ สิ่งมีชีวิตไม่สามารถแยกตนเองออกจากสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นในชีวิตได้ เช่น ทารกก่อนคลอดจะต้องมีสิ่งแวดล้อมในครรภ์มารดาที่ถูกต้องเหมาะสมจึงจะมีชีวิตอยู่และเจริญเติบโตได้ เป็นต้น

๒. หลักของการทำหน้าที่ (Principles of functional activity) คือ การทำหน้าที่ของร่างกายและกิจกรรมทางสรีรวิทยามีผลต่อกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่บุคคลมีต่อสิ่งแวดล้อม

๓. หลักการจัดระบบ (Principles of organization) คือ มนุษย์มีการจัดระบบตัวเองทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม การจัดระบบจะช่วยให้การทำหน้าที่ของบุคคลเป็นไปตามพัฒนาการของระบบความเป็นตนเอง ถือว่าเป็นระบบโครงสร้างของประสบการณ์ซึ่งจะใช้เป็นเกราะป้องกันความวิตกกังวลที่จะเกิดขึ้น อีกทั้งยังทำหน้าที่ในการคุ้มครองให้เกิดความมั่นคงและการได้มาซึ่งความพึงพอใจอีกด้วย ถ้ามีการยอมรับจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเองการไม่ได้รับการยอมรับ จะก่อให้เกิดความวิตกกังวลและถ้ามากขึ้นจะมีผลต่อการสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่น กล่าวคือไม่สามารถยอมรับผู้อื่นได้มองผู้อื่นในแง่ร้าย หวาดระแวง มองเห็นแต่ส่วนบกพร่องของคนอื่น การที่บุคคลไม่สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นได้ ทำให้บุคคลไม่ได้รับการตอบสนองทั้งความต้องการทางสรีรวิทยาและจิตสังคม

ศรีเรือน แก้วกังวาน ได้อธิบายโครงสร้างบุคลิกภาพเป็นผลจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สามารถแบ่งได้ ๓ ประการ ดังนี้

๑. กระบวนการปรับเปลี่ยนพลังงาน (Dynamism) คือ พฤติกรรมที่เป็นความเคยชินในด้านความสัมพันธ์กับคนอื่น เช่น ชอบรับใช้ช่วยเหลือบุคคล ชอบเอาเปรียบ ชอบแบ่งปันให้ใครๆ เห็นอกเห็นใจ เป็นต้น ศูนย์กลางของระบบการปรับเปลี่ยนพลังงาน คือ ระบบตัวตน (Self-system) เป็นกระบวนการที่พัฒนามาจากวิธีการป้องกันตนเอง เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กับผู้อื่นดำเนินไปอย่างราบรื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ผู้เลี้ยงดู ซึ่งมักจะหล่อหลอมเป็นลักษณะบุคลิกภาพประจำตนเมื่ออยู่ในวัยเด็ก

๒. กระบวนการสร้างสัมพันธ์ภาพบุคคล (Personification) คือ มโนภาพที่บุคคลวาดเป็นภาพตัวเอง เป็นภาพคนอื่นที่มีสัมพันธ์ภาพกับตน โดยจะมีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับความรู้สึกเจตคติและความคิดที่บุคคลมีขึ้น เนื่องจากได้รับประสบการณ์ทางด้านความพึงพอใจความวิตกกังวลและมีความเกี่ยวข้องับประสบการณ์ของบุคคลที่เคยได้รับจากบุคคลอ้างอิงและสร้างภาพบุคคลตามประสบการณ์ที่ได้รับ อันจะทำให้บุคคลมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและบุคคลอื่น

๓. กระบวนการทางความคิด (Cognitive processes) กระบวนการทางความคิดเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างบุคลิกภาพ สามารถอธิบายได้จากประสบการณ์ทางความคิด ๓ ลักษณะดังนี้

๓.๑ Proteotoxic เป็นประสบการณ์เบื้องต้น ซึ่งยังมิได้มีการพัฒนาปรับปรุงเป็นความคิดระดับเด็กทารก ซึ่งรับรู้สิ่งต่างๆ ไม่จำเพาะจงจึงไม่เข้าใจความหมายของสิ่งที่รับรู้ลักษณะทางความคิดอยู่ในระดับประสาทสัมผัส (Sensorimotor) ดังนั้น ทารกไม่สามารถคิดแบบสัมพันธ์ภาพ

(Associative thinking) ไม่เข้าใจความหมายของเวลาและสถานที่ ไม่สามารถแยกตนเองออกจากสิ่งแวดล้อม ทารกมองเห็นผู้คนและเห็นอะไรๆ ผ่านตาผ่านหูผ่านการสัมผัสรับรู้หลากหลายแต่ไม่ตระหนักจริงๆ ว่าสิ่งนั้นมีสาระสัญลักษณ์

๓.๒ Parataxic เป็นการพัฒนาขึ้นจากขั้น Proteotoxic ความคิดขั้นตอนนี้มีความเข้าใจสัมพันธ์ภาพระหว่างสิ่งต่างๆ (Associative thinking) เป็นประสบการณ์ความคิดนึกและความฝันปนๆ กันไปจริงบ้าง ไม่จริงบ้าง แต่เป็นความคิดของเด็กๆ เด็กในวัยนี้จึงมีโลกทัศน์ส่วนตัวเขาเอง สำหรับบางคนอาจเป็นประสบการณ์ฝังใจไปจนเติบโตใหญ่ความคิดฝันนี้อาจแสดงออกให้ปรากฏ เมื่อบุคคลผู้นั้นมีความเจ็บป่วย มีอาการโรคประสาท โรคจิตมีความกังวลสูง

๓.๓ Syntaxis ระยะนี้มีความสามารถใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Period) จึงสามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้ดีขึ้นสามารถแลกเปลี่ยนความรู้สึกความเชื่อกับกับผู้นรอบข้างได้ดีขึ้น และตรงกับข้อเท็จจริงยิ่งกว่าเดิม สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึกความเชื่อกับผู้นรอบข้างได้ดี^{๓๐}

สรุปได้ว่า พัฒนาการของทุกช่วงวัยมีผลต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล เมื่อบุคคลมีความต้องการทางสรีรวิทยาและได้รับการตอบสนองโดยสถานการณ์ที่ต้องสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ทำให้เกิดที่มาของความพึงพอใจ (Satisfaction) และความรู้สึกมั่นคง (Security) ซึ่งเป็นความต้องการทางด้านจิตสังคม ส่งผลให้บุคคลไม่วิตกกังวลเนื่องจากได้รับการตอบสนองขั้นพื้นฐาน ทำให้เกิดเกราะป้องกันความวิตกกังวลที่จะเกิดขึ้น ชลลิวเน้นสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในสังคมเพราะจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลมีพฤติกรรมเกิดขึ้น โดยเน้นความมั่นคงและสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่ดีเพื่อสภาพจิตสังคมที่สมบูรณ์ การมีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่ไม่ดีจะก่อให้เกิดปัญหาอันเป็นผลมาจากขาดความพึงพอใจนั่นเอง

การสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในแต่ละเจเนอเรชันมีเป้าหมายที่ต่างกันจนพัฒนาเป็นสังคมที่น่าอยู่และเกิดความพึงพอใจในชีวิตตามมา เพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับการมีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยได้เกิดการเรียนรู้ที่จะพึงพอใจในการมีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่ดีสร้างความรู้สึกไว้วางใจ (Trust) โดยการใช้กระบวนการของสัมพันธ์ภาพที่อบอุ่นจริงใจเป็นการสร้างการเรียนรู้ใหม่ที่เหมาะสมในการพัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลนี้สนับสนุนให้แต่ละเจเนอเรชันรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จในการมีสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น ประกอบกับการช่วยเหลือแต่ละช่วงวัยได้ค้นหาจุดดีของตนและทำให้สามารถควบคุมจุดด้อย รวมถึงมุ่งเน้นให้การสร้างความสุขแบบองค์รวม (Holistic) ซึ่งจะเป็นการช่วยให้เกิดความสันติสุข ทัศนคติและการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม สามารถเผชิญปัญหาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในสังคม โดยการพัฒนารูปแบบสัมพันธ์ภาพในปัจจุบันให้เหมาะสม ในบางครั้งจะพบว่าแต่ละช่วงวัยอาจจะมีความรู้สึกกลัวการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ใกล้ชิดกับผู้อื่น ในระยะแรกผู้วิจัยอาจยอมให้แต่ละช่วงวัยได้สร้างกิจกรรมเพื่อให้เกิดความไว้วางใจ (Trust) สร้างความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) เพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Self-esteem) และพัฒนาพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อไป

^{๓๐} ศรีเรือน แก้วกังวาน, **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๕, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๕๑).

๒. ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของเพปพลา (Peplau's interpersonal relations theory) ทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของเพปพลาเริ่มต้น จากระยะของกระบวนการระหว่างบุคคล บทบาทของพยาบาลและวิธีการศึกษาการพยาบาลในลักษณะกระบวนการระหว่างบุคคล โดยมีแนวคิดพื้นฐานจากทฤษฎีพัฒนาการทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและทฤษฎีการเรียนรู้ Forchuk & Brown ได้กล่าวไว้ว่า การพยาบาลเป็นการบำบัดซึ่งเป็นศิลปะของการทำให้หายหรือพ้นจากความเจ็บป่วย ช่วยบุคคลที่กำลังป่วยหรือต้องการช่วยเหลือทางด้านสุขภาพ การพยาบาลเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มีเป้าหมายร่วมกัน เป้าหมายนี้จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดกระบวนการบำบัดพยาบาลและผู้ป่วยเคารพซึ่งกันและกันในฐานะบุคคลทั้งสองฝ่ายจะเกิดการเรียนรู้และมีความคิดที่กว้างไกล^{๓๑} การเรียนรู้ดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายพบสิ่งเร้าและพัฒนาทักษะในการตอบสนองสิ่งเร้าให้ดีขึ้นกว่าเดิม เป้าหมายแต่ละเป้าหมายที่ตั้งไว้จะสำเร็จได้จะต้องผ่านขั้นตอนที่มีแบบแผนแน่นอน ซึ่งสัมพันธภาพระหว่างพยาบาลและผู้รับบริการจะพัฒนาไปตามแบบแผนของการบำบัด การดำเนินการตามแบบแผน เพื่อการบำบัดนี้จะต้องยืดหยุ่นได้ โดยพยาบาลอาศัยทักษะเทคนิคความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ศาสตร์สาขาอื่นๆ และปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ ขั้นตอนในการสร้างสัมพันธภาพเพื่อการบำบัดจากแนวคิดทฤษฎีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของเพปพลาได้แบ่งขั้นตอนการสร้างสัมพันธภาพ ซึ่งศรีพิมล ดิษยบุตรได้แบ่งขั้นตอนการสร้างสัมพันธภาพออกเป็น ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑. ระยะเริ่มต้น (Orientation) เป็นระยะที่พยาบาลและผู้ป่วยพบกัน โดยพยาบาลแนะนำตนเอง ปฏิบัติบทบาทการช่วยเหลือ ชี้แจงข้อปฏิบัติต่างๆ ที่จำเป็นที่ผู้ป่วยต้องรับรู้เพื่อสร้างความคุ้นเคยและไว้วางใจในตัวพยาบาล พยาบาลเริ่มค้น หาปัญหาตามความต้องการของผู้ป่วย

๒. ระยะระบุปัญหา (Identification) เป็นระยะที่พยาบาลและผู้ป่วยทำความเข้าใจเกี่ยวกับการรับรู้ความคาดหวัง การตอบสนองต่อปัญหาและยอมรับปัญหา

๓. ระยะดำเนินการแก้ไขปัญหา (Exploration) เป็นระยะที่พยาบาลและผู้ป่วยเปิดเผยปัญหาและลงมือแก้ไขปัญหา ซึ่งบางครั้งผู้ป่วยอาจเรียกร้องให้พยาบาลช่วยเหลือหรือบางครั้งพยาบาลอาจเป็นผู้กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยที่พยาบาลต้องยอมรับและใส่ใจผู้ป่วยอย่างจริงจัง

๔. ระยะสิ้นสุดหรือระยะสรุป (Resolution) ระยะนี้ผู้ป่วยมีการตอบสนองต่อการช่วยเหลือได้แล้ว ผู้ป่วยสามารถปรับตัวและช่วยเหลือตัวเองได้ ระยะนี้เน้นการเสริมสร้างการพึ่งตนเองให้เกิดขึ้นกับผู้ป่วยจึงยุติสัมพันธภาพเพื่อการบำบัดและในการประเมินผลนั้นต้องประเมินเกี่ยวกับ

๔.๑ ด้านความเข้าใจปัญหาและการปรับตัว

๔.๒ แสดงพฤติกรรมปรับตัวที่เหมาะสม

๔.๓ สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นได้

^{๓๑} ภัทรอำไพ พิพัฒนานนท์, ทฤษฎีการพยาบาลและกรณีศึกษาผู้ป่วยจิตเวช, (กรุงเทพมหานคร : คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙).

๔.๔ มีอัตมโนทัศน์ในทางบวก

๔.๕ ความพึงพอใจในผลของสัมพันธภาพ^{๓๒}

สรุป บุคคลแต่ละบุคคลมีลักษณะเฉพาะตนที่แตกต่างกันประกอบด้วยลักษณะทางชีวภาพ จิตใจ วิญญาณและสังคม ซึ่งแต่ละคนมีการตอบสนองหรือการแสดงออก การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ความเชื่อและพื้นฐานความคิด ปัจจัยเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการรับรู้และการรับรู้มีอิทธิพลสำคัญต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความแตกต่างระหว่างช่วงวัยจึงเป็นการเน้นให้แต่ละเจนเนอร์เรชันได้เข้าใจบทบาทของตนเองชัดเจน และช่วยสร้างพลังชุมชนในการอยู่ร่วมกันในสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านช่วงวัยให้เป็นชุมชนน่าอยู่ เกื้อกูลและสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันตลอดไป

๒.๓.๓ การเกิดสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

สัมพันธภาพเกิดจากการที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กันแล้วลักษณะประจำตัวของแต่ละคนจะส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของอีกฝ่ายทันที (Interpersonal influence) การรับรู้อิทธิพลของคู่ปฏิสัมพันธ์นั้นจะเป็นไปใน ๓ ขั้นตอน คือ ขั้นแรกเป็นการรับรู้ผลกระทบหรืออิทธิพลที่ส่งมาทั้งหมด (Unilateral effect) ขั้นที่สองเป็นการแปลความสิ่งที่ได้รับรู้ทั้งหมดและเกิดปฏิกิริยากับทุกมิติของข้อมูลที่ได้รับ (Reciprocal effect) ปฏิกิริยานี้ยังเป็นเพียงความคิดและท่าทีที่ยังมิได้โต้ตอบไปจริงจนมาถึงขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งเป็นขั้นตอนการแสดงออกที่ผ่านกระบวนการคิดและเลือกสรรรูปแบบของพฤติกรรมที่ได้ปรับแก้หรือคิดว่าเหมาะสมที่สุดแล้ว (Mutual adaptation) สรุปได้ตามแผนภูมิด้านล่าง

^{๓๒} ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕).

แผนภาพที่ ๒.๑ ปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ (Humen interaction) (Feldman & O'Conner, ๑๙๖๕)
อ้างอิงใน สุรพล แยมพยอม, ๒๕๔๘)

การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล

วิธีการสร้างสัมพันธภาพจะแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัยของแต่ละคน นอกจากนั้นยังขึ้นกับ ประสบการณ์และปัจจัยเกื้อหนุนอื่นๆ อีกมากอย่างไรก็ตาม การสร้างสัมพันธภาพที่ดีประกอบด้วยพฤติกรรมต่างๆ ดังนี้

๑. การเข้าไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ (Contact) การเข้าไปเกี่ยวข้องกัน นั้นจะมาจากการประเมินความต้องการ (Need) ที่จะสร้างสัมพันธ์ต่อกันของอีกฝ่ายถ้าอีกฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยังไม่ต้องการ ก็ต้องกระตุ้นให้เกิดความต้องการให้ได้ก่อนจึงจะเริ่มเข้าไปเกี่ยวข้อง (Contact) ด้วยการเข้าไปเกี่ยวข้องนั้น ใช้กระบวนการสื่อสารที่ส่งผลให้เกิดการรับรู้ระหว่างกันและต่อเนื่องเป็นความรู้สึก เป็นอารมณ์ เป็นความคิด ความเชื่อก่อนที่จะเป็นการกระทำออกมา ถ้ายังไม่มีเกี่ยวข้องกัน การเริ่มต้นของ สัมพันธภาพย่อมไม่เกิดขึ้น

๒. การสร้างความคุ้นเคยให้เกิดขึ้น (Familiarity) สัมพันธภาพที่ดีไม่ใช้การเข้าไปเกี่ยวข้องกันเพียงครั้งสองครั้งแล้วสรุปว่ามีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน สัมพันธภาพที่ดีเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างต่อเนื่องการสร้าง ความคุ้นเคยด้วยการมีปฏิสัมพันธ์ให้มากขึ้น และกระทำในหลายๆ โอกาสจนรู้จักและเข้าใจกันและกัน จึงถือว่าเริ่มมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันแล้ว

๓. การให้รางวัลพฤติกรรม (Reward) ทุกครั้งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน แต่ละฝ่ายควรพอใจหรือได้รับรางวัลจากการกระทำนั้นๆ รางวัลที่ได้อาจเป็นวัตถุสิ่งของหรือรางวัลเป็นน้ำใจ เช่น คำชม

การยิ้มหรือการให้กำลังใจผู้อื่น เป็นต้น หากมีปฏิสัมพันธ์กันแล้วต่างฝ่ายต่างไม่ได้รางวัลหรือมีความพึงพอใจเกิดขึ้น การสร้างสัมพันธ์ภาพคงชะงักหรือยุติลงในที่สุด

๔. การรู้สึกชอบหรือพอใจ (Liking) เมื่อเกี่ยวข้องมีปฏิสัมพันธ์กันและได้สร้างความคุ้นเคยรวมทั้งได้รับรางวัลจากปฏิสัมพันธ์นั้นแล้วก็ตาม ยังไม่สามารถสรุปว่ามีสัมพันธ์ภาพที่ดีเกิดขึ้นแล้ว เพราะถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยังไม่ชอบหรือยังไม่พอใจกับสิ่งที่เกิดขึ้น ถึงแม้จะได้รางวัลตามที่ต้องการได้มีปฏิสัมพันธ์บ่อยครั้งจนคุ้นเคยกัน แต่ภายในจิตใจยังไม่รู้สึกชอบหรือพอใจบุคคลนั้นก็ยิ่งถือว่าสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกันยังไม่เกิดขึ้น

สรุปได้ว่าผู้ที่สร้างสัมพันธ์ภาพให้เกิดขึ้นกับบุคคลหรือกลุ่มใดควรวิเคราะห์ตรวจสอบว่าองค์ประกอบทั้งสี่นี้เกิดขึ้นหรือยัง ถ้ายังทำได้ไม่ครบถ้วนย่อมถือว่าไม่สมบูรณ์ แสดงว่าสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างกันยังไม่เกิดขึ้นนั่นเอง

๒.๓.๔ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

ความสัมพันธ์ระหว่างกันเกิดขึ้นและเป็นไปตามบทบาทและหน้าที่ตามโครงสร้างทางสังคมที่แต่ละคนสังกัดอยู่นอกจากปัจจัยที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ค่านิยมและทัศนคติต่างๆ ข่าวสารข้อมูลความรู้ ความรู้สึก ส่วนสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังได้รับอิทธิพลโดยตรงจากคุณสมบัติของตัวบุคคล สุรพล แยมพะยอม ได้อธิบายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ดังนี้

๑. สรีรวิทยา (Physiology) หมายถึง พื้นฐานทางชีวภาพที่กำหนดความต้องการทางร่างกาย เช่น ความหิวกระหายง่วงนอน ความต้องการขับถ่าย เป็นต้น นอกจากนี้ ระบบประสาทต่างๆ และระบบสมองล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทั้งหลายด้วยเช่นกัน

๒. บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคลอันได้จากการเรียนรู้และพันธุกรรม ระบบบุคลิกภาพมีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างมาก บุคลิกภาพที่เป็นปทัสถานของบุคคลซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบของกิริยามารยาทและอุปนิสัย ส่งผลถึงความสามารถในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น การพยายามเรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น ความสามารถในการไว้วางใจให้ความรัก ความชอบ ความเชื่อถือต่อผู้อื่น อันมีผลต่อการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลได้ดีขึ้น

๓. ด้านการศึกษา (Knowledge) การศึกษาและการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นตัวช่วยเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพ เนื่องจากบุคคลที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีโอกาสในการติดต่อปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นมากกว่าบุคคลที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ทำให้เกิดการปรับตัวและเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลได้มากกว่า

๔. ค่านิยม (Value) หมายถึง เจตคติต่างๆ ที่บุคคลหนึ่งต้องการที่จะเน้นหรือทราบว่ามีค่าเหนือกว่าคนอื่นๆ เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งและเป็นสิ่งพื้นฐานของบุคคล

๕. ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept) ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ทั้งหมด รวมถึงลักษณะต่างๆ และคุณภาพต่างๆ ของบุคคลที่แตกต่างไปจากคนอื่น ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองจะถูกหล่อหลอมให้เกิดขึ้นเป็นทัศนคติที่เป็นแกนกลางของลักษณะบุคคลนั้น และเมื่อใดที่มีความคิดเกี่ยวกับตนเองเกิดขึ้น พฤติกรรมเฉพาะอย่างได้รับการปรับจนเป็นที่ยอมรับก็จะมีแนวโน้มที่อยากต่อการเปลี่ยนแปลง

๖. สังคมและวัฒนธรรม (Society and culture) จากโครงสร้างทางสังคมทำให้แต่ละคนมีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างไปตามสถานภาพในโครงสร้างนั้นๆ รูปแบบในการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ก็จะเป็นไปตามวัฒนธรรมของสังคมนั้น ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพแตกต่างกันด้วยเช่นกัน^{๓๓}

๒.๓.๕ สัมพันธภาพระหว่างบุคคลของผู้สูงอายุ

สัมพันธภาพทางสังคมของผู้สูงอายุนั้นมี ๒ แบบกว้างๆ คือ ๑) แบบยังมีสัมพันธกับสังคม บุตรหลาน เพื่อนและกลุ่มสังคมต่างๆ เหมือนในวัยหนุ่มสาวและ ๒) แบบตรงกันข้าม คือ ตัดทอนความสัมพันธ์เกี่ยวข้องลงการสัมพันธ์เชิงสังคมกับบุคคลและกลุ่มสังคมนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาการทางกายอารมณ์สติปัญญาการปรับตัวของผู้สูงอายุอย่างยิ่ง เพราะไม่ว่าบุคคลวัยใดๆ ไม่สามารถตัดตนออกจากสังคมได้ไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อมสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในวัยสูงอายุทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัว เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุเพราะเป็นวิธีการที่ทำให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการทางสังคม โดย Surivan ได้อธิบายลักษณะความสัมพันธ์กับผู้อื่นมี ๔ กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

๑. ความสัมพันธ์กับเครือญาติ (Close personal friendship) มีการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับพี่น้องท้องเดียวกัน (Sibling) เป็นความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งและมีคุณค่ายิ่ง สำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เป็นโสดหรือม่าย พี่น้องมักเป็นผู้ที่ให้ความเป็นมิตรหรือเป็นผู้ร่วมสนุกสนานเมื่อถึงคราวสนุกเป็นที่ปรึกษา ช่วยเหลือด้านเงินทอง เห็นใจและดูแลยามเจ็บไข้

๒. สัมพันธภาพกับผู้ร่วมวัย (Peer group relationships) มีความสำคัญและมีค่า (Significant persons) ต่อผู้สูงอายุมากกว่าวัยกลางคน เพราะสามารถที่จะปรับทุกข์สุขแก่กันและกันด้วยความเข้าใจยิ่งกว่ากับคนต่างวัย มีการศึกษามากมายที่แสดงว่าปัจจัยหนึ่งซึ่งให้ความสุข ความพอใจในชีวิตยามสูงวัย คือ ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมวัย

๓. ความสัมพันธ์กับคนต่างวัย (Intergeneration relationships) ทฤษฎีนี้ Ericson เชื่อว่า ผู้สูงอายุที่มีสัมพันธภาพอันดีกับลูกหลาน เป็นผู้สูงอายุที่มีขวัญดี ยอมรับความตาย ความเสี่ยงของชีวิตได้ง่ายและมีความมีชีวิตชีวา (Zest of life)

๔. สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนกับเพื่อน (Friend and friend) จากผลการศึกษาที่มีทำให้ทราบว่าเพื่อนมีความสำคัญมากต่ออารมณ์จิตใจจิตวิญญาณของผู้สูงอายุ บทบาทของเพื่อนมีมากมาย เช่น ความอุปการะแก่กันและกัน การร่วมทุกข์ร่วมสุขเป็นที่ปรึกษาเมื่อมีปัญหาแบ่งเบาภาระกระตุ้นความมีชีวิตชีวา คอยดูแลยามเจ็บป่วย ชดเชยความผูกพันกับสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น ผู้สูงอายุที่ไม่มีเพื่อนมักมีความเหงาว่าเหว่เนื่องจากการมีเพื่อนช่วยเสริมพัฒนาการเชิงบวกด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุและถึงแม้เพื่อนที่คบกันมานาน (Life-long friendship) มีค่าอย่างยิ่งต่อการเป็นผู้สูงอายุที่มีขวัญดีแต่มีข้อเสนอแนะว่าผู้สูงอายุควรสร้างเพื่อนใหม่ๆ ด้วยเพราะเพื่อนเก่าอาจเสียชีวิตไปตาม

^{๓๓} สุรพล พะยอมแยม, จิตวิทยาสัมพันธภาพ Psychology of interpersonal relations, (กรุงเทพมหานคร : บางกอก-คอมเทค อินเตอร์เทรด, ๒๕๔๘).

กาลเวลา จากการศึกษาพบว่าผู้ชายมีจำนวนเพื่อนมากกว่าหญิง แต่คบกันได้สนิทสนมน้อยกว่าผู้หญิง ชอบคบเพื่อนผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย^{๓๔}

สรุปได้ว่าสัมพันธภาพมีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุการมีสัมพันธภาพที่ดีก่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านจิตใจและอารมณ์กล้าเผชิญกับภาวะวิกฤตการณ์ต่างๆ ของชีวิต การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เช่น ทางร่างกายการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงด้านพัฒนาการทางจิตในวัยสูงอายุนั้น หากผู้สูงอายุพบว่าตนเองได้ทำหน้าที่อย่างดีที่สุดแล้วก็จะเกิดความพอใจ มีบุคลิกภาพที่เข้มแข็ง มีอารมณ์มั่นคง ก่อให้เกิดความมั่นคงทางใจ (Integrity) ในทางตรงข้าม หากผู้สูงอายุไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตจะเกิดความรู้สึกสิ้นหวังและไร้ค่า (Despair)^{๓๕} ซึ่งในปัจจุบันสังคมครอบครัวเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพัง ถูกทอดทิ้ง ขาดที่พึ่ง โดยเฉพาะในรายที่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ปัญหาของผู้สูงอายุจะมีมากขึ้น นอกจากนั้นการตายจากไปของคู่ครองจะทำให้ผู้สูงอายุที่ยังมีชีวิตต้องประสบกับความเหงาค่อนข้างรุนแรง^{๓๖}

๒.๔ แนวคิดกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญของมนุษย์ทุกคนและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของ ตนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ และการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เจริญงอกงามขึ้น อริสโตเติล (Aristotle) เป็นนักปรัชญาการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างคุณธรรมและคุณธรรมเกิดจากความรู้ และการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรม เรียกว่า Character Development

๒.๔.๑ ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนทั้งนักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคุณลักษณะและธรรมชาติของการเรียนรู้แล้วทำการนิยามความหมายของการเรียนรู้เอาไว้มากมายในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเป็นสังเขปเพื่อเป็นแนวทางการหาข้อสรุป ดังนี้

โดนัลด์ คลาร์ก (Donald Clark) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการเพิ่มพูนและปรับแต่งศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งสามารถวัดได้ อันเป็นผล

^{๓๔} อ่างใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕).

^{๓๕} จันทนา รณฤทธิชัย และวิไลวรรณ ทองเจริญ, หลักการพยาบาลผู้สูงอายุ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๔๘).

^{๓๖} จอห์น โนเดล และนาภาพร ชัยวรรณ, การสูงอายุทางประชากรและภาวะที่ดีของผู้สูงอายุ ไทย: แนวโน้มในอดีต สถานการณ์ปัจจุบันและความท้าทายในอนาคต, (กรุงเทพมหานคร : UNFPA Thailand and Asia and The Pacific Regional Office, ๒๕๕๒).

มาจากการได้รับการฝึกฝน การได้รับความรู้ การฝึกทักษะ การเรียนการสอนและการมีประสบการณ์มาก่อน^{๓๗}

เบอร์ตัน (Burton) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลและเป็นปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม (environment) ซึ่งจะทำให้บุคคลได้ตอบสนองความต้องการของตนและทำให้สามารถต่อสู้กับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมต่อไป^{๓๘}

โรเจอร์ (Roger) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจำ และสามารถพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ใน ๒ ลักษณะ คือ

๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเป็นไปโดยอัตโนมัติ (Automatic) ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ โดยเฉพาะการเรียนรู้ตามอริยาไค หรือการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการซึ่งเกิดขึ้น โดยที่ผู้เรียนไม่ได้ตั้งใจ (Unintended Learning)

๒) เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยตั้งใจและต้องใช้ความพยายาม (Purpose and Effort) ต้องมีการวางแผนในการเรียน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้ทั้งสองลักษณะจะต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวร (Permanence changes)^{๓๙}

อารี พันธมณี ได้สรุปความหมายของการเรียนรู้อย่างไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และเป็นผลมาจากประสบการณ์ หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติ สัญชาตญาณ วุฒิภาวะพิชยาต่างๆ อุบัติเหตุหรือความบังเอิญ^{๔๐}

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การมีความรู้ความสามารถ ทักษะและความประพฤติชอบของผู้เรียน ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เรียนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีครูเป็นผู้จัดประสบการณ์เรียนรู้ให้^{๔๑}

^{๓๗} Donald Clark, อังโน พรพิมล พรพิระชนม์, การจัดการกระบวนการเรียนรู้, (สงขลา: เทมการพิมพ์ สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓.

^{๓๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^{๓๙} Roger, อังโน ศิริบุรณ์ สายโกสุม, จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒๙.

^{๔๐} อารี พันธมณี, จิตวิทยาการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นอ้อ, ๒๕๔๔), หน้า ๑๙.

^{๔๑} พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, ทักษะ ๕ C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๗๕.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต^{๔๒}

พิมล พรพิระชนม์ ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการอันซับซ้อนที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับผ่านประสาทสัมผัส สามารถเกิดขึ้นได้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ทั้งนี้ผลของการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะหรือกระบวนการ (Skill Process) และด้านความรู้สึก (Affective)^{๔๓}

การจัดการเรียนรู้ ไม่ใช่เป็นเพียงการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา โดยใช้วิธีการบอกบอกให้จดและนำไปท่องจำเพื่อการสอบเท่านั้น แต่การจัดการเรียนรู้เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งซึ่งมีความหมายที่ลึกซึ้งกว่านั้น กล่าวคือ วิธีการใดก็ตามที่ผู้สอนนำมาใช้เพื่อให้เรียนเกิดการเรียนรู้ เรียกได้ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ นักการศึกษาหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ในทัศนะต่างๆ ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ (Learning) หมายถึง วิธีการ กระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การพัฒนาความคิดและความสามารถ โดยอาศัยประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม^{๔๔}

สมุน อมรวิวัฒน์ อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้คือสถานการณ์อย่างหนึ่งที่มีสิ่งต่อไปน้เกิดขึ้น^{๔๕} ได้แก่

- ๑) มีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนกับผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม
- ๒) ความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์นั้นก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่
- ๓) ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้

^{๔๒}สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกา,พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒.

^{๔๓} พรมิมล พรพิระชนม์, การจัดการกระบวนการเรียนรู้, (สงขลา: เหมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐), หน้า ๓๓.

^{๔๔} มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พรินท์ติ้ง, ๒๕๕๓), ไม่ปรากฏหน้า.

^{๔๕} สมุน อมรวิวัฒน์, สมบัติพิพธ์ของการศึกษาไทย, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๔๖๐.

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่มี ระเบียบแบบแผน ครอบคลุมการดำเนินงานตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้จนถึงการประเมินผล^{๔๖}

บลูม (Bloom) ได้จำแนกการเรียนรู้ไว้เป็น ๓ ด้าน คือ^{๔๗}

๑) ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หมายถึง พัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิด

๒) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หมายถึง พัฒนาการทางด้านความรู้สึกนึกคิด ความสนใจ ค่านิยม ความซาบซึ้ง การปรับตัวและเจตคติต่างๆ

๓) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หมายถึง การพัฒนาทักษะในทางปฏิบัติ ได้แก่ ทักษะในการใช้อวัยวะต่างๆ เช่น การเคลื่อนไหว การลงมือทำงาน การทำการทดลอง

ฮูและดันแคน (Hough & Duncan) อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมของบุคคลซึ่งมีหลักและเหตุผล เป็นกิจกรรมที่บุคคลได้ใช้ความรู้ของตนเอง อย่างสร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนให้ผู้อื่นเกิดการเรียนรู้และความผาสุก ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นกิจกรรมในแง่มุมต่างๆ ๔ ด้าน^{๔๘} คือ

๑) ด้านหลักสูตร (Curriculum) หมายถึง การศึกษาจุดมุ่งหมายของการศึกษาความเข้าใจ ในจุดประสงค์รายวิชาและการตั้งจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน ตลอดจนการเลือกเนื้อหา ได้เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น

๒) ด้านการจัดการเรียนรู้ (Instruction) หมายถึง การเลือกวิธีสอนและเทคนิคการจัด การเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้

๓) ด้านการวัดผล (Measuring) หมายถึง การเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสมและสามารถ วิเคราะห์ผลได้

๔) ด้านการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ (Evaluating) หมายถึง ความสามารถในการประเมินผลของการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดได้

กาจเย (Gagne) ได้เสนอเงื่อนไขของการเรียนรู้ไว้ ๘ ประการ^{๔๙} คือ

๑) การเรียนรู้เมื่อได้รับสัญญาณ (Signal Learning)

๒) การเรียนรู้ในลักษณะของการกระตุ้น-ตอบสนอง (Stimulus-Response Learning)

๓) การเรียนรู้โดยการเชื่อมโยงการกระตุ้น-ตอบสนอง (Chaining)

^{๔๖} วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวช, การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๕.

^{๔๗} สมร ทองดี และปราณี รามสูตร, แนวคิดในการพัฒนากิจกรรมแนะแนว, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๕), ไม่ปรากฏหน้า.

^{๔๘} Hough John B. and Duncan, Jam'es K, *Teaching description and analysis*, (Addison-Westlu, 1970), p. 144.

^{๔๙} Gagne, R. M., *The Condition of Learning*, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1970).

๔) การเรียนรู้โดยสร้างความสัมพันธ์กระตุ้น-ตอบสนองด้วยภาษา (Verbal Association)

๕) การเรียนรู้แบบแยกแยะ (Discrimination Learning)

๖) การเรียนรู้ในแนวความคิดหลัก (Concept Learning)

๗) การเรียนรู้ในกฎเกณฑ์ (Rule Learning)

๘) การเรียนรู้เชิงแก้ปัญหา (Problem Solving)

กู๊ด (Good) ได้อธิบายความหมายของการจัดการเรียนรู้ว่าการจัดการเรียนรู้ คือ การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนผู้เรียนในสถาบันการศึกษา^{๕๐}

ฮิลล์ (Hills) ให้คำจำกัดความของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าการจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการให้การศึกษากับผู้เรียน ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน^{๕๑}

มอร์ (Moore) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ไว้ว่าการจัดการเรียนรู้ คือ พฤติกรรมของบุคคลหนึ่งที่ยพยายามช่วยให้บุคคลอื่นได้เกิดการพัฒนาตนในทุกด้านอย่างเต็มศักยภาพ^{๕๒}

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ซึ่งเกิดจากการดู ได้ยิน ตมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส การอ่าน การนึกคิด การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขันหรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขและสถานการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

๒.๔.๒ ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียน ตั้งใจเรียน และเกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนของผู้เรียนจะไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ ความสำเร็จในชีวิตหรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอน หรือผู้สอนด้วยเช่นกัน หากผู้สอนรู้จักเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้ว ย่อมจะมีผลดีต่อการเรียนของผู้เรียนดังนี้คือ

๑. มีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชาหรือกิจกรรมที่เรียนรู้
๒. เกิดทักษะหรือมีความชำนาญใน เนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้
๓. เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน
๔. สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

^{๕๐} Good, Carter V., Dictionary of education, (New York: McGraw- Hill Book, 1974), p. 588.

^{๕๑} Hills P.J.A., Dictionary of education, (London: Routledge & Kegan Payi, 1982), p. 266.

^{๕๒} Moore, K.D., Classroom teaching skills, (New York: McGraw-Hill. Moore, 1992), p. 4.

๕. สามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไป

การที่ผู้สอนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในทุกๆ ด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์สังคม และสติปัญญานั้น การส่งเสริมที่ดีที่สุดก็คือการให้การศึกษา ซึ่งจาก ที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนผู้เป็นสิ่งสำคัญในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนเป็นอย่างมาก^{๕๓}

๒.๔.๓ ลักษณะของการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้มีลักษณะที่เด่นชัดอยู่ ๓ ลักษณะ คือ

๑) การจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งหมายความว่า การจัดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นไปตามลำดับ ขั้นตอนเพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

๒) การจัดการเรียนรู้จุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตาม จุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เป็นพฤติกรรมทั้ง ๓ ด้าน ได้แก่

๑) ด้านความรู้ความคิด หรือด้านพุทธิพิสัย

๒) ด้านทักษะกระบวนการ หรือด้านทักษะพิสัย

๓) ด้านเจตคติ หรือด้านจิตพิสัย

๓) การจัดการเรียนรู้จะบรรลุจุดประสงค์ได้ก็ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน ซึ่งหมายความว่า การจัดการเรียนรู้จะบรรลุจุดประสงค์ได้หรือไม่ขึ้นต้องอาศัยความรู้ความสามารถ ของผู้สอนทั้งด้านวิชาการ (ศาสตร์) ทักษะและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ (ศิลป์) เป็นสำคัญ^{๕๔}

๒.๔.๔ องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้

ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาจากข้อมูลหลากหลายประการเพื่อนำมาช่วยเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ของตนและการเรียนรู้ของผู้เรียนการจัดการเรียนรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามขึ้นอยู่กับ องค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

๑) ผู้เรียน

๒) บรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

๓) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน

ถ้าองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ทั้ง ๓ ประการนี้ดำเนินไปได้ด้วยดีจะทำให้ผู้เรียน ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมาก องค์ประกอบดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

๑) ธรรมชาติของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก เกี่ยวกับ ความสามารถทางสมอง ความถนัด ความสนใจ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ความ ต้องการพื้นฐานเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงถึง และจะละเลยไม่ได้

^{๕๓} มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พิธีพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓.

^{๕๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓-๔.

๒) บรรยายภาพทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นส่วนที่สำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่กำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ต้องการเป็นประชาธิปไตย ความเคร่งเครียด ความขื่นบานของผู้เรียน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยผู้สอนเป็นผู้กำหนด แต่ถึงกระนั้นก็ตามบรรยากาศในชั้นเรียน ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอน คือ ผู้เรียนเข้าชั้นเรียนโดยไม่ได้รับประทาน อาหารเช้าหรืออาหารกลางวัน ผู้เรียนเริ่มเรียนชั่วโมงแรกด้วยความรู้สึกหิวหรือบางครั้งผู้เรียนได้รับสิ่งกระทบกระเทือนใจติดตามมาเนื่องจากความไม่ปรองดองในครอบครัว เป็นต้น ส่วนทางด้านผู้สอนนั้นอาจจะมีความกดดันจากฝ่ายบริหารหรือจากครอบครัว เศรษฐกิจ อาหารเข้าก่อนมาสถานศึกษาของผู้มีเพียงน้ำแกว่เดียวเท่านั้น สิ่งที่น่ามาก่อนเหล่านี้เกิดขึ้นก่อนที่ผู้สอนและผู้เรียนจะมาพบกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งได้ว่าบรรยากาศทางจิตวิทยา ในชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้จะปรากฏออกมาในรูปแบบใด

๓) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบรรยากาศทางจิตวิทยาในชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนจะเป็นเครื่องชี้บ่งถึงเงื่อนไขหรือสถานการณ์ว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวต่อการเรียนรู้ ผู้สอนควรจะต้องคิดถึงผู้เรียนในฐานะเป็นบุคคลหนึ่งผู้เรียนมีสิทธิที่จะได้รับความต้องการพื้นฐาน และผู้สอนจะต้องหาวิถี ที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ และผู้สอนสอนควรจะต้องฝึกให้มีความรู้สึกไวต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน เพื่อความสำเร็จแห่งการเรียนรู้และการเจริญเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ต่อไป^{๔๔}

๒.๔.๕ หลักพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้

หลักการจัดการเรียนรู้เป็นความรู้พื้นฐานที่สำคัญสำหรับผู้จะเป็นผู้สอน แม้ว่าผู้สอนแต่ละคนจะมีเทคนิคการจัดการเรียนรู้เฉพาะของตน แต่ก็จะมีหลักการพื้นฐานเดียวกันซึ่งหลักการพื้นฐานนี้มีนัยการศึกษาได้แสดงพรรณนาไว้หลายท่าน เช่น

นักวิชาการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้ไว้คล้ายๆ กันสรุปได้ ๔ ประการ คือ

๑) หลักการเตรียมความพร้อมพื้นฐาน ได้แก่ การเตรียมตัวผู้สอนด้านความรู้ ด้านทักษะการจัดการเรียนรู้และด้านการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้

๒) หลักการวางแผนและเตรียมการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การเตรียมเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ การผลิตสื่อ เตรียมแบบทดสอบและซ่อมสอน

๓) หลักการใช้จิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น หลักความแตกต่างระหว่างบุคคล หลักการเร้าความสนใจ หลักการเสริมแรง

๔) หลักการประเมินผลและรายงานผล ซึ่งเกี่ยวกับการกำหนดจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้ การสร้างและการใช้เครื่องมือการประเมิน การตีความหมายและการรายงานผลการประเมิน

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔-๕.

ทองคำ หงส์พันธ์ ได้ให้หลักการจัดการเรียนรู้ โดยกล่าวไว้เป็นบัญญัติ ๒๐ ประการของการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

- ๑) ศึกษาหลักสูตรให้กระจ่าง
- ๒) วางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างดี
- ๓) มีกิจกรรม/ทำอุปกรณ์
- ๔) สอนจากง่ายไปหายาก
- ๕) วิธีสอนหลากหลายมากชนิด
- ๖) สอนให้คิดมากกว่าจำ
- ๗) สอนให้ทำมากกว่าท่อง
- ๘) แคล้วคล่องเรื่องสื่อสาร
- ๙) ต้องชำนาญการจูงใจ
- ๑๐) อย่าลืมนักจิตวิทยา
- ๑๑) ต้องพัฒนาอารมณ์ขัน
- ๑๒) ต้องผูกพันห่วงหาศิษย์
- ๑๓) ฝึตามติดพฤติกรรม
- ๑๔) อย่าทำตัวเป็นทรราช
- ๑๕) สร้างบรรยากาศไม่น่ากลัว
- ๑๖) ประพฤติตัวตามที่สอน
- ๑๗) อย่าตัดรอนกำลังใจ
- ๑๘) ใช้เทคนิคการประเมิน
- ๑๙) ผู้เรียนเพลินมีความสุข
- ๒๐) ผู้สอนสนุกกับการเรียน

จากหลักการจัดการเรียนรู้อย่างกล่าวข้างต้น สามารถสรุปเป็นหลักการจัดการเรียนรู้พื้นฐาน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมายที่วางไว้ ดังนี้

๑) สอนจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวออกไป หาสิ่งที่อยู่ไกลตัว ตามปกติผู้เรียนมักจะสนใจและคุ้นเคยกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว บทเรียนที่ผู้สอนจะนำมาสอนนั้นควรเลือกสิ่งที่อยู่รอบตัวหรือใกล้ตัว ก่อนแล้วค่อยสอนสิ่งที่อยู่ห่างจากตัวออกไปเรื่อย ๆ

๒) สอนจากสิ่งที่ยากไปหาสิ่งที่ยาก การจัดการเรียนรู้ถ้าจะให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกหัวข้อเรื่องจากง่ายไปหายากอยู่แล้ว เพราะสิ่งง่ายๆ นั้น ผู้เรียนจะเข้าใจได้ดี และเป็นพื้นฐานในการเรียนสิ่งยากต่อไป

๓) สอนจากตัวอย่างไปหากฎเกณฑ์ ในการจัดการเรียนรู้บทเรียนใดๆ ก็ตาม ผู้สอนควรให้ตัวอย่างหลายๆ ตัวอย่าง หรืออาจจะให้เรียนช่วยหาตัว อย่างให้แล้วช่วยกันสรุปตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมา

๔) สอนจากสิ่งที่รู้ไปหาสิ่งที่ไม่รู้ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าประสบการณ์ใหม่นั้น ย่อมต้องอาศัยบทเรียนเก่าหรือประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน จึงจะเรียนบทเรียนใหม่ได้เข้าใจดี

๕) สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม ในการจัดการเรียนรู้บทเรียนใดๆ ก็ตามผู้สอน ควรพยายามใช้สื่อการเรียนประกอบการจัดการเรียนรู้ จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น เพื่อเป็นวิธีการทำให้บทเรียน เป็นรูปธรรม ซึ่งจะง่ายแก่การเข้าใจของผู้เรียน

๖) สอนจากการทดลองไปหาการสรุปตั้งกฎเกณฑ์ บทเรียนใดที่สามารถให้ผู้เรียน ทดลอง ปฏิบัติจริงได้ ผู้สอนก็ควรให้ผู้เรียนทดลองปฏิบัติหรือลงมือกระทำด้วยตนเอง เมื่อทดลองเสร็จแล้ว ผู้สอนจึงซักถามและให้ผู้เรียนคิดสรุปเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นมา

๗) สอนโดยคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ธรรมชาติของผู้เรียนในวัยต่างๆ นั้นจะ มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความสนใจ ความถนัดพิเศษและความสามารถ ผู้สอนจะต้องเข้าใจในหลัก พัฒนาการของผู้เรียนในวัยต่างๆ ด้วย เพื่อที่จะได้จัดเตรียมบทเรียนและกิจกรรมไว้อย่างให้ ผู้เรียนได้เลือกทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งจะเกิดผลดีต่อการเรียนของผู้เรียนด้วย

๘) สอนโดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยา หลักจิตวิทยาที่ผู้สอนต้องนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้นมากที่สุด คือ จิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยาการศึกษา เป็นต้น

๙) สอนโดยยึดจุดหมายของการจัดการศึกษา จุดหมายของการจัดการศึกษาจะเป็น เป้าหมายหลักตามแนวนโยบายในการจัดดำเนินการศึกษาของชาติในระดับต่างๆ

๑๐) สอนโดยยึดความมุ่งหมายของหลักสูตรและบทเรียนเป็นหลัก ในการจัดการเรียนรู้นั้น ผู้สอนจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดความมุ่งหมายหรือผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ของหลักสูตรที่กำหนดไว้เป็นหลัก และอีกทั้งผู้สอนยังต้องกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเฉพาะของ แต่ละสาระหรือหน่วยการเรียนรู้ขึ้นด้วย และในขณะที่สอนผู้สอนต้องพยายามจัดสถานการณ์ สภาพ การณ์และกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้บรรลุตามความมุ่งหมายเฉพาะสาระหรือหน่วยการ เรียนรู้นั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการเรียนที่ดี^{๕๖}

๒.๔.๖ ลักษณะการจัดการเรียนรู้ที่ดี

ผู้สอนที่ดีทุกคนย่อมมีความรับผิดชอบในหน้าที่ในด้านการจัดการเรียนรู้และการอบรมผู้เรียนให้เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่ดีต้องมีหลัก การยึดดังนี้

๑) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดอยู่เสมอ โดยการซักถามหรือให้แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหาต่างๆ สำหรับผู้เรียนในระดับต่างๆ เพื่อจะได้เป็นการฝึกให้ผู้เรียนคิดหาเหตุผล คติเปรียบเทียบ และคิดพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ

๒) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงใหม่มากที่สุดด้วยการเรียนโดยการกระทำด้วย (Learning by doing)

๓) ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม (Group working) โดยมีการปรึกษาหารือกัน ในกลุ่มแบ่งงานกันทำด้วยความร่วมมือกันและประเมินผลรวมกัน

๔) ส่งเสริมให้เรียนรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเองตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕-๗.

๕) มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการเรียนรู้อยู่เสมอ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้นั้นเกิดความยืดหยุ่น น่าสนใจ และไม่น่าเบื่อโดยการนำเอาเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบต่างๆ มาดัดแปลงใช้ในการจัดการเรียนรู้

๖) มีการเตรียมการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ผู้สอนจะได้ทราบว่าสอนอย่างไรบ้างตามลำดับขั้นและยังช่วยให้ผู้สอนพร้อมที่จะสอนด้วยความมั่นใจ

๗) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม และคิดหาเหตุผลความเป็นมาของสิ่งที่เรียน และมีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

๘) มีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลา เน้นการประเมินตามสภาพจริง ประเมินตาม ความรู้ความสามารถของผู้เรียนอย่างแท้จริง เพื่อให้แน่ใจว่าการจัดการเรียนรู้ได้ผลตรงตาม จุดประสงค์ที่วางไว้หรือไม่เพียงใด

๙) มีสื่อการจัดการเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสนใจและเข้าใจบทเรียน เช่น ของจริง รูปภาพ หุ่นจำลอง แผนภูมิ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน วีดิทัศน์ ฐานข้อมูลการเรียนรู้ เว็บไซต์และสื่อทัศนอื่นๆ

๑๐) มีการจูงใจในระหว่างการจัดการเรียนรู้ เช่น การให้รางวัล การชมเชย การลงโทษ การติเตียน การให้คะแนน การสอบ การแข่งขัน การประลองให้เกียรติ ฯลฯ มาใช้เป็นส่วนกระตุ้น และชี้แนวทางเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนการทำการกิจกรรมมากขึ้น

๑๑) มีกิจกรรมให้ผู้เรียนทำหลายอย่างเพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียนและช่วยให้ผู้เรียนสนุกสนานในการเรียน

๑๒) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในทุกด้านทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

๑๓) ส่งเสริมความสัมพันธ์หรือการบูรณาการระหว่างวิชาที่เรียนกับวิชาอื่นๆ ในหลักสูตร เช่น สอนภาษาไทยก็สอนให้สัมพันธ์กับสังคมศึกษา ศิลปศึกษา ดนตรี และ นาฏศิลป์ เป็นต้น

๑๔) มีการสร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะแก่การเรียนรู้ตามบทเรียนที่สอนทั้งในแง่ของสิ่งแวดล้อมและอารมณ์ของผู้เรียน

๑๕) สอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child center) ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ผู้เรียนจะเป็นผู้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เอง ผู้สอนจะเป็นเพียงผู้คอยให้ความช่วยเหลือแนะนำในการทำกิจกรรม

๑๖) สอนโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ให้มากที่สุด

๑๗) สอนตามกฎแห่งการเรียนรู้ โดยจัดบทเรียนให้เหมาะสมกับวัย ความสามารถและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

๑๘) สอนโดยส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแบบประชาธิปไตย โดยสามารถแสดงความคิดเห็นต่างๆ และฝึกให้ผู้เรียนรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น อีกทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีการวางแผนงานร่วมกับผู้สอน^{๔๗}

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗-๙.

๒.๔.๓ แนวความคิดของนักปราชญ์และนักวิชาการ

เดิมนักคิดมักใช้วิธีการสร้างองค์ความรู้ในเชิงปรัชญาในการอธิบายและพิสูจน์ ยืนยันความคิดเชิงปรัชญาของตนแต่ต่อมาเมื่อโลกมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น จึงได้มีการนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Process) มาใช้ในการพิสูจน์ ทดสอบแนวความคิด ความเชื่อเหล่านั้น เป็นผลให้เกิดทฤษฎีและหลักการทางการศึกษาขึ้นเป็นจำนวนมาก

ความเชื่อด้านการศึกษา หรือการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นั้น ได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับเรื่องศาสตร์และศิลป์ที่ใช้ในการสอนเด็ก (Pedagogy) โดยได้รับอิทธิพลมาจากกระแสความคิดทางวิทยาศาสตร์และกระแสความคิดเกี่ยวกับศิลปะด้านการสอนประกอบกัน กล่าวคือ

๑) กระแสความความคิดทางวิทยาศาสตร์ แนวคิดทางวิทยาศาสตร์เป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงการศึกษาค้นคว้าเพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ด้วยวิธีการที่เคร่งครัดต่อระเบียบวิธีการวิจัย โดยเน้นการทดลอง ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ กระแสความคิดทางวิทยาศาสตร์ในการศึกษาค้นคว้านับเป็นการวิจัยอย่างมีกฎเกณฑ์มากกว่าการศึกษาในระยะที่ผ่านมาในอดีตซึ่งอาศัยเพียงความเชื่อถ้อยล่อย ๆ เท่านั้น วิธีดังกล่าวนำไปสู่การเกิดทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไค์ขึ้นในเวลาต่อมา

๒) กระแสความคิดเกี่ยวกับศิลปะด้านการสอน เป็นแนวคิดที่เน้นศิลปะในการเรียนรู้โดยการค้นหาวิธีการในการรับความรู้แบบใหม่ ๆ แล้วทำการวิเคราะห์ถึงความสำคัญของประสบการณ์ที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ลักษณะแนวคิดที่สำคัญคือ การคิดที่ว่า การเรียนรู้นั้นควรจะมีการเริ่มต้นโดยใช้สถานการณ์ต่างๆ มากกว่าเริ่มต้นจากเนื้อหาวิชา ทั้งนี้วิธีการสอบแบบดั้งเดิมทั่วไปที่ใช้กันอยู่มักเริ่มต้นจากตัวผู้สอน (Teacher center) หรือจากเนื้อหาวิชาเป็นอันดับแรก (Subject Matter) แล้วจึงมองดูที่ตัวผู้เรียนเป็นส่วนที่สอง ลักษณะการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมนั้นผู้เรียนจะต้องพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับหลักสูตร ซึ่งต่างจากศาสตร์และศิลป์ด้านการสอนในช่วงศตวรรษที่ ๒๐ ที่ปรับเปลี่ยนแนวคิดมาสู่การจัดการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) โดยมีจุดเน้น ให้ผู้เรียน เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและมีผู้สอนเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitator) ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

การศึกษาในอดีตเกิดจากการใช้สถานการณ์ต่างๆ โดยไม่ได้สนใจในเนื้อหา ซึ่งครูจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบการสอนเอง (Teacher Center) แต่ในปัจจุบันการเรียนการสอนต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ซึ่งต้องเน้นที่ความต้องการของนักเรียนเป็นสำคัญ (Child Center) นักเรียนจะเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้เท่านั้น

๒.๔.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory) เป็นกรอบงานวิจัยที่จัดระบบของความรู้หรือข้อมูล และเหตุการณ์เรียนรู้ที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นการจัดระบบใหม่ของประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน หรือเป็นหลักหลักการของการเกิดการเรียนรู้สามารถทำการทดสอบได้ สามารถนำอ้างอิงถึงเหตุการณ์และประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากทฤษฎีจิตวิทยา ซึ่งมีการศึกษาทดลองเริ่มตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๒๐ เป็นต้นมา

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ มีนักคิดและนักจิตวิทยาเกิดขึ้นจำนวนมาก และแนวคิดเริ่มมีความหลากหลายขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้ในจุดนี้เริ่มมีลักษณะของความเป็น วิทยาศาสตร์มากขึ้นมีการนำแนวทางการทดลองตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มาใช้มากขึ้นเป็นลำดับ สามารถจัดเป็นกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคนี้ ออกเป็น ๔ กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

๑) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) นักคิดในกลุ่มนี้มองธรรมชาติมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลางคือ ไม่ดี ไม่เลว (Neutral-active) การกระทำต่างๆ ของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (Stimulus-Response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง กลุ่มพฤติกรรมนิยมให้ความสนใจกับ”พฤติกรรม” มากเพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน สามารถวัดได้และทดสอบได้ เป้าหมายหลักของนักพฤติกรรมนิยม คือ การค้นหาและระบุถึงกฎที่สามารถควบคุมการเรียนรู้ โดยให้ความสุขใจต่อความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง ซึ่งสิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึง เหตุการณ์หรือสิ่งใด ๆ ที่สามารถรับรู้ได้โดยผ่านอวัยวะรับสัมผัสของบุคคลส่วนการตอบสนอง (Response) หมายถึงการที่บุคคลแสดงอาการโต้ตอบต่อสิ่งเร้าที่รับรู้^{๕๘}

๒) ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive) นักคิดในกลุ่มพุทธินิยม หรือกลุ่มความรู้ความเข้าใจ หรือกลุ่มที่เน้นกระบวนการทางปัญญา หรือความคิด นักคิดกลุ่มนี้เริ่มขยายขอบเขตของความคิดที่เน้นทางด้านพฤติกรรมออกไปสู่กระบวนการทางความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในของสมอง โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์ มีความซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย สร้างความสัมพันธ์ของข้อมูล และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำและการแก้ปัญหาต่างๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญา ของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเอง^{๕๙}

๓) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) นักคิดกลุ่มมนุษยนิยมให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่ามีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการและมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองหากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^{๖๐}

๔) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) กลุ่มนี้จะผสมผสานแนวคิดระหว่างพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยม (Behavior Cognitive) โดยอาศัยทฤษฎีและหลักการที่หลากหลายของทั้งสองแนวคิด เช่น แนวคิดของกานเย เป็นต้น โดยกานเย เชื่อว่าความรู้สึกรู้สึกมีสิ่งหลายประเภท บางประเภทสามารถเข้าใจ ได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง บางประเภทมี

^{๕๘} ศรีเรือน แก้วกังวาล, จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๗.

^{๕๙} ศิริบุรณ์ สายโกสมุ, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘), หน้า ๘๙.

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๙.

ความซับซ้อนมากจำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง กานเย่ ได้จัดลำดับขั้นการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมเข้าด้วยกัน^{๖๑}

สรุปได้ว่านักจิตวิทยาทั้ง ๔ กลุ่มต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการพัฒนามนุษย์ ซึ่งสอดคล้องหลักการศึกษาในพระพุทธศาสนา คือ ไตรสิกขา กล่าวคือการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอน ฝึกฝนอบรมจิตใจให้สงบเหมาะสมแก่การใช้งานและพัฒนาให้เกิดปัญญา รู้เท่าทันปัญหา สามารถเผชิญปัญหาได้อย่างมีสติและเป็นสุข

๒.๔.๙ ทฤษฎีการเรียนรู้และหลักการจัดการการเรียนรู้

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันล้วนเป็นการเสนอมุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่สามารถอ้างอิง ตรวจสอบได้ด้วยหลักการและเหตุผล และสามารถประยุกต์ใช้ได้ไม่ยาก นักผู้เขียนได้รวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ และเห็นว่าสามารถนำแนวคิดจากทฤษฎีไปประยุกต์สู่หลักการจัดการการเรียนรู้ทั้งต่อผู้เรียนและผู้สอน ดังนี้

๑. ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Connectionism Theory)

ธอร์นไดค์ (Thorndike) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีหลายรูปแบบบุคคลมีการลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ จนกว่าจะพบวิธีที่ดีและเหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหาและเป็นการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปเดียวและจะพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อยๆ กฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) สรุปได้ดังนี้

๑) กฎแห่งผลลัพธ์ (Law of Effect) ระบุว่าความรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว จะก่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้โดยวิธีการลองผิดลองถูก เมื่อบุคคลได้รับผลจากการกระทำของตนในลักษณะที่ตนเองพึงพอใจ โดยเฉพาะการได้รับรางวัล ย่อมอยากจะเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจก็จะทำให้ไม่อยากเรียนรู้อีก ดังนั้นการได้รับผลที่พึงพอใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

๒) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่จะทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ

๓) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การกระทำและการปฏิบัติจริงของผู้เรียนเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง การฝึกหัดหรือกระทำบ่อยๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้มั่นคงถาวร ถ้าไม่ได้ฝึกหรือกระทำซ้ำบ่อยๆ การเรียนรู้จะไม่คงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้

^{๖๑} รังสรรค์ บุขะยะมา, การจัดการการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐), หน้า ๓๖.

จากแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike) สามารถสรุปหลักการจัดการการเรียนรู้ได้ดังนี้

๑) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องอาศัยทั้งการฝึกหัดและการได้รับรางวัลการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนแบบลองผิดลองถูกบ้าง (ในสถานการณ์ที่เหมาะสม) จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา จดจำการเรียนรู้ได้ดี และเกิดความภาคภูมิใจในการทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

๒) การสำรวจความพร้อมหรือการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำก่อนการสอนบทเรียน เช่น การสำรวจความรู้พื้นฐานเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนบทเรียนต่อไปหรือไม่

๓) หากต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง แล้วจึงให้ฝึกฝนโดยการกระทำสิ่งนั้นบ่อยๆ แต่ไม่ควรให้กระทำในลักษณะซ้ำซากเพราะจำทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้

๔) การให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว โดยเฉพาะผลที่ตนพึงพอใจจะช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ การศึกษาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งเร้าหรือรางวัล ที่ผู้เรียนพึงพอใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

๒. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ (Skinner's Operant Conditioning theory)

สกินเนอร์ (Skinner) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการเสริมแรงโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กล่อง ภายในมีคันบังคับให้อาหารตกลงไปในกล่องได้ ตอนแรกหนูจะวิ่งชนตามจุดต่างๆ ในกล่อง เมื่อชนถูกคันจะมีอาหารตกมาให้กิน ทำหลายๆ ครั้งพบว่าหนูจะกดคันให้อาหารตกลงไปได้เร็วขึ้น

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

๑) พฤติกรรมหรือการกระทำใด ถ้าได้ระบบการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรง แนวโน้มความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลงและหายไป

๒) การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้เกิดการตอบสนองคงทนกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว (จากการทดลองโดยเปรียบเทียบหนูที่หิวจัด ๒ ตัว ตัวหนึ่งกดคันจะได้อาหารทุกครั้ง อีกตัวหนึ่งเมื่อกดคันบางทีก็ได้อาหาร บางทีก็ไม่ได้อาหารแล้วหยุดให้อาหารตัวแรกจะเลิกกดคันทันที ตัวที่ ๒ จะยังกดต่อไปอีกนานกว่าตัวแรก)

๓) การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็วและลืมเร็ว (จากการทดลองโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กรงแล้วใช้ไฟฟ้าช็อตหนูจะวิ่งพลา้นจนออกมาได้ เมื่อจับหนูใส่เข้าไปใหม่มันจะวิ่งพลา้นอีก จำไม่ได้ว่าทางไหนคือทางออก)

๔) การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่ออินทรีย์กระทำพฤติกรรมที่ต้องการ สามารถช่วยปรับปรูปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้ (จากการทดลองโดยสอนให้หนูเล่นบาสเกตบอลเริ่มจากการให้อาหารเมื่อหนูจับลูกบาสเกตบอล จากนั้นเมื่อมันโยนจึงให้อาหาร ต่อมาเมื่อโยนสูงขึ้นจึงให้อาหารในที่สุดต้องโยนเข้าห่วงจึงให้อาหาร การทดลองนี้เป็นการกำหนดให้หนูแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการก่อนจึงให้แรงเสริมวิธีนี้สามารถดัดนิสัยหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้)

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

๑) ในการจัดการการเรียนรู้การให้การเสริมแรงภายหลังการตอบสนองที่เหมาะสมของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มอัตราการตอบสนองที่เหมาะสมนั้น

๒) การเว้นระยะการเสริมแรงอย่างไม่เป็นระบบ หรือเปลี่ยนรูปแบบการเสริมแรงจะช่วยให้การตอบสนองของผู้เรียนคงทนถาวร เช่น ถ้าผู้สอนชมว่า “ดีมาก” ทุกครั้งที่ผู้เรียนตอบถูกอย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญของแรงเสริมน้อยลง ผู้สอนควรเปลี่ยนเป็นแรงเสริมแบบอื่นบ้าง เช่น ยิ้ม พยักหน้า หรือบางครั้งอาจไม่ให้แรงเสริม

๓) การลงโทษที่รุนแรงเกินไปผลเสียมาก ผู้เรียนอาจไม่ได้เรียนรู้หรือจำสิ่งที่เรียนได้ เลยควรใช้วิธีการงดการเสริมแรงเมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น การใช้ถ้อยคำไม่สุภาพของผู้เรียน แม้ได้บอกและตักเตือนแล้วก็ยังใช้อีก ผู้สอนควรงดการตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นเมื่อไม่มีใครตอบสนอง ผู้เรียนจะหยุดพฤติกรรมนั้นไปในที่สุด

๓. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมในระยะแรก คือ

มิลเลอร์และดอลลาร์ด (Miller and Dillard) ทั้งสองท่านได้เขียนหนังสือชื่อ “Social Learning and Limitation” ในปี ๑๙๔๑ โดยใช้ให้เห็นว่ามีความจำเป็นเสมอไปที่จะต้องเสริมแรงพฤติกรรมเพื่อให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยแนะนำว่าการเสริมแรงและการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นในตัวเองได้ เมื่อพฤติกรรมของเด็กสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนอื่น

แบนดูรา (Bandura) เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมได้ เสนอนิยามของทฤษฎีในหนังสือ “Social Foundations of Thought and Action” ในปี ๑๙๖๘ โดยได้อธิบายการสังเกตและการเปลี่ยนแบบพฤติกรรมของตัวแบบด้วย ๔ กระบวนการ คือ ความใส่ใจ (Attention) การจดจำ (Motivation) ซึ่งเป็นแรงเสริมที่มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยตรงหรือจากการคาดหวังว่าจะได้รางวัลเหมือนตัวแบบ ซึ่งหลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ดังนี้

๑) เนื่องจากการเรียนรู้โดยการสังเกตของผู้เรียนอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ผู้เกี่ยวข้องและผู้สอนควรพยายามส่งเสริมให้มีตัวแบบที่ดี รวมทั้งการเป็นตัวแบบที่ดีด้วย

๒) ผู้สอนสามารถนำแนวคิดการเรียนรู้โดยการเรียนแบบมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่สำคัญ ๒ ขั้นคือ (๑) ขั้นการได้มาซึ่งความรู้ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะต้องใส่ใจ (Attention) รับรู้สิ่งที่สังเกตและประมวลเข้ารหัส (Coding) และมีความจดจำ (Retention) และ (๒) ขั้นการกระทำ ในขั้นนี้ผู้เรียนต้องลงมือการกระทำด้วยตนเอง ดังนั้นก่อนที่ผู้สอนจะเริ่มสอนต้องเตือนให้ผู้เรียนมีความใส่ใจ สังเกตทุกขั้นตอนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลียนแบบได้ถูกต้อง

๓) ตัวแบบที่ใช้ไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะผู้สอน สามารถใช้ตัวแบบจากแหล่งอื่นๆ เช่น ผู้เรียน ปราชญ์ชาวบ้าน บุคคลในภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือหรืออื่นๆ ที่มีความเหมาะสม

๔. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory)

เพียเจต์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยม ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร โดยได้อธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะพัฒนาการไปตามวัยต่างๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กในช่วงที่เด็กกำลังพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็วได้ อย่างไรก็ตามเพียเจต์ (Piaget) เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กมากกว่ากระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการที่เร็วขึ้น

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) มีสาระสำคัญที่สรุปได้ดังนี้

๑) พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่างๆ เป็นลำดับขั้นดังนี้

(๑) ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensor motor Period) เป็นลำดับขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๐-๒ ปี ความคิดของเด็กจะขึ้นกับการรับรู้การกระทำ เด็กยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางและยังไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

(๒) ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๒-๗ ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ยังไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้ การใช้ภาษาแบ่งเป็นขั้นย่อย ๒ ขั้น คือขั้นก่อนเกิดความคิดรอบยอด (Pre-Conceptual Intellectual) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๒-๔ ปี และขั้นการคิดด้วยความเข้าใจของตนเอง (Intuitive Thinking Period) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ ๔-๗ ปี

(๓) ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๗-๑๑ ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้นเด็กสามารถสร้างภาพในใจและสามารถคิดย้อนกลับได้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น

(๔) ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ ๑๑-๑๕ ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้และสามารถคิดตั้งสมมติฐาน และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

๒) ภาษาและกระบวนการการคิดของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่

๓) กระบวนการทางสติปัญญามีลักษณะดังนี้

(๑) การซึมซับหรือการดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการทางสมองในการรับประสบการณ์ เรื่องราวและข้อมูลต่างๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

(๒) การปรับและจัดระบบ (Accommodation) คือ กระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบ หรือเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถเข้าใจได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาขึ้นใหม่

(๓) การเกิดความสมดุล (Equilibration) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับหากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้น หากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะก่อให้เกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญารุ่งขึ้นในตัวบุคคล

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget)

๑) ในการพัฒนาผู้เรียน ควรคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญา และจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการนั้น ไม่ควรบังคับให้เรียนในสิ่งที่ยังไม่พร้อมหรือยากเกินพัฒนาการตามวัย เพราะจะก่อให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีได้

๒) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัยสามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปสู่พัฒนาการขั้นสูงได้

๓) ผู้เรียนแต่ละคนมีพัฒนาการแตกต่างกัน ถึงแม้อายุจะเท่ากัน แต่ระดับพัฒนาการอาจไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงไม่ควรเปรียบเทียบผู้เรียนควรให้มีอิสระที่จะเรียนรู้และพัฒนาความสามารถไปตามระดับพัฒนาการ

๔) ในการจัดการการเรียนรู้ควรใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรม เพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจลักษณะต่างๆ ได้ดีขึ้น แม้ในพัฒนาการช่วงการคิดแบบรูปธรรม ผู้เรียนจะสามารถสร้างภาพในใจได้ แต่การสอนที่ใช้อุปกรณ์ ที่เป็นรูปธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจนขึ้น

๕) การให้ความสนใจและสังเกตผู้เรียนอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้ได้ทราบลักษณะเฉพาะตัวของผู้เรียนแต่ละคน

๖) ในการสอนผู้เรียนที่เป็นเด็กเล็กๆ ควรตระหนักว่าเด็กจะรับรู้ส่วนรวม (Whole) ได้ดีกว่าส่วนย่อย (Part) ดังนั้นผู้สอนจึงควรสอนภาพรวมก่อนแล้วจึงแยกสอนทีละส่วน

๗) ในการสอนสิ่งใด ๆ ควรเริ่มจากสิ่งที่ผู้เรียนคุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อนแล้วจึงเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า การทำเช่นนี้จะช่วยให้กระบวนการซึมซับและจัดระบบความรู้ของเด็กเป็นไปด้วยดี

๘) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาก ๆ ช่วยให้เกิดการดูดซึมข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญาของเด็กอันเป็นการส่งเสริมพัฒนาทางสติปัญญาของเด็ก

๕. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Cognitive Development Theory)

บรุนเนอร์ (Bruner) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยมที่สนใจและศึกษาเรื่องของการพัฒนาการทางสติปัญญาต่อเนื่องจากเพียเจต์และบรุนเนอร์เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจและการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning) แนวคิดที่สำคัญๆ ของบรุนเนอร์ มีดังนี้

แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Theory of Development)

๑) การจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

๒) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้เรียน และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ

๓) การคิดแบบหยั่งรู้ (Intuition) เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระที่สามารถช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

๔) แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

๕) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์แบ่งได้เป็น ๓ ขั้นใหญ่ ๆ คือ

(๑) ทฤษฎีการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือ ขั้นของการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่างๆ การลงมือกระทำช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

(๒) ขั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถ สร้างมโนภาพในใจได้ และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้

(๓) ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรมได้

(๔) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่ผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสามารถจัดประเภทของสิ่งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

(๕) การเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุด คือ การให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Discovery Learning) หลักการจัดการการเรียนรู้

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner)

๑) กระบวนการค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน การวิเคราะห์และจัดโครงสร้างเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำก่อนการสอน

๒) การจัดหลักสูตรแบบเกลียว (Spiral Curriculum) ช่วยให้สามารถสอนเนื้อหาหรือความคิดรวบยอดเดียวกันแก่ผู้เรียนทุกวัยได้ โดยต้องจัดเนื้อหาความคิดรวบยอดและวิธีสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของผู้เรียน

๓) ในการเรียนการสอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระให้มาก เพื่อช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

๔) การสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นสิ่งจำเป็นในกาจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน

๕) การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๖) การสอนความคิดรวบยอดให้แก่ผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็น

๗) การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

๖. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaning Verbal Learning)

เดวิด ออซูเบล (David Ausubel) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยมเชื่อว่า การเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียนหากการเรียนรู้สิ่งใหม่นั้น ผู้เรียนเคยมีพื้นฐานความรู้เดิมที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ใหม่ได้

หลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย

๑) ก่อนจะสอนเรื่องใหม่ ผู้สอนควรสำรวจความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนก่อนว่ามีเพียงพอที่จะทำความเข้าใจความรู้ใหม่หรือไม่ ถ้ายังไม่มีหรือมีไม่เพียงพอจะต้องจัดประสบการณ์ให้

๒) การนำเสนอความคิดรวบยอดหรือกรอบโน้ตส์หรือกรอบความคิด (Advance Organizer) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระนั้นๆ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนเนื้อหาสาระนั้นอย่างมีความหมาย

๓) หลักในการจัดเตรียม Advance Organizer คือ การจัดเรียงข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้เรื่องใหม่หรือแบบบทเรียนออกเป็นหัวข้อสำคัญๆ ถ้ามีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับหัวข้อที่จะเรียนรู้ใหม่ควรอธิบายให้ผู้เรียนทราบก่อน

๗. ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

มาสโลว์ (Maslow) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยมมีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์ส่วนมากมุ่งที่จะพยายามค้นหาสิ่งที่เป็นเป้าหมายในการดำเนินชีวิตและเป็นการตอบสนองต่อความต้องการ ความปรารถนาและสิ่งที่มีความหมายแก่ชีวิตตนเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่สร้างแรงจูงใจที่เป็นเครื่องมือหรือหัวใจสำคัญต่อทฤษฎีความต้องการแต่ละช่วงวัย โดย Maslow เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความต้องการตลอด (wanting animal) และเป็นสิ่งที่ยากที่มนุษย์จะเข้าไปสู่ขั้นที่สร้างความพึงพอใจหรือต้องการได้อย่างสมบูรณ์แบบ โดยทฤษฎีความต้องการมีลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ตามความคิดของ Maslow ที่เชื่อว่าบุคคลปรารถนาหรือพึงพอใจที่จะได้รับสิ่งต่างๆ และเมื่อได้รับก็ยิ่งจะเรียกร้องให้เกิดความต้องการสิ่งอื่นๆ ต่อไปเรื่อย ซึ่งถือได้ว่าเป็นคุณลักษณะของมนุษย์ที่มีความต้องการอยู่ตลอดเวลา

Maslow กล่าวว่า ความต้องการของมนุษย์ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและความปรารถนานั้นจะเรียงลำดับความต้องการตั้งขั้นแรกจนกระทั่งไปสู่ขั้นที่สูงต่อไป เรียกว่า ทฤษฎีลำดับความต้องการ ๕ ขั้น และถูกจัดอยู่ในทฤษฎีการจูงใจ (Motivation Theory) ที่เริ่มขึ้นในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ มีจุดเริ่มต้นมาจากการพยายามสร้างแรงจูงใจให้กับคนงานในอุตสาหกรรมโรงงานต่างๆ เพื่อกระตุ้นพวกเขาให้มีความกระตือรือร้นในการทำงาน และจูงใจพวกเขาให้ทำงานออกมาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จนกระทั่งทฤษฎีดังกล่าวนี้ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเกิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ ๓ ทฤษฎีสำคัญ ได้แก่

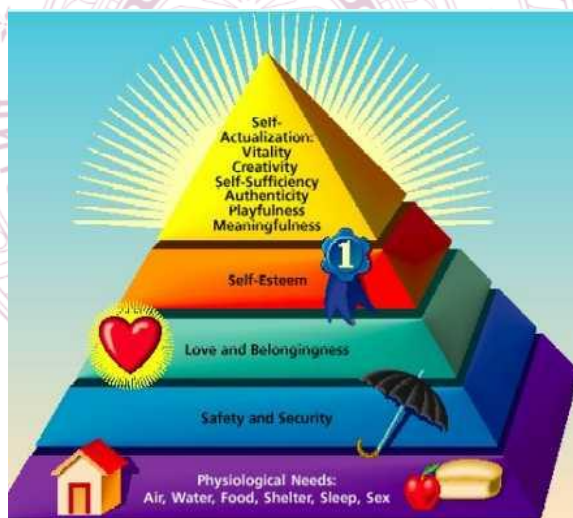
๑) ทฤษฎีลำดับความต้องการ ๕ ขั้น (Hierarchy of Need Theory) ของอับราฮัม มาสโลว์ (Abraham H. Maslow)

๒) ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Theory X and Theory Y) ของดักลาส แมคเกรเกอร์ (Douglas McGregor)

๓) ทฤษฎีปัจจัยจูงใจ-ปัจจัยสุขวิทยา (Motivation-Hygiene Theory) ของเฟรดเฮอร์ริก เฮิร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg)^{๖๒}

สำหรับทฤษฎีของอับราฮัม มาสโลว์ ได้อธิบายผ่านทางงานเขียนของเขาชื่อ แรงจูงใจและบุคลิกภาพ (Motivation and Personality) ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๙๗๐^{๖๓} โดยทฤษฎีดังกล่าวแสดงให้เห็นระดับความต้องการตามแรงจูงใจของมนุษย์ ๕ ขั้น ซึ่งเรียงลำดับตั้งแต่ขั้นที่ต่ำที่สุดไปจนถึงขั้นที่สูงที่สุด โดยระดับความต้องการทั้ง ๕ ขั้น สามารถพัฒนามนุษย์ให้ไปถึงความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ (Self-actualization) อันเป็นเป้าหมายสูงสุดตามแนวความคิดของมาสโลว์ ที่ได้กำหนดระดับความต้องการของมนุษย์ ๕ ขั้น ดังต่อไปนี้

๑. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs)
๒. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs)
๓. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and love needs)
๔. ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Esteem needs)
๕. ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization needs)

แผนภาพที่ ๒.๒ ระดับความต้องการของมนุษย์ ๕ ขั้น

ลำดับขั้นความต้องการตามทฤษฎีของมาสโลว์ สามารถอธิบายลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์แต่ละช่วงได้ ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

^{๖๒} กรรณิการ์ เนกแสงรัตน์, พฤติกรรมทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๐), หน้า ๙๕.

^{๖๓} ศรีเรือน แก้วกังวาน, ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เรา-รู้เขา), พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๙).

๑. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของชีวิตที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการตอบสนองความหิว ความกระหาย ความต้องการอยากอยู่รอดของชีวิต อาหาร น้ำดื่ม ออกซิเจน การพักผ่อนนอนหลับ ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่น อาจจะมีเรียกว่าเป็นความต้องการพื้นฐานด้านปัจจัย ๔ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่พักอาศัย ซึ่งความต้องการเหล่านี้มีความจำเป็นต่อมนุษย์ เพราะหากไม่สามารถตอบสนองความต้องการด้านนี้ได้เพียงพอก็อาจจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพร่างกายในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน เช่น กรณีหลายประเทศที่ขาดแคลนหรือประสบปัญหาทางด้านอาหาร น้ำและยารักษาโรคหรือเกิดความขัดแย้งและสงครามกลางเมือง ซึ่งพลเมืองไม่อาจจะได้รับการตอบสนองความต้องการได้อย่างพอเพียงก็จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประเทศนั้นโดยรวมในทุกๆ ด้านเช่นกัน

๒. ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานที่เป็นปัจจัย ๔ ได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ความต้องการลำดับต่อมาจะเป็นความต้องการที่ด้านความปลอดภัยหรือความรู้สึกมั่นคง (safety or security) เช่น ความต้องการครอบครัวที่เปรียบพร้อมที่อบอุ่น ความต้องการอาชีพการงานที่มั่นคงเพื่อสร้างฐานะทางการเงินและสังคม ความต้องการรายได้ที่มั่นคง การอยากจะมีเจ้าหน้าที่เพื่อร่วมงานและเครือญาติที่ดี ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากความสมบูรณ์ทางปัจจัย ๔ ซึ่ง Maslow ได้กล่าวว่า ความต้องการความปลอดภัยสามารถสังเกตได้ง่ายในกรณีของเด็กเล็กที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น เพราะเด็กจะรู้สึกหวาดกลัวเมื่อตนเองถูกทอดทิ้งไว้ลำพังเมื่อเมื่อเด็กได้ยินเสียงหรือแสดงสวามิภักดิ์มากไป แต่การเรียนรู้และประสบการณ์จะทำให้เด็กหมดความกลัว ซึ่งจะเห็นได้ว่าคำโบราณหรือคำพูดที่ว่า “ฉันไม่กลัวเสียงฟ้าร้องและฟ้าแลบอีกต่อไปแล้ว เพราะฉันรู้ธรรมชาติในการเกิดของมัน” ความต้องการความปลอดภัยยังปรากฏชัดได้ในกรณีที่เด็กเกิดอาการเจ็บป่วย ไม่สบายหรือประสบอุบัติเหตุต่างๆ ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกกลัวจนและนำภาพเลวร้ายที่เกิดขึ้นไปฝัน เด็กจึงอยากต้องการความคุ้มครองเพื่อปกป้องและให้กำลังใจ เป็นต้น

Maslow ได้กล่าวเกี่ยวกับการดูแลเลี้ยงด้วยการตามใจเด็กจนเกินไป ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่พ่อแม่ทำไปนั้นอาจจะตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจได้ ขณะที่การให้เด็กนอนและกินไม่ตรงเวลาอาจจะทำให้เด็กเกิดความสับสนแต่อาจจะทำให้เกิดความมั่นคงและความปลอดภัยแก่เด็กหรือสัมพันธ์ภาพในครอบครัวก็มิผลต่อการสร้างความมั่นคงแก่เด็กได้ เช่น การทะเลาะกัน การทำร้ายซึ่งกันและกัน พ่อแม่หย่าร้างกัน การตายจากกัน ซึ่งสภาพการณ์เหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อความรู้และพัฒนาการของเด็กที่จะทำให้เกิดความไม่มั่นคงและความรู้สึกไม่ปลอดภัยได้ด้วยเช่นกัน

นอกจากนั้น ความต้องการความปลอดภัยจะยังมีอิทธิพลต่อมนุษย์แม้จะผ่านช่วงเวลาวัยเด็กแล้วสู่การทำงานก็ต้องการการคุ้มครองและความปลอดภัยทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในฐานะอะไรก็ตาม เช่น นักบัญชี การเงินหรือทำงานเกี่ยวกับประกันต่างๆ แพทย์พยาบาล ฯลฯ ทั้งคนล้วนแล้วแต่ต้องการความมั่นคงและปลอดภัย พยายามที่จะไฝหาความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินตนเอง ซึ่งในทางศาสนาปรัชญาได้ตระหนักถึงการรู้สึกปลอดภัยมั่นคงนั้นจากบุคคลได้มีการจัดระบบตนเองให้เกิด

ความมีเหตุผลและวิธีการที่ทำให้ตนเองรู้สึกปลอดภัย รวมไปถึงผู้ที่ประสบภาวะความเจ็บป่วยด้วยอาการโรคร้าย เช่น โรคประสาทชนิดย้ำคิดย้ำทำ (obsessive-compulsive neurotic) ซึ่งเป็นกรณีที่ชัดเจนที่ทุกคนต้องการความรู้สึกปลอดภัย โดยการแสดงพฤติกรรมว่าเขากำลังประสบเหตุการณ์เลวร้ายและกำลังตกอยู่ในอันตรายต่างๆ ซึ่งผู้ป่วยโรคประสาทจะต้องการผู้คอยให้การปกป้องคุ้มครองและช่วยเหลือตนเองให้สามารถเข้มแข็งและสามารถพึ่งพิงตนเองได้ในที่สุด

๓. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love needs) ธรรมชาติของมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ดังเหตุผลนี้ มนุษย์จะต้องมีการคบค้าสมาคมกับผู้อื่น และเป็นความต้องการขั้นที่ ๓ ที่มนุษย์ต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ซึ่งความต้องการดังกล่าวจะเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ได้ตอบสนองความต้องการด้านร่างกายและรู้สึกปลอดภัย ความต้องการความรู้ เช่น การมีเพื่อน การมีครอบครัว คนรู้ การถูกยอมรับความสามารถและตัวตน และความรักซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่จรรโลงโลกให้เกิดความสุขสงบ ทำให้สังคมเกิดความสมานฉันท์ ประองตอง สามัคคี ซึ่งความรักอาจจะมีหลายระดับตามการเชื่อมต่อกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับบุคคลหรือกลุ่มนั้นๆ โดยปกติแล้วมนุษย์ต้องการความรักและความเป็นเจ้าของด้วยการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น เช่น ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวและผู้อื่น ฯลฯ ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลและเป้าหมายสำคัญต่อชีวิต และมนุษย์จะรู้สึกเจ็บปวดหรือรู้สึกแค้นเมื่อถูกทอดทิ้ง ไม่เป็นที่ยอมรับหรือถูกตัดขาดจากสังคม ฯลฯ

๔. ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง (Self-Esteem needs) เมื่อความต้องการได้รับความรักและการให้ความรักแก่ผู้อื่นเป็นไปอย่างมีเหตุผลและทำให้บุคคล เกิดความพึงพอใจแล้ว พลัณณ์หลักต้นในขั้นที่ ๓ ก็จะลดลงและมีความต้องการในขั้นต่อไปแทนที่ กล่าวคือมนุษย์ต้องการที่จะได้รับความนับถือยกย่องออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๔.๑ ความต้องการนับถือตนเอง (self-respect) คือ ความต้องการมีอำนาจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความแข็งแรง มีความสามารถในตนเอง มีผลสัมฤทธิ์ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น และมีความเป็นอิสระ ทุกคนต้องการที่จะรู้สึกว่ามีคุณค่า และมีความสามารถที่จะประสบความสำเร็จในงาน ภาระกิจต่างๆ และมีชีวิตที่เด่นดัง

๔.๒ ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น (esteem from others) คือ ความต้องการมีเกียรติยศ การได้รับยกย่อง ได้รับการยอมรับ ได้รับความสนใจ มีสถานภาพ มีชื่อเสียงเป็นที่กล่าวขาน และเป็นที่ยอมรับชมยินดี มีความต้องการที่จะได้รับความยกย่องชมเชย ในสิ่งที่เขากระทำ ซึ่งทำให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าว่าความสามารถของเขาได้รับการยอมรับจากผู้อื่น

จะเห็นได้ว่า ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและความภาคภูมิใจ (Self-esteem need) คือ แรงจูงใจที่จะแสวงหาและเกียรติยศศักดิ์ศรีทั้งโดยตนเองสำนึกและผู้อื่นกล่าวยกย่องเชิดชู เช่น ความต้องการมีเกียรติยศ การได้รับยกย่อง การได้รับการยอมรับ ได้รับความสนใจจากคนในสังคม มีสถานภาพที่ดีทางสังคม มีชื่อเสียงและมีความต้องการที่จะได้รับคำชมเชยจากสิ่งที่ตนกระทำ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์รู้สึกถึงการมีคุณค่าในความสามารถที่ตนได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของลำดับขั้นเรื่องความต้องการด้านแรงจูงใจตามหลักทฤษฎีของมาสโลว์ ที่แต่ละบุคคลมักจะแสวงหาความต้องการได้รับการยกย่องจากผู้อื่น เมื่อตนทำสิ่งต่างๆ ได้จนตนเอง พึงพอใจ

นำเสนอผลงานของตนให้ผู้อื่นได้เห็น ได้สัมผัสจนปราศจากคำติในที่สุด ส่งผลให้กลายเป็นมนุษย์ที่มีความสุขทางใจมากคนหนึ่ง เพราะได้รับความยอมรับจากผู้อื่นในสังคม ในขณะเดียวกัน มาสโลว์ได้กล่าวว่า ศักดิ์ศรีที่สำคัญต่อความมีสุขภาพจิตดี คือ ความรู้สึกนับถือและเคารพตนเอง รวมทั้งการได้รับการนับถือจากผู้อื่นที่มีใช้ลักษณะที่ฉาบฉวยหรือจอมปลอม

๕. ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-Actualization needs) ถึงลำดับขั้นสุดท้าย ถ้าความต้องการลำดับขั้นก่อนๆ ได้ทำให้เกิดความพึงพอใจอย่างมีประสิทธิภาพ ความต้องการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงก็จะเกิดขึ้น Maslow อธิบายความต้องการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ว่าเป็นความปรารถนาในทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งบุคคลสามารถจะได้อย่างเหมาะสมบุคคล ที่ประสบผลสำเร็จในขั้นสูงสุดนี้จะใช้พลังอย่างเต็มที่ในสิ่งที่ท้าทาย ความสามารถและศักยภาพของเขา และมีความปรารถนาที่จะปรับปรุงตนเอง พลังแรงขับของเขาจะกระทำพฤติกรรมตรงกับความสามารถของตน กล่าวโดยสรุปการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริงเป็น ความต้องการอย่างหนึ่งของบุคคล ที่จะบรรลุถึงจุดสูงสุด ซึ่งเป็นความต้องการที่ตระหนักในตนเอง (Self-actualization need) คือ แรงจูงใจ เพื่อตระหนักถึงความสามารถของตน ประพฤติหรือปฏิบัติตนตามความสามารถและขีดความสามารถ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญด้วย เช่น รู้จักตนเอง ยอมรับตนเอง เปิดใจรับฟังคำวิจารณ์โดยไม่มีอคติกับผู้วิจารณ์รู้จักแก้ไขตนเองในส่วนที่ยังบกพร่อง ต้องการพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเกี่ยวกับตนเอง ต้องการค้นพบความจริง พร้อมทั้งจะเปิดเผยตนเองโดยไม่มีการปกป้อง ต้องการเป็นตัวของตัวเองและประสบความสำเร็จด้วยตัวเอง เป็นต้น

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

๑) การเข้าถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ สามารถช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลได้ เนื่องจากพฤติกรรมเป็นการแสดงออกของความต้องการของบุคคล

๒) การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี จำเป็นต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานก่อน

๓) ในกระบวนการจัดการการเรียนรู้ หากผู้สอนสามารถทราบได้ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความต้องการอยู่ในระดับใดขั้นใด ก็จะสามารถใช้ความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนนั้นเป็นแรงจูงใจช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

๔) การช่วยให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนอย่างเพียงพอ การให้อิสระภาพและเสรีภาพแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการรู้จักตนเองตรงตามสภาพความเป็นจริง

๘. ทฤษฎีการเรียนรู้ของโรเจอร์ส (Rogers)

โรเจอร์ส (Rogers) เป็นนักจิตวิทยามนุษยนิยมที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ (supportive Atmosphere) และเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Teaching) โดยผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบชี้แนะ (Non – directive) และทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน (facilitator) และการเรียนรู้จะเน้นกระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ ซึ่งหลักการจัดการการเรียนรู้ตามทฤษฎีนี้

๑) การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้อบอุ่น ปลอดภัย ไม่น่าหวาดกลัวน่าไว้วางใจจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดี

๒) ผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพและแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเองอยู่แล้ว ผู้สอนจึงควรสอนแบบชี้แนะ (Non-directive) โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำทางในการเรียนรู้ของตน (self – directed) และคอยช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนอย่างสะดวกจนบรรลุผล

๓) ในการจัดการเรียนการสอนควรเน้นการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่บุคคลใช้ในการดำรงชีวิตและแสวงหาความรู้ต่อไป

๙. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่ (Gagne's Learning Theory)

กานเย่ (Gagne) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มผสมผสาน ได้เสนอแนวคิดหลักการที่สำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ ดังนี้

กานเย่ (Gagne) ได้จัดประเภทของการเรียนรู้ เป็นสำคัญขึ้นจากง่ายไปหายากไว้ ๘ ประเภทดังนี้

๑) การเรียนรู้สัญญาณ (Signal-Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เป็นไปโดยอัตโนมัติอยู่นอกเหนืออำนาจจิตใจ ผู้เรียนไม่สามารถบังคับพฤติกรรมไม่ให้เกิดขึ้นได้ การเรียนรู้แบบนี้เกิดอาการที่คนเรานำเอาลักษณะการตอบสนองที่มีอยู่แล้วมาสัมพันธ์กับสิ่งเร้าใหม่ที่มีความใกล้ชิดกับสิ่งเร้าเดิม การเรียนรู้สัญญาณเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ

๒) การเรียนรู้สิ่งเร้า-การตอบสนอง (Stimulus-Response Learning) เป็นการเรียนรู้เนื่องจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง แตกต่างจากการเรียนรู้สัญญาณ เพราะผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเนื่องจากการได้รับการเสริมแรง การเรียนรู้แบบนี้เป็นการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ และการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข (Operant Conditioning) ของสกินเนอร์ ซึ่งเชื่อว่า การเรียนรู้เป็นสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเองมิใช่รอให้สิ่งเร้าภายนอกมากระทำ พฤติกรรมที่แสดงออกเกิดจากสิ่งเร้าภายในผู้เรียนเอง

๓) การเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง (Chaining) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนองที่ต่อเนื่องกันตามลำดับ เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำการเคลื่อนไหว

๔) การเชื่อมโยงทางภาษา (Verbal Association) เป็นการเรียนรู้ในลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง แต่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษา การเรียนรู้แบบการรับสิ่งเร้าการตอบสนองเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้แบบต่อเนื่องและการเชื่อมโยงทางภาษา

๕) การเรียนรู้ความแตกต่าง (Discrimination Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างของสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะความแตกต่างตามลักษณะของวัตถุ

๖) การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างกันโดยสามารถระบุลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ พร้อมทั้งสามารถขยายความรู้ไปยังสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากที่เคยเห็นมาก่อนได้

๗) การเรียนรู้กฎ (Rule Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการรวมหรือเชื่อมโยงความคิดรวบยอดตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป และตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้กฎเกณฑ์จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำการเรียนรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ กันได้

๘) การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาโดยการนำกฎเกณฑ์ต่างๆ มาใช้การเรียนรู้แบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดภายในตัวผู้เรียน เป็นการใชกฎเกณฑ์ในขั้นสูงเพื่อการแก้ปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน และสามารถนำกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหานี้ไปใช้กับสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้

นอกจากนั้น กานเย่ (Gagne) ได้แบ่งสมรรถภาพหรือองค์ประกอบการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้ ๕ ประการ ซึ่งประกอบด้วย

- ๑) ทักษะการเคลื่อนไหว
- ๒) การเรียนรู้ทางด้านภาษา
- ๓) ทักษะเชาว์ปัญญา
- ๔) ยุทธศาสตร์ทางการศึกษา
- ๕) เจตคติ

นอกจากนั้น เขาได้เสนอหลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ ได้แก่

๑) กานเย่ (Gagne) ได้เสนอรูปแบบการสอนอย่างเป็นระบบโดยพยายามเชื่อมโยงการจัดสภาพการเรียนรู้การสอนอันเป็นสภาวะภายนอกตัวผู้เรียน ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ภายใน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมองของเรา ซึ่งการทำงานของสมองคล้ายกับการทำงานของคอมพิวเตอร์

๒) ในระบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้นั้น กานเย่ (Gagne) ได้เสนอระบบการสอน ๘ ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ ๑ สร้างความสนใจ (Gain Attention) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียน เกิดความสนใจในบทเรียน เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทั้งจากสิ่งจูงใจภายนอกและภายในตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนอาจใช้วิธีการสนทนา ซักถาม ทายปัญหาหรือมีวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวและมีความสนใจที่จะเรียนรู้

ขั้นที่ ๒ แจ้งจุดประสงค์ (Inform Learner of Objectives) เป็นการบอกให้ผู้เรียนทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับจากการเรียนบทเรียนนั้น เพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียน เห็นแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียน ทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนได้

ขั้นที่ ๓ กระตุ้นระลึกถึงความรู้เดิมที่จำเป็น (Stimulate Recall of Prior Learning) เป็นการทบทวนความรู้เดิมที่จำเป็นต่อการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ความรู้ใหม่ เนื่องจาก การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง การเรียนรู้ความรู้ใหม่ต้องอาศัยความรู้เดิมเป็นพื้นฐาน

ขั้นที่ ๔ เสนอบทเรียนใหม่ (Present the Content) เป็นการเริ่มกิจกรรมบทเรียนใหม่ โดยใช้สื่อต่างๆ ที่เหมาะสมประกอบการสอน

ขั้นที่ ๕ จัดเตรียมและให้แนวทางการเรียนรู้ (Provide for Learning Guidance)

ขั้นที่ ๖ ให้ลงมือปฏิบัติ (Elicit the Performance) เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของข้อที่ ๑

ขั้นที่ ๗ ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Provide Feedback) เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก

ขั้นที่ ๘ ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ (Assess Performance) เป็นขั้นการวัดประเมินว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของบทเรียนเพียงใด ซึ่งอาจทำการวัดโดยใช้ข้อสอบ แบบสังเกต การตรวจผลงานหรือการสัมภาษณ์ แล้วแต่ว่าจุดประสงค์นั้นต้องการวัดพฤติกรรมด้านใด โดยเครื่องมือที่ใช้วัดจะต้องมีคุณภาพ มีความเที่ยงตรง

ขั้นที่ ๙ ส่งเสริมความแม่นยำและถ่ายโอนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติภาระงาน (Enhance Retention and Transfer to the job) เป็นการสรุปการย้ายบทเรียนที่ผ่านมาเพื่อให้ผู้เรียน มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ฝังแน่น กิจกรรมในขั้นนี้อาจเป็นแบบฝึกหัด การให้ทำกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้รวมทั้งการให้ทำการบ้าน การทำรายงาน หรือความรู้เพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้ในชั้นเรียน

สรุปได้ว่าทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิ่งเร้า การตอบสนองและการเสริมแรงต่อมานักจิตวิทยาและนักการศึกษา เริ่มหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับกระบวนการทางความคิดหรือทางสมองในฐานะ ที่เป็นส่วนสำคัญในการทำให้เกิดการเรียนรู้ จึงเกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยมหรือปัญญานิยม (Cognitive) ขึ้น ทฤษฎีที่สำคัญ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และบรุนเนอร์ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย ซึ่งเป็นฐานสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ที่ยังได้รับการกล่าวถึงกันในปัจจุบัน ต่อมานักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้หันมาให้ความสนใจในเรื่องของจิตใจและความรู้สึกของมนุษย์ ทำให้เกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ขึ้น แม้ว่าในแต่ละช่วงเวลาจะมีทฤษฎีและแนวคิดใหม่ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในความเป็นจริง แนวคิดเก่าก็มิได้สูญสิ้นไปอย่างสิ้นเชิงทฤษฎีแต่ละทฤษฎีต่างก็มีจุดเด่นและจุดอ่อนในตัวเอง จึงเกิดการผสมผสานแนวคิดหลายแนวเข้าด้วยกันดังตัวอย่างการผสมผสานระหว่างแนวคิดทางด้านพฤติกรรมนิยมและพุทธินิยมของกานเย่ เป็นต้น การศึกษาแนวคิดที่กล่าวมาสามารถช่วยผู้สอนให้เกิดความตระหนักในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพได้ต่อไป

๒.๕ แนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space)

สังคมเกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้แสดงให้เห็นว่าสังคมมีอยู่หลากหลายรูปแบบ บ้างก็เป็นสังคมเรียบง่ายที่ผู้คนอาศัยตามป่าเขา อาศัยธรรมชาติเป็นแหล่งอาหาร ดำเนินชีวิตกันอย่างพออยู่พอกิน ในขณะที่บางสังคมกลับเป็นสังคมที่มีความซับซ้อน ผู้คนมีความเคยชินกับความสะดวกสบายในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ที่ได้รับการพัฒนาและเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ การที่สังคมนั้นๆ มีความแตกต่างกันทางสังคมสืบเนื่องจากการให้ความหมายหรือการกำหนดพื้นที่นั้นให้แตกต่างกันออกไป ซึ่งอาจจะเรียกพื้นที่ดังกล่าวกันว่า “พื้นที่ทางสังคม” (Social Space) ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคม โดยมีรายละเอียดในแนวคิดดังต่อไปนี้

๒.๕.๑ ความเป็นมาของพื้นที่ทางสังคม

หากจะกล่าวถึงพื้นที่มักจะมุ่งถึงพื้นที่ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรมในวิชาภูมิศาสตร์และธรณีวิทยา หรือพื้นที่ที่วัดและคำนวณได้ในวิชาเรขาคณิต จนกระทั่งเมื่อนักวิชาการสายสังคมศาสตร์ให้ความสนใจศึกษาเรื่อง พื้นที่ แนวคิดที่มีต่อเรื่องดังกล่าวจึงปรับเปลี่ยนไปและขยายขอบเขตกว้างขวางมากขึ้น ที่สำคัญคือข้อค้นพบว่าผู้คนในแต่ละวัฒนธรรมมีความคิดและสำนึกเกี่ยวกับเรื่องพื้นที่แตกต่างกัน มีวิธีการจัดระบบและกฎเกณฑ์เกี่ยวกับพื้นที่ ไม่เหมือนกันพื้นที่จึงมีขอบเขตความหมายกว้างขวางครอบคลุมตั้งแต่ความเป็นรูปธรรมจนถึงนามธรรม ดังปรากฏว่ามีคำที่เกี่ยวข้องกับความหมายของพื้นที่มากมายเช่น สถานที่ บริเวณ อาณาเขต เทศะปริมณฑล เช่นเดียวกับคำในภาษาอังกฤษที่อาจใช้คำว่า Place, Area, Space, Boundary, Sphere เป็นต้น

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ได้แบ่งการศึกษาพื้นที่ออกเป็น ๓ กระแส ได้แก่ กระแสแรกเป็นการศึกษาพื้นที่ในฐานะภูมิศาสตร์การเมือง ภูมิศาสตร์มนุษย์หรือภูมิรัฐศาสตร์ กระแสที่สองมุ่งสนใจศึกษา บรรดาพื้นที่ต่างๆ ในสังคมที่ถูกเก็บกด ปิดกั้นไว้หรือไม่ก็เป็นพื้นที่ที่ไม่ได้รับความสนใจจากทั้งวิชาภูมิศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นภูมิศาสตร์การเมือง ภูมิศาสตร์กายภาพ หรือภูมิศาสตร์มนุษย์และวิชารัฐศาสตร์/ภูมิรัฐศาสตร์^{๖๔} แต่พื้นที่ที่สำคัญเกี่ยวข้องและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนในสังคม เช่น บ้าน ถนน เมือง สุสาน คู โรงเรียน พิพิธภัณฑสถาน อนุสาวรีย์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ฉะนั้น จึงเป็นการศึกษา “พื้นที่” โดยตรง แต่มิใช่เป็นการศึกษาตัวพื้นที่/สถานที่ แต่เป็นการศึกษากระบวนการ ขั้นตอนและรายละเอียดในการผลิต/การสร้างพื้นที่ เหล่านั้นขึ้นมา โดยมีทัศนะว่า เมื่อพื้นที่เหล่านี้ถูกสร้างขึ้นมาแล้วจะกลายเป็นผู้กระทำและเป็นตัวสร้างเอกลักษณ์หรือสร้างความหมายให้กับคน รวมถึงกำหนดพฤติกรรมของผู้คนในสังคมและกระแสที่สาม เป็นการให้ความสนใจเรื่องของพื้นที่ ได้แก่ กระแสที่มองพื้นที่ในฐานะที่เป็นผลผลิตของเทคนิควิทยาการในการถ่ายทอด การนำเสนอ การพูดถึง เขียนถึงการแสดงออกเกี่ยวกับพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ ดังนั้น กระแสนี้จึงมองพื้นที่มิใช่ในฐานะที่เป็นธรรมชาติ แต่ในฐานะที่เป็นประดิษฐกรรมของเทคนิควิทยาการในการนำเสนอแบบต่างๆ หรือในฐานะที่เป็นตัวถูกสื่อ/ถูกหมาย เทคนิคดังกล่าวเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการสร้างความหมาย ความคิด ความรู้สึก ความทรงจำและคุณค่าชุดหนึ่งลงบนพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นพื้นที่ที่สามหรือพื้นที่ทางสังคมจึงเป็นพื้นที่ของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่สั่นไหวตลอดเวลา^{๖๕} จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นถึงการใช้ประเด็นของพื้นที่ในการต่อรองเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้นเอง

นักวิชาการคนสำคัญในการนำเสนอกรอบคิดเกี่ยวกับพื้นที่ที่สำคัญ คือ อองรี เลอเฟบ ได้จำแนกความหมายของพื้นที่ผ่านแนวคิด Third-space ทั้งนี้เขา ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๓ ประเภทคือพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางจิตวิญญาณ และพื้นที่ทางสังคม โดยเลอเฟบ ได้ชี้ให้เห็นว่า Third-space เป็นส่วนที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของพื้นที่ ๒ ประเภทแรก นั่นคือ พื้นที่ทางความคิด อันเป็นสิ่งที่เกิดจาก

^{๖๔} ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : วิชาฯ, ๒๕๕๔), หน้า ๑๗๑ - ๑๗๕.

^{๖๕} อภิญา เพ็ญฟูสกุล, “พื้นที่ในทฤษฎีทางสังคมศาสตร์”, วารสารวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๓) : ๖๕ - ๑๐๑.

การตีความหรือให้ความหมายพื้นที่ทางกายภาพที่เรามองเห็นนำไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมที่มีทั้งส่วนที่เป็นความจริงและที่เป็นเพียงจินตนาการอันสลับซับซ้อน มีการช่วงชิง ชัดแย้ง และการแทรกแซงอยู่ตลอดเวลา^{๖๖}

การให้ความหมายแก่พื้นที่ของรี เลอเฟบ ได้กล่าวไว้ในหนังสือชื่อ The Production of Space ว่า พื้นที่ไม่ได้เป็นเพียงลักษณะทางภูมิศาสตร์ รวมทั้ง มิได้มีลักษณะเป็นกลางด้วย (Neutral) แต่พื้นที่เป็นสมรภูมิแห่งการต่อสู้ของอำนาจต่างๆ ในสังคม พื้นที่จะถูกผลิต (Produce) และผลิตซ้ำ (Reproduce) ให้กลายเป็นพื้นที่ทางสังคมแบบต่างๆ ตามแต่อำนาจของกลุ่มผู้สร้าง พื้นที่ทางสังคมจึงเป็นความหลากหลายทั้งที่เกิดขึ้นเองและเกิดจากผลผลิตของสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลา แต่ละยุคสมัย แต่ละวัฒนธรรม พื้นที่ทางสังคมเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ พลังการผลิต ทั้งจากความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยีและความสัมพันธ์ทางการผลิตภายใต้เงื่อนไข ประวัติศาสตร์ ซึ่งกำหนดโครงสร้างของสังคมและการเมืองว่าใครเป็นผู้ผลิตพื้นที่และผลิตพื้นที่ในรูปแบบใด พื้นที่สังคมดังกล่าวถูกสร้างโดยการเชื่อมประสานเข้าด้วยกัน ดังนั้น พื้นที่แต่ละแห่งจึงมีความสืบเนื่องของกิจกรรมทาง การเมืองและการผลิตทางเศรษฐกิจ ทั้งมีประเด็นที่มุ่งเน้นคือโครงสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองอันเป็นเรื่องของชนชั้นปกครองกับการขูดรีดส่วนเกินจากชนชั้นแรงงาน ประวัติศาสตร์ของพื้นที่เป็นลักษณะของทุนนิยมซึ่งจะนำไปสู่การครอบงำพื้นที่โดยชนชั้นกลาง พื้นที่ทางสังคมจึงอยู่ภายใต้เศรษฐกิจทุนนิยม โดยชนชั้นกลางและถูกปกครองโดยรัฐซึ่งมีอำนาจทางการเมืองเป็นเครื่องมือสำคัญ เป้าหมายของการประกอบ การสร้าง การผลิต หรือผลิตซ้ำพื้นที่ก็เพื่อเป็นเครื่องมือของความคิด เครื่องมือของการใช้อำนาจเครื่องมือของการครอบงำและการควบคุมนั่นเอง

จากแนวคิดเรื่องพื้นที่ทางสังคม อองรี เลอเฟบ (Henri Lefebvre) ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑) Spatial Space หมายถึง ปฏิบัติการทางสังคมต่างๆ ที่ถูกกำหนดให้อยู่ในพื้นที่ทางกายภาพ เช่นพื้นที่ของการทำงานกับพื้นที่ของเวลาว่างซึ่งแตกต่างกันไปตามลักษณะทางสังคมของแต่ละบุคคล บ้านเป็นพื้นที่กิจกรรมยามว่างสำหรับผู้ชาย แต่เป็นพื้นที่ทำงานของผู้หญิง

๒) Representation of Space หมายถึง พื้นที่ที่มีอยู่ในความรู้สึกรู้คิดของผู้คน เช่น สถาปนิก มัณฑนากร นักวางผังเมือง เป็นพื้นที่ที่จะใช้ความรู้ ความเข้าใจสำหรับการจัดการใช้ประโยชน์ โดยพิจารณาจากส่วนประกอบของพื้นที่

๓) Representational Space หมายถึง รหัสที่เกี่ยวกับพื้นที่ ดังเช่นพื้นที่ที่มีแสงสว่างหมายถึงความถึงความอบอุ่น ปลอดภัย ตรงข้ามกับพื้นที่ มืดทึบ การสร้างความหมายให้กับพื้นที่

^{๖๖} ชยันต์ วรรธนะภูติ, “คนเมือง : ตัวตน การผลิตซ้ำสร้างใหม่และพื้นที่ทางสังคมของคนเมือง”, ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ (บรรณาธิการ), อยู่ชายขอบ มองลวดลายความรู้, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๙), หน้า ๓๓ - ๗๓.

ต่างๆ เช่น สลัม ศูนย์การค้า ฯลฯ การสร้างความหมายดังกล่าวนี้มีการ ต่อสู้และเปลี่ยนแปลงอยู่โดยตลอด^{๖๗}

ปฐม หงษ์สุวรรณ ได้สรุปการมองข้อมูลทางคติชนวิทยาผ่านกรอบคิดเรื่องพื้นที่และพรมแดน นับเป็นการใช้แนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์มาช่วยอธิบายขยายความให้กับปรากฏการณ์ทางคติชนที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งบางครั้งข้อมูลเหล่านี้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการอธิบายพื้นที่ทั้งในเชิงภูมิศาสตร์ ภูมินาม สถานที่ รวมทั้งการเกิดขึ้นของประเพณีและพิธีกรรมของกลุ่มชน ทั้งหมดล้วนเป็นเรื่องราวของการให้ความหมายและการสร้าง ความหมายของตัวตนทางชาติพันธุ์ในบริบทต่างๆ อย่างมีพลวัต^{๖๘}

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี กล่าวว่า แนวคิดเรื่องพรมแดนยังเป็นสิ่งที่สำคัญแต่จำเป็นต้องมีการตีความใหม่ โดยสลับตำแหน่งแห่งที่ความสัมพันธ์และอำนาจระหว่างสิ่งที่เชื่อว่าเป็นศูนย์กลางคือรัฐและสิ่งที่เป็นชายขอบคือท้องถิ่นเสียใหม่ กล่าวคือ การศึกษา พรมแดนโดยการตีความและให้ความหมายโดยผู้ที่อาศัยและใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่เหล่านั้นเป็นศูนย์กลาง พรมแดน ในแง่นี้จึงเป็นคนละอันกับสิ่งที่รัฐใช้เพื่อกำหนดขอบเขต หากแต่เป็นพื้นที่ที่มีการต่อรองและสร้างความหมายใหม่อยู่ตลอดเวลา^{๖๙}

๒.๕.๒ ความหมายของพื้นที่ทางสังคม

ความหมายของคำว่าพื้นที่ (Space) หมายถึง ปริมาตร รูปทรง พื้นที่ ระบาย ซึ่งอาจเป็นสองมิติหรือสามมิติ โดยถูกจำกัดอยู่กับการมองว่ามองในลักษณะของรูปทรง (form) โครงสร้าง (structure) หรือให้ความหมายของพื้นที่ในการเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ทางกายภาพ ทั้งนี้ การให้ความหมายทางด้านสถาปัตยกรรมและผังเมือง พื้นที่เป็นสิ่งสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการออกแบบในทกระดับ ซึ่งมีการจัดประเภทของการใช้สอยพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ เช่น พื้นที่ สาธารณะ (public space) พื้นที่เชิงพาณิชย์กรรม (commercial space) พื้นที่อยู่อาศัย (residential space) พื้นที่เกษตรกรรม (agricultural space) เป็นต้น

จากการให้ความหมายดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ที่เกิดขึ้นนั้น เป็นพื้นที่ที่เกิดตามสภาพความเป็นจริง กล่าวคือ พื้นที่ไม่ได้แบ่งประเภทตามความเหมาะสมของการจัดวางองค์ประกอบด้านพื้นที่แต่เพียงอย่างเดียว แต่พื้นที่เหล่านั้นเป็นพื้นที่ที่ถูกกระทำจากผู้ใช้ประโยชน์ที่มีความหลากหลายและแตกต่างกันออกไปตามแต่สังคมนั้นๆ

Henri Lefebvre ได้ให้ความหมายของพื้นที่ โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

^{๖๗} กาญจนา แก้วเทพ, ศาสตรและสื่อแห่งวัฒนธรรมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : เอดิสันเพสโวลด์กส์, ๒๕๔๙), หน้า ๕๘๗.

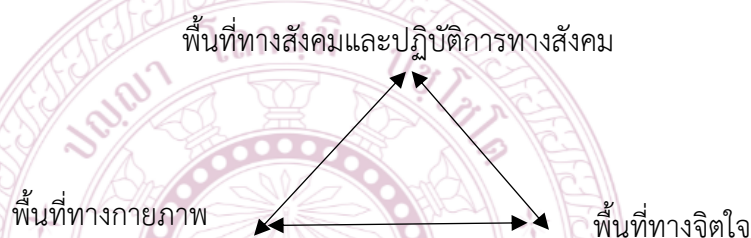
^{๖๘} ปฐม หงษ์สุวรรณ, นานมาแล้ว : มีเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน ชีวิต, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗.

^{๖๙} ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, “ข้ามพรมแดนกับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรม พื้นที่และความเป็นชาติ”, วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (๒๕๔๕) : ๑ - ๑๔.

๑. พื้นที่ทางกายภาพ (Physical space) หมายถึง พื้นที่ที่เป็นกายภาพ เช่น จักรวาล

๒. พื้นที่ในจิตใจ (Mental space) หมายถึง เป็นพื้นที่ตามทัศนะของนักปราชญ์และนักคณิตศาสตร์ ซึ่งหมายถึงการรับรู้พื้นที่ในจิตใจ เช่น ความรู้สึกที่ผูกพันกับพื้นที่ ความรู้สึกสะอวสบาย เป็นต้น

๓. พื้นที่ทางสังคมและปฏิบัติการทางสังคม (Social space & Social practice) หมายถึง พื้นที่ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นด้วยกิจกรรม ปฏิบัติการ โครงการต่างๆ การใช้สัญลักษณ์การสร้างสังคมอุดมคติ (Utopia) รวมทั้งการทำให้เป็นปริณทล (sphere) ซึ่งในความสุดท้ายนี้จะครอบคลุมขอบเขตอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่ การใช้พื้นที่ในเมืองที่ทำให้เขตบางเขตกลายเป็นเขตธุรกิจ เช่น บริเวณถนนสีลม ทำให้ที่ดิน มีมูลค่ามหาศาล ไปจนกระทั่งถึงอาณาบริเวณที่มีการไหลเวียนของข่าวสารข้อมูล เช่น ในจอโทรทัศน์ ที่มีพื้นที่ทางกายภาพไม่กี่นิ้ว แต่อยู่ในแง่สังคมโทรทัศน์กินอาณาบริเวณกว้างขวาง นับตั้งแต่พื้นที่ของอวัยวะภายในร่างกายของคนไปจนกระทั่งถึงจักรวาล

จากภาพข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเกี่ยวกับพื้นที่และความหมายที่ให้ไกลออกไปจากความหมายทางกายภาพบนฐานความคิดที่ว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพในฐานะสิ่งที่ปรากฏนั้นเป็นผลผลิตของความสัมพันธ์ทางสังคม หาใช้สิ่งที่เกิดขึ้นโดยตัวมันการขยายขอบเขตของชุดความหมายดังกล่าว ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อความเข้าใจพื้นที่ ในฐานะปฏิบัติการนอกเหนือไปจากพื้นที่เชิงกายภาพที่มีลักษณะเป็นพลวัตมากขึ้นไปกว่าเพียงแค่มิติพื้นที่ในฐานะสิ่งที่ปรากฏ หากแต่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ทางจินตภาพอื่นๆ ได้แก่ พื้นที่ทางสังคม พื้นที่ทางการเมือง พื้นที่ต่อรอง ฯลฯ กรอบมโนทัศน์ของพื้นที่เหล่านี้เป็นการขยายชุดความหมายของกายภาพในฐานะตัวกระทำและผลลัพธ์ต่อการกระทำ ด้วยเหตุนี้ พื้นที่จึงเป็นพื้นฐานของชีวิตทางสังคมทุกรูปแบบของกรอบแนวคิด

ธณณ วัฒนกุล กล่าวว่า พื้นที่ทางสังคม (social space) เป็นเรื่องของพื้นที่ความรู้ และอำนาจที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และเป็นเรื่องที่ต้องตอกย้ำและผลิตซ้ำออกมาอยู่ตลอดเวลา พื้นที่ความรู้ และอำนาจ จึงเป็นสาระสำคัญของสิ่งที่เรียกว่า การเมืองของพื้นที่ และพื้นที่ของการเมือง เพราะฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงในทางรูปแบบและหน้าที่ของพื้นที่ที่หนึ่ง จึงย่อมมีผลโดยตรงต่อการไปปล้ำความทรงจำในอดีตที่เคยเกิดขึ้นเหนือพื้นที่นั้น! การเมืองเรื่องพื้นที่ จึงเป็นการเมืองที่มีความหมายทางประวัติศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์ที่เป็นอื่น นั้นมันเป็นรากฐานของปัจจุบันที่เป็นอื่น^{๗๐}

^{๗๐} ธณณ วัฒนกุล, การเมืองเรื่องพื้นที่ พลวัตทางสังคมของชุมชน (กรณีศึกษา: ชุมชน ป้อมมหากาฬ), (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสถาบันวิชาการ ๑๔ ตุลา, ๒๕๕๐).

ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ กล่าวถึงเรื่องพื้นที่ทางสังคม โดยเปรียบเทียบการใช้พื้นที่ทางสังคมของประเทศตะวันตกและประเทศไทยไว้ว่า ประเทศตะวันตกนิยมใช้พื้นที่โล่งเป็นพื้นที่ทางสังคมที่สำคัญ เนื่องจากผู้คนมีความต้องการแสงแดดเพื่อสร้างความอบอุ่น ตลอดจนทำกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งทั้งคนในและ นอกพื้นที่ ที่มีความคุ้นเคยกับพื้นที่ในระดับที่แตกต่างกัน ต่างเลือกพื้นที่ในลักษณะเดียวกัน คือ การมองหาพื้นที่โล่ง หรือพื้นที่ที่มีสนามทัศนที่กว้างไกลในการกำหนดเส้นทางหรือจุดทำกิจกรรมของตนเอง ในขณะที่ประเทศไทยซึ่งเป็นเมืองร้อนนั้น ชุมชนในเมืองที่มีความแออัดหนาแน่น มักมีปัญหารถติดตลอดจนมีสภาพแวดล้อมของการใช้ยานพาหนะเป็นหลักนั้น ไม่นิยมการใช้พื้นที่โล่งเป็นพื้นที่ทางสังคมของชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ขนาดใหญ่หรือพื้นที่ทางเท้าริมถนนสายหลักขนาดใหญ่ที่มีการจราจรคับคั่งหนาแน่น ซึ่งล้วนมีสนามทัศนที่ดี มีแต่คนนอกที่ไม่มีความคุ้นเคยกับพื้นที่เท่านั้น เช่น นักท่องเที่ยว ที่ยังต้องพึ่งพาสนามทัศนในการสัญจรและทำกิจกรรม เนื่องจากสามารถสร้างความเข้าใจในพื้นที่ได้ง่ายกว่า จากการมองเห็นที่อื่นๆ ที่ต่อเนื่องรอบทิศทางจากจุดที่ยืนอยู่ แต่หากมีความคุ้นเคยพื้นที่เป็นอย่างดีแล้ว เช่น คนในชุมชนเองกลับมีแนวโน้มที่จะเลือกใช้ทางลัดที่มีลักษณะเป็นตรอกหรือซอยเล็กๆ ในชุมชนที่ลัดเชื่อมต่อเป็นโครงข่ายภายในที่รู้จักเฉพาะกลุ่มเท่านั้น ในการทำกิจกรรมทั้งสัญจรและเป็นพื้นที่ทางสังคม พื้นที่เหล่านี้ มักมีสนามทัศนที่คับแคบหรืออีกนัยหนึ่งมีสนามทัศนที่จำกัดแต่มีร่มเงาต่อเนื่อง เกิดเป็นลักษณะของการใช้พื้นที่เล็กๆ เป็นกระเปาะของกิจกรรมต่างๆ เกาะตัวเชื่อมกันเป็นแนวยาวตามถนนซอยภายในเป็นพื้นที่ปะทะสังสรรค์ของผู้คนในชุมชนอย่างไม่มีพิธีรีตรอง^{๗๑}

วุฒินันท์ แท่นนิล กล่าวว่า การสร้างพื้นที่ทางสังคม ภายใต้เงื่อนไขและการจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เป็นการแก้ปัญหาให้สอดคล้องกับทั้งแนวคิดและแนวทางปฏิบัติจึงเป็นภารกิจสำคัญในทางวิชาการ คำถามแรกที่จะต้องตอบ คือ ทำอย่างไรจึงจะได้ความชอบธรรมอันเป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่ายในพื้นที่ทางสังคม ในเมื่อพื้นที่ทางสังคมดังกล่าวได้กลายเป็นสนามของการแข่งขัน การแย่งชิงอำนาจในเชิงสัญลักษณ์ในลักษณะที่แก่งแย่ง แข่งขัน สังคมมีความขัดแย้งต่อกันในเรื่องของอัตลักษณ์ อยู่ในสภาวะเหมือนกับสนามแข่งอำนาจภายในพื้นที่ทางสังคม สนามดังกล่าวประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย โครงสร้างการเมืองการปกครอง ประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดการโครงสร้างอำนาจจะต้องสอดคล้องกับการต่อสู้ทางสัญลักษณ์ และกลายเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตซ้ำ และสร้างใหม่ของการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์ ดังนั้น จึงนำแนวคิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) เป็นกรอบในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยในทางมานุษยวิทยามีการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับพื้นที่อย่างกว้างขวาง งานศึกษาวัฒนธรรมในยุคแรกมีแนวโน้มที่มองวัฒนธรรมในลักษณะแก่นสารนิยม (Essentialism) โดยมองว่าผู้คนในแต่ละชุมชนไม่ค่อยมีการเคลื่อนย้าย ผู้คนมีความผูกพันมีรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่ผูกติดกับพื้นที่อาณาเขตที่แน่นอน ซึ่งเป็นการกักขังวัฒนธรรมไว้กับอาณาเขตหรือดินแดน จากมุมมองนี้ทำให้อัตลักษณ์ของบุคคลเป็นสิ่งที่ได้รับออกมา

^{๗๑} ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ, ขอยึดประหยัฒผลงาน : พื้นที่ว่างสาธารณะขนาดเล็ก – พื้นที่ทางสังคมของชุมชนไทย, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการด้านการวางแผนภาคและเมือง ประจำปี ๒๕๕๑, (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓๙ - ๑๖๐.

จากโครงสร้างทางการเมือง ศาสนาของสังคมดังกล่าว และทำหน้าที่ในการนิยามบทบาททางสังคมของคน อัตลักษณ์ (Identity) ของคนคนหนึ่งจึงมีลักษณะที่แน่นอนตายตัว หยุดนิ่งและไม่เปลี่ยนแปลง แต่ในสังคมยุคสมัยใหม่มุมมองเช่นนี้ได้ถูกท้าทายโดยการเพิ่มขึ้นของการไหลของประชากร สินค้า ข้อมูลข่าวสาร และความคิดทั้งภายในและข้ามพรมแดนการปรากฏตัวของการอพยพมวลชนทั่วโลก ในงานของ Gupta and Ferguson ได้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับดินแดน (Place) ซึ่งได้ทะลายมุมมองที่วัฒนธรรมผูกติดตายตัวกับดินแดน (Deterritorialized culture) และนำเสนอถึงความไม่ต่อเนื่อง (Disjuncture) ของดินแดนและวัฒนธรรม การมองวัฒนธรรมจึงไม่สามารถยึดติดกับขอบเขตของชาติได้ ซึ่งปรากฏให้เห็นเด่นชัดในกรณีของผู้คนที่มิชีวิตข้ามพรมแดนของชาติ (Border crossings) ซึ่ง Gupta and Ferguson เสนอว่าคนที่เคลื่อนย้ายเหล่านี้จะมีจินตนาการเรื่องดินแดน (Imagined community) ซึ่งดินแดนในจินตนาการของคนเหล่านี้เกิดจากการใช้ความทรงจำของดินแดนมาสร้างโลกทางจินตนาการใหม่ในที่อยู่ใหม่

อวิกา หาญพานิช กล่าวว่า พื้นที่ทางสังคม หมายถึง พื้นที่หรือสภาพแวดล้อมที่มนุษย์กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดมาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ภายใต้แบบแผนหรือวิธีการและกฎเกณฑ์เดียวกัน และเกิดสภาวะทางสังคมขึ้นในกาลและเทศะร่วมกัน เพื่อการดำเนินชีวิตและการปฏิสัมพันธ์กันภายในสังคม^{๗๒}

กล่าวโดยสรุป ความหมายของพื้นที่ทางสังคม จึงหมายถึง พื้นที่ที่เกิดขึ้นตามสภาพไปใช้พื้นที่ ซึ่ง Lefebvre (๑๙๙๑) ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น ๓ ประเภท คือ พื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ทางจิตใจ และพื้นที่ทางสังคมและปฏิบัติการทางสังคม จนมีการสร้างพื้นที่ทางสังคมเกิดขึ้นเพื่อรองรับการใช้พื้นที่ในกลุ่มสังคมของตน

๒.๕.๓ รูปแบบของพื้นที่ทางสังคม

นพพร จันทรนาชู ได้แบ่งพื้นที่ทางสังคมออกเป็น ๓ รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบที่ ๑ พื้นที่มโนทัศน์ (Conceived Space) เป็นพื้นที่ที่เกิดจากการให้ความหมาย ความรู้ คำพูด และสัญลักษณ์ ภายใต้วิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ที่เชื่อในความมีเหตุผล เช่น การวางผังเมือง สถาปัตยกรรมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ อันเป็นศาสตร์ของความเชี่ยวชาญเฉพาะ ที่สร้างภาพตัวแทนของพื้นที่ (Representations of Spaces) ที่กำหนดการรับรู้จากการให้ความหมาย ซึ่งสามารถชี้นำผู้คนในสังคมด้วยการกำหนดอัตลักษณ์ของผู้ที่อยู่ในพื้นที่นั้น

แต่ด้วยแนวคิดหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ซึ่งมีมุมมองว่าการผลิตพื้นที่เมืองด้วยความรู้แบบวิทยาศาสตร์มิใช่ความรู้ที่บริสุทธิ์และเป็นกลางอย่างรับรู้และเข้าใจ หากแต่เป็นความรู้ที่

^{๗๒} ฐิติวัจน์ ทองแก้ว และพิทักษ์ ศิริวงศ์, “การสร้างพื้นที่ทางสังคมและการดำรงอัตลักษณ์ของคนพิการที่ทำงานในองค์กรด้านการสื่อสารโทรคมนาคม”, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๔๔๓ - ๑๔๖๒.

เข้าไปจัดระเบียบพื้นที่ในลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตในระบบทุนนิยม เพื่อให้เป็นพื้นที่ของการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ทนสมัย และเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งเป็นความจริงที่ถูกสร้างขึ้นด้วยอำนาจที่แฝงมาในรูปของความรู้ โดยทำให้เชื่อว่าความรู้ที่อยู่ภายใต้หลักเหตุผลมีความเป็นกลางอย่างภววิสัย (Objective) โดยเนื้อหาของความรู้ได้ปิดบังอำพรางด้วยการเขียนให้มีลักษณะที่เป็นแบบแผนต่อเนื่อง มีระบบระเบียบและเป็นความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นมาด้วยเทคนิควิทยาของอำนาจ และเป็นอำนาจที่สามารถกระทำความรุนแรงได้อย่างแยบยล ด้วยการปกปิดความรุนแรงให้อยู่ในรูปของความรู้ชุดหนึ่งที่อาศัยกระบวนการสร้างความรู้ของผู้เชี่ยวชาญในการจัดการพื้นที่เมือง เพื่อจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางการผลิต โดยพิจารณาเพียงสิ่งที่สามารถวัดค่าในเชิงปริมาณและตัวเลขทางเศรษฐกิจ ตัดสิ่งที่เป็นประสบการณ์วิถีชีวิต และความรู้สึกของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ออกจากความรู้ในการผลิตพื้นที่เมือง โดยนำตัวเลขรายได้ทางเศรษฐกิจมาเป็นเป้าหมายในเชิงปริมาณที่ครอบงำความคิดของผู้คน ว่าเมื่อเมืองมีการขยายตัวมากขึ้นเท่าใด ยิ่งแสดงถึงตัวเลขรายได้ทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้นเท่านั้น และรายได้เหล่านั้นจะกระจายไปสู่ทุกคนในสังคม

รูปแบบที่ ๒ พื้นที่การรับรู้ (Perceived Space) หรือภาคปฏิบัติการเชิงพื้นที่ (Material Spatial Practice) เป็นการสร้างพื้นที่ที่ครอบคลุมถึงการผลิตและการผลิตซ้ำทางสังคม และการผลิตซ้ำทางสังคมถึงลักษณะของการก่อรูปทางสังคมในพื้นที่ ซึ่งก่อให้เกิดความต่อเนื่องและแรงยึดเหนี่ยวเชื่อมโยงกับความหมายของพื้นที่ทางสังคมและความสัมพันธ์ของผู้คนในพื้นที่นั้น พื้นที่การรับรู้จึงเป็นกระบวนการสร้างรูปแบบทางวัตถุของพื้นที่ทางสังคม ให้คนที่อยู่ในพื้นที่ยอมรับและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคมของพื้นที่ อันเป็นผลลัพธ์ของภาคปฏิบัติการเชิงพื้นที่ที่จะนำไปสู่การควบคุมกิจกรรมพฤติกรรม ประสบการณ์ของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ และมีผลต่อคนที่จะปฏิบัติต่อพื้นที่เมือง

รูปแบบที่ ๓ พื้นที่ของวิถีชีวิต (Lived Space) เป็นพื้นที่ของความแตกต่างที่เกิดจากความระลึกรู้และความรู้สึกในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยภาพลักษณ์ (Images) และสัญลักษณ์ (Signs) ที่ถูกสร้างขึ้น พื้นที่ของวิถีชีวิตเป็นพื้นที่ที่ถูกชี้นำและถูกกีดกันจากพื้นที่ทางกายภาพ พื้นที่ของวิถีชีวิตจึงเป็นพรหมแดนที่ก่อให้เกิดการเผชิญหน้ากับระเบียบที่ถูกสร้างขึ้น ทำให้คนในพื้นที่ซึ่งถูกกดทับและถูกเบียดขับให้มีตำแหน่งแห่งที่อยู่ชายขอบของภาคเศรษฐกิจในเมือง สามารถใช้เป็นพื้นที่ของการต่อต้านการครอบงำและการรุกราน โดยต้องต่อสู้ช่วงชิงเพื่อให้เป็นอิสระจากกฎระเบียบที่กดขี่พวกเขาให้กลายเป็นอื่นของเมือง และแสดงให้เห็นถึงการถูกจัดตำแหน่งแห่งที่ให้อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์อันไม่เท่าเทียมจากความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจ การให้ความหมาย และการกำหนดอัตลักษณ์ของพวกเขา อันทำให้เมืองเป็นพื้นที่ของการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจในการนิยามความหมายของคนในสังคมอยู่ตลอดเวลา^{๗๓}

อย่างไรก็ตาม รูปแบบของพื้นที่ทางสังคม คือ การเผชิญหน้า การประสาน และการเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน กล่าวคือ สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในรูปแบบของพื้นที่ทางสังคมอาจไม่ได้เป็นสิ่งที่

^{๗๓} นพพร จันทรนำชู, “การกลายเป็นอื่นของหาบเร่แผงลอย จากการผลิตพื้นที่เมือง”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๑) : ๑ - ๑๓.

เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือสังคมเพียงอย่างเดียว แต่เกิดขึ้นจากการประสานร่วมมือ ความขัดแย้งหรือ การแสวงหาผลประโยชน์ สิ่งตอบแทนต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิด รูปแบบของพื้นที่ทางสังคม

๑) พื้นที่แห่งความขัดแย้ง

กิจกรรมทางสังคมที่มีความแตกต่างกัน ส่งผลให้เกิดพื้นที่ที่มีความเหมือนกันในส่วนของ ตนเอง แต่แตกต่างจากส่วนอื่นๆ เกิดเป็นขอบเขตของส่วนของพื้นที่ เช่น การสร้างความเป็นย่านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นย่านโรงงานอุตสาหกรรม ย่านธุรกิจ ย่านที่พักอาศัย และย่านอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็น ว่ากิจกรรมที่แตกต่างกันของคนในสังคม สร้างความขัดแย้งของการใช้พื้นที่ รูปแบบของพื้นที่ทาง สังคมดังกล่าวจึงเป็นรูปแบบพื้นที่แห่งความขัดแย้ง ทั้งนี้ ลักษณะของความขัดแย้งโดยทั่วไปจะเกิด ลักษณะของ ดังนี้

๑. กลุ่มที่มีปฏิกิริยา เป็นกลุ่มที่มีลักษณะตรงข้ามกับโครงการใดโครงการหนึ่ง กล่าวคือ เกิดขึ้นเพื่อป้องกันพื้นที่ของตนเองที่มีสิทธิอยู่ เช่น บ้าน สวนสาธารณะ ธรรมชาติ เป็นต้น

๒. กลุ่มเสรีนิยม/สุดขั้ว เป็นกลุ่มที่มีลักษณะตรงข้ามกับกลุ่มโครงการ กล่าวคือ เกิดขึ้นเพื่อแสดงการยึดครองพื้นที่โดยการกระทำให้รู้ ให้เห็นทุนนิยมหรือผลประโยชน์ทางธุรกิจหรือ เป็นสิ่งที่เกิดจากนักพัฒนา

นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องพื้นที่แห่งความขัดแย้งของ Lefebvre สอดคล้องกับแนวคิดของ Rosaly Deutsche ที่เสนอว่าตรรกะใดที่พื้นที่ทางสังคมยังเปิดโอกาสให้กับการนิยามใหม่อยู่ ตลอดเวลา พื้นที่นั้นจะดำรงความเป็นพื้นที่ทางสังคมที่มีการผลิตการสร้างทางสังคมที่แท้จริงอยู่ได้ ดังนั้น ความขัดแย้ง การแบ่งแยก และความไม่รู้จักพอจึงไม่ได้เป็นสิ่งที่ทำลายพื้นที่ทางสังคม แต่เป็น เงื่อนไขของการดำรงอยู่ของพื้นที่ทางสังคม

๒) พื้นที่แห่งผลประโยชน์

Lefebvre (ได้กล่าวถึงผลประโยชน์ในลักษณะ (Term) ของ Marx ที่กล่าวถึงผลผลิตที่เป็นสินค้าและผลประโยชน์ที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ กล่าวคือ สินค้าหรือผลประโยชน์เป็นสิ่งที่อยู่ในพื้นที่ และครอบครองตำแหน่งพื้นที่นั้นๆ ซึ่งเครือข่ายของการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ถูกสร้างขึ้นและมีความหมายชัดเจน ได้แก่ เครือข่ายการเดินทาง เครือข่ายการซื้อขาย ทิศทางการไหลของเงิน การเคลื่อนย้ายทุน และการเชื่อมโยงระหว่างสินค้าหรือผลประโยชน์เข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดการปฏิบัติการที่ ก้าวข้ามพื้นที่ ด้วยเหตุนี้ พื้นที่แห่งผลประโยชน์ จึงอาจนิยามได้ว่าเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่าง เฉพาะเจาะจง ลักษณะของความสัมพันธ์ของคู่ตรงข้ามระหว่างการแลกเปลี่ยนและการใช้ประโยชน์ ระหว่างเครือข่ายระดับโลกและการกำหนดการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นในการผลิตสิ่งของบริโภค ในเชิงกระบวนการนั้นคู่ตรงข้ามเหล่านี้ได้เปลี่ยนไปเป็นการจัดการพื้นที่ในด้านผลประโยชน์ เป็นพื้นที่ที่ไม่ได้ดำรงอยู่เพื่อตัวเอง แต่เป็นพื้นที่ของสินค้าผลประโยชน์ที่มีผลของกิจกรรมการผลิต สินค้าทุกอย่าง เป็นผลผลิต ดังนั้น การผลิตสร้างความหมายให้กับพื้นที่จึงเป็นการสร้างผลผลิตเพื่อให้เกิดการแย่งชิงผลประโยชน์ในพื้นที่นั้นๆ ด้วยเช่นกัน

๓) พื้นที่แห่งความเป็นอื่น

Michel Foucault กล่าวว่า พื้นที่เป็นความหมายหลากหลายของกิจกรรมและความหมายหลายของอาณาเขต โดยเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ของความเป็นอื่น (Heterotopia, Different spaces, Other spaces) พื้นที่เป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แต่จะเป็นพื้นที่ที่มีความซ้อนทับกันกับพื้นที่เดิม หมายถึง เมื่อเวลาผ่านไปจะมีการสร้างพื้นที่ใหม่ขึ้นมาแทนพื้นที่เดิม โดยที่พื้นที่เหล่านั้นไม่ได้ถูกลดความหมายแต่จะมีโครงสร้างของการจัดการพื้นที่นั้นอยู่เสมอ เป็นชุดของความสัมพันธ์ที่ถูกกำหนดแล้ว และเรียกว่าปฏิบัติการทางวาทกรรม (Discourse practice) โดย Foucault ได้เสนอเกณฑ์การพิจารณาพื้นที่ของความเป็นอื่น (Heterotopia) ไว้ ๖ เกณฑ์ ดังนี้

เกณฑ์ที่ ๑ พื้นที่ของความขัดแย้ง (Crisis heterotopia) เป็นพื้นที่พิเศษสำหรับบุคคลที่อยู่ในช่วงวิกฤตของชีวิต โดยสังคมแต่ละสังคมจะมีการสร้างสถานที่ในลักษณะที่เป็นพื้นที่เฉพาะ เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือต้องห้าม เพื่อให้ปัจเจกชนหรือตัวบุคคลแต่ละคนที่อยู่ในช่วงวิกฤตสามารถพักอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นได้ โดยไม่ได้อาศัยหรือฝังตัวอยู่ในพื้นที่นั้นเพียงพื้นที่เดียว เช่น พื้นที่ของความเบี่ยงเบน (Deviation heterotopia) เป็นพื้นที่พิเศษอีกพื้นที่หนึ่ง ซึ่งเป็นพื้นที่พิเศษสำหรับกลุ่มคนหรือบุคคลที่ยเบี่ยงเบนจากมาตรฐาน บรรทัดฐานบางอย่างของสังคม ส่งผลให้เขาเหล่านั้นถูกจำกัดบริเวณ โดยพื้นที่และที่อยู่อาศัย เช่น โรงพยาบาลจิตเวช เป็นต้น

เกณฑ์ที่ ๒ Heterotopia ได้สร้างพื้นที่ขึ้นมาโดยกำหนดไว้ซึ่งหน้าที่ (Precise and Determined function) ที่มีความแตกต่างกันไป และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เช่น สุสานในอารายธรรมตะวันตก เป็นต้น

เกณฑ์ที่ ๓ Heterotopia สามารถสร้างพื้นที่ต่างๆ ที่มีลักษณะแตกต่างกันหรืออาจกล่าวได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวมีความขัดแย้งกัน โดยนำพื้นที่นั้นมาจัดเรียงวางเคียงคู่ (juxtaposing) จนกลายเป็นพื้นที่ในสถานที่เดียวกัน เช่น โรงภาพยนตร์ สวนแบบตะวันออกสวนเปอร์เซีย เป็นต้น

เกณฑ์ที่ ๔ Heterotopia สามารถเชื่อมโยงช่วงเวลาต่างๆ ทั้งเวลาแบบใหม่และเวลาแบบดั้งเดิม*ผ่านการผสมผสานเวลา ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบพื้นที่ของการเพิ่มทุนสะสมเวลา (accumulating time) เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีพื้นที่ในอีกลักษณะหนึ่งซึ่งมีลักษณะตรงกันข้าม กล่าวคือ เวลาไหลย้อน ไม่แน่นอนหรือชั่วคราว เช่น เทศกาล งานวัด เป็นต้น

เกณฑ์ที่ ๕ Heterotopia ในรูปแบบที่เกิดขึ้น อาจประกอบไปด้วยรูปแบบที่ลักษณะเปิดและปิดในตัวเอง กล่าวคือ บางครั้งเป็นพื้นที่ที่แยกออกไปอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่ในขณะเดียวกันก็สามารถเข้าไปได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งพื้นที่พิเศษนี้จะมีลักษณะแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ โดยทั่วไปไม่สามารถเข้าไปได้อย่างอิสระเหมือนพื้นที่ทั่วไป เนื่องจากพื้นที่เหล่านี้จะมีการควบคุมผ่านกฎระเบียบ จารีตประเพณีหรือวัฒนธรรมต่างๆ เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด เรือนจำ ค่ายทหาร โรงแรมม่านรูด เป็นต้น

เกณฑ์ที่ ๖ Heterotopia ทำหน้าที่ในความสัมพันธ์กับพื้นที่อื่นๆ ซึ่งอยู่ข้างนอก โดยเป็นพื้นที่ที่มีการกำหนดวัฒนธรรมและแสดงตัวเองในฐานะเป็นจุลจักรวาลที่สะท้อนรูปแบบทางวัฒนธรรมหรือระเบียบทางสังคมของสถานที่จริงนั้นๆ กล่าวคือ การสร้างพื้นที่แห่งภาพลวงตา (illusion) กับพื้นที่การทดแทนหรือชดเชย (Compensation) โดยพื้นที่แรกเป็นการแสดงให้เห็นพื้นที่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ที่ไม่สามารถแสดงออกได้ ถูกกีดกันหรือตำหนิ และไม่ได้รับการยอมรับทางสังคม เช่น ช่องโศกณิ ณะที่พื้นที่ในส่วนที่สองจะเป็นพื้นที่ของความเป็นอื่น โดยอาจจะจะเป็นพื้นที่ที่มี

ความสมบูรณ์หรือตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิง ซึ่งเป็นการคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมและความคุ้นเคยทางวัฒนธรรม และสร้างความแตกต่างไม่ให้อีกกลับไปกับสภาพแวดล้อม

จากการเสนอแนวคิดของ Foucault เกี่ยวกับพื้นที่ของความเป็นอื่น แสดงให้เห็นถึงการให้ความหมายของพื้นที่ทางสังคมที่แตกต่างออกไปจากเดิมที่การให้ความหมายด้านพื้นที่ จะมุ่งเน้นในรูปแบบของการใช้ประโยชน์จากพื้นที่นั้น กลายเป็นเรื่องของการทำความเข้าใจและตั้งข้อสังเกตในการศึกษาเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ซึ่งอาจเป็นการให้ความหมายของพื้นที่ในบริบทที่กว้างขึ้น

จากการศึกษารูปแบบของพื้นที่ทางสังคมนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ออกเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ พื้นที่แห่งความขัดแย้งและพื้นที่แห่งผลประโยชน์ตามแนวคิดของ Lefebvre ซึ่งรูปแบบพื้นที่แห่งความขัดแย้งเป็นรูปแบบพื้นที่ที่เกิดจากกลุ่ม ๒ กลุ่ม ที่มีแนวคิดและมุมมองที่ต่างกัน เป็นความพยายามในการใช้พื้นที่ตามรูปแบบหรือแนวคิดของกลุ่มตนเอง ขณะที่พื้นที่แห่งผลประโยชน์เป็นรูปแบบพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการกิจกรรมการผลิต ผู้ใช้พื้นที่ที่มีการติดต่อประสานงาน มีการแลกเปลี่ยนสินค้าต่างๆ ทั้งนี้ เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีผลประโยชน์ร่วมกัน และรูปแบบพื้นที่แบบที่สามที่ผู้วิจัยหยิบยกมาเป็นพื้นที่แห่งความเป็นอื่นตามแนวคิดของ Foucault (๑๙๖๗) เป็นความหมายหลากหลายของกิจกรรม กลายเป็นเรื่องของการทำความเข้าใจและตั้งข้อสังเกตในการศึกษาเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น ซึ่งอาจเป็นการให้ความหมายของพื้นที่ในบริบทที่กว้างขึ้น เช่น พื้นที่ที่มีทั้งการเปิดและปิดตนเอง อย่างโบสถ์ วัดหรือมัสยิด

๒.๕.๔ การปฏิบัติการบนพื้นที่ทางสังคม

การปฏิบัติการทางสังคมเป็นระบบ ระเบียบ แบบแผนทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นและรับรู้ได้จากวิธีปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีแบบแผน ก่อให้เกิดการติดต่อสัมพันธ์กันของคนในพื้นที่ จนกลายเป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมหรือรูปแบบของวิถีชีวิตประจำวันของคนในสังคมขึ้น ทั้งนี้จะมีความหลากหลายและความแตกต่างกันตามแต่บริบทของพื้นที่ โดยอาจคงรูปแบบทางสังคมรูปแบบเดิมหรือสร้างรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นการผลิตแบบแผนการปฏิบัติทางสังคมชุดใหม่ขึ้นมาภายใต้การผลิตซ้ำแบบเดิมที่สังคมรับรู้

จากการศึกษางานเขียนของ Lefebvre เรื่อง Everyday life in modern world ได้แบ่งรูปแบบความสัมพันธ์ของปฏิบัติการทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ไว้ ๓ ประเภท คือ

๑. พื้นที่ปฏิบัติการ (Spiritual practice) หมายถึง ปฏิบัติการทางสังคมต่างๆ ที่ถูกกำหนดให้อยู่ในพื้นที่ทางกายภาพ เป็นพื้นที่แห่งการรับรู้ (Perceived space) อันเกิดจากการปฏิบัติการ มีรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น พื้นที่ของการทำงานกับพื้นที่ของเวลาว่าง ซึ่งอาจแตกต่างกันไปตามลักษณะทางสังคมของบุคคล

๒. การสร้างภาพแทนความจริงของพื้นที่ (Representations of space) หมายถึง พื้นที่ที่มีอยู่ในความคิดของผู้คน เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการ รูปแบบกิจกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นจากรัฐส่วนกลางหรือรูปแบบการพัฒนาพื้นที่สมัยใหม่ เพื่อเข้ามาใช้ประโยชน์พื้นที่จากการคิดพื้นที่ขึ้นมา

(Conceived space) เช่น สถาปนิกจะใช้ความรู้ความเข้าใจสำหรับการจัดการใช้ประโยชน์ในแง่มุมต่างๆ ของพื้นที่ โดยพิจารณาจากส่วนประกอบของพื้นที่

๓. พื้นที่แทนภาพความจริง (Representational of space) หมายถึง สัญลักษณ์หรือรหัสต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ซึ่งการสร้างความหมายของพื้นที่นี้จะมีการต่อสู้และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นพื้นที่ที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการ รูปแบบกิจกรรมที่มีการสร้างสัญลักษณ์ขึ้นเพื่อเข้ามาใช้ประโยชน์จากพื้นที่นั้นๆ (Lived space)^{๗๔}

กล่าวโดยสรุป รูปแบบความสัมพันธ์ตามแนวคิดของ Lefebvre ดังกล่าวข้าง จะไม่สามารถแยกออกจากกันได้ โดยจะมีความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กันบนพื้นที่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติการบนพื้นที่ทางสังคมทำให้เกิดการสร้างกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นรูปแบบของวิถีชีวิตประจำวัน และวิถีชีวิตของสังคมโดยรวม ที่มีทั้งในด้านของความเชื่อ การกระทำ และการสร้างพื้นที่ทางสังคมขึ้นมา

ดังนั้น จากการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคมดังกล่าว อาจสรุปได้ว่า ทุกหนทุกแห่งในสังคม สามารถประกอบสร้างขึ้นเป็นพื้นที่ทางสังคม (Social space) ได้ทั้งสิ้นนั้นเพราะพื้นที่ทางสังคม คือ พื้นที่หรือสภาพแวดล้อมที่มีกลุ่มสมาชิกใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ภายใต้แบบแผนหรือวิธีการและกฎเกณฑ์เดียวกัน มีการกระทำกิจกรรมร่วมในสังคมเกิด เป็นพื้นที่ทางสังคม มีรูปแบบของพื้นที่แตกต่างกันตามแต่การปฏิบัติการบนพื้นที่ของสังคมดังกล่าว หากว่ามีปฏิบัติการทางสังคมต่างๆ เกิดขึ้นในบริเวณใดจะถือพื้นที่นั้นมีการใช้พื้นที่ทางสังคมเกิดขึ้น จากแนวคิดทางการศึกษาและนิยามต่างที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางสังคม แสดงให้เห็นว่าเราสามารถที่เข้าถึงความหมายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคมได้หลากหลายระดับและความหมายขึ้นอยู่กับบริบทหรือมิติที่จะกล่าวถึง ทั้งความหมายที่เป็นรูปธรรมและความหมายที่เป็นธรรม

๒.๖ แนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย

๒.๖.๑ ความเป็นมาของกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย

การเรียนรู้แบบพหุวัยหรือการเรียนรู้ระหว่างวัยเป็นระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมของมนุษยมานานกว่า หลายศตวรรษ กล่าวคือ เป็นกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือการเรียนรู้ตามอัธยาศัยที่เกิดขึ้นภายใน ครอบครัว เช่น เรียนรู้เกี่ยวกับทักษะต่างๆ ระบบระเบียบของสังคม รวมถึงการถ่ายทอดคุณค่าที่เชื่อมโยง สายใยระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้สูงอายุหรือผู้ใหญ่ที่ถ่ายทอดภูมิปัญญา บทบาท และหน้าที่ให้กับสมาชิกในครอบครัวที่เป็นเด็กจากรุ่นสู่รุ่น^{๗๕}

^{๗๔} ศิริพร บัวพันธุ์ชั้น, “ความหมายและการใช้พื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคมกรณีศึกษา : วัดพระแก้ว”, รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคล, (คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๙), หน้า ๑๔๕.

^{๗๕} อังโน อังโน ธีระวิ สัจจโสภณ, “กิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัยบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น: องค์ความรู้จากชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จังหวัดกาญจนบุรี”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์:

อย่างไรก็ดี เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงเวลาต่อมา จึงเป็นเหตุให้การเรียนรู้แบบพหุวัย ได้รับการเสนอขึ้นมาเป็นประเด็นทางการศึกษาในระดับนานาชาติสืบเนื่องจากบริบทการเปลี่ยนแปลงในหลายประการ เช่น การเคลื่อนย้ายประชากร ทำให้คนในสังคมหรือชุมชนมีการแยกออกไปทำงานต่างถิ่นและ ไม่มีสัมพันธภาพที่ตึงเครียดระหว่างวัยกับคนในพื้นที่ การที่คนรุ่นใหม่ออกไปจากพื้นที่นี้ ทำให้เกิดการมองภาพเชิงลบ ระหว่างวัยต่อกันก่อให้เกิดอคติต่อผู้สูงอายุ เช่น การมองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระ หรือต้องการการช่วยเหลืออุป อัมจากสังคมและรัฐ ยังคงมีปรากฏให้เห็นอยู่ในสังคม การชี้แนะให้สังคมเปลี่ยนทัศนคติด้านลบต่อผู้สูงอายุมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรับมือกับการก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ในขณะที่ตัวผู้สูงอายุเองว่ามองเด็กและเยาวชนเป็นคนที่ก้าวร้าว รุนแรง และไม่สามารถสื่อสารหรือทำกิจกรรมอื่นใดร่วมกันได้ ซึ่งไม่ตรงกับความเป็นจริง การมองภาพในมุมลบเช่นนี้เป็นอุปสรรคในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างวัย ความห่างเหินเช่นนี้ ทำให้กระทบกับการดำรงอยู่ภายในชุมชนด้วยทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย หลายประเทศในทวีปยุโรป ได้นำประเด็นเรื่องการเรียนรู้แบบพหุวัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายหลาย ประเด็น เนื่องจากเห็นคุณค่าในการสร้างสังคมที่ทรงพลัง การส่งเสริมความรู้สึกเป็นประชากร ลดช่องว่างระหว่างวัย ความเท่าเทียม ความเคารพในสิทธิระหว่างกัน เป็นต้น โดยเริ่มมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่าง วัยเกิดขึ้นลักษณะกระบวนการหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิตราว ค.ศ. ๑๙๗๐ โดยเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ ออกแบบมาเพื่อการเรียนรู้ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กได้เรียนรู้ร่วมกัน โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ การ เรียนรู้แบบพหุวัย ร่วมกับผู้สูงอายุในครอบครัว และการเรียนรู้แบบพหุวัยร่วมกับผู้สูงอายุในชุมชน

๒.๖.๒ ความหมายของการเรียนรู้แบบพหุวัย

National Council on Aging (NCOA) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบพหุวัย หมายถึงการวางแผนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มี จุดประสงค์เพื่อนำเอาประสบการณ์ของคนแต่ละรุ่นมาแลกเปลี่ยนกันโดยประสบการณ์ดังกล่าวต้องเป็น ประสบการณ์ที่มีประโยชน์ กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นต้องเป็นกิจกรรมเชิงรุกที่ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยหวังผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ตึงเครียดเด็กและผู้สูงอายุ^{๗๖}

The European Map of Intergenerational Learning เสนอว่า การเรียนรู้แบบพหุวัย หรือ การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัย (Intergenerational Learning- IL) เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการหาวิธีการเรียนรู้ ร่วมกันของผู้เรียนทุกวัย โดยเรียนรู้จากกันและกัน การเรียนรู้แบบพหุวัยเป็น

ภาควิชาการพัฒนาศักยภาพคนและชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, ๒๕๕๙, หน้า ๖ - ๑๐.

^{๗๖} National Council on Aging (NCOA), *Aging in the Eighties: American in transition*, (Washington, D.C.: NCOA., 1981).

ส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่คนทุกวัยเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ด้วยกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนา ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์^{๗๗}

สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบพหุวัย เป็นการเรียนรู้ผ่านความสัมพันธ์ต่างช่วงวัยและช่วยในการพัฒนาทุนทางสังคม ที่สะท้อนให้เห็นความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากร การเรียนรู้ที่เกิดจากการ ถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างรุ่นต่อรุ่น โดยการเรียนรู้แบบนี้มุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของการปฏิบัติร่วมกัน intergenerational practice (IP) รวมถึงการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันระหว่างวัยด้วย

๒.๖.๓ จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ระหว่างวัย

จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ระหว่างวัย คือ การนำศักยภาพและความแตกต่างของคนทุกวัยมาหนุนเสริมซึ่งกันและกัน ผ่านกิจกรรมที่มีประโยชน์ ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและการเคารพกันระหว่างคนในช่วงวัย ต่างๆ อันนำไปสู่การสร้างเป็นสังคมที่เข้มแข็งและความเป็นเพื่อนบ้านที่มีความเคารพในความเท่าเทียมของคน ทุกวัย และสามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างสันติ และสร้างความร่วมมือร่วมใจเชิงบวกระหว่างเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในชุมชนได้

๒.๖.๔ รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัยในต่างประเทศกว่า ๓๐ ปี มุ่งเน้นกิจกรรมการเรียนรู้ ระหว่างเด็กและผู้สูงวัยที่ไม่ใช่คนในครอบครัว (extrafamilial) ในระยะแรกมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเด็ก เช่น การจัดการเรียนรู้ในระบบโรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างๆ รวมถึงการพัฒนาศูนย์ สงเคราะห์ผู้สูงอายุ ที่ยังคงมุ่งเน้นการจัดการศึกษาในระบบสถาบัน บทบาทของผู้สูงอายุในฐานะผู้ให้ คำแนะนำหรือที่ปรึกษาและเด็กในฐานะที่เป็นนักเรียน โดยมีการจัดหลักสูตรอย่างเป็นระบบ

ต่อมารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย (Intergenerational Learning Program) ได้รับการยกระดับและพัฒนาขึ้นโดย International Consortium for Intergenerational Practice (ICIP) ซึ่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ ที่มีเป้าหมายที่จะพัฒนาการเรียนรู้ระหว่างวัยในฐานะเครื่องมือทางสังคมที่สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัยเพื่อการพัฒนาตนเองระดับปัจเจกและการพัฒนา สังคม โดยคำนึงถึงบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายวัยที่หลากหลาย และโปรแกรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและออกแบบมาโดยเฉพาะสำหรับคนทุกวัย โดยมีรูปแบบการเรียนรู้ ดังนี้

๑. เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นโดยมีคนต่างวัยอย่างน้อยสองวัย คือ ผู้สูงอายุและเด็ก

^{๗๗} The European Map of Intergenerational Learning, The European Certificate of Intergenerational Learning, อังโน ระวี สัจฉาโสภณ, “กิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัยบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น: องค์ความรู้จากชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จังหวัดกาญจนบุรี”, หน้า ๖ - ๑๐.

๒. การเรียนรู้ที่มีคนต่างวัยเรียนรู้เกี่ยวกับโลก บุคคลที่เกี่ยวข้องกับโลก เหตุการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้อง

๓. การเรียนรู้ของคนต่างวัยที่เกิดขึ้นในลักษณะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะ หรือการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเตรียมทักษะชีวิตในการเข้าสังคม เช่น ความรู้ เกี่ยวกับสันติภาพและภูมินิเวศ^{๗๘}

Newman and Hatton-Yeo เสนอว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย เกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ เช่น การเรียนรู้ในระบบโรงเรียน การเรียนรู้ตามอัธยาศัย ด้วยเทคนิคต่างๆ อาทิ การอบรม การเข้าค่าย การฝึกปฏิบัติ ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน จะมีลักษณะการเรียนรู้ที่สำคัญ ๕ ลักษณะ คือ การเรียนรู้อย่างมีความสุข การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลในวัยอื่น และการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง^{๗๙}

การจัดการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวนั้น ผู้สอนจะต้องใช้กระบวนการ เทคนิค วิธีสอนที่มี ขั้นตอนเน้นสู่การปฏิบัติจริง อีกทั้งยังต้องใช้กระบวนการคิดที่หลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อีกด้วย ทั้งนี้ ในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละระดับชั้นจะมีผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนที่จะนำพาผู้เรียน บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้น ผู้สอนจึงควรแสวงหาและเลือกใช้กระบวนการ เทคนิค วิธีสอนอย่าง เหมาะสม ซึ่งตัวอย่างกระบวนการ วิธีสอน วิธีคิดที่นำเสนอนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ ในการ จัดการเรียนรู้ได้ ด้วยเทคนิคการจัดกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาการคิดและเทคนิคการจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ แบบร่วมมือร่วมใจ เป็นต้น

อย่างไรก็ดีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องอยู่ภายใต้หลักการและแนวคิดของการเรียนรู้ตลอด ชีวิต แบ่งออกเป็น ๔ แนวทาง คือ

๑. การให้ความรู้หรือจัดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกวัย

๒. การสร้างทัศนคติที่ดีระหว่างวัย

๓. กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วนและทุกวัย ทั้งที่เป็นเด็ก วัยรุ่น วัยแรงงาน และผู้สูงอายุ รวมถึงสถานศึกษาและสังคม

๔. กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปันรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับ คนทุกวัยผ่านการพัฒนาสังคมในบริบทของแต่ละชุมชน

Center for Educational Research and Innovation-CERI ได้เสนอกระบวนการทัศน์การใช้ ทุนทางสังคมเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย โดยเห็นว่าในศตวรรษที่ ๒๐ บทบาท

^{๗๘} International Conference on Intergenerational Programmes, The First ICIP International Intergeneration Conference: Connecting Generations a Global Perspective Conference Report, (London: The UNESCO Institute of Education and The Beth Johnson Foundation, 1999).

^{๗๙} อ่างใน ระวี สัจจโสภณ, “กิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัยบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น: องค์ความรู้จากชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จังหวัดกาญจนบุรี”, หน้า ๖ - ๑๐.

ของทุนทางสังคมมี ความสำคัญต่อการเรียนรู้แบบพหุวัยเป็นอย่างยิ่ง โดยการนำทุนประเภทต่างๆ ของสังคมทั้งที่เป็นเงิน (Money) กองทุน (Fund) และสถาบันทางสังคม เช่น โรงเรียน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและไม่เป็นเงิน ได้แก่ ระบบคิดหรือวิถีคิดของคนในสังคม ที่ผ่านการสั่งสมสืบทอดวิธีการปฏิบัติและนำไปใช้ประโยชน์ที่ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ที่มองเห็นเป็นรูปธรรมได้ เช่น วิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม วิธีการ สืบทอดทางภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของคนผ่านจารีตประเพณี และสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความเอื้ออาทรต่อกัน ความรัก ความสามัคคี ความเชื่อ ความศรัทธา ในสิ่งที่ ชุมชนสร้างแรงยึดเหนี่ยวและเกาะเกี่ยวความเป็นชุมชนไว้ด้วยกัน ทำให้ชุมชนมีความเป็นตนเองอย่างมี เอกลักษณ์ มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ นำไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ซึ่งการเรียนรู้ ร่วมกันในลักษณะการเรียนรู้แบบพหุวัยนี้จะต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การเรียนรู้ที่นำทุน ทางสังคมตามสภาพภูมิสังคมของแต่ละท้องถิ่นมาใช้เป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันอย่างสูงสุด^{๘๐}

๒.๖.๕ หลักการเรียนรู้แบบพหุวัย

หลักการเรียนรู้แบบพหุวัย ประกอบด้วย ๓ หลักประกอบกัน คือ ผลประโยชน์ การตอบแทนกันและ กัน และการเสริมสร้างพลังอำนาจ ดังนี้

๑. **ผลประโยชน์ (benefit)** กล่าวถึง ประโยชน์ที่ได้รับในระยะยาวจากการเรียนรู้แบบพหุวัยซึ่งเป็น ประโยชน์ที่ทั้งผู้สูงอายุและเด็กได้รับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับการได้ ตอบแทนสังคม การเรียนรู้ที่จะเข้าใจเด็กมากยิ่งขึ้น สำหรับเด็กได้รับประโยชน์คือความภาคภูมิใจในตนเอง และความมั่นใจในตนเอง ความเข้าใจในสภาวะของผู้สูงอายุยิ่งขึ้น โดยทั้งสองวัยได้เรียนรู้ระหว่างกัน ได้เห็น คุณค่าระหว่างกัน เกิดความเคารพและยอมรับระหว่างกัน การไว้วางใจ และสัมพันธ์ภาพระหว่างวัย

๒. **การตอบแทนกันและกัน (reciprocity)** หรือภาวะถ้อยทีถ้อยปฏิบัติ คือ ความสัมพันธ์ซึ่งกันและ กันการแลกเปลี่ยน หรือการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ในกรณีการเรียนรู้แบบพหุวัยคือการแลกเปลี่ยน ความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ระหว่างกัน สำหรับผู้สูงอายุได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีจากเด็ก ในขณะที่เด็กได้เรียนรู้คุณค่าและประสบการณ์จากผู้สูงอายุ จุดเน้นของหลักการ ตอบแทนกันและกัน คือ การเรียนรู้แบบสองทาง (two way learning) ระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก ซึ่งเป็น กระบวนการที่ต้องจัดให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และเอื้อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกันอันเป็น กลยุทธ์สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย

๓. **การเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment)** การเสริมสร้างพลังอำนาจเป็นแนวคิดที่อธิบาย กระบวนการทางสังคม การแสดงถึงการยอมรับและชื่นชม การส่งเสริม การพัฒนา

^{๘๐} Center for Educational Research and Innovation-CERI, OECD Report on Innovation and Network in Education, อังโน ระวี สัจโสภณ, “กิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัยบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น: องค์ความรู้จากชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จังหวัดกาญจนบุรี”, หน้า ๖ - ๑๐.

และเสริมสร้าง ความสามารถของบุคคลในการตอบสนองความต้องการของตนเองและแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมถึง ความสามารถในการใช้ทรัพยากรที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองและรู้สึกว่า ตนเองมีอำนาจสามารถควบคุมความเป็นอยู่หรือวิถีชีวิตของตนเองได้ โดยเน้นการเรียนรู้แบบพหุวัย เรื่องการเคารพระหว่างกัน (mutual respect) การใคร่ครวญอย่างมีวิจารณญาณ (critical reflection) ความห่วงใย (care) และกระบวนการกลุ่ม (group participation) ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้มีส่วนร่วม ซึ่งทำให้การเรียนรู้แบบพหุวัยประสบความสำเร็จ

๒.๖.๖ ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการเรียนรู้แบบพหุวัย

การจัดการเรียนรู้แบบพหุวัยจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งปรากฏในการ ประชุมสมัชชาระดับโลกว่าด้วยผู้สูงอายุครั้งที่ ๒ ที่จัดขึ้นเมื่อปี ๒๐๐๒ ณ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ได้มีมติ รับรองแผนปฏิบัติการระหว่างประเทศมาดริดว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ โดยมีสาระสำคัญเพื่อการปรับเปลี่ยน ทิศนคติต่อผู้สูงอายุเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีทิศทางนโยบายสำคัญ ๓ ด้าน คือ ๑) การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ๒) การส่งเสริมสุขภาพและความ เป็นอยู่ที่ดี และ ๓) การมีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับคนทุกกลุ่มวัย

แนวทางการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จึงต้องมากกว่าการให้เพียงสวัสดิการ แต่ต้อง ครอบคลุมถึงสิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมในสังคมและการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุใน สังคมอย่าง แท้จริง ประเทศไทยในฐานะประเทศภาคีสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความ ร่วมมือในการปฏิบัติ และขับเคลื่อนตามแผนปฏิบัติการนี้ องค์การสหประชาชาติได้ติดตาม ความก้าวหน้าของการดำเนินงานด้าน ผู้สูงอายุทุก ๕ ปี โดยครั้งแรก คือ เมื่อปี ๒๐๐๗ และครั้งที่สอง ปี ๒๐๑๒

ทิศทางการดำเนินงานในประเทศไทยที่ผ่านมา พบว่า แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๖๔) นับเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดแนวทางขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้แบบพหุวัยในประเทศไทย ด้วยปรัชญาที่สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการมาดริดฯ ในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบพหุวัย คือ การเห็นผู้สูงอายุมีคุณค่าและศักยภาพ สมควรได้รับการ ส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมอันเป็นประโยชน์ต่อ สังคม ผู้สูงอายุมีศักดิ์ศรีและสมควรดำรงชีวิตอยู่ใน ชุมชนของตนได้อย่างมีคุณภาพที่สมเหตุสมผล และสมวัย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาส หรือเป็นภาระต่อสังคมและถึงแม้ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งจะประสบความ ทุกข์ยาก และต้องการการ เกื้อกูลจากสังคมและรัฐ แต่ก็ก็เป็นเพียงบางช่วงเวลาของวัยสูงอายุเท่านั้น เห็นได้ว่า ปรัชญาของ แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ สอดคล้องกับแนวทางของแผนปฏิบัติการมาดริดฯ เช่น เน้นการมี ส่วน ร่วมของผู้สูงอายุในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี และการปรับเปลี่ยนทัศนคติของสังคม ไม่ให้มองผู้สูงอายุทุก คน เป็นผู้ด้อยโอกาสหรือภาระต่อสังคมที่ต้องการการอุปถัมภ์ แต่เป็นกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย และยังคงสร้าง คุณประโยชน์ให้แก่สังคมได้

The European Map of Intergenerational Learning เสนอว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ของ การเรียนรู้แบบพหุวัย นอกจากการกำหนดนโยบายดังกล่าวแล้วยังประกอบด้วย

๑. การกำหนดแนวคิดหรือนโยบายเฉพาะทางการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและ สังคม โดยมุ่งเน้นการสนับสนุนจากทุนทางสังคมนั้นๆ
๒. การระบุบทบาทหรือหน้าที่ของคณะกรรมการ ผู้ดำเนินงาน และผู้ให้การสนับสนุน
๓. การจัดทำแผนการบริหารแบบมุ่งเป้า
๔. การจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้
๕. การมีภาคีเครือข่ายหรือหุ้นส่วนการเรียนรู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นการเรียนรู้แบบพหุวัย อย่างถ่องแท้
๖. การสนับสนุนอย่างจริงจังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบพหุวัย หมายถึง การวางแผนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มี จุดประสงค์เพื่อนำเอาประสบการณ์ของคนแต่ละรุ่นมาแลกเปลี่ยนกันโดยประสบการณ์ดังกล่าวต้องเป็น ประสบการณ์ที่มีประโยชน์ กิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้นต้องเป็นกิจกรรมเชิงรุกที่ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยหวังผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเด็กและผู้สูงอายุ ตลอดจนมุ่งเน้นการนำทุนทางสังคมมาใช้ให้เกิด ประโยชน์สูงสุด คือการดึงเอาศักยภาพและความแตกต่างของคนทุกวัยมาหนุนเสริมซึ่งกันและกัน ผ่าน กิจกรรมที่มีประโยชน์ ส่งเสริมความเข้าใจอันดีและการเคารพกันระหว่างคนในช่วงวัยต่างๆ อันนำไปสู่การ สร้างเป็นสังคมที่เข้มแข็งและความเป็นเพื่อนบ้านที่มีความเคารพในความเท่าเทียมของคนทุกวัย และสามารถ ติดต่อสื่อสารได้อย่างสันติ และสร้างความร่วมมือร่วมใจเชิงบวกระหว่างเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุใน ชุมชนได้ โดยให้ความรู้หรือจัดสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของคนทุกวัย เพื่อ สร้างทัศนคติที่ดีระหว่างวัย อันก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วนและทุกวัย ทั้งที่เป็นเด็ก วัยรุ่น วัย แรงงาน และผู้สูงอายุ รวมถึงสถานศึกษาและสังคม ตลอดจนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปันรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับคนทุกวัยผ่านการพัฒนาสังคมในบริบทของแต่ละชุมชน

๒.๗ ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรม (KAP)

ทฤษฎี KAP เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับตัวแปร ๓ ตัว คือ ความรู้ (knowledge) ทัศนคติ (attitude) และการยอมรับปฏิบัติ (practice) ของผู้รับสารอันอาจมีผลกระทบต่อสังคมต่อไป

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมไว้ว่า อันตรกิริยาของผู้รับสารที่มีต่อสิ่งรอบด้านโดยถูกกำหนดจากอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะจากระบบสังคม (social system) และระบบสื่อสาร (media system) เป็นสำคัญที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะมีรากฐานจากสมมติคติที่ว่า ยิ่งระบบมีการรวมศูนย์มากขึ้นเท่าไร (centralization) ปัจเจกชนก็ต้องพึ่งพิงด้านต่างๆ ของระบบมากขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากการรวมศูนย์ก่อให้เกิดบทบาทด้านความลับ (secrecy) และการครอบงำ (coercion) จากแหล่งสารการสื่อสารทางสังคมจึงสามารถสะท้อนถึงผลกระทบในด้านดังกล่าวได้ ยิ่งระบบสังคมเน้นในเรื่องเสถียรภาพและระบบสื่อสารเน้นในการรวมศูนย์ของข่าวสาร ผู้รับสารก็ต้องยิ่งพึ่งพิงสารสนเทศจากสังคม (รัฐ) มากยิ่งขึ้น ดังนั้น องศาของความเข้มข้น (degree) ในการรวมศูนย์จึงอาจสะท้อนถึง ผลกระทบที่มีต่อสังคมได้ เพราะสังคมที่มีการรวมศูนย์ต่ำก็จะเกิดผลกระทบต่อผู้รับสารแบบหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจาก

ผลกระทบที่เกิดจากสังคมที่มีการรวมศูนย์สูง เช่นเดียวกันผลกระทบที่เกิดกับปัจเจกชน ผู้รับสารก็อาจสะท้อนถึงสภาพของระบบสังคมและระบบสื่อสารได้ในเชิงกลับกัน ผลกระทบจึงกลายเป็นกลไกของสังคมที่สะท้อนภาพสังคมและควบคุมสังคมให้มีสภาพหรือลักษณะหนึ่งๆ ผลกระทบที่เปลี่ยนแปลงไปก็จะแสดงถึงสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะผลกระทบจะเกิดขึ้นจากสภาพสังคมและกลับไปสู่สภาพสังคม ผลกระทบจึงอาจเป็นขั้นตอนหรือเป็นส่วนหนึ่งของการย้อนกลับสาร (feedback) ได้

ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับปัจเจกชนผู้รับสารที่สำคัญ อาจจำแนกได้เป็น ๓ ลักษณะคือ

๑. ความรู้ (knowledge or cognition)
๒. ทักษะคติ (attitude or affection)
๓. พฤติกรรม (practice or behavior)^{๘๑}

ความรู้

การรับรู้เบื้องต้นบุคคลส่วนมากจะได้รับผ่านประสบการณ์โดยการเรียนรู้ จากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (S-R) แล้วจัดระบบเป็นโครงสร้างของความรู้ที่ผสมผสานระหว่างความจำ (ข้อมูล) กับสภาพจิตวิทยา ด้วยเหตุนี้ความรู้จึงเป็นความจำที่เลือกสรรซึ่งสอดคล้องกับสภาพจิตใจของตนเอง ความรู้จึงเป็นกระบวนการภายในที่ผู้อื่นจะรับรู้ได้จากการอนุมานมากกว่าการสังเกตได้โดยตรง อย่างไรก็ตาม ความรู้ก็อาจส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์ต่อไป ผลกระทบที่มีต่อผู้รับสารเชิงความรู้ในทฤษฎีการสื่อสารนั้นอาจปรากฏได้จากสาเหตุ ๕ รูปแบบ คือ

๑. การตอบข้อสงสัย (ambiguity resolution) การสื่อสารสังคมมักสร้างความสับสนให้กับสมาชิกในสังคม ผู้รับสารจึงมักแสวงหาสารสนเทศ โดยการอาศัยสื่อทั้งหลายเพื่อตอบข้อสงสัยและความสับสนของตน

๒. การสร้างทัศนคติ (attitude formation) ผลกระทบเชิงความรู้ต่อการปลูกฝังทัศนคตินั้น ส่วนมากนิยมใช้สารสนเทศที่เป็นนวัตกรรม เพื่อสร้างทัศนคติให้คนยอมรับการแพร่ นวัตกรรมนั้น (ในฐานะความรู้)

๓. การกำหนดวาระ (agenda setting) เป็นผลกระทบเชิงความรู้ที่สื่อกระจายออกไป เพื่อให้ประชาชนตระหนักและผูกพันกับประเด็นวาระที่สื่อกำหนดขึ้น หากตรงกับภูมิหลังของปัจเจกชนและค่านิยมของสังคมแล้ว ผู้รับสารก็จะเลือกสรรสารสนเทศนั้น

๔. การพอกพูนระดับความเชื่อ (expansion of the belief system) การสื่อสารสังคมมักจะกระจายความเชื่อ ค่านิยมและอุดมการณ์ด้านต่างๆ ไปสู่ประชาชน จึงทำให้ผู้รับสารรับทราบระบบความเชื่อที่หลากหลายและลึกซึ้งไว้ในความเชื่อของตนมากขึ้นเรื่อยๆ

^{๘๑} สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, การสื่อสารกับสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๑๙-๑๒๑.

๕. การรู้แจ้งต่อค่านิยม (value clarification) ความขัดแย้งในเรื่องค่านิยมและอุดมการณ์เป็นภาวะปกติของสังคม สื่อมวลชนที่นำเสนอข้อเท็จจริงในประเด็นเหล่านั้น ย่อมทำให้ประชาชนผู้รับสารเข้าใจถึงค่านิยมเหล่านั้นชัดเจนยิ่งขึ้น

Patrick Meredith ได้พูดถึงความรู้ว่าจำเป็นต้องมีองค์ประกอบ ๒ อย่าง คือ ความเข้าใจและการคงอยู่ (Understanding and Retaining) เพราะความรู้ หมายถึง การที่สามารถจำได้ถึงบางสิ่งบางอย่างที่เราเข้าใจมาแล้ว ดังนั้น กระบวนการรับรู้จะเกี่ยวข้องกับ ๓ ขั้นตอน ต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การเลือกเปิดรับสื่อหรือเลือกสนใจ (Selective Exposure or Selective Attention) หมายถึง แนวโน้มที่ผู้รับสารจะเลือกสนใจหรือเปิดรับสาร ทั้งการเลือกโดยจงใจหรือการเลือกโดยไม่จงใจ จากแหล่งหนึ่งแหล่งใดที่มีอยู่ด้วยกันหลายแหล่ง การเลือกเปิดรับสารมีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่างๆ หลายประการ เช่น ทักษะคิดเดิม ความเชื่อ อุดมการณ์ ศาสนา ลัทธิ ประเพณี วัฒนธรรม ประสบการณ์ ฯลฯ

ขั้นตอนที่ ๒ การเลือกรับรู้ หรือเลือกตีความ (Selective Perception or Selective Interpretation) ผู้รับสารแต่ละคนอาจจะตีความหมายสารขึ้นเดียวกันที่ส่งผ่านสื่อมวลชนไม่ตรงกัน ความหมายของสารที่ส่งไปถึงไม่ได้อยู่ที่ตัวอักษร รูปภาพ หรือคำพูดเท่านั้น แต่อยู่ที่ผู้รับสารเลือกที่จะรับรู้หรือเลือกตีความหมายของสารตามความเข้าใจของตนเอง หรือตามทัศนคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความคาดหวัง แรงจูงใจ สภาวะร่างกาย หรือสภาวะอารมณ์ในขณะนั้นด้วย

ขั้นตอนที่ ๓ กระบวนการเลือกจดจำ (Selective Retention) เป็นแนวโน้มในการเลือกจดจำสารเฉพาะส่วนที่ตรงกับความสนใจ ความต้องการ ทักษะ ฯลฯ ของตน การเกิดความรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์กับความรู้สึนึกคิด ซึ่งเชื่อมโยงกับสภาพจิตใจในบุคคลต่างกัน อันมีปัจจัยมาจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลทำให้บุคคลมีความคิดและแสดงออกตามความคิด ความรู้สึกของตน ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ความรู้สึกเป็นบ่อเกิดแห่งทัศนคตินั้นเอง การศึกษาเรื่องความแตกต่างระหว่างวัยจึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ โดยอธิบายถึงองค์ประกอบของความรู้และกระบวนการรับรู้แต่ละช่วงวัยที่ส่งผลต่อทัศนคติ การเรียนรู้ ทั้งนี้ความรู้ถือเป็นตัวแปรหนึ่งที่จะสร้างทัศนคติและแนวโน้มพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยได้อย่างเหมาะสม

ทัศนคติ

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (๒๕๓๓, น. ๑๒๑-๑๒๒) ได้กล่าวไว้ว่า ทัศนคติเป็นคำที่สับสนในความหมาย แม้จะยอมรับกันทั่วไปว่าทัศนคติสามารถเป็นดัชนี (index) ว่าบุคคลนั้นคิดและรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุหรือสิ่งแวดล้อม โดยทัศนคตินั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจสื่อถึงพฤติกรรมในอนาคตได้ ทัศนคติจึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าและทัศนคติเป็นพรหมแดนเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับพฤติกรรม แต่น่าสังเกตว่านักวิชาการหลายท่านเห็นว่า ทัศนคติประกอบด้วยความรู้ ความรู้สึกและพฤติกรรม ทำให้นิยามทัศนคติกลายเป็นผลรวมของ KAP แต่อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการอีกส่วนหนึ่งที่ใช้ทัศนคติในความหมายที่แยกออกไปว่า ทัศนคติเป็นมิติของ

การประเมิน เพื่อแสดงว่าชอบหรือไม่ชอบต่อประเด็นหนึ่งๆ ถ้าเป็นเช่นนี้ทัศนคติก็จะเป็นเพียง affective หรือ emotional หรือ feeling เท่านั้น^{๘๒}

ดังนั้น KAtP (At : Attitude) หรือ CAfB (Affection) จึงมักใช้ปะปนกันอยู่เสมอ ในที่นี้ก็จะใช้ในความหมายที่ไม่แตกต่างกัน สิ่งที่น่าพิจารณาก็คือว่า ทั้ง Kat และ CAf ต่างก็เป็นกระบวนการภายใน (internal process) ที่จัดให้เป็นการสื่อสารภายในบุคคล (intrapersonal communication) นักวิชาการหลายท่านจึงมักศึกษา Kat หรือ CAf พร้อมกันไป เสมือนเป็นตัวแปรเดียวโดยไม่ได้แยกออกจากกัน อย่างไรก็ตามอาจมีบางท่านที่เลือกใช้คำว่ามติ (opinion) แทน เพราะมติหรือมติมหาชนนั้นเป็นทัศนคติร่วมกันของคนในสังคม หรือคนกลุ่มใหญ่ในประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะ ในด้านการเมือง ทัศนคติในทฤษฎีการพึ่งพิงจึงเป็นผลกระทบที่เกิดจากสารสนเทศที่ส่งออกไป เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกขัดหรือห่างต่อสารสนเทศนั้นๆ ความใกล้ชิดหรือความห่างหมายถึง องศา (ความเข้มข้น) ของความวิตกกังวลหรือความผูกพันในประเด็นที่มากระทบผู้รับสารอันมีผลต่อพฤติกรรมต่อไป

การเกิดทัศนคติ

Rensis Likert ได้ศึกษามูลเหตุของการเกิดทัศนคติของคน ซึ่งเป็นผลการศึกษาที่เน้นถึงการเกิดทัศนคติตามหลักวิชาการด้านการสื่อสารโดยเฉพาะ โดยสรุปการศึกษาไว้ว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้จากแหล่งทัศนคติต่างๆ ที่มีอยู่และแหล่งที่ทำให้คนเกิดทัศนคติที่สำคัญ คือ

๑. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะ อย่างต่อเนื่องต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดีและไม่ดี จะทำให้เขาเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปในทางที่ดีหรือไม่ดี จะทำให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปในทิศทางที่เคยมีประสบการณ์มาแล้ว เช่น การรับรู้และจดจำต่อภาพความรุนแรงในสื่อ เกิดจากที่ผู้รับสารมีประสบการณ์คล้ายคลึงกับเหตุการณ์ในเรื่องและแสดงทัศนคติ ออกมาตามประสบการณ์จริงของตน

๒. การติดต่อสื่อสารจากบุคคลอื่น (Communication from others) การได้รับการติดต่อจากบุคคลอื่น จึงทำให้เกิดทัศนคติจากการรับรู้ข้อมูลต่างๆ จากผู้อื่นได้ เช่น การมีปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่นหรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ความรุนแรงต่อบุคคลอื่น อาจช่วยเสริมหรือเปลี่ยนมุมมองทัศนคติด้านความรุนแรงของบุคคลนั้นๆ

๓. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Model) การเลียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติ เช่น เด็กเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมเมื่อเปิดรับชมภาพยนตร์ซูเปอร์ฮีโร่ เช่น การเตะต๋อย หรือการทะเลาะวิวาท ทำให้เกิดทัศนคติที่ว่า การกระทำความรุนแรงสามารถทำได้ถ้าพฤติกรรมเพื่อพิทักษ์ความชั่วร้าย

๔. ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทัศนคติของบุคคลหลายอย่างเกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น หน่วยงานรัฐที่เข้ามาควบคุมสื่อที่มีความรุนแรงด้วยการเซ็นเซอร์ภาพความรุนแรง เพื่อปิดกั้นการรับรู้ทางสายตาของผู้รับสาร และเกิดทัศนคติที่ว่า

^{๘๒} สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, การสื่อสารกับสังคม, หน้า ๑๒๑-๑๒๒.

บทบาท ของผู้ปกครอง คือการปกป้องเด็กและเยาวชนจากสื่อที่ไม่เหมาะสมไม่ให้รับรู้ในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับวัย และเพื่อศีลธรรมอันดีของสังคม

ทั้งนี้ ความสอดคล้องกันระหว่างความรู้และทัศนคติของผู้รับสาร เมื่อบุคคลเกิดการสัมผัส KA ในระยะยาวแล้ว จึงอาจส่งผลต่อพฤติกรรมในลำดับต่อไป

พฤติกรรม

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร ได้กล่าวต่อถึงพฤติกรรมว่า แม้ว่าพฤติกรรมบางอย่างอาจเกิดขึ้นได้ตามลำพังโดยไม่ได้มีพื้นฐานของพฤติกรรมนั้นมาก่อน แต่พฤติกรรมเหล่านั้นในแง่ภาพรวมทางสังคมก็มักเสื่อมสลายไปเร็วหรือไม่เป็นระบบ อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมส่วนใหญ่เป็นการแสดงออกของบุคคลโดยมีพื้นฐานที่มาจาก KA ของบุคคล การที่บุคคลมีพฤติกรรมแตกต่างกันก็เนื่องมาจากการมี KA ที่แตกต่างกัน ความแตกต่างของ KA เกิดขึ้นได้ก็เพราะความแตกต่างอันเนื่องมาจากการเปิดรับสื่อและความแตกต่างกันในการแปลความสารที่ตนเองได้รับ จึงก่อให้เกิดประสบการณ์สัมผัสที่ต่างกันไป อันมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคล พฤติกรรมที่ถูกโน้มน้าวโดยการสื่อสารนั้นอาจเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการตอบสนองต่อสื่อ (S-R) ซึ่งมักจะมีมูลฐานจากการคำนึงถึงตนเองเป็นหลัก ในบางครั้งสื่อและความพยายามของการสื่อสารสังคมในปัจจุบัน จึงพยายามทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเพื่อส่วนรวมของสังคมหรือเพื่อผู้อื่น (altruistic prosocial behavior) ดังนั้น การกระจายการสื่อสารในสังคมจึงมิได้มุ่งหวังผลเฉพาะบุคคลเช่นทฤษฎีเก่าๆ แต่มุ่งหวังที่จะให้มนุษย์มีพฤติกรรมที่อยู่ร่วมกันได้โดยสันติ ซึ่งเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการปลูกสำนึกผู้รับสาร มิใช่เกิดจากการครอบงำของผู้ส่งสารแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยทั่วไปการโน้มน้าวพฤติกรรมการสื่อสารสามารถเกิดขึ้นได้ในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจกชน คนข้างเคียง (กลุ่ม) จนถึงระดับสังคม (สถานการณ์) การโน้มน้าวพฤติกรรมในทุกระดับของการสื่อสารทางสังคมอาจผ่านสื่อโดยอาศัยวิธีการ เช่น

๑. การปลุกเร้าอารมณ์ (emotional arousal) เพื่อให้เกิดความตื่นเต้นเร้าใจในการติดตาม ไม่ว่าจะด้วยภาพหรือเสียง เช่น บรรยายภาคในการประกาศปฏิวัติรัฐประหาร

๒. ความเห็นอกเห็นใจ (empathy) ด้วยการแสดงความอ่อนโยน เสียสละและความกรุณา ปราณี ยอมแพ้เพื่อความเป็นพระก็อาจโน้มน้าวผู้คนให้ยอมรับได้ เช่น คนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งให้ก็เพราะเห็นว่าผู้สมัครคนนั้นถูกโจมตีจากผู้สมัครคนอื่น ๆ

๓. การสร้างแบบอย่างขึ้นในใจ (internalized norms) เป็นการสร้างมาตรฐานอย่างหนึ่ง ขึ้น เพื่อให้มาตรฐานนั้นปลูกศรัทธาและเป็นตัวอย่างแก่ผู้รับสารที่จะต้องปฏิบัติตาม เช่น วลีของการโฆษณาที่ว่า “เอกลักษณ์ของเอกบุรุษ”

๔. การให้รางวัล (reward) เช่น การลด แลก แจก และแถม ในการโฆษณาเพื่อเป็นการจูงใจให้ซื้อสินค้าที่หอนั้นๆ^{๘๓}

ผลของการโน้มน้าวด้วยวิธีข้างต้น ก่อให้เกิดพฤติกรรมพื้นฐาน ๒ แบบ คือ

๑. กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมใหม่ๆ หรือให้มีพฤติกรรมที่ต่อเนื่อง (activation)

^{๘๓} สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, การสื่อสารกับสังคม, หน้า ๑๒๓ - ๑๒๔.

๒. หยุดยั้งพฤติกรรมเก่า (deactivation)

การกระตุ้นและการหยุดยั้งเป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมอื่นๆ ตามมา เช่น การตัดสินใจยับยั้งต่อประเด็นปัญหา การจัดหายุทธวิธีการดำเนินงานและสร้างพฤติกรรมเพื่อ ส่วนรวม

โดยสรุป KAP เป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้รับสารอันเนื่องมาจากผู้รับสารนั้นเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมกับการสื่อสาร หากการส่งสารและการกระจายนวัตกรรมจำเป็นต้องผ่านการสื่อสารสังคมแล้ว สัมฤทธิ์ผลของการส่งสารและการกระจายนวัตกรรมก็สามารถวัดได้จากการสำรวจ KAP ซึ่งมักนิยมกระทำเสมอ จากการศึกษาทฤษฎี KAP ผู้วิจัยสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ ข้อมูล โดยเริ่มตั้งแต่การให้องค์ความรู้ที่เป็นข้อมูลข่าวสารในแต่ละช่วงวัยให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจในประสบการณ์ของแต่ละช่วงวัย เพื่อเป็นการสร้างสรรค์กิจกรรมให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการรับรู้และเข้าใจในแต่ละเจนเนอเรชั่น เพื่อจะนำไปสู่การปฏิบัติหรือใช้ในชีวิตประจำวัน ในชุมชน ซึ่งทฤษฎี KAP จึงมีความสำคัญในการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติของความหลากหลายทางช่วงวัยให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจ และนำไปสู่การปฏิบัติในการสร้างชุมชนต้นแบบแห่งสันติสุขได้อย่างแท้จริง

๒.๘ บริบทพื้นที่ของการวิจัย

สภาพบริบททั่วไปเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

ประวัติความเป็นมาโดยย่อของเทศบาลตำบลเกาะคา ยกฐานะจากสุขาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลเกาะคา เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๒ ใช้ชื่อเดียวกับอำเภอซึ่งมีประวัติความเป็นมาของอำเภอเกาะคา เพราะที่ว่าการอำเภอแต่เดิมตั้งอยู่ในตำบลเกาะคา คำว่า “เกาะคา” มีประวัติความเป็นมาคือ บริเวณที่ตั้งตำบลแต่เดิมเป็นทางน้ำของลำน้ำแม่ยาว ซึ่งไหลมาจากภูเขาขุนตาล (เขาผีปันน้ำ) เขตติดต่อกับจังหวัดลำพูน ผ่านตำบลใหม่พัฒนา และตำบลไหล่หิน มาบรรจบกับแม่น้ำวังที่ตำบลเกาะคา ครั้นนานเข้าน้ำได้พัดเอาตะกอนดิน หินและทรายมากองรวมกันจนกลายเป็นสันดอนทรายขึ้น (สันดอนทรายชาวบ้านพื้นเมืองเรียกว่าเกาะ) ภายหลังลำน้ำแม่ยาว ได้เปลี่ยนทางเดินของร่องน้ำ ทำให้เกิดสันดอนทรายเป็นบริเวณกว้าง แล้วกลายสภาพเป็นพื้นดินปนทราย ซึ่งมีหญ้าคาขึ้นงอกงามเต็มที ต่อมาได้มีชาวบ้านไปตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในบริเวณดังกล่าวชาวบ้านจึงเรียกว่า “เกาะคา” จึงได้เรียกชื่อเป็น “เกาะคา” มาจนทุกวันนี้

ตราสัญลักษณ์

เนื่องจากในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลเกาะคาเป็นที่ตั้งของบริษัทอุตสาหกรรมน้ำตาลแม่วังจำกัด หรือโรงงานน้ำตาล ซึ่งเป็นโรงงานน้ำตาลแห่งแรกที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและปัจจุบันยังคงเปิด

ทำการอยู่ ประกอบกับในพื้นที่ยังมีการปลูกอ้อยเพื่อป้อนสุรโรงงาน จึงได้นำต้นอ้อยมาเป็นเอกลักษณ์ของเทศบาลตำบลเกาะคา ที่เป็นรูปกอดต้นอ้อย ปลูกบนสันดอนที่เรียกว่า “เกาะ” พร้อมดวงอาทิตย์ที่เป็นสัญลักษณ์ของความรุ่งโรจน์ปรากฏอยู่ด้วย ในบางครั้งต้นอ้อยในภาพนั้นก็มองละม้ายให้คล้ายต้นหญ้าคาที่ขึ้นอยู่บนเกาะกลางน้ำหรือ “เกาะคา” นั่นเอง

เทศบาลตำบลเกาะคาตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอเกาะคา ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ ๓ ตำบล คือ ตำบลศาลาตำบลท่าผา และตำบลเกาะคา ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๒๗๐ เมตร สภาพพื้นที่โดยทั่วไป เป็นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ โดยมีแม่น้ำวัง ไหลผ่านตรงกลางพื้นที่ ห่างจากกรุงเทพฯ ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินสายพหลโยธิน สายเอเชียประมาณ ๕๕๐ กิโลเมตร โดยห่างจากตัวจังหวัดไปทางทิศใต้ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร พิกัดที่ ๔๒๓๑๑๓ เนื้อที่ มีพื้นที่ ๓.๙๕ ตารางกิโลเมตร นอกจากนั้นเทศบาลเกาะคายังมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

๑. **ลักษณะที่ตั้ง** สภาพภูมิประเทศ ลักษณะชุมชนของเทศบาลตำบลเกาะคา จะหนาแน่นเฉพาะบริเวณชุมชนตลาดและสองฝั่งริมแม่น้ำวัง นอกจากพื้นที่ดังกล่าว เป็นบ้านเรือนที่อยู่อาศัยและทำการเพาะปลูก แต่ไม่มากนัก การก่อสร้างบ้านเรือนจะแออัดในเขตชุมชนตลาด และอุตสาหกรรม บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านพักอาศัย สำหรับตึกอาคารพาณิชย์จะอยู่หนาแน่นบริเวณหน้าโรงงานน้ำตาลเกาะคา ส่วนถนน ตรอก ซอย คับแคบ พื้นที่จำกัด เพราะเป็นชุมชนที่อยู่กันมานานไม่มีการวางผังเมืองมาก่อน ทำให้การพัฒนาและดูแลรักษาทำได้ตามข้อจำกัด

ทิศเหนือ : ติดต่อกับ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา

ทิศใต้ : ติดต่อกับ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา

ทิศตะวันออก : ติดต่อกับ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา

ทิศตะวันตก : ติดต่อกับ ตำบลศาลาและตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา

ข้อมูลชุมชน

เทศบาลตำบลเกาะคามีจำนวน ๗ หมู่บ้าน ได้แก่

หมู่ที่	บ้าน	ชื่อ -นามสกุล	ตำแหน่ง
หมู่ที่ ๓	บ้านฝั่ง	นายชำนาญ สิงห์ขร	ผู้ใหญ่ บ้านฝั่ง
หมู่ที่ ๔	บ้านท่าผา	นายนิคม วงศ์อินตะวัง	ผู้ใหญ่ บ้านท่าผา
หมู่ที่ ๕	บ้านไร่อ้อย	นายมานิตย์ ทิพย์ทอง	ผู้ใหญ่ บ้านไร่อ้อย
หมู่ที่ ๕	บ้านเกาะคา	นายสุพจน์ ศรีชัยวงศ์	ผู้ใหญ่ บ้านเกาะคา
หมู่ที่ ๗	บ้านเหล่าแม่ปูน	นายพิเชษฐ์ ยุทธแสน	ผู้ใหญ่ บ้านเหล่าแม่ปูน
หมู่ที่ ๑๐	บ้านหนองจอก	นายอุทัย ชุมวิริยะสุขกุล	ผู้ใหญ่ บ้านหนองจอก
หมู่ที่ ๑๑	บ้านแสนตอ	ดต.มนู รินคำ	ผู้ใหญ่ บ้านแสนตอ

จำนวนประชากรแยกตามหมู่บ้าน เพศ และจำนวนครัวเรือน

ประชากรในเขตเทศบาลตำบลเกาะคามีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น ๒,๑๑๙ ครัวเรือน มีประชากรรวม ๕,๐๓๐ คน เป็นชาย ๑,๙๔๐ คน หญิง ๒,๒๙๗ คน จำนวนหน่วยเลือกตั้ง ๗ หน่วย

หมู่บ้าน	หมู่	ตำบล	ชาย	หญิง	รวม
----------	------	------	-----	------	-----

๑. บ้านผึ่ง	๓	ศาลา	๖๘๙	๗๙๐	๑,๔๗๗
๒. บ้านไร่อ้อย	๕	ศาลา	๒๔๔	๒๗๐	๕๑๔
๓. บ้านเหล่าแม่ปูน	๗	ศาลา	๔๙๑	๕๘๑	๑,๐๗๒
๔. บ้านท่าผา	๔	ท่าผา	๒๔๖	๒๖๗	๕๑๓
๕. บ้านหนองจอก	๑๐	ท่าผา	๑๘๑	๒๓๒	๔๑๓
๖. บ้านแสนตอ	๑๑	ท่าผา	๑๗๖	๑๖๓	๓๓๙
๗. บ้านเกาะคา	๕	เกาะคา	๓๒๖	๓๗๖	๗๐๒
มีประชากรรวม					๕,๐๓๐

๒) สถาบันและองค์กรทางศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์มีบ้างเล็กน้อย การร่วมพิธีกรรมทางศาสนา หรือ งานประเพณีในแต่ละครั้ง จะมีประชาชนไปร่วมพิธีอย่างเนืองแน่นและยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีสืบต่อมาช้านาน ปัจจุบันมีวัดพุทธศาสนา ๔ แห่ง และโบสถ์ของคริสต์ศาสนา ๒ แห่ง

๓. การศึกษา มีสถานศึกษาตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลเกาะคา จำนวนทั้งสิ้น ๖ แห่ง ดังนี้

๑. อนุบาล จำนวน ๓ แห่ง เป็นของรัฐบาล ๑ แห่ง และเอกชน ๒ แห่ง

๒. ประถมศึกษา จำนวน ๒ แห่ง เป็นของรัฐบาล

๓. โรงเรียน จำนวน ๒ แห่ง คือ โรงเรียนเกาะคาวิทยาคมและโรงเรียนอนุบาลเกาะคา

๔. สาธารณสุข มีสถานอนามัยในความดูแลสนับสนุนของเทศบาลตำบลเกาะคา จำนวน ๓ แห่ง ได้แก่ สอ.ศาลาไชย, สอ.น้ำล่อม, สอ.ท่าผา โดยมีเจ้าหน้าที่แห่งละ ๔ คน มีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือ อสม. จำนวน ๑๒๐ คน มีโรงพยาบาลในเขตพื้นที่ ๑ แห่ง ให้บริการด้านการรักษาพยาบาล การวางแผนครอบครัว การป้องกันและให้ภูมิคุ้มกันโรค การอนามัยต่างๆ

๕. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง คือ สถานีตำรวจภูธร อำเภอเกาะคา โดยมีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ซึ่งรับผิดชอบต่อประชาชน และต่อพื้นที่อำเภอเกาะคาทั้งหมด และมีป้อมยามรักษาการณ์ ๑ จุด อยู่ที่สามแยกข้างธนาคารออมสิน การรักษาความสงบเรียบร้อย และดูแล ความปลอดภัยในการสัญจรไปมาของประชากรในเขตเทศบาลตำบลเกาะคานั้น นอกจากเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงของตำรวจแล้ว เทศบาลตำบลเกาะคาได้จัดตั้งงบประมาณสนับสนุนในด้านการจราจรความเป็นระเบียบเรียบร้อยในเขตเทศบาลตำบลเกาะคาเป็นประจำทุกปีด้วย

๖. แผนชุมชน

แผนภาพที่ ๒.๓ จุดเรียนรู้เทศบาลตำบลเกาะคา

๗. อาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้าง การเกษตรทำเป็นส่วนใหญ่ บางส่วนของประชากรประกอบอาชีพทางด้านรับจ้างตามโรงงาน อุตสาหกรรม ในเขตเทศบาลตำบลเกาะคา และเขตติดต่อ การเกษตรกรรม ราษฎรบางส่วนประกอบอาชีพทางการเกษตร ปลูกพืชสวนตามริมฝั่งแม่น้ำวัง ที่สำคัญ คือ ลำไย ส้มโอ มะม่วง เป็นต้น โดยผลผลิตทางการเกษตรจะนำไปจำหน่ายในตลาดในหมู่บ้าน ผลผลิตส่วนใหญ่จะได้ผลดีมากเพราะมีน้ำจากแม่น้ำวัง

๘. หน่วยธุรกิจในเขตเทศบาล เขตเทศบาลตำบลเกาะคามีร้านค้าและการบริการอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นร้านค้าขนาดเล็ก มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และขนาดกลาง รวมทั้งสิ้น ๗ แห่ง แยกประเภทของการผลิตสินค้า ดังนี้

๑. โรงงานน้ำตาล	จำนวน ๑ แห่ง
๒. โรงน้ำแข็ง	จำนวน ๒ แห่ง
๓. โรงงานเซรามิก	จำนวน ๑ แห่ง
๔. โรงงานน้ำตาล	จำนวน ๓ แห่ง
๕. โรงงานทำไอศกรีม	จำนวน ๑ แห่ง
๖. โรงพิมพ์	จำนวน ๓ แห่ง
๗. ตลาดและศูนย์อาหาร	จำนวน ๑ แห่ง

๙. การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม การคมนาคมขนส่ง โดยทางรถยนต์มีทางหลวงแผ่นดินเชื่อมระหว่างจังหวัดอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง และประชาชนไปมาได้สะดวกทุกฤดูกาล

การโทรคมนาคม มีที่ทำกาโทรเลข ๑ แห่ง ชุมสายโทรศัพท์ ๑ แห่ง ซึ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนและธุรกิจ เอกชนในการติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว ทั้งในและต่างประเทศ

การไฟฟ้า ได้รับการจ่ายกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดลำปางกระจายไปทั่วตามตำบล หมู่บ้าน ปัจจุบันมีหมู่บ้านที่ได้รับการบริการกระแสไฟฟ้าครบทุกครัวเรือน

๑๐. วิสัยทัศน์และพันธกิจ

“เกาะคาเมืองน่าอยู่”: คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจดี การคมนาคมสะดวก การบริหาร การเมืองโปร่งใส ใส่ใจสิ่งแวดล้อม พร้อมสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมเอื้ออาทร และชุมชนเข้มแข็ง

๑๑. นโยบายของเทศบาลตำบลเกาะคา

๑. ด้านเศรษฐกิจและสังคม การศึกษา การพัฒนาคุณภาพชีวิต และประเพณีวัฒนธรรม มุ่งสนับสนุนส่งเสริม กิจกรรมด้านสวัสดิการ สังคม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีมีสุข มีการพัฒนาส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมท่องเที่ยว และมีการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพและผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงพัฒนาด้านสวัสดิการชุมชนสงเคราะห์ช่วยเหลือครอบครัวผู้มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสและคนพิการในพื้นที่อย่างทั่วถึง รวมถึงส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง และสังคมเอื้ออาทร มีการส่งเสริมอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น และสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒. ด้านการบริหารจัดการและพัฒนาบุคลากร เป็นการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่เป็นการพัฒนาคนซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา โดยมุ่งส่งเสริมการศึกษา การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและหลากหลายทั้งในและนอกระบบ โดยมุ่งจัดการการศึกษาให้ทั่วถึงมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญคือส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้มีการบริหารจัดการพัฒนา และแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นเจ้าของท้องถิ่นอย่างแท้จริง มีการดำเนินการส่งเสริม และพัฒนาระบบงานของท้องถิ่น ให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งปฏิบัติงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล และประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมเป็นสำคัญ รวมถึงส่งเสริมการสร้างระบบบริหารบ้านเมือง และสังคมที่ดีในองค์กร มีการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาประสิทธิภาพบุคลากร การปรับปรุงเครื่องมือเครื่องใช้ ให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ เพื่อสามารถตอบสนองต่อการบริการประชาชนได้อย่างเต็มที่

๓. ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข สุขภาพและสุขภาพิบาล มุ่งเน้นให้เป็นเมืองน่าอยู่ ด้านสิ่งแวดล้อม และเมืองในสวน เน้นการสร้างพื้นที่สีเขียว ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสังคมมุ่งเน้น การจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งการจัดการขยะ น้ำเสีย อย่างเป็นระบบ ครบวงจร และยั่งยืนโดยเฉพาะการรณรงค์คัดแยกขยะอย่างครบวงจร พัฒนาปรับปรุง ด้านการรักษาความสะอาด สวยงามของเมือง รวมถึงการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของประชาชน ส่งเสริมการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬาของประชาชนทุกวัย การพัฒนาสุขภาพิบาลอาหารเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความปลอดภัยและมั่นใจ และมุ่งเน้นอนามัยสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันและควบคุมโรคต่างๆ

๔. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณูปโภค พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ ถนน ท่อระบายน้ำ พนังกั้นตลิ่ง ขยายผิวจราจร ปรับปรุงซ่อมแซม ขยายเขตไฟฟ้า น้ำประปา ฯลฯ

และก่อสร้างสาธารณูปการ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวก และให้ประชาชนได้รับบริการที่ดี แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนตรงจุด ตรงประเด็น โดยมุ่งเน้นการทำงานเชิงประสานและมีส่วนร่วมของทุกชุมชน ในการเสนอปัญหา และความต้องการต่างๆ รวมถึงการปรับปรุง พัฒนา สาธารณูปโภค สาธารณูปการต่างๆ ตลอดจนการวางแผนเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองในอนาคต

๕. ด้านการพัฒนาความสงบสุขความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน

การพัฒนาจะมุ่งเน้นการสร้างความปลอดภัย และรักษาความสงบเรียบร้อยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มีการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ และความพร้อมในการป้องกันอุบัติเหตุ อัคคีภัย และบรรเทาอันตรายหรือความเสียหายจากสาธารณภัยต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือ บรรเทาความเดือดร้อนแก่ประชาชนได้ทันที่ รวมถึงการสร้างความรู้ ความเข้าใจ แก่ประชาชน เพื่อให้การป้องกันบรรเทาสาธารณภัย การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๑๒. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนา

เทศบาลตำบลเกาะคาได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นไว้ ๕ ด้าน ได้แก่

๑. การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ
๒. การพัฒนาด้านสังคม
๓. การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน
๔. การพัฒนา อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ
๕. การพัฒนาการเมืองการบริหาร

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

๑. พัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน
๒. พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว
๓. พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาด้านสังคม

๑. พัฒนาและส่งเสริมการศึกษาให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนในเขตเทศบาล
๒. การให้บริการและส่งเสริมอนามัยชุมชน
๓. การสังคมสงเคราะห์
๔. ส่งเสริมและพัฒนาสถาบันครอบครัวและบทบาทสตรี
๕. ส่งเสริมการออกกำลังกายและการกีฬา
๖. สนับสนุนการบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน

๑. ก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุง ดูแลรักษาถนน ท่อระบายน้ำ ปรับปรุง ซ่อมแซมไฟฟ้า ดาดล่าเหมือง ขยายเขตประปา ไฟฟ้า ขยายผิวจราจรและก่อสร้างผนังกันตลิ่งพัง

๒. บำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สวนสาธารณะ ลานกีฬาและลานกิจกรรม

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

๑. ปรับปรุงภูมิทัศน์/ทัศนียภาพในเขตเทศบาลให้สวยงาม

๒. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพัฒนาด้าน การเมือง การบริหาร

๑. ปรับปรุงและพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ และสถานที่ปฏิบัติงาน

๒. พัฒนาบุคลากร

๓. ส่งเสริมการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล

๔. การพัฒนาระบบการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

๕. จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานและพัฒนาระบบงานจัดเก็บรายได้ของเทศบาล^{๘๔}

๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Grignoli et. al. ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบพหุวัยในภาคพื้นยุโรปผ่านกระบวนการฝึกอบรมทางสังคมเพื่อศึกษาบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบพหุวัยระหว่างวัยรุ่นและผู้สูงอายุในฐานะที่จะตอบสนองความเป็นพลเมืองยุโรปและเพื่อศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการการหลอมรวม ทางสังคมเพื่อเป็นพลเมืองยุโรป โดยศึกษากรณีศึกษาที่ดี ๑๔ กรณีตัวอย่างจากเบลเยียม เยอรมนี อิตาลี สวิตเซอร์แลนด์ โรมาเนีย และเนเธอร์แลนด์ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า บรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบพหุวัยระหว่างวัยรุ่นและผู้สูงอายุเป็นบรรยากาศที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และโอกาสที่ให้เกียรติและเป็นมิตร มีความเท่าเทียมกัน มีบรรยากาศที่มีความหมาย ความเชื่อใจ การจัดการเรียนรู้เป็นแนวใหม่ ที่ช่วยกันคิดช่วยกันทำ (Co-creation) การสร้างคุณค่าร่วมกันให้วัยรุ่นและผู้สูงอายุร่วมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเอง^{๘๕}

ศศิธร ยุวโกศล และพัชสิริ ชมภูคำ ได้ศึกษาเกี่ยวกับเจเนอเรชันกับความคิดเห็นและพฤติกรรมการใช้สื่อในยุคดิจิทัล ผลการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามใช้สื่อสังคมออนไลน์มากกว่าสื่ออื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสิ่งพิมพ์และวิทยุ ส่วน Line และ Facebook คือสื่อสังคมออนไลน์ที่ทั้งสามเจเนอเรชันใช้เป็นอันดับต้น ด้านการเลือกใช้สื่อต่างๆ เพื่อสนองวัตถุประสงค์ต่างๆ พบความแตกต่างระหว่างเจเนอเรชันกับการเลือกใช้สื่อเพื่อสนองวัตถุประสงค์ ทั้งด้านแสวงหาข้อมูลข่าวสาร ด้านการแสดงตัวตน ด้านความบันเทิง และด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับคนอื่น ส่วนความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของสื่อในการใช้ทำกิจกรรมต่างๆ ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าการโทรศัพท์ผ่านแอปพลิเคชันเป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับคนที่คุ้นเคยและยังมี

^{๘๔} เทศบาลตำบลเกาะคา, ประวัติความเป็นมา, ออนไลน์, แหล่งที่มา: kohkha.go.th/?page_id=2358 (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕)

^{๘๕} Grignoli et. al., The development of european learning model for intergenerational learning: GUTS(Generation using training for social inclusion 2020), (Online), http://www.guts-europe.eu/pdf/Des%20Research_generations%20using%20training%20for%20social%20inclusion%20in%202020.pdf [๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๕].

ติดต่อสื่อสารกันอยู่ แต่หากเป็นคนที่รู้จักที่ไม่ค่อยได้ติดต่อกันผู้ตอบแบบสอบถามมองว่าสื่อสังคมออนไลน์ประเภทข้อความ โพสต์รูปภาพหรือวิดีโอมีความเหมาะสม ส่วนการสื่อสารติดต่อกับคนทั่วไปในชีวิตประจำวันผู้ใช้กลับเลือกการสื่อสารแบบเจอหน้าและการโทรศัพท์ผ่านแอปพลิเคชัน การสื่อสารแบบเจอน้ำยังคงเป็นรูปแบบการสื่อสารที่ทั้งสามเจนเนอเรชันอยากใช้ในการสื่อสารกับครู/อาจารย์ รวมถึงเพื่อนร่วมงานหรือเพื่อนเรียนด้วยกันมากกว่าช่องทางอื่นๆ แต่เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพบว่าคนรุ่นใหม่อย่างเจนเนอเรชันซีที่เกิดมาพร้อมกับสื่อออนไลน์กลับอยากใช้การสื่อสารแบบเจอหน้ากับเพื่อนร่วมงานหรือการสื่อสารกับเพื่อนที่เรียนด้วยกันสูงกว่าเจนเนอเรชันวาย และเจนเนอเรชันเอ็กซ์^{๘๖}

ปาริชาติ เยพิทักษ์ ธีระวัฒน์ จันทิก และพิทักษ์ ศิริวงศ์ ได้ศึกษาปรากฏการณ์ความผาสุกขององค์กรที่มีความหลากหลายในช่วงวัยทำงาน: การศึกษาทฤษฎีฐานราก พบว่า ความผาสุกขององค์กรเกิดจากความร่วมมือร่วมใจในการทำงานจนทำให้เกิดความสามัคคีและบรรยากาศการทำงานที่ดี จะส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน และสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในการทำงานจนกลายเป็นที่ยอมรับในทุกระดับทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ซึ่งความผาสุกขององค์กรมีองค์ประกอบ คือ ๑) ความร่วมมือร่วมใจ ๒) บรรยากาศในการทำงานที่มีความสามัคคี การมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกัน การให้เกียรติเพื่อนร่วมงาน มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ๓) ความพึงพอใจในหน้าที่การงานในปัจจุบันทั้งในด้านรายได้และบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากองค์กร ๔) ความสำเร็จในหน้าที่การงานตามที่คาดหวังและเกิดความภูมิใจในความสำเร็จที่ได้รับทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร ๕) การได้รับการยอมรับจากในทุกระดับทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร^{๘๗}

ชฎาพร โชติธราภรณ์ ได้ศึกษาความต้องการของเด็กเจนเนอเรชันวายจากระบบการศึกษา พบว่า ความต้องการของเด็กเจนเนอเรชันวาย (Generation Y) จากระบบการศึกษาเด็กเจนวายถือเป็นคนรุ่นใหม่ที่กำลังจะเติบโตขึ้นมาทดแทนผู้ใหญ่ในอนาคต เพื่อทำหน้าที่พัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าต่อไป ซึ่งแน่นอนจะต้องได้รับการบ่มเพาะจากการศึกษาที่ต่างเชื่อว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งทางจิตใจและความคิด เพื่อสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ แก่สังคม แนวทางของระบบการศึกษาเพื่อการพัฒนาเด็กกับความต้องการของเด็กเจนวายที่กล่าวคิด กล้าแสดงออก กล้ายืนกรานในความต้องการของตนเอง ต่อรองและต่อต้านสิ่งที่ตรงข้ามได้ในทุกรูปแบบ ประกอบกับยุคที่ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การสื่อสารและกระแสสังคมทั่วโลกส่งต่อถึงกันเพียงเสี้ยววินาที ความคิดและแรงกระเพื่อมของความต้องการจากเด็กรุ่นเดียวกันต่างส่งผ่านจากซีกโลกหนึ่งกระเือนถึงอีกซีกโลกหนึ่งได้อย่างมีพลัง การนิ่งและไม่สนใจต่อความต้องการที่แท้จริง

^{๘๖} ศศิธร ยุวโกศล และพัชรี ชมภูคำ, “เจนเนอเรชันกับความคิดเห็นและพฤติกรรมการใช้สื่อในยุคดิจิทัล”, วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสาร, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๑๐ - ๒๕.

^{๘๗} ปาริชาติ เยพิทักษ์ ธีระวัฒน์ จันทิก และพิทักษ์ ศิริวงศ์, “ปรากฏการณ์ความผาสุกขององค์กรที่มีความหลากหลายในช่วงวัยทำงาน: การศึกษาทฤษฎีฐานราก”, Veridian E-Journal Silpakorn University, ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑) : ๖๓๓-๖๔๔.

ของพวกเขาอาจส่งผลกระทบต่ออนาคตของประเทศในระยะยาว การรู้ความต้องการของเด็กเจนวายและตอบสนองความต้องการย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาให้เติบโตเป็นคนรุ่นใหม่ที่แข็งแกร่งและมีคุณภาพมากกว่าการยืงกรานต่อวิธีการและความคาดหวังเดิม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับช่องว่างความแตกต่างระหว่างวัย (generation gap) และเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปด้วยกันอย่างสร้างสรรค์^{๘๘}

ธีรนนท์ วรรณศิริ และสมบัติ ประทักษ์กุลวงศา ได้ศึกษาการพัฒนาสัมพันธภาพวัยรุ่นและผู้สูงอายุในครอบครัวของชุมชนโพรงมะเดื่อ พบว่า ๑) วัยรุ่นส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ ๕๒.๙ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิงร้อยละ ๗๖.๕ ในครอบครัวมีผู้สูงอายุอยู่คนเดียวร้อยละ ๕๒.๙ มีสถานะเป็น คุณยายร้อยละ ๕๒.๙ ส่วนใหญ่ใจดีร้อยละ ๗๐.๖ ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งหมด ๖ ครอบครัว ในจำนวนนี้ผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครอบครัว ๔ ครอบครัว วัยรุ่นส่วนใหญ่ รู้สึกรับผิดชอบเมื่ออยู่ร่วมกับผู้สูงอายुर้อยละ ๘๒.๔ สัมพันธภาพระหว่างวัยรุ่นและผู้สูง อายุภายหลังได้รับการพัฒนาพบว่า มีคะแนนเพิ่มขึ้น ๒) รูปแบบครอบครัว ได้แก่ (๑) ผู้สูงอายุเป็นหัวหน้าครอบครัวจะมีเศรษฐกิจไม่ดี (๒) ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่พ่อหรือแม่เป็นหัวหน้าครอบครัว (๓) ครอบครัวที่มีบุคคล ๓ วัย อยู่ร่วมกัน มีประเด็นความสัมพันธ์ ได้แก่ (๑) ผู้สูงอายุ เลี้ยงดูหลานตั้งแต่เล็ก หลานจะผูกพัน (๒) พ่อแม่เป็นตัวอย่างที่หลานจะปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ (๓) การทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวก่อให้เกิดสัมพันธภาพ (๔) ผู้สูงอายุมีความสุขที่ได้อยู่กับครอบครัว ๓) การพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างวัยรุ่นและผู้สูงอายุ ได้แก่ (๑) การวางแผนการอบรมปฏิบัติกรอย่างมีส่วนร่วม (๒) การอบรมใช้หลักการสื่อสารระหว่างรุ่นและหลักภาวนา ๔ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ การพัฒนาการของวัยรุ่น การคิดและทำกิจกรรมร่วมกัน (๓) การพัฒนาต่อเนื่องโดยติดตามผลเป็นเวลา ๒ เดือน^{๘๙}

ฐิติกาญจน์ อัครกุล ได้ศึกษาการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก: รูปแบบและผลลัพธ์ของหลักสูตร โดยการศึกษาวิจัยเอกสาร จากการคัดเลือกเอกสารวิชาการภาษาอังกฤษเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็กหรือเยาวชนที่ไม่ใช่การทำกิจกรรมภายในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรแบ่งเป็น ๔ รูปแบบ คือ ผู้สูงอายุและเด็กให้บริการซึ่งกันและกันหรือร่วมกันให้บริการชุมชน ร้อยละ ๑๖.๕ ผู้สูงอายุให้บริการเด็กหรือเยาวชน ร้อยละ ๑๓.๖ เด็กหรือเยาวชนให้บริการผู้สูงอายุ ร้อยละ ๖.๘ บุคลากรเป็นผู้ให้บริการเป็นหลัก ร้อยละ ๖.๘ และส่วนที่เหลือไม่ได้รับรูปแบบไว้ในเอกสาร ผลลัพธ์ของหลักสูตรแบ่งตามกลุ่มที่ได้รับผลกระทบเป็น ๓ กลุ่ม คือเด็กหรือเยาวชน ผู้สูงอายุและชุมชนหรือสังคม ประโยชน์จากการเข้าร่วมหลักสูตรที่มีต่อบุคคลแบ่งเป็นด้านทัศนคติ ด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต ด้านทักษะและความรู้และด้านพฤติกรรม ความ

^{๘๘} ชฎาพร โชติธราภรณ์, “ความต้องการของเด็กเจนเนอเรชั่นวายจากระบบการศึกษา”, ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๔, สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๐. หน้า ๑๙๖-๒๐๔.

^{๘๙} ธีรนนท์ วรรณศิริ และสมบัติ ประทักษ์กุลวงศา, “การพัฒนาสัมพันธภาพวัยรุ่นและผู้สูงอายุในครอบครัวของชุมชนโพรงมะเดื่อ”, วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๙) : ๑๐๐ - ๑๑๕.

ท้าทายของการพัฒนาองค์ความรู้ด้านนี้คือการถอดองค์ความรู้จากการนำหลักสูตรการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเยาวชนในพื้นที่จริงในบริบทของประเทศไทย^{๙๐}

เดชา เดชะวัฒนไพศาล และคณะ ได้ศึกษาเจนเนอเรชันเอ็กซ์และเจนเนอเรชันวายในมุมมองต่อคุณลักษณะของตนเองและความคาดหวังต่อคุณลักษณะของเจนเนอเรชันอื่น ผลการศึกษาพบว่า ผู้บังคับบัญชาเจนเนอเรชันเอ็กซ์และผู้ใต้บังคับบัญชาเจนเนอเรชันวายมีมุมมองและความคาดหวังต่อคุณลักษณะที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และเป็นการประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีช่วงอายุแตกต่างกันในองค์กร เช่น การพัฒนาทักษะ ความรู้ และความสามารถด้านการบริหารความแตกต่างระหว่างเจนเนอเรชัน (Generation Competency) เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมความสามารถในการรับรู้ เรียนรู้และเข้าใจในความแตกต่างระหว่างเจนเนอเรชันและปรับตัวให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๙๑}

กนกพันธุ์ โลกุลตรวงค์ ได้ศึกษาการจัดการช่องว่างระหว่างวัยเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร ผลการศึกษาพบว่า แต่ละองค์การย่อมมีรูปแบบของการจัดการบุคลากรที่แตกต่างกัน ปัญหาการจัดการบุคลากร ในแต่ละองค์การย่อมแตกต่างกัน ปัญหาหนึ่งในการจัดการบุคลากรคือ ช่องว่างระหว่างวัย ซึ่งมีหลายองค์การที่พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการรับบุคลากรที่มีอายุใกล้เคียงกัน เพื่อลดช่องว่าง ระหว่างวัย จึงเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ การแก้ปัญหาดังกล่าวที่ต้นเหตุจึงอยู่ที่วิสัยทัศน์ และมุมมองของผู้บริหาร ถ้ามองบุคลากรเป็นลูกจ้างองค์การก็จะได้เพียงบุคลากรที่รับจ้างทำงาน จะไม่ได้จิตวิญญาณในการทำงานหรือความจงรักภักดีต่อองค์การ บุคลากรที่เป็นเพียงลูกจ้างจะสร้างมูลค่าให้กับองค์การได้โดยขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจ้างงาน ในทางกลับกัน ถ้ามองบุคลากรเป็นสินทรัพย์ องค์การก็จะได้บุคลากรเป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่าประเมินเป็นมูลค่าไม่ได้ ซึ่งจะมีจิตวิญญาณในการทำงานอย่างทุ่มเทและความจงรักภักดีต่อองค์การสามารถสร้างและเพิ่มมูลค่าให้กับองค์การได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ในการจัดการช่องว่างระหว่างวัยเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรจึงเป็นประเด็นสำคัญในการทำงานเป็นทีม ความแตกต่างทางด้านความคิดและมุมมองจะเป็นจุดแข็งแห่งการพัฒนาองค์การ ประเด็นรองลงมาจะต้องสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ปลุกสร้างจิตสำนึกที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีความจงรักภักดีต่อองค์การ สร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีเพื่อสนับสนุนการทำงาน สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการปรับปรุงพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากร เพื่อเพิ่มคุณภาพในการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะทำให้องค์การดำเนินการประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย^{๙๒}

^{๙๐} จูติกาญจน์ อัครตรกุล, “การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก: รูปแบบและผลลัพธ์ของหลักสูตร”, วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ., ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๒๒๖-๒๔๒.

^{๙๑} เดชา เดชะวัฒนไพศาล และคณะ, “การศึกษาเจนเนอเรชันเอ็กซ์และเจนเนอเรชันวายในมุมมองต่อคุณลักษณะของตนเองและความคาดหวังต่อคุณลักษณะของเจนเนอเรชันอื่น”, จุลาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑๔๑ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๗) : ๑-๑๗.

^{๙๒} กนกพันธุ์ โลกุลตรวงค์, “การจัดการช่องว่างระหว่างวัยเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร”, วารสารปัญญาวิวัฒน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๕) : ๑๓๒-๑๔๓.

สุภาภรณ์ โสภา และคณะ ได้ศึกษาการจัดการทุนมนุษย์: ยุคเจนเนอเรชันวาย เพื่อศึกษาการจัดการทุนมนุษย์ยุคเจนเนอเรชันวายที่เป็นกลุ่มคนที่เกิดมาพร้อมเทคโนโลยีที่ทันสมัย รวมทั้งองค์ความรู้ทำให้มีความอดทนเริ่มน้อยลง สมาริสั้น ขึ้นและเปลี่ยนงานบ่อย คนเจนนี้ไม่ชอบชนชั้น หางานที่ถูกใจทำโดยต้องใช้ชีวิตสบายไปพร้อมๆ กับค่าตอบแทนสูง ไม่ต้องเข้าออฟฟิศให้ปวดหัว ขอให้วัดกันที่ผลงาน ไม่ต้องการเวลาทำงานที่แน่นอนและงานหนักต้องมาพร้อมกับผลตอบแทนที่ตนพอใจ ซึ่งการทำงานและใช้ชีวิตโดยเด็กยุคนี้นั้นชอบการทำงานเป็นทีม เนื่องจากเติบโตมาในยุคที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงและมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างมาก มีวิถีการดำเนินชีวิตที่รวดเร็ว มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ต้องการการยอมรับ ชอบความท้าทายและอยากรู้ อยากเห็นแต่มีความอ่อนไหวต่อสิ่งเร้าจึงมักมีเจือปนในการทำงานเสมอ ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างเร่งด่วนให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดมากกว่าการท่องจำและมีความสามารถในการทำงานหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ดังนั้น กระบวนการจัดการทุนมนุษย์แบ่งออกเป็น ๓ ระยะ ๑) ระยะการได้มา โดยการสรรหาในระบบอินเทอร์เน็ต การคัดเลือกและการปฐมนิเทศ ๒) ระยะการดูแลรักษา การประเมินผลงาน การจัดวางคนให้เหมาะสมกับงาน การฝึกอบรมและพัฒนา การบริหารค่าตอบแทน และสวัสดิการ การดูแลสุขภาพและความปลอดภัย และ ๓) ระยะการออกจากงาน การช่วยเหลือและกำกับการออกจากองค์การ สรุปลักษณะประวัติการจ้างงาน การดำเนินการเรื่องการจ่ายเงินก่อนออกจากงานและการสัมภาษณ์ก่อนออกเพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องและสาเหตุของการลาออก^{๙๓}

ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล ได้ศึกษาการเสริมสร้างความอบอุ่นของครอบครัวลักษณะเฉพาะในพื้นที่เป้าหมายครอบครัวอบอุ่นผลการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า (๑) ครอบครัวลักษณะเฉพาะถูกทำให้เปลี่ยนแปลงเพื่อตอบสนองต่อสถานะเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบัน และเพื่อความอยู่รอดของครอบครัว เป็นที่มาของการเกิดครอบครัวเฉพาะที่มีรูปแบบหลากหลาย วิถีการดำเนินชีวิต การทำบทบาทหน้าที่ สัมพันธภาพภายในครอบครัว การพึ่งตนเองเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีผลต่อความอบอุ่นของครอบครัว โดยรวมความอบอุ่นของครอบครัวอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก (๒) ปัญหาที่สำคัญ คือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ (อาชีพ รายได้ การชำระหนี้สิน) และสุขภาพ ส่วนความต้องการที่สำคัญ คือ การเสริมพลังอำนาจ (๓) การเสริมสร้างความอบอุ่นของครอบครัวลักษณะเฉพาะในชุมชน คือ ครอบครัว ลักษณะเฉพาะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนไม่แยกจากครอบครัวทั่วไป คำนึงถึงสัมพันธภาพภายในครอบครัว การทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัวและการพึ่งตนเองได้ พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความอบอุ่นของครอบครัวและครอบครัวลักษณะเฉพาะในชุมชน บทบาทของนักพัฒนาครอบครัว ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม สร้างความเข้าใจ การยอมรับ ไม่ตีตราและให้กำลังใจ^{๙๔}

^{๙๓} สุภาภรณ์ โสภา และคณะ, “การจัดการทุนมนุษย์: ยุคเจนเนอเรชันวาย”, วารสารมหาจุฬานาคธรรพ, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๖๕) : ๑๑๒-๑๒๘.

^{๙๔} ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล, “การเสริมสร้างความอบอุ่นของครอบครัวลักษณะเฉพาะในพื้นที่เป้าหมายครอบครัวอบอุ่นผลการศึกษา”, วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓) : ๑๙๗-๒๓๔.

ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย ได้ศึกษาการพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันแบบพหุวัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กและเยาวชน ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของต้นแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันแบบพหุวัยมีความถูกต้องและเหมาะสม ประกอบด้วย ๑) แนวคิดและหลักการ ๒) เป้าหมายของกิจกรรมและผลลัพธ์ที่คาดหวัง ๓) แนวทาง ในการส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญา ๔) ต้นแบบชุดประสบการณ์การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๕) ผู้จัดการเรียนรู้ ๖) พื้นที่การเรียนรู้ ๗) เครือข่าย และ ๘) สื่อ/ทรัพยากรการเรียนรู้ ภายหลังการทดลองเด็กและเยาวชนมีระดับการเรียนรู้ภูมิปัญญาในด้านเจตคติ ความรู้และทักษะที่ดีขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมการทดลองกิจกรรมและมีระดับคะแนนพัฒนาการเพิ่มขึ้นในทุกด้าน^{๙๕}

เอกพิชญ์ ชินะขำ ได้ศึกษาการดำรงชีวิตของผู้สูงวัยร่วมกับคนต่างวัยที่รองรับสังคมสูงวัยอย่างมีพลังในพื้นที่เทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษา พบว่า ๑) สภาพปัญหาการดำรงชีวิตของผู้สูงวัยร่วมกับคนต่างวัย ด้านสังคม พบว่าผู้สูงวัยกับคนต่างวัยมีเวลาในการพบปะ ติดต่อสื่อสารระหว่างกันน้อยทำให้เกิดความห่างเหิน ด้านสุขภาพ พบว่า เวลาในการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุจากคนต่างวัยมีน้อย ด้านเศรษฐกิจ พบว่าผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่รายได้น้อยทำให้ต้องพึ่งพาคนต่างวัยในการเลี้ยงดู และด้านที่อยู่อาศัย พบว่าผู้สูงอายุโดยส่วนใหญ่ยังอาศัยอยู่ร่วมกับลูกหลานในบ้านหรือพื้นที่เดียวกันแต่เวลาการพบปะ พูดคุย ระหว่างกันมีน้อย ๒) รูปแบบ กิจกรรมการดำรงชีวิตของผู้สูงวัยร่วมกับคนต่างวัยที่เป็นอยู่เป็นกิจกรรมที่ได้รับความสนใจและมีส่วนร่วมเฉพาะกลุ่มวัย ยึดโยงอยู่กับวันสำคัญทางศาสนาเป็นหลักและมีความถี่การจัดกิจกรรมน้อยมาก ๓) แนวทางการดำรงชีวิตของผู้สูงวัยร่วมกับคนต่างวัย พบว่า ด้านสังคม ด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านที่อยู่อาศัย องค์การภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนต่อการจัดทำนโยบาย แผน โครงการ และกิจกรรมที่สร้างความตระหนักรู้ถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าของผู้สูงอายุที่เป็นส่วนสำคัญของวิถีการดำรงชีวิตร่วมกันในชุมชน โดยเพิ่มความถี่และสร้างการมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มวัยในกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างจริงจังและต่อเนื่อง^{๙๖}

อุทุมพร หลอดโค ได้ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยสานใยรักแห่งครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า การบริหารงานจัดการของศูนย์สามวัยมีกลไกการทำงาน ๒ แบบ คือ ๑) แบบเป็นทางการโดยคณะกรรมการ ๒) แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้กลไกทางสังคมด้วยระบบเครือข่ายในการทำงาน ซึ่งทั้ง ๒ รูปแบบ ต้องอาศัย กระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยฯ ได้แก่ ส่วนที่ ๑ การสร้างความรู้ (กำหนดหลักสูตร) และการจัดเก็บองค์ความรู้ (คู่มือ จุดบริการแหล่งเรียนรู้) ส่วนที่ ๒) การแลกเปลี่ยนความรู้แหล่งข้อมูลให้บริการแก่เด็กและเยาวชน วัยกลางคนและผู้สูงวัยใน

^{๙๕} ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย, “การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันแบบพหุวัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กและเยาวชน”, วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๒๔-๓๘.

^{๙๖} เอกพิชญ์ ชินะขำ, “การดำรงชีวิตของผู้สูงวัยร่วมกับคนต่างวัยที่รองรับสังคมสูงวัยอย่างมีพลังในพื้นที่เทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่”, วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๔) : ๑ - ๑๗.

ชุมชน และส่วนที่ ๓ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้วยการบรรยาย การอภิปราย การฝึกปฏิบัติและการยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่ทำให้การบริการการจัดการศูนย์สามวัยฯ มีประสิทธิภาพสูงสุด^{๙๗}

นภาพร หงส์ทอง ได้วิเคราะห์ความต้องการของมาสโลว์ในมุมมองของพระพุทธศาสนา พบว่า ความต้องการของมนุษย์ในทฤษฎีของมาสโลว์ไม่ใช่ค้นหาทั้งหมด แต่เป็นความต้องการเบื้องต้นในการพัฒนาตนเองที่เกิดจากฉันทะแล้วกลายเป็นตัณหาได้ในที่สุด โดยการตอบสนองความต้องการให้มากที่สุดเพื่อสร้างเสริมขยายตัวตนอันเป็นเหตุแห่งทุกข์ในทางพระพุทธศาสนา จุดมุ่งหมายของความต้องการของมาสโลว์อยู่ในระดับโลกียะสุข เป็นความสุขที่มนุษย์ปุถุชนทั่วไปต้องการสอดคล้องกับประโยชน์ในปัจจุบันตามหลักอรรถะหรือประโยชน์ ๓ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถะ โดยมนุษย์จะต้องขยันหาทรัพย์โดยสุจริต รู้จักเก็บรักษาทรัพย์ คบกัลยาณมิตรและใช้ชีวิตตามอรรถภาพ นอกจากนี้พระพุทธศาสนาเล็งเห็นว่ามนุษย์สามารถพัฒนาตนเองหรือความต้องการให้มีความสุขในระดับที่สูงขึ้นและมีคุณค่าที่ทำให้เกิดความสงบทางจิตใจตามหลักสัมปรายิกัตถะ โดยการปฏิบัติให้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาและศีลตามหลักพระพุทธศาสนา กระทั่งการพัฒนาปัญญาให้เกิดโยนิโสมนสิการ มองเห็นคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลายและสามารถป้องกันความทุกข์ทางจิตไปจนถึงการดับความต้องการหรือความทุกข์ทั้งหมด คือ นิพพาน อันเป็นความสุขที่แท้จริงตามหลักปรมัตถะ อย่างไรก็ตาม ในชีวิตประจำวันเมื่อเกิดความต้องการขึ้น พื้นฐานตามธรรมชาติควรตอบสนองอย่างพอดี/พอเพียง ควรพัฒนาฉันทะให้ เกิดขึ้นมากที่สุด และพยายามตัดทั้ง ลตละ หรือเปลี่ยนตัณหาให้เป็นฉันทะ ที่สำคัญมนุษย์จะต้องมี “สติ” รู้เท่าทันความต้องการที่เกิดขึ้นกับตัวเองอยู่เสมอ ยิ่งไปกว่านั้น ควรมี “ธรรมะของพระพุทธองค์” เป็นคู่มือสำคัญคอยกำกับชีวิตไปสู่ความสุขที่แท้จริง^{๙๘}

เสาวลักษณ์ พันธบุตร ได้ศึกษาเกี่ยวกับการอยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล พบว่าสังคมในยุคนี้เป็นสังคมยุคดิจิทัลที่สื่อและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต โลกถูกย่อให้เล็กลงด้วยเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสาร การสืบค้นข้อมูลต่างๆ เป็นได้อย่างสะดวกและรวดเร็วส่งผลต่อวิถีคิดตั้งแต่วัยเด็กจนถึงคนสูงวัย แล้วการอยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลต้องมีการปรับตัวอย่างไรเพื่อให้มีประสิทธิภาพและเท่าทันเทคโนโลยีและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้นั้น ต้องพัฒนาความรู้และมีการคิดวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นต่างๆ ในโลกออนไลน์เพื่อนำมาสู่การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเท่าทันสถานการณ์ต่อการเติบโตของสังคม โลกธุรกิจและบริการออนไลน์ที่เปลี่ยนแปลง ตลอดจนรูปแบบการศึกษาที่เปลี่ยนเป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต การบริการทางด้านสุขภาพทั้งจากภาคเอกชนและภาครัฐ และการเพิ่มโอกาสด้านการประกอบอาชีพต่างๆ การปรับตัวเพื่อเป็นคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลรวมถึงการปรับเปลี่ยนความคิดให้เท่าทันอย่างสร้างสรรค์ ผสมผสานการยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและความแตกต่างของวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายภายใต้แนวคิดนอกรอบอย่างสร้างสรรค์ ในฐานะคนไทย

^{๙๗} อุทุมพร หลอดโค, “กระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยสถานเริงรักษ์แห่งครอบครัว”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘) : ๑๐๓-๑๑๖.

^{๙๘} นภาพร หงส์ทอง, “วิเคราะห์ความต้องการของมาสโลว์ในมุมมองของพระพุทธศาสนา”, วารสารปณิธาน, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๑๒๑ - ๑๕๑.

ควรรักษาความเป็นตัวตนด้วยสติปัญญา ไม่เชื่อหรือเปลี่ยนแปลงอย่างไรเหตุผล การแสดงเอกลักษณ์ของตนเองในเชิงเพื่อพัฒนา ต่อยอดและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในสังคมภายใต้ความแตกต่างทางความคิดจากคนอื่น ๆ แต่ยังคงเหลือพื้นที่ของตนเองเพื่อใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล^{๙๙}

ศาสตราจารย์ จุติโชติ และทิพมาศ เศรษฐพรโชติ ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีความสุขในยุคดิจิทัล ผลการศึกษา พบว่า ในยุคดิจิทัลนั้นได้มีการติดต่อสื่อสาร ใช้งานอินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์ สื่อมัลติมีเดีย การติดต่อสื่อสารผ่านโซเชียลต่างๆ มากมาย ตลอดจนได้มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก ทั้งในเรื่องการทำงาน การทำธุรกิจ สื่อการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ทั่วโลกได้มีการแพร่ระบาดของโควิด - 19 ทำให้ระบบต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป ในวงการศึกษาก็เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แตกต่างกันในรูปแบบของการถ่ายทอดการเรียนการสอนแบบสมัยก่อน ที่มีการเรียนการสอนกันในห้องเรียนได้เปลี่ยนไปเป็นการเรียนแบบออนไลน์ แม้กระทั่งรูปแบบการทำงานก็ต้องปรับให้เข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยต้องใช้วิธีทำงานในรูปแบบ Work from home ดังนั้น ผู้คนก็หันมาใช้งานอินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นในการสืบค้นข้อมูลการเรียนและการทำงาน การพบปะพูดคุย การพบเจอกันเหมือนสมัยก่อนก็หันมาใช้ในการติดต่อสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้นตามไปด้วย วิถีทางแห่งการดำเนินชีวิตของคนยุคปัจจุบันก็เปลี่ยนไป คนเสพติดสื่อจนค้นหาตัวตนที่แท้จริงของตนเองไม่เจอขาดการยั้งคิดและไม่มีความสุขในการดำรงชีวิต การเสพสื่อที่ดีและมีประโยชน์ในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องนำหลักธรรม คือหลักเศรษฐกิจแบบพอเพียง มาพิจารณาเป็นองค์ประกอบในการเลือกใช้ในการเสพสื่อที่เหมาะสม และสามารถดำเนินชีวิตในยุคดิจิทัลได้อย่างมีความสุข การมีสุขภาพที่ดีในยุคของสังคมดิจิทัล เป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาเนื่องจากปัจจุบันหลายคนใช้เวลาในการทำงานหรือใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นเวลานาน การใช้งานในยุคดิจิทัลนี้หากผู้ใช้ขาดคุณธรรมและจริยธรรมในการใช้งาน จะทำให้เกิดปัญหาแก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติ^{๑๐๐}

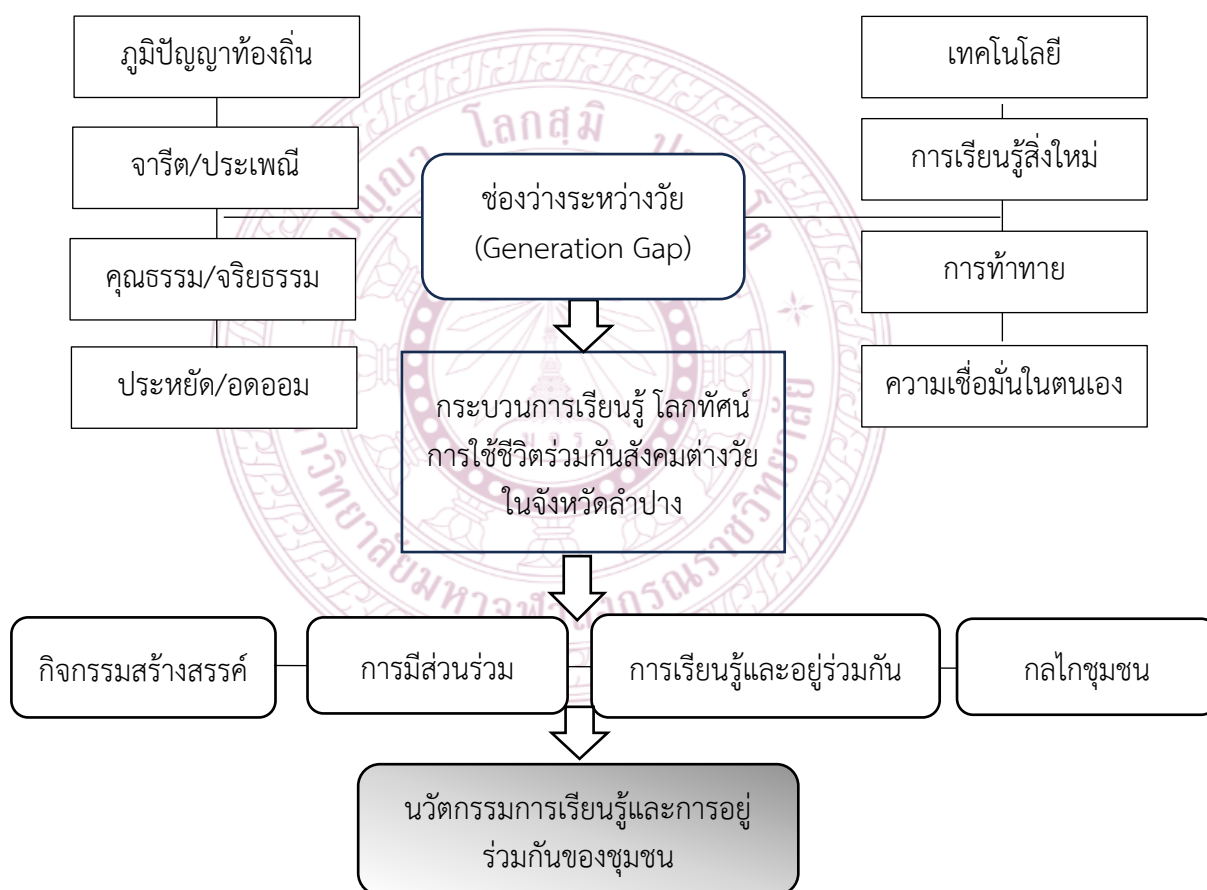
จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางด้านทัศนคติ การเรียนรู้ และความต้องการที่สืบเนื่องจากความแตกต่างทางด้านช่วงวัยในแต่ละยุคสมัย ที่เกิดจากค่านิยม ทัศนคติ แบบแผนและบรรทัดฐานทางสังคมในแต่ละยุคให้ความสำคัญที่แตกต่างกัน ทำให้สังคมยุคปัจจุบันเกิดความสับสนและความเข้าใจที่แตกต่างไปจากการรับอิทธิพลในแต่ละยุคสมัย กระนั้น ความต้องการของมนุษย์และยุคสมัยยังมีความคล้ายคลึงกันบนพื้นฐานแห่งความต้องการ ดังนั้น คณะผู้วิจัยจะได้พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ความเข้าใจระหว่างวัยที่เป็นช่องว่าง (Gap) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการศึกษาทัศนคติของแต่ละช่วงวัยเพื่อพัฒนาให้เกิดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อันจะนำไปสู่กลไกการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยได้อย่างมีความสุขต่อไป

^{๙๙} เสาวลักษณ์ พันธบุตร, “อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล”, วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๖๑ - ๑๖๗.

^{๑๐๐} ศาสตราจารย์ จุติโชติ และทิพมาศ เศรษฐพรโชติ, “การดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีความสุขในยุคดิจิทัล”, วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๗๗ - ๘๘.

๒.๑๐ กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

การวิจัยเรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” เป็นการศึกษาโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน โดยการใช้กลไกที่เป็นนวัตกรรมชุมชนที่มีกิจกรรมในการสร้างกระบวนการเชิงประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง เพื่อให้ผู้สูงอายุเกิดความภาคภูมิใจ มีสุขภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและอารมณ์ที่ดี ตลอดถึงเป็นการทอดถ่ายและสร้างชุมชนที่ดีให้เป็น Smart Community ได้อย่างเหมาะสม คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ดังนี้

แผนภาพที่ ๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ชุมปฏิบัติการ (Workshop) และการทำเวทีคืนข้อมูล เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของการอยู่ร่วมกันในสังคมต่างวัย และเป็นการสร้างชุมชนต้นแบบที่สามารถลดปัญหาช่องว่างระหว่างเพศ วัยได้อย่างเหมาะสมกับโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามรายละเอียด ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ พื้นที่การวิจัย/กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ แผนการดำเนินการวิจัย
- ๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อศึกษาโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบันสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในสังคม และพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย ซึ่งเป็นการสานความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสังคมต่างวัยให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมด้านค่านิยม ทักษะชีวิตและวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างระหว่างช่วงวัย และเป็นการลดช่องว่างระหว่างวัยภายในสังคมสู่การเป็นสังคมสันติสุขต้นแบบได้อย่างแท้จริง ซึ่งการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้มีรูปแบบการศึกษาและขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

๓.๑.๑ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

๑) การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเจนเนอร์เรชั่น (Generation) แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะชีวิตและพฤติกรรม (KAP) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นเอกสารงานวิชาการต่างๆ เช่น หนังสือ รายงานการวิจัย บทความ งานเขียนใน

วารสารและหนังสือพิมพ์ รายงานการประชุม และสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เป็นเนื้อหาสาระที่มีความสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

๒) การลงพื้นที่ โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจพื้นที่ที่เป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของกลุ่มสังคมต่างวัยในพื้นที่ ตลอดถึงภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมและทัศนคติต่อการเรียนรู้ของชุมชน รวมไปถึงปัจจัยที่จะช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างวัยที่เหมาะสมต่อไป

๓) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview) เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ (Baby Boomer) ที่เกิดระหว่างปี ๒๔๘๘ – ๒๕๐๗ กลุ่มวัยทำงาน (Gen X) ที่เกิดระหว่างปี ๒๕๐๘ – ๒๕๒๓ กลุ่มวัยรุ่น (Gen Y) ที่เกิดระหว่างปี ๒๕๒๔ – ๒๕๔๓ กลุ่มเด็กและเยาวชน (Gen Z) ที่เกิดหลังปี ๒๕๔๓ เป็นต้นไป กลุ่มผู้นำท้องที่ในจังหวัดลำปางและปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง เพื่อให้เข้าใจถึงโลกทัศน์การใช้ชีวิต การเรียนรู้ของแต่ละช่วงวัย ความต้องการของแต่ละวัย กิจกรรมที่แต่ละช่วงวัยต้องการ ปัจจัยที่มีต่อการอยู่ร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางการสร้างการเรียนรู้ ปลุกฝังค่านิยม และโลกทัศน์ในการอยู่ร่วมกันของสังคมปัจจุบัน

๔) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ร่วมกับกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มวัยรุ่น และกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา กลุ่มผู้นำท้องที่ในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา ปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคาและภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อร่วมกันพัฒนานวัตกรรมทางสังคมที่เป็นเป้าหมายและความต้องการของแต่ละกลุ่มวัยในการสร้างสรรค์กิจกรรมที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ปรับโลกทัศน์และปลุกฝังค่านิยมในการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนได้อย่างยั่งยืน รวมไปถึงการคืนข้อมูลให้แก่กลุ่มเป้าหมายในการขับเคลื่อนให้เป็นชุมชนต้นแบบในการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

๓.๑.๒ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ภายหลังการลงพื้นที่สำรวจความต้องการ วิถีชีวิต ทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อนำข้อมูลพื้นฐานจากสำรวจ การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มสู่การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ ปรับโลกทัศน์และปลุกฝังค่านิยมในการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัยในชุมชนตามทฤษฎี KAP เพื่อให้เกิดความรู้ (Knowledge) การปรับทัศนคติ (Attitude) และการนำไปสู่การปฏิบัติใช้ (Practice) จากการพัฒนาสร้างสรรค์กิจกรรมและชุดปฏิบัติการการเรียนรู้มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจ โดยการให้ความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจ ความต้องการ เป้าหมาย และค่านิยมของแต่ละช่วงวัยหรือแต่ละเจนเนอเรชั่น เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานของแต่ละช่วงวัย กระบวนการดังกล่าวถือได้ว่าเป็นขั้นตอนแรกจากการสร้างความรู้ที่ถูกต้องด้วยการสร้างและส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับช่วงวัยตั้งแต่ GenB, GenX, GenY และช่วงวัยปัจจุบัน คือ GenZ เพื่อเป็นการละลายพฤติกรรมและสร้างความเข้าใจวิถีชีวิตและบริบทชุมชนที่ส่งผลต่อชีวิตในแต่ละช่วงวัยทั้งทางด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และทุนทางสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานแห่งชุมชนในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ ๒ การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษาโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยสู่กระบวนการการเรียนรู้ร่วมกัน โดยนำความรู้ ความสามารถและความถนัดของ

แต่ละช่วงวัยเพื่อถ่ายทอดกิจกรรมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และพัฒนาศักยภาพของแต่ละช่วงวัยให้เกิดความรู้ (Knowledge) สู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติ (Attitude) และนำไปสู่การใช้และปฏิบัติได้จริง (Practice) ซึ่งขั้นตอนการสร้างสรรคกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อาศัยความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุกับความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ผสมผสานให้เกิดเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม จารีต ประเพณี การละเล่น กีฬา และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ต่างวัยในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและเป็นการการอนุรักษ์คุณค่าที่เป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกับศาสตร์สมัยได้อย่างมีคุณค่าแก่สังคมต่างวัย

ขั้นตอนที่ ๓ การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่จะต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มสังคมที่ต่างวัย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้และการปฏิบัติการในรูปแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น การถ่ายทอดความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน การทำอาหาร การประกอบอาชีพ และอื่นๆ เพื่อช่วยในการสนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เช่น การสนับสนุนด้านวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การให้ความรู้ที่ทันสมัยเหมาะสมกับวัย การขอสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และความร่วมมืออาลา รวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์สู่การเรียนรู้แก่สังคมต่างวัยที่ยั่งยืน

ขั้นตอนที่ ๔ การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยการประเมินและจัดหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมแก่สังคมต่างวัยในพื้นที่ จากการประสานความร่วมมือจากกลุ่มภาคีเครือข่ายในพื้นที่ เช่น หน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ที่สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้สังคมต่างวัยและการสร้างชุมชนต้นแบบในยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ ๕ การสร้างภาคีและการประชาสัมพันธ์ชุมชนต้นแบบ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งสันติสุขภายใต้บริบททางสังคมที่มีความแตกต่างระหว่างช่องวัย และลดช่องว่างทางสังคมปัจจุบันให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ โดยการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ผ่านคลิปวิดีโอ เพื่อประชาสัมพันธ์ชุมชนต้นแบบที่สร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมสมัยจากความแตกต่างระหว่างวัยได้อย่างเหมาะสม ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ในระดับท้องถิ่นสู่การขับเคลื่อนเป็นนโยบายระดับจังหวัดต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งหวังเพื่อศึกษาโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยสู่การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ที่จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมเชิงสังคมที่เป็นกลไกสำคัญต่อการสร้างชุมชนแห่งสันติสุข และอีกหนึ่งวิธีการที่จะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างวัยด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างสรรค์กิจกรรมทางสังคมในการอยู่ร่วมกันของทุกช่วงวัย รวมถึงเป็นการสร้างเอกภาพการอยู่ร่วมกันบนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าตามยุคสมัยให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

๓.๒ พื้นที่การวิจัย/กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๓.๒.๑ พื้นที่ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมชุมชนของการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง โดยเป็นการสร้างกิจกรรม

เชิงสรรคในรูปแบบต่างๆ ในการให้ความรู้ ปรับพฤติกรรมและการปฏิบัติตามทฤษฎี KAP: Knowledge, Attitude and Practice โดยพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้ โดยมีเหตุผลในการเลือกพื้นที่ ดังนี้

๑) เทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับตัวจังหวัดลำปาง ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถมองเห็นถึงโลกทัศน์ของวิถีชีวิตแต่ละช่วงวัยได้อย่างชัดเจน

๒) กลุ่มพื้นที่ได้รับความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ โดยเทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง ถือเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ ในการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ

๓) กลุ่มพื้นที่เป็นพื้นที่ต้นแบบ โดยเทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง ถือได้ว่าเป็นชุมชนต้นแบบในการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการสร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างคุณค่าสมัยแก่ผู้สูงอายุ และกิจกรรมอื่นๆ เช่น กิจกรรมด้านอาชีพ ด้านสุขภาพ ด้านจิตอาสา และกิจกรรมสร้างปัญญาฯ

๔) พื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนกิจกรรมช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง โดยนโยบายภาครัฐและปกครองท้องถิ่นได้มีกิจกรรมการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภายในชุมชน เช่น กิจกรรมการส่งเสริมรายได้แก่ชุมชน กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในท้องถิ่น และกิจกรรมในการส่งเสริมเด็กและเยาวชน ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ที่เป็นนโยบายท้องถิ่นที่ได้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

๕) พื้นที่มีศักยภาพที่ดีจากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งสมาชิกภายในชุมชนที่เป็นปราชญ์ท้องถิ่นสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนได้อย่างทั่วไป ขณะที่เด็กสมัยใหม่ก็สามารถที่จะถ่ายทอดความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่ผู้สูงอายุได้เช่นกัน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เกิดจากตัวบุคคลในชุมชนที่มีความพร้อมในการพัฒนาทั้งเชิงกระบวนการและการสร้างนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

๖) พื้นที่ที่สามารถสร้างและประสานพลังชุมชน เพื่อบูรณาการและขับเคลื่อนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในสังคมต่างวัย โดยพื้นที่ที่สามารถสร้างและประสานความร่วมมือกับวัดและชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษาและหน่วยงานอื่นๆ เพื่อออกและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่จะช่วยขับเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยที่จะนำไปสู่การสร้างชุมชนต้นแบบการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสภาวะการณ์ความแตกต่างระหว่างวัยของสังคมปัจจุบันได้อย่างแท้จริง

๓.๒.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามลักษณะของเครื่องมือ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ที่มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด และการทำเวทีประชาคม ผู้ที่มีบทบาทและความสำคัญในการพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างนวัตกรรมชุมชนการอยู่ร่วมกันในสังคมต่างวัย และเพื่อเป็นการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ภายในชุมชนได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรง

ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกวิธีการศึกษาได้ ๒ ลักษณะ ได้แก่

๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัย จำนวน ๓๐ คน โดยแบ่งออกเป็น ๗ กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ ๑ กลุ่มผู้สูงอายุ (Baby Boomer) ที่เกิดระหว่างปี ๒๔๘๙ – ๒๕๐๗ โดยมีอายุตั้งแต่ ๕๙ ปี ขึ้นไป จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย

๑. จ.ส.อ.สง่า พุทธิมิล	อายุ ๖๑ ปี อดีตครูฝึกค่ายฝึกรบพิเศษ ประทุม
ฉา ลำปาง บ้านเลขที่ ๒๑๘ ตำบลชมพู อำเภอ
เมือง จังหวัดลำปาง
๒. นางบุญศิริ จระณะวัตร	อายุ ๖๕ ปี บ้านเลขที่ ๒๒๒ ตำบลท่าผา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓. นางดวงเดือน อินทียศ	อายุ ๖๐ ปี บ้านเลขที่ ๗๖ ตำบลเวียงเหนือ
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๔. นายจิรศักดิ์ ปันลำ	อายุ ๖๐ ปี อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธ
ศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕. นายสมคิด พานูการณ	อดีตผู้หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสา
ธารณภัยจังหวัดลำปาง อายุ ๖๕ ปี บ้านเลขที่
๔๗๒ ซอยมั่งมี ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง
จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มวัยทำงาน (Gen X) ที่เกิดระหว่างปี ๒๕๐๘ – ๒๕๒๓ โดยมีอายุระหว่าง ๔๓ - ๕๘ ปี จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย

๑. นางสาวรณณา โอนอ่อน	อายุ ๕๐ ปี บ้านเลขที่ ๒๕๓ ตำบลบ้านคำ
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๒. นางสาวนงนุช วงศ์ชมภู	อายุ ๕๑ ปี บ้านเลขที่ ๒๖๖ ตำบลบ่อแฮ้ว
อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๓. นางสาวภัทรชยาวิร์ นวลอนงค์	อายุ ๔๘ ปี บ้านเลขที่ ๗๘ ตำบลท่าผา อำเภอ
เกาะคา จังหวัดลำปาง
๔. นางภาวินันท์ บุตรหล้า	อายุ ๕๓ ปี บ้านเลขที่ ๔๔ ตำบลพิชัย อำเภอ
เมือง จังหวัดลำปาง
๕. นางแสงเดือน พุสม	อายุ ๔๘ ปี บ้านเลขที่ ๑๙/๒ ตำบลป่าตัน
อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มวัยรุ่น (Gen Y) ที่เกิดระหว่างปี ๒๕๒๔ – ๒๕๔๓ โดยมีอายุระหว่าง ๒๓ - ๔๒ ปี จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย

๑. นายอมร วงศ์ตุมมา อายุ ๓๒ ปี บ้านเลขที่ ๒๒๒ ตำบลน้ำโจ้ว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
๒. นางสาวพัชรินทร์ แก้วตา อายุ ๒๙ ปี เลขานุการบริษัทเอกชน บ้านเลขที่ ๓/๓ ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
๓. นางสาวติณณญาดา ยานันตา อายุ ๔๐ ปี เจ้าหน้าที่ทั่วไป สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจังหวัดลำปาง
๔. นางสาวศยามล อินทียศ อายุ ๓๘ ปี อาจารย์ประจำสาขารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕. นายมานพ สุธรรมปวง อายุ ๓๖ ปี เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางลำปาง บ้านเลขที่ ๒๐๓ หมู่ ๙ ตำบลทุ่งผาย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มเด็กและเยาวชน (Gen Z) ที่เกิดหลังปี ๒๕๔๓ โดยมีอายุไม่เกิน ๒๔ ปี จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย

๑. เด็กชายจักริน ลุผล อายุ ๑๔ ปี บ้านเลขที่ ๔๒ ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๒. เด็กหญิงปพิชญา แก้วตา อายุ ๑๐ ปี บ้านเลขที่ ๓/๓ ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
๓. เด็กชายเชษฐทิพย์ จูมพล อายุ ๑๕ ปี บ้านเลขที่ ๒๖๗/๒ ตำบลนาครัว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
๔. นายจักรภัทร คำนารักษ์ อายุ ๒๐ ปี บ้านเลขที่ ๑๑๒/๓๔๑ ตำบลตันธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๕. นางสาววิชชุดา สิงห์ชัย อายุ ๒๓ ปี บ้านเลขที่ ๕๒ ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๕ ปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนพื้นที่ ในจังหวัดลำปาง จำนวน ๓ คน ประกอบด้วย

๑. นายเมธัส อินยาศรี ผู้ใหญ่บ้านทราย ตำบลตันธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๒. นางสาวจิตรลดา มาเร็ว เลขานุการนายกเทศมนตรีเมืองพิชัย บ้านเลขที่ ๒๖๖/๖๗๙ ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๓. นางกิตติยา จันทรใส เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อม บ้านเลขที่ ๗๗ บ้านเอื้อม ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๖ ผู้ประกอบการภาคเอกชน เช่น ห้างร้าน บริษัท และอื่นๆ จำนวน ๔ คน
ประกอบด้วย

๑. นายสุจินต์ ศรีสวัสดิ์	เจ้าของธุรกิจ บ้านเลขที่ ๒๓๒ ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒. นางโสภา หอมสุคนธ์	เจ้าของธุรกิจ บ้านเลขที่ ๒๘๖/๒๖ ตำบล
สบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๓. นายปรีวัฒน์ เครือเกี้ยว	เจ้าของกิจการ บ้านเลขที่ ๒๕๐/๑ ตำบลเวียง
เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๔. นางพรปวีณ์ สุรินทร์มงคล	สื่อมวลชนจังหวัดลำปาง บ้านเลขที่ ๘/๑
ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๗ หน่วยงานภาครัฐ จำนวน ๓ คน ประกอบด้วย

๑. นายเกียรติก้าว ชัยศร	ผู้ช่วยสรรพกรพื้นที่จังหวัดลำปาง (ชำนาญ
การพิเศษ) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๒. นางรัชนี นันทวิงค์	พนักงานอาวุโส สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและ
พัฒนาเกษตรกรรมจังหวัดลำปาง
๓. นางรุ่งสุรีย์ ชัยศร	พนักงานอาวุโส สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและ
พัฒนาเกษตรกรรมจังหวัดลำปาง

๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ กลุ่มผู้ที่มีนวัตกรรมการทางสังคมไปใช้ในการเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความเห็นไปสู่การพัฒนาและออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แก่กลุ่มเป้าหมายในลักษณะของนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) โดยการสำรวจความคิดเห็นความต้องการของทุกช่วงวัย (Desirable) เพื่อให้เกิดความเข้าใจการเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัย การสำรวจคุณค่า (Viable) ที่เกิดจากการค้นหาสิ่งที่กลุ่มเป้าหมายต้องและโอกาสที่จะพัฒนาและความเป็นไปได้ (Feasible) ที่สามารถเกิดขึ้นได้จริงของการเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อนำไปสู่การแผน พัฒนา ปฏิบัติการและขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ๘๕ คน ประกอบด้วย

๑. นางสาวศุภานัน ชองเงิน	๑๔ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๒. เด็กชายกฤตินัน ปากแคว	๑๔ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๓. นางสาวปิยธิดา ชมภูแก้ว	๔๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๔. เด็กหญิงเจียรندا เสริมไทยสงค์ ๔๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง	
๕. นายมนเทียร เสริมไทยสงค์	๔๓/๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง

๖. นายณฐกร เสริมไทยสงค์ ๔๓/๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗. นางพนมรักษ์ ถามิเลิศตระกูล ๔๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๘. เด็กชายปกป้อม ถามิเลิศตระกูล ๔๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๙. เด็กหญิงอัญญารินทร์ มิตรรา ๔๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๐. เด็กหญิงเอกรินทร์ มิตรรา ๔๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๑. นางพะยอม ลาดสาลี ๕๖/๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๒. เด็กหญิงธีรณัฐ ศักดาพิทักษ์ ๕๖/๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๓. นางกมลรัตน์ ศิริมงคลลาวัลย์ ๑๔๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๔. นางสาวเมธาวี ใจดี ๑๔๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๕. นางสาวปรังค์ทิพย์ บำรุงยศ ๑๔๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๖. เด็กชายณภัทร บำรุงยศ ๑๔๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๗. เด็กชายชัยภูมิ คำมั่งคล ๓๑/๖ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๘. นางนงลักษณ์ คำมั่งคล ๓๑/๖ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๙. นางสาวชลิดา คำมั่งคล ๓๑/๖ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒๐. นางรังสิมารินทร์ เรืองสุรินทร์ ๑๖ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒๑. เด็กหญิง พกนิตา เดี่ยวตระกูล ๑๐๔ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒๒. เด็กชายธนดล เดี่ยวตระกูล ๑๐๔ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒๓. นางศุภกานต์ ศรีวิภาต ๑๔๐/๑ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

๒๔. นางสาวเพชรลดา ทองทิพย์ ๑๔๐/๑ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒๕. นางขวัญหทัย ลาสุทธิ ๓๐ หมู่ที่ ๔ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒๖. นางสาวปรียาภัทร ลาสุทธิ ๓๐ หมู่ที่ ๔ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒๗. นางภานุกุล ฉัตรแก้ว ๑๐๗/๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒๘. เด็กหญิงฉัตรชฎากร ฉัตรแก้ว ๑๐๗/๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒๙. นางจินตนา บุตรโส ๒๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๐. เด็กหญิงอัฐิญา บุตรโส ๒๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๑. เด็กหญิงโชติกา บุตรโส ๒๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๒. เด็กชายธนากร บุตรโส ๒๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๓. นางสาวดารณี บุญมา ๓๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๔. เด็กหญิงศิริญา อุทธิยา ๓๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๕. นางจันทร์ตา จະวะนะ ๘๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๖. นายศักดิ์ดียา จະวะนะ ๘๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๗. นางสาวกนกวรรณ จະวะนะ ๘๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๘. นางพงษ์พร นันตา ๑๓๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๙. เด็กชายธนวัฒน์ ชุ่มศรี ๑๓๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔๐. เด็กชายพุดินันท์ อีมา ๑๓๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔๑. นางสาวปาริชาติ บุญเกิด ๑๓๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

๔๒. เด็กชายชนชาโรจน์ สุธรรม ๑๓๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๔๓. เด็กหญิงรัฐชิตา ชีมา ๑๓๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๔๔. นางสาวราตรี รุ่งรังษี ๓๔/๔ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๔๕. เด็กหญิงศิริญา ศรีนวนุ่น ๓๔/๔ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๔๖. นายกรภัทร์ เมธา ๓๔/๒๑ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะ
คา จังหวัดลำปาง
๔๗. นางนันทนันท์ พรทรัพย์สิน ๓๔/๒๑ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะ
คา จังหวัดลำปาง
๔๘. นางสาวรัญญา อ่อนน่วม ๓๔/๒๑ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะ
คา จังหวัดลำปาง
๔๙. นายณรินทร์ กรีนทอง ๑๐๗/๔ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะ
คา จังหวัดลำปาง
๕๐. นางจันจิรา กรีนทอง ๑๐๗/๔ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะ
คา จังหวัดลำปาง
๕๑. นายอรรณวินทร์ กรีนทอง ๑๐๗/๔ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะ
คา จังหวัดลำปาง
๕๒. นางใจทิพย์ พุ่มอยู่ ๓๕๖/๒ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะ
คา จังหวัดลำปาง
๕๓. เด็กหญิงอนัญพร พุ่มอยู่ ๓๕๖/๒ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะ
คา จังหวัดลำปาง
๕๔. นางสมพิศ หาปี ๑๘๙/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๕๕. เด็กหญิงณัชชา หาปี ๑๘๙/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๕๖. เด็กหญิงกัญญาวิวี นันตะกุล ๑๘๙/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๕๗. เด็กหญิงกัญญาพัชร รัตนปัญญาทอง ๑๘๙/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอ
เกาะคา จังหวัดลำปาง
๕๘. นายกนกพล นลินวิจิตร ๑๙๐/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๕๙. นางสาวนันทวรรณ ปันตา ๑๙๐/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง

๖๐. เด็กชายปณพจน์ นลินวิจิตร ๑๙๐/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๑. เด็กชายภาสกร นลินวิจิตร ๑๙๐/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๒. นายผจญ เรืองจิตต์ ๑๙๓/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๓. นางสาวพรรณวลัย เรืองจิตต์ ๑๙๓/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๔. เด็กชายอัศวินท์ ชัยการ ๒๒๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๕. เด็กชายภัทรดนัย ตราชัย ๑๙๓/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๖. เด็กหญิงอัญชลี เหลี่ยมแหลม ๑๙๓/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๗. นายธนกฤต เจตเกษตรการณ ๑๙๖/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๘. นางสาวณัชชา เจตเกษตรการณ ๑๙๖/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๙. เด็กหญิงพิมพ์วิมล เจตเกษตรการณ ๑๙๖/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๐. เด็กชายณัฐวรรณ เจตเกษตรการณ ๑๙๖/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๑. นางสาวอลิษา ทิพย์เนตร ๑๙๖/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๒. เด็กชายณาคิน ทิพย์เนตร ๑๙๖/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๓. นางปานทิพย์ ทองอารีย์ ๑๙๙/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๔. นายทอมสัน สิงห์ขร ๑๙๙/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๕. เด็กชายวิศรุต ทองอารีย์ ๑๙๙/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๖. เด็กชายวชิรวิทย์ ทวีวัฒนธนานนท์ ๒๐๖/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๗. เด็กชายจตุราวัฒน์ ทวีวัฒนธนานนท์ ๒๐๖/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

๗๘. นางสาวรัตนารณ อินตะ	๒๑๖/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๙. เด็กชายรัฐพล ชมภูรัตน์	๒๑๖/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๘๐. นางอชิรญา ศรีดวงคำ	๒๑๗/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๘๑. เด็กหญิงจุฑามาศ หนัญชัย	๒๑๗/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๘๒. นางสาวพิชญา ถนอมทรัพย์	๕๘ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๘๓. เด็กชายรชต ถนอมทรัพย์	๕๘ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๘๔. นายเกรียงศักดิ์ เสาเทพ	๒๑๘/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๘๕. นางสาวกัญจนพร เสาเทพ	๒๑๘/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการลงพื้นที่ศึกษาบริบทชุมชนทั้งทางด้านภูมิวัฒนธรรมและสังคมที่เป็นวิถีชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและวัฒนธรรม และการใช้ชีวิตของแต่ละช่วงวัยในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นการศึกษากระบวนการทัศนมุมมองการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบันของแต่ละช่วงวัย เพื่อนำข้อมูลมาสู่การออกแบบและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัย และขับเคลื่อนให้เกิดเป็นชุมชนต้นแบบเชิงสร้างสรรค์ต่อไป ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มีการใช้เครื่องมือในการศึกษาประกอบด้วย

๑. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางด้านอาชีพ อายุ และการทำงาน ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้นำท้องที่ ปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อทราบแนวทางการออกแบบและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันในสังคมต่างวัย และสร้างความเข้าใจระหว่างสมาชิกในชุมชนให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน รวมถึงเป็นการผสมผสานความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมดั้งเดิมผนวกกับความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ในยุคปัจจุบัน โดยเนื้อหาประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกมีลักษณะ ดังนี้

- ๑) โลกทัศน์การใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน
- ๒) เป้าหมาย/ความคาดหวังการใช้ชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน
- ๓) ความต้องการภายในชุมชนและสังคม
- ๔) การเรียนรู้ร่วมกันจากสังคมต่างวัยในชุมชน

- ๕) การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในชุมชน
- ๖) กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยในชุมชน
- ๗) ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างนวัตกรรมชุมชนสร้างสรรค์การเรียนรู้ของสังคมต่างวัย
- ๘) การขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับชุมชนต้นแบบสร้างสรรค์

สำหรับการสร้างเครื่องมือการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้

- ๑) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีจากหนังสือ รายงานการวิจัย ชุดความรู้ เพื่อนำไปสู่ การศึกษาวิเคราะห์โลกทัศน์ การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง
- ๒) การนำข้อมูลมารวบรวมเพื่อนำมาสู่การพัฒนาเป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์กลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓) การออกแบบเครื่องมือการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือให้ ครอบคลุมและสอดคล้องกลุ่มพื้นที่/กลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนด
- ๔) การตรวจสอบความเที่ยงตรง เนื้อหาของเครื่องมือและความสอดคล้องของ เครื่องมือให้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้นำเครื่องมือไปสู่กระบวนการตรวจสอบ กับทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์และดำเนินเอกสารในการขอจริยธรรมการวิจัยตามระเบียบที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกำหนดไว้
- ๕) การทดลองใช้เครื่องมือกับกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่กลุ่มเคียง/กลุ่มพื้นที่ที่มีลักษณะ เดียวกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย
- ๖) การนำเครื่องมือไปใช้และเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่กำหนดไว้

๒. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยจัดสนทนากลุ่มกลุ่มนักวิจัย ชุมชนที่เป็นตัวแทนบุคคลที่เกี่ยวข้องที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ของสังคมต่างวัยในพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ ตัวแทนกลุ่มวัยทำงาน ตัวแทนวัยรุ่น ตัวแทนกลุ่มเด็กและเยาวชน และตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะคา จำนวน ๑๔ ดังนี้

๑. นางภาณุกุล นัตรแก้ว	ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะคา อำเภอ เกาะคา จังหวัดลำปาง
๒ นายสุรกันต์ อินพรม	ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะคา อำเภอ เกาะคา จังหวัดลำปาง
๓. นายเฉลิมเชษฐ์ ไชยกาล	ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ (GenB) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔. นางโสภิต สังขกรม	ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ (GenB) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕. นายอุดม พลวิฑูรย์	ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ (GenB) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖. นางวราภรณ์ ศรีรัตน์	ตัวแทนกลุ่มวัยทำงาน (Gen X) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

๗. นายกรภัทร์ เมธา	ตัวแทนกลุ่มวัยทำงาน (GenX) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๘. นางรุ่งอรุณ วรพันธ์กุล	ตัวแทนกลุ่มวัยทำงาน (GenX) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๙. นางนันทนันท์ พรทรัพย์สิน	ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenY) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๐. นางสาวกนกวรรณ จະวะนะ	ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenY) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๑. นายพัฒนศุกุล แสงศร	ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenY) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๒. นางสาวกัญจนพร เสาเตพ	ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenZ) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๓. นางสาวเข็มจิรา ยมจินดา	ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenZ) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๔. เด็กหญิงวิรัชญา อ่อนน่วม	ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenZ) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

จัดสนทนากลุ่มกลุ่มนักวิจัยชุมชนเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ แสดงความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์แก่สังคมต่างวัย รวมถึงแนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมแก่กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ โดยมีประเด็นที่ร่วมในการแสดงความเห็น ได้แก่

- ๑) บริบทของชุมชน เช่น วิถีชีวิตและการดำเนินชีวิต
- ๒) ทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น ภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน
- ๓) ความสนใจของแต่ละช่วงวัยในชุมชน
- ๔) การเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในชุมชน
- ๕) การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของสังคมต่างวัย โดยการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้สูงอายุ วัยทำงาน เด็กและเยาวชน ผู้นำท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
- ๖) แนวทางการสร้างนวัตกรรมชุมชนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับสังคมต่างวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันในสังคมยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

๓. ชุดปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการปฏิบัติการพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยตามทฤษฎี KAP เพื่อให้เกิดนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) จากกระบวนการ Design Thinking ที่เป็นกระบวนการแก้ไขปัญหา การพัฒนาปรับปรุง และการค้นหาสิ่งใหม่ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการแท้จริง เกิดคุณค่า และสามารถเกิดขึ้นได้จริง โดยกระบวนการ Design

Thinking ของชุดปฏิบัติการ Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง มีลักษณะดังนี้

๑) ความเข้าใจ (Empathize) จากการสำรวจความต้องการ การสังเกตการณ์ และการพูดคุยหรือสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ โดยตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงของทุกช่วงวัย (Desirable) เป็นสิ่งที่มีคุณค่า (Viable) โอกาสและความต้องการของทุกช่วงวัย และความเป็นไปได้ (Feasible) ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้จริงของการเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อให้เข้าใจถึงวิถีชีวิต เป้าหมาย ทักษะและพฤติกรรมของสังคมแต่ละช่วงวัย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตามทฤษฎี KAP ด้วยการให้ความรู้ (Knowledge) ที่เป็นรากฐานและทัศนคติ การสร้างทัศนคติ (Attitude) ที่ดีของการอยู่ร่วมกัน และนำไปสู่การปฏิบัติ (Practice) ในการใช้ชีวิตร่วมกันของแต่ละช่วงวัยในลำดับต่อไป

๒) การคัดเลือก (Define) เป็นกระบวนการคัดเลือกที่เกิดจากการสำรวจความเห็นการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง โดยเริ่มจากการความเข้าใจ (Empathize) กลุ่มเป้าหมายในประเด็นและสิ่งสำคัญที่เกิดจากความต้องการแท้จริงหรือ Insight โดยการจัดลำดับความสำคัญของ Insight ผู้ให้ข้อมูลสำคัญและวิเคราะห์ถึงประเด็นความสำคัญอันแท้จริงของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การออกแบบและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นนวัตกรรมทางสังคมการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปางและตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

๓) การระดม (Ideate) เป็นกระบวนการระดมความคิด (Brain Storming) เพื่อให้เปิดมุมมองการออกความคิดเห็น ไอเดีย ข้อเสนอแนะที่จะแก้ประเด็นปัญหาต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการ Insight ของกลุ่มเป้าหมายที่สุด โดยการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๓ กลุ่ม เพื่อระดมความเห็นด้วยการตระหนักถึงจุดที่ทำให้เกิดปัญหามากที่สุด (Pain) และส่วนที่ดีที่สุด (Gain) และใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Think Pair Share) เพื่อช่วยแบ่งปันความเห็นเกี่ยวกับโลกทัศน์ การใช้ชีวิตและการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง และนำไปสู่การวิเคราะห์วิจารณ์และการออกแบบและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ของสังคมต่างวัยต่อไป

๔) การสร้างต้นแบบ (Prototype) โดยการออกแบบและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ของสังคมต่างวัยที่เป็นนวัตกรรมทางสังคมที่ยึดหลักการ S2I= การแก้ไขปัญหา (Solution) การปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น (Improvement) และสิ่งแปลกใหม่ Invention จากการเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย การคัดเลือกประเด็นสำคัญ และการระดมความเห็นเพื่อนำไปสู่การออกแบบและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชนฯฯ ให้เป็นต้นแบบของนวัตกรรมทางสังคม ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างต้นแบบ (Prototype) มีขั้นตอนและกระบวนการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การสำรวจความต้องการของแต่ละช่วงวัยในพื้นที่ เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒ การออกแบบกิจกรรมที่แสดงโลกทัศน์ ทัศนคติ และการเรียนรู้ของสังคมต่างวัย โดยการระดมความเห็นในแง่มุมต่างๆ ที่ตอบสนองความต้องการด้านโลกทัศน์ การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในรูปแบบกิจกรรมแสดงถึงกระบวนการเรียนรู้ระหว่าง

สังคมต่างวัยที่จะช่วยหล่อหลอมละลายพฤติกรรมและเกิดการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ที่เกิดประโยชน์แก่ทุกเพศทุกวัยในชุมชนได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ ๓ การเลือกกิจกรรมจะต้องตอบสนองความต้องการของทุกเพศทุกวัยจากการระดมความเห็น เพื่อหากิจกรรมที่ตรงกับความต้องการ มีคุณค่า และความน่าจะเป็นของกิจกรรมบนพื้นฐานความถนัด ความชอบ และความต้องการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในชุมชน เพื่อให้ได้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยได้อย่างถูกต้อง

ขั้นตอนที่ ๔ การนำเสนอต้นแบบ (Prototype) โดยการนำเสนอต้นแบบที่เกิดจากการคัดสรรประเด็นปัญหาที่สำคัญของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำมาสู่การระดมความคิดและสร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคมที่จะช่วยแก้ปัญหา ปรับปรุงแก้ไขและเกิดสิ่งใหม่ๆ ที่ตรงกับความต้องการ มีคุณค่า และมีความน่าจะเป็นในรูปแบบของกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์ SWOT Analysis หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อจะนำไปสู่การทดลองปฏิบัติในลำดับต่อไป

๕) การทดลองใช้ (Test) ภายหลังจากการสร้างต้นแบบ (Prototype) จะได้นำเครื่องมือชุดปฏิบัติการที่เป็นนวัตกรรมทางสังคมไปสู่การทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทดลองประสิทธิภาพประสิทธิผลของกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการเสริมโลกทัศน์ การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้มีทัศนคติ หลักการดำเนินชีวิตที่ดีต่อกัน (Attitude) ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของแต่ละช่วงเจนเนอเรชั่น (Generation) ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งมีขั้นตอนการทดลองต้นแบบ (Prototype) มีขั้นตอนและกระบวนการ

ขั้นตอนที่ ๑ การคัดเลือกพื้นที่ทดลองกิจกรรมที่เป็นนวัตกรรมทางสังคมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในชุมชนกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ ๒ การทดลองกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ตามทฤษฎี KAP เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ดีต่อกัน และมีความประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ที่ถูกปรับมาใช้จากมุมมองทัศนคติและการเรียนรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมสมัยที่เหมาะสมกับสังคมต่างวัยในชุมชนได้อย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ ๓ การติดตามและประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ ๔ การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยในชุมชน โดยการสร้างชุดความรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อผลักดันให้เกิดชุมชนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ต้นแบบของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อเป็นการให้ความรู้ กระบวนการอยู่ร่วมกัน และกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดชุมชนต้นแบบอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ ๕ การยกระดับกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยให้ไปสู่นโยบายระดับจังหวัด เพื่อให้เกิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน

๔. ชุดประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ โดยการประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะใช้วิธีการสังเกตการณ์และการประชุมกลุ่มย่อย/เวทีคืนข้อมูลกลุ่มพื้นที่ เพื่อให้ทราบถึงนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับศาสตร์สมัยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมสมัยที่สร้างความรู้ความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนทัศนคติและการนำมาใช้ในการอยู่กันของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลตามทฤษฎี KAP โดยการประเมินจากหน่วยงานภาคส่วนที่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียด้าน Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง ประเด็นเนื้อหาที่ใช้ในการประเมินด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกมีลักษณะ ดังนี้

(๑) องค์ความรู้ที่ได้ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย

(๒) มุมมองการใช้ชีวิตร่วมกันภายหลังกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย

(๓) ความสอดคล้องต่อความต้องการกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย

(๔) พฤติกรรมชุมชนภายหลังกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย

(๕) ปัจจัยที่ส่งผลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย

(๖) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคของการออกแบบและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยในชุมชน

(๗) แนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย

สำหรับการสร้างเครื่องมือการวิจัย ได้ดำเนินการดังนี้

๑) การศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ชุดปฏิบัติการวิจัยในหัวข้อและประเด็นที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

๒) การลงพื้นที่ในการศึกษาความต้องการแท้จริงเกี่ยวกับโลกทัศน์ การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย เพื่อให้ทราบปัญหาและความต้องการจริงของสังคมต่างวัย เพื่อนำประเด็นมาสู่การระดมความเห็นสู่การพัฒนานวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบกิจกรรมทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างเหมาะสม

๓) การออกแบบเครื่องมือ/และชุดปฏิบัติการการวิจัยที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับประชากร/กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตรงกับเนื้อหา ตอบวัตถุประสงค์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสม

๔) นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ คน เพื่อทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อออกหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในครั้งนี้

๕) การปรับปรุงเครื่องมือการวิจัยตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ชุดปฏิบัติการวิจัยและแบบประเมินชุดความรู้เพื่อให้ถูกต้องและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

๖) การนำเครื่องมือไปใช้ในการศึกษาวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการดำเนินงานปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

ขั้นตอนการศึกษาวิจัย (Research Study)

๑) การศึกษาเอกสาร (Documentary study) ศึกษาเอกสารทุติยภูมิที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับเจนเนอร์เรชั่น (Generation) แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะและพฤติกรรม (KAP) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน

๒) การศึกษาภาคสนาม (Field Study) มีการดำเนินงานดังต่อไปนี้

(๑) สำรวจและศึกษาบริบทพื้นที่ที่มีทุนทางสังคมและวัฒนธรรม วิถีความเป็นอยู่ของกลุ่มสังคมต่างวัย

(๒) จัดตั้งและประชุมนักวิจัยชุมชน เพื่อให้มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และบริบทพื้นที่เป้าหมาย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มแกนนำแต่ละช่วงวัยร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(๓) ประชุมวิเคราะห์ข้อมูลด้านบริบทพื้นที่ด้านวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม เป้าหมายและความต้องการของแต่ละกลุ่มวัย เพื่อนำมาสู่การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ โดยการ SWOT Analysis ร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย นักวิชาการ ประชาชนท้องถิ่น นักวิจัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ

(๔) สรุปข้อมูลบริบทพื้นที่ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โลกทัศน์และค่านิยมของสังคมต่างวัยในชุมชน เพื่อนำมาเป็นแนวทางการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง

ขั้นตอนการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอนในการออกแบบกิจกรรม ดังนี้

(๑) การสำรวจความต้องการ การสังเกตการณ์ และการพูดคุยหรือสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ โดยตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงของทุกช่วงวัยและคัดเลือกพื้นที่และประเด็นสำคัญที่เกิดจากความต้องการแท้จริงหรือ Insight และระดมความเห็น ไอเดีย ที่จะแก้ไขปัญหา ปรับปรุง และสร้างสิ่งแปลกใหม่ให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสังคมต่างวัย

(๒) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ โดยการพัฒนาจากความต้องการของแต่ละช่วงวัยด้วยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางสังคมและวัฒนธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ที่เป็นโลกทัศน์แห่งการเรียนรู้ที่ทันสมัยจากความร่วมมือกลุ่มเป้าหมาย หน่วยงานภาครัฐและเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สาธารณสุข โรงพยาบาล ตำรวจและผู้ที่เกี่ยวข้อง

(๓) การทดลองปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย เพื่อทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมยุคใหม่

ขั้นตอนการพัฒนาการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การทดลองจัดกิจกรรมและประเมินผล

ขั้นตอนการพัฒนาการกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยที่เกิดจากการพัฒนาจากความต้องการการเรียนรู้ของแต่ละช่วงวัยในชุมชน โดยนำผลที่ได้จากขั้นตอนการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์สู่การพัฒนาใช้กับสังคมต่างวัย โดยมีขั้นตอนในการพัฒนากิจกรรมดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การอบรมให้ความรู้ เพื่อสร้างความเข้าใจและหล่อหลอมพฤติกรรมการณ์อยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัย

ขั้นตอนที่ ๒ กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของแต่ละช่วงวัย โดยการบูรณาการความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของแต่ละช่วงวัย เพื่อปรับทัศนคติในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ ๓ การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ภายในกลุ่มแกนนำ

ขั้นตอนที่ ๔ การประชุมนักวิจัยชุมชน เครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง โรงพยาบาล ตำรวจ และกลุ่มเป้าหมายเพื่อสรุปรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย

ขั้นตอนการสรุปบทเรียนและคืนข้อมูลแก่ชุมชน

(๑) ประชุมสรุปบทเรียนนักวิจัยชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกับนักวิจัยและหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อถอดบทเรียน ประสพการณ์ องค์ความรู้ ปัญหาอุปสรรค และหาแนวทางการพัฒนาการการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย

(๒) สรุปข้อมูลและองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง

(๓) จัดเวทีคืนข้อมูลชุมชน โดยการมีส่วนร่วมกับเครือข่าย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง โรงพยาบาล ตำรวจ กลุ่มเป้าหมายและผู้สนใจ เพื่อให้ได้แนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยที่สามารถนำไปใช้ขยายผลในพื้นที่อื่น

๓.๕ แผนการดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มีแผนการดำเนินการวิจัย โดยแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัยออกเป็น ๗ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ การจัดประชุมทีมวิจัย เพื่อชี้แจงความรู้ความเข้าใจและการสร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เครื่องบันทึกภาพและเสียง ความพร้อมของอุปกรณ์ เครื่องมือการทำวิจัย

ระยะที่ ๒ การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดยการคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย แบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงภูมิวัฒนธรรมและสังคมในพื้นที่ ตั้งแต่วิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม ประเพณีและการใช้ชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย โดยการออกหนังสือเพื่อประสานงาน ติดต่อ ขออนุญาตข้อมูลการทำวิจัยจากกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อนำไปสู่การออกและและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้แก่สังคมต่างวัยได้อย่างเหมาะสม

ระยะที่ ๓ ปฏิบัติการเพื่อออกแบบและพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วยการบูรณาภูมิปัญญาท้องถิ่นทางสังคมและวัฒนธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมสมัยแก่สังคมต่างวัยและเกิดชุมชนต้นแบบที่เกิดจากการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

ระยะที่ ๔ การจัดพิมพ์เอกสารรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่แหล่งทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ เพื่อพัฒนาและปรับปรุงรายงานความก้าวหน้างานวิจัยและนำเครื่องมือการวิจัยไปทดสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ในการจัดทำฉบับสมบูรณ์

ระยะที่ ๕ การสรุปองค์ความรู้และนวัตกรรมชุมชนเชิงสร้างสรรค์ โดยการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมสมัยในสังคมต่างวัยจากกลุ่มภาคีเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันให้เกิดเป็นชุมชนการเรียนรู้ต้นแบบเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

ระยะที่ ๖ การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการสาธารณะ เพื่อถอดองค์ความรู้และเผยแพร่ นวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน

ระยะที่ ๗ การจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ วีดิโอ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอและนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เผยแพร่สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับ หนังสือสรุปองค์ความรู้ การลงบทความวิชาการเผยแพร่และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนการดำเนินงานการวิจัย ๗ ระยะ สามารถสรุปเป็นตารางดำเนินงาน ดังนี้

ที่	กิจกรรมการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล	ระยะเวลา ๗ เดือน						
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๑	ศึกษาแนวคิด ประชุมทีมงาน เพื่อวางแผนและพัฒนาเกี่ยวกับข้อมูลการใช้ชีวิตของสังคมต่างวัย	→						
๒	การลงสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Study)		→	→				
๓	การเลือกกลุ่มพื้นที่ ประเด็นปัญหา และการระดมความเห็นเพื่อการสร้างนวัตกรรมทางสังคม				→			
๔	การสร้างสรรค์ชุดกิจกรรมต้นแบบ (Phototype) /การทดลองปฏิบัติการ				→	→		

ที่	กิจกรรมการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล	ระยะเวลา ๗ เดือน						
		๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗
๕	การรายงานความก้าวหน้างานวิจัยเพื่อนำเสนอรายงานความก้าวหน้าแก่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์					→		
๖	การปฏิบัติการชุดกิจกรรมที่เป็นนวัตกรรมทางสังคมและการสรุปองค์ความรู้						→	
๗	ถอดบทเรียนด้วยการจัดประชุมกลุ่มเวทีเสวนาทางวิชาการแบบสาธารณะ						→	
๘	การจัดทำหนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์ เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน							→
๙	การจัดรายงานฉบับสมบูรณ์							→
๑๐	การจัดทำบทความเผยแพร่ในระดับชาติ							→

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวเคราะห์ข้อมูลการวิจัย โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยคณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามเนื้อหา (Content Analysis) แล้วสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยวิธีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านแนวคิดและทฤษฎีที่ทำให้เห็นโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในปัจจุบัน เพื่อนำมาประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยได้ยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา เพื่อตรวจสอบและรับรองความถูกต้องด้วยการแปลข้อมูลที่พร้อมจะให้ออกคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่ได้นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีนี้จะใช้กับข้อมูลเบื้องต้นและข้อมูลที่ได้อีกจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) นำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการนำเสนอภาพกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ ชุดองค์ความรู้ และวิถีทัศน์บรรยากาศการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในวงกว้าง ซึ่งการวิเคราะห์สามารถสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เป็นมุมมองและโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน เพื่อให้เข้าใจเป้าหมาย ความต้องการและการใช้ชีวิตของแต่ละเจนเนอเรชันที่มีความหลากหลายทางด้านโลกทัศน์ที่นำมาสู่การใช้ชีวิตของแต่ละช่วงวัยในสังคมไทย

๒) การวิเคราะห์บริบทกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เข้าใจถึงเป้าหมาย ความต้องการ ค่านิยม และโลกทัศน์การใช้ชีวิตของแต่ละช่วงเจนเนอเรชัน เพื่อนำมาสู่การสร้างความรู้และละลายพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของ GenB, GenX, GenY และ GenZ ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์

๓) การวิเคราะห์แหล่งพื้นที่เพื่อละลายพฤติกรรมและสร้างความเข้าใจวิถีชีวิตและบริบทชุมชนที่ส่งผลต่อชีวิตในแต่ละช่วงวัยทั้งทางด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและทุนทางสังคมและ

วัฒนธรรมอันเป็นรากฐานแห่งชุมชนในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ในสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง

๔) การวิเคราะห์ศักยภาพการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ โดยการจัดกิจกรรมการให้ความรู้และกิจกรรมการปฏิบัติการร่วมกันของทุกช่วงวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การปรับทัศนคติและการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อที่จะสร้างชุมชนต้นแบบการอยู่ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยที่อาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ในยุคปัจจุบัน

๕) การสังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ที่มีความเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัยและตรงกับความต้องการที่แต่ละช่วงวัยต้องการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนเชิงสร้างสรรค์ผ่านภูมิความรู้ที่เป็นมรดกท้องถิ่นกับความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้แต่ละช่วงวัยได้เข้าใจกันและกัน ปรับทัศนคติและพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในชุมชน

๖) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาจัดทำเป็นชุดความรู้/นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง เพื่อแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนโลกทัศน์การใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันที่มีหลากหลายด้านเจเนอเรชั่น โดยการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นกับศาสตร์สมัยใหม่ที่เป็นความรู้ที่ทันสมัยมาผสานเป็นการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์แก่สังคมต่างวัย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณค่าและการอยู่ร่วมกันของทุกเพศวัยในชุมชนแม้ว่าสมาชิกจะอยู่ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน แต่กลับใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมยุคปัจจุบัน

ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้เชื่อมโยงกับแนวคิดเจเนอเรชั่น (Generation) แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล แนวคิดกระบวนการเรียนรู้ แนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัย ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรม (KAP) รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ โดยคำนึงถึงโลกทัศน์การใช้ชีวิตของแต่ละเจเนอเรชั่นในยุคปัจจุบัน บริบทพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องจะกระทำระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์หลังจากเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลการวิจัย เป็นการนำเสนอลักษณะของการพรรณนา (Descriptive) เพื่ออธิบายโลกทัศน์การใช้ชีวิตของแต่ละเจเนอเรชั่นในปัจจุบัน บริบทพื้นที่ สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ศักยภาพพื้นที่ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อที่จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันและชุมชนต้นแบบเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง

๓.๗ สรุปกระบวนการวิจัย

จากวิธีการดำเนินการวิจัย “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action

วัตถุประสงค์	กระบวนการวิจัย	ผลสัมฤทธิ์
	เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการรับรู้และเรียนรู้แต่ละช่วงวัยที่มีลักษณะที่แตกต่างกันในยุคปัจจุบัน ๑.๒ คณะผู้วิจัยได้ทำการนำแนวคิดและทฤษฎีที่ได้มาสู่การสร้างเครื่องมือการศึกษาวิจัย โดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับโลกทัศน์ ทศนคติ การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ ตลอดถึงความคาดหวังการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน ๗ กลุ่ม เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์โลกทัศน์ของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง ๑.๓ คณะผู้วิจัยจะได้ทำการสรุปเนื้อหาและประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มตัวแทนผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อนำมาสู่การสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยต่อไป	๑.๓ แนวทางการพัฒนาให้เกิดโลกทัศน์และการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง โดยการทำ SWOT Analysis เพื่อค้นหาจุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคที่จะนำไปสู่การพัฒนาให้เกิดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้นแบบของสังคมต่างวัยในพื้นที่เป้าหมายต่อไป
๒) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง	๒.๑ นำผลสรุปข้อมูลเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กลุ่มพื้นที่ ๒.๒ การสนทนากลุ่ม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Think Pair Share) และ	๒.๑ สรุปผลโลกทัศน์และการเรียนรู้ของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในพื้นที่เป้าหมายต่อไป ๒.๒ นำผลสรุปไปสู่การหาแนวทางร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อพัฒนาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของสังคมต่างวัยด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านความเห็นและ

วัตถุประสงค์	กระบวนการวิจัย	ผลสัมฤทธิ์
	ช่วยกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมที่สามารถตามเป้าหมายความต้องการร่วมกันในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ๒.๓ การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชน โดยการระดมความเห็นและความต้องการของแต่ละช่วงวัย เพื่อนำมาสู่การเสนอกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ร่วมกันของสมาชิกในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๘๕ คน ๒.๔ การนำเสนอกิจกรรมที่ผ่านการออกแบบร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เห็นกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่จะกระทำร่วมกัน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับช่วงวัยที่แตกต่างกันในพื้นที่ ๒.๕ การขอความร่วมมือกับกลุ่มภาคีเครือข่ายและกลุ่มแกนนำ เพื่อจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์การอยู่ร่วมกันในสังคมต่างวัย	ความต้องการของแต่ละช่วงวัยในพื้นที่ ๒.๓ กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยในพื้นที่เป้าหมาย โดยจัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีฯ เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยต้นแบบในจังหวัดลำปาง ๒.๔ เครือข่ายที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง
๓) เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง	๓.๑ การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มพื้นที่และเครือข่าย เพื่อพัฒนากิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างสัมพันธภาพและการเข้าใจซึ่งกันและกัน	๓.๑ กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างความสุขและการอยู่ร่วมกันในชุมชน ๓.๒ ความสุข ความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

วัตถุประสงค์	กระบวนการวิจัย	ผลสัมฤทธิ์
	๓.๒ นำเสนอวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย ที่สามารถนำไปสู่การสร้างสุขในชุมชน สร้างความรัก ความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความเห็นอกเห็นใจที่เป็นเป้าหมายของการอยู่ร่วมกันในสังคมยุคปัจจุบัน ๓.๓ การจัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เข้าใจกระบวนการและวิธีการสร้างสุขในการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมและต้องกับความต้องการของแต่ละช่วงวัยได้อย่างถูกต้อง	๓.๓ นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยที่เหมาะสมกับทุกช่วงวัยและชุมชนต้นแบบในการเรียนรู้ร่วมกันในยุคปัจจุบัน ๓.๔ แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย เพื่อคืนความสุขและความสามัคคีให้แก่ชุมชน ทำให้เกิดชุมชนแห่งสันติสุขในลำดับต่อไป

บทที่ ๔

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาเรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของการอยู่ร่วมกันในสังคมต่างวัย เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัย สร้างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือ เกื้อกูล และความสามัคคีของคนในชุมชน ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

๔.๑ โลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน

๔.๑.๑ ช่วงวัยของสังคมในปัจจุบัน

การดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันไทยท่ามกลางความแตกต่างระหว่างวัยจากกลุ่มที่ยังมีชีวิตอยู่ตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะผู้คนที่เกิดก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้เสียชีวิตไปหมดแล้ว ทำให้ช่วงวัยของสังคมไทยมีอยู่ทั้งหมด ๔ ช่วงวัย ดังนี้

- ๑) Gen B หรือ Baby Boomer เป็นคนที่เกิดในช่วงปี ๒๔๘๙ – ๒๕๐๗
- ๒) Gen X เป็นคนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๐๘ – ๒๕๒๓
- ๓) Gen Y เป็นคนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๒๔ – ๒๕๔๓
- ๔) Gen Z เป็นคนที่เกิดหลังปี ๒๕๔๓ เป็นต้นไป^๑

ความแตกต่างระหว่างวัยทำให้เกิดลักษณะการดำเนินชีวิต พฤติกรรม การใช้ชีวิต การบริโภคและการทำงานที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงวัย อีกทั้งแต่ละช่วงวัยจะมีประสบการณ์ เหตุการณ์ หรือสภาพแวดล้อมคล้ายกันจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ ทัศนคติและพฤติกรรมร่วมกัน^๒ โดยปัจจุบันได้มีการวิเคราะห์ความหลากหลายทางด้านช่วงวัยเพื่อนำมาสู่การประยุกต์ใช้กับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

นอกจากนั้น การที่มีความแตกต่างระหว่างช่วงวัยย่อมส่งผลต่อพฤติกรรม ค่านิยม และการใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน โดย POST TODAY ได้ให้ความเห็นพฤติกรรมของกลุ่มผู้ที่มีช่วงวัย ดังนี้

^๑ กรมการพัฒนาชุมชน, กภาพพัฒนากร, (กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๒), หน้า ๑๕.

^๒ เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล, “การรับรู้คุณลักษณะของเจนเนอเรชั่นวัยและแรงจูงใจในการทำงาน: มุมมองระหว่าง เจนเนอเรชั่นต่างๆ ในองค์กร”, จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, ๓๑ (๑๒๑), (๒๕๕๒) : ๑ - ๒๕.

๑. *Baby Boomer Generation* หรือ *Gen B* เป็นกลุ่มคนที่เกิดยุคสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งบ้านเมืองสงบจากสงครามแต่ก็ส่งผลกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ของยุคนี้ที่จะต้องเร่งฟื้นฟูให้ประเทศกลับมาสู่ภาวะปกติ แต่เนื่องจากการสูญเสียประชากรจากสงครามทำให้ช่วยวัยนี้มีค่านิยมที่จะต้องสร้างทายาทที่จะช่วยแรงงานมาช่วยกันพัฒนาประเทศ โดยปัจจุบันกลุ่มคนช่วงนี้จะมีอายุ ๕๙ ปี ขึ้นไป และมีอุปนิสัยลักษณะจริงจัง เคร่งครัดเรื่องขนบธรรมเนียม ประเพณี ทุ่มเกี่ยวกับการทำงาน มีความอดทนสูง ประหยัดอดออม และเป็นจำพวก “อนุรักษ์นิยม”

แผนภาพที่ ๔.๑ กลุ่ม Gen B ที่มีอายุมากกว่า ๕๙ ปี ขึ้นไป

๒. *Generation X* หรือ *Gen-X* เรียกอีกอย่างว่า Yuppie หรือ Young Urban Professionals ซึ่งเป็นยุคของความมั่งคั่ง ชีวิตสุขสบาย มีวิดีโอเกม คอมพิวเตอร์และสิ่งอำนวยความสะดวกดีขึ้น โดยยุคนี้ได้รับผลกระทบจากยุค Baby Boomer Generation ทำให้มีจำนวนประชากรมากจนส่งผลกระทบต่อทรัพยากรและธรรมชาติที่ไม่เพียงพอ ซึ่งกลุ่ม Gen-X เป็นกลุ่มวัยทำงานที่มีอายุตั้งแต่ ๔๓ - ๕๘ ปีขึ้นไป มีอุปนิสัยชอบอะไรง่าย ๆ ไม่เป็นทางการ ทำงานตามหน้าที่ ไม่ทุ่มเททำทุกอย่างตามลำพัง ไม่ฟังใคร มีความเป็นตัวตนสูง ความคิดเปิดกว้าง สร้างสรรค์ แต่มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม ไม่ได้เกี่ยวกับศาสนา ไม่ยึดขนบธรรมเนียมประเพณี มองการอยู่ก่อนแต่ง การหย่าร้างเป็นเรื่องปกติ แตกต่างจากกลุ่มเบบี้บูมเมอร์ที่มองเรื่องพวกนี้เป็นเรื่องผิดจารีตประเพณี

แผนภาพที่ ๔.๒ กลุ่ม Gen X ที่มีอายุมากกว่า ๔๓ - ๕๘ ปี

๓. *Generation Y* หรือ *Gen-Y* เรียกอีกอย่างว่ายุค *Millennials* ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีอายุตั้งแต่ ๒๓ - ๔๒ ปี ขึ้นไป และเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัล เปิดรับวัฒนธรรมแบบ Teen Pop ชื่นชอบศิลปินต่างชาติ มีเทคโนโลยีพกพา รักความสะดวกสบาย เกิดมาในยุคที่เศรษฐกิจกำลังเติบโตและเฟื่องฟู พ่อแม่ใส่ใจลูกเป็นอย่างดี ส่งผลให้ครอบครัวปลูกฝังให้ทำงานหนัก นิยมมักถูกตามใจ มีโอกาสทางการศึกษา ต้องการความชัดเจนในการทำงาน คาดหวังเงินเดือนสูงๆ คาดหวังค่าชม แต่ไม่อดทนต่องาน ชอบเปลี่ยนงานอยู่บ่อยๆ และยุคนี้ทำกิจกรรมต่างๆ ที่จะสร้างความสุขและสมดุลแก่ตนเอง เช่น เล่นฟิตเนส แสงอาทิตย์พบปะเพื่อนฝูง ฯลฯ ปัจจุบันกลุ่มนี้จะอยู่ในช่วงวัยเรียนมหาวิทยาลัยและวัยทำงาน มีความสามารถเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร ชอบงานไอที คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ สามารถทำอะไรหลายๆ ในเวลาเดียวกัน ใช้เครื่องมือเครื่องมือต่างๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว

แผนภาพที่ ๔.๓ กลุ่ม Gen Y ที่มีอายุมากกว่า ๒๓ - ๔๒ ปี ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษาและวัยกำลังทำงาน

๔. *Generation Z* หรือ *Gen-Z* เป็นเด็กรุ่นใหม่ที่มีอายุไม่เกิน ๒๒ ปี และเกิดมาพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกรอบด้าน เรียนรู้รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบดิจิทัล มีการติดต่อสื่อสารไร้สายและสื่อบันเทิงต่างๆ เป็นรุ่นที่พ่อแม่และแม่ทำงานนอกบ้านร่วมกันและเด็กถูกลี้นดูจากคนอื่นจากความทันสมัยทางเทคโนโลยีทำให้เด็กยุคนี้ถือสมาร์ทโฟนเป็นอวัยวะหรือสิ่งที่จำเป็นที่ถูกเรียกว่า Digital in their DNA ส่งผลให้ยุคนี้ติดโลกออนไลน์ รับข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว ทันโลกและวิเคราะห์คาดการณ์อนาคตได้อย่างรวดเร็ว ตัดสินใจอย่างรวดเร็ว ไม่ชอบบรอคอย ปรับทัศนคติได้ดี ไม่แบ่งแยกชนชั้น สีผิว ศาสนาหรือประเพณี เป็นมนุษย์หลายงาน แต่มีความอดทนต่ำ ต้องการคำอธิบายมากขึ้น รู้สึกอยากเข้าใจทุกเรื่องในชีวิต เกลียดการเรียนรู้แบบบรรยาย ชอบข้อมูลแนวกราฟ ภาพ สถิติชัดเจน เน้นข้อมูลสั้นๆ เข้าใจง่าย จดจำข้อมูลสั้นตามแบบฉบับโลกออนไลน์แต่ก็กลัวอนาคต เลือกรางานที่เงินดีมากกว่าที่ชอบจริงๆ มักหาข้อมูลมาเปรียบเทียบและป้องกัน^๓

^๓ POST TODAY, “เข้าใจความต่างคน ๔ เจเนอเรชัน ทลายช่องว่างเพื่อการทำงานที่แฮปปี้”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com/life/healthy/587633> [๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๕].

แผนภาพที่ ๔.๔ กลุ่ม Gen Z เป็นคนที่เกิดหลังปี ๒๕๔๓ มีอายุน้อยกว่า ๒๒ ปี

ความแตกต่างแต่ละช่วงวัยทำให้กระบวนการทัศน์และการใช้ชีวิตของแต่ละยุคสมัยแตกต่างกันท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมตามยุคสมัย ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตทั้งทางความคิด มุมมอง พฤติกรรม การอยู่ร่วมกันและสัมพันธ์ภาพอันดีงาม เพราะสัมพันธ์ภาพอันดีงามของครอบครัว ได้แก่ ๑) การชื่นชมคุณค่าสมาชิกในครอบครัว ๒) สมาชิกในครอบครัวใช้เวลาร่วมกันและทำกิจกรรมร่วมกัน ๓) ความผูกพันต่อความสุขของสวัสดิภาพของครอบครัวร่วมกัน สมาชิกในครอบครัว ๔) การติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว ๕) ศรัทธาต่อสิ่งเดียวกันอย่างเต็มเปี่ยม และ ๖) สมาชิกสามารถจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยร่วมกันต่อสู้กับปัญหา ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน และร่วมกันคลี่คลายปัญหาให้ดีที่สุด^๔

กระนั้นก็ตาม สังคมไทยกลับมีสัมพันธ์ภาพที่แตกต่างจากอดีต เพราะสมาชิกในสังคมต่างมีบทบาท หน้าที่ การงานและความรับผิดชอบที่ต่างกันไป มุมมองการใช้ชีวิตที่หลากหลายตามค่านิยมและทัศนคติที่ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จนกระทั่งสังคมไทยที่เคยมีอัตลักษณ์การช่วยเหลือ เกื้อกูล ห่วงใย และรู้จักสามัคคีกลายเป็นสังคมที่มองเห็นแก่ตัว คำนึงถึงผลประโยชน์ ใช้ชีวิตตามความชอบและความเห็นของตนเอง ขาดการเคารพต่อกัน ความหลากหลายทางด้านช่วงวัยในสังคมจึงส่งผลต่อการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันในสังคมยุคใหม่ เพื่อสร้างความเข้าใจและการเรียนรู้ที่ถูกต้องท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต จำเป็นจะต้องศึกษามุมมองการใช้ชีวิตและปัจจัยสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในสังคมยุคดิจิทัล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โลกแห่งความจริงภายใต้ความแตกต่างช่วงวัยในสังคมได้อย่างเหมาะสม เพื่อลดช่องว่างและสืบสานอัตลักษณ์ความเป็นสังคมดั้งเดิมในยุคใหม่ให้เกิดความเหมาะสมและทุกช่วงวัยอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขสืบต่อไป

^๔ ศิริกุล อิศรานุรักษ์, หลักการวางแผนงานอนามัยครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร : เจริญดีการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔.

๔.๑.๒ โลกทัศน์การใช้ชีวิตสังคมปัจจุบัน

ความแตกต่างทางด้านช่วงวัยย่อมส่งผลต่อวิถีความเป็นอยู่และแบบแผนของชุมชนนั้นๆ เพราะแต่ละช่วงวัยมีกระบวนการทัศนในการมองโลกและใช้ชีวิตที่แตกต่างกัน จนทำให้สังคมปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสร้างกระบวนการเรียนรู้ของสังคมที่แตกต่างกันจำเป็นจะต้องศึกษาโลกทัศน์การใช้ชีวิตในสังคมยุคนี้ เพื่อหาเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้ชีวิตและลดช่องว่างระหว่างวัยด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน จากการศึกษา พบว่า โลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมยุคปัจจุบันมีโลกทัศน์ในมิติต่างๆ ดังนี้

๑. มิติด้านวิถีชีวิต การใช้ชีวิตของสังคมยุคใหม่นั้น เป็นช่วงเวลาแห่งการแข่งขันทั้งการดำเนินชีวิต การเดินทาง การเรียนและการใช้ชีวิตที่หลากหลายไปตามสถานการณ์ทางสังคม ซึ่งมีมิติทางด้านวิถีชีวิตของสังคมยุคนี้ปัจจัยที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิต ดังนี้

๑.๑ เทคโนโลยีสารสนเทศ ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การสื่อสารและโทรคมนาคม ได้มีพัฒนาการที่ก้าวกระโดดไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วจนเข้าสู่ยุคที่เรียกว่า “ยุคหลอมรวมเทคโนโลยี” (Convergence Technology Media Era) ซึ่งเกิดจากการที่เทคโนโลยีต่างๆ แต่เดิมเคยแยกจากกันและได้ถูกนำมาหลอมรวมเทคโนโลยีเข้ามาใช้ร่วมกัน อาทิ เทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ได้นำหลอมรวมกับเทคโนโลยีมัลติมีเดีย เป็นต้น หรืออาจกล่าวได้ว่าการหลอมรวมเทคโนโลยีทำให้เกิดสื่อใหม่ (New Media) ในยุคข้อมูลข่าวสารสื่อใหม่ที่มีการหลอมรวมเทคโนโลยี เช่น สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) อินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ สื่อเทคโนโลยีเหล่านี้ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลทุกกลุ่มทุกวัยในสังคมหลากหลายด้าน^๕ โดยเป็นสื่อใหม่ที่ผู้ใช้มีเสรีภาพสูงในการกำหนดเนื้อหาและรูปแบบการใช้ประโยชน์ ซึ่งหากนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมย่อมก่อให้เกิดความเสียหายที่อาจจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจสังคมและความมั่นคงของประเทศไทย รวมทั้งความสงบสุขและศีลธรรมอันดีของประชาชน ทำให้จำนวนผู้ใช้สื่อใหม่ในยุคหลอมรวมเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้นทั้งกลุ่มวัยเด็ก วัยรุ่น วัยทำงาน และแม้แต่วัยชราหรือกลุ่มผู้สูงอายุก็จำเป็นต้องมีการเรียนรู้การใช้สื่อใหม่เหล่านี้ด้วยเช่นกัน^๖

แม้ยุคหลอมรวมเทคโนโลยีจะเป็นระบบที่สร้างความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาสังคมและวิถีความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคน^๗ แต่กระนั้นก็ทำให้สมาชิกในชุมชนละเลยพันธภาพอันดีงาม เพราะมัวแต่สนใจแต่การใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสมัยใหม่จนเกิดช่องว่างระหว่างคนในครอบครัวและชุมชน เด็กชายจักริน ลุผล เยาวชนเจนเนอร์เรชั่น Z ได้ให้

^๕ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๓ ลำดับที่ ๓, วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๖.

^๖ ฤภาภา แผนสุวรรณ และจิตาพัชญ์ ไชยสิทธิ์, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการเรียนรู้สื่อเทคโนโลยีในยุคหลอมรวมเทคโนโลยีของผู้สูงอายุในจังหวัดนครสวรรค์”, วารสารวิชาการคณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๙๙ - ๑๑๘.

^๗ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๖ ลำดับที่ ๓, วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๖๖.

ความเห็นกับวิถีชีวิตของเด็กยุคใหม่ที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจนทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนเลือนหายไป

“ปัจจุบันเทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามาก ทำให้สังคมในยุคปัจจุบันส่วนมากจะใช้เวลาอยู่กับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มากเกินไป ทำให้ขาดความสนใจต่อสิ่งรอบข้าง เช่น ครอบครัว เพื่อน”^{๘๘}

จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญที่ช่วยสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์เมื่อเข้าสู่สังคมยุคดิจิทัลที่การติดต่อสื่อสารมีความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น^{๘๙} และส่งผลต่อวิถีแห่งความเป็นอัตลักษณ์ไทยที่เป็นวิถีแห่งความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เป็นสังคมเครือญาติที่คอยสนับสนุน เกื้อกูล ใส่ใจ เคารพ เชื่อฟังและดูแลกันและกัน แต่ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคนี้กลับส่งผลให้ชีวิตเป็นสังคมเชิงเดี่ยวที่มีเพียงสมาชิกในครอบครัว ได้แก่ พ่อ แม่และลูกเท่านั้น แตกต่างจากในอดีตที่เป็นชุมชนเครือญาติ เพราะเหตุที่สังคมไทยได้เกิดความเจริญก้าวหน้าและสังคมได้ขยายตัวออกไปตามลักษณะของภาระหน้าที่ที่รับผิดชอบ การสร้างรายได้และการดำเนินชีวิตในยุคสมัยใหม่^{๙๐}

ดังนั้น ยุคหลอมรวมเทคโนโลยีที่เกิดความล้าสมัยจำเป็นจะต้องสร้างสัมพันธ์ภาพในรูปแบบใหม่ที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชนให้กลับมาสู่วัฒนธรรมทางสังคมไทยที่มีความกลมเกลียว สมัคสมานสามัคคีกัน เพื่อให้คงความเป็นอัตลักษณ์แห่งวิถีทางวัฒนธรรมอันดีงามที่ร่วมสมัยระหว่างสังคมที่มีช่วงวัยแตกต่างกัน

๑.๒ ความสะดวกสบายและทันสมัย เทคโนโลยีสารสนเทศมีความสำคัญต่อมนุษย์ที่สามารถสร้างประโยชน์ได้อย่างกว้างขวาง และอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตประจำวันได้มากขึ้น เช่น การค้นหาข้อมูล การจัดเก็บข้อมูล การทำธุรกรรมในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ ตลอดจนติดต่อสื่อสารที่รวดเร็ว ทำให้ผู้ใช้งานสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับงานที่ทำอย่างสะดวกสบายและรวดเร็ว ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาททำให้มนุษย์มีพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ง่ายและสะดวกมากขึ้น โดยอาศัยอินเทอร์เน็ตเข้ามาช่วยในการสร้างรายได้ เช่น การซื้อ-ขายผ่านออนไลน์ หรือการสั่งอาหารเครื่องดื่มต่างๆ ในรูปแบบของ food delivery ผ่านบริการ Application ฯลฯ^{๙๑} เช่น สั่งซื้ออาหารผ่าน Food Panda, Line Man, 7-ELEVEN ฯลฯ ที่ทำให้การใช้ชีวิตง่ายขึ้นโดยไม่ต้องออกจากบ้าน เพราะเทคโนโลยีสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมยุคใหม่ ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในรูปแบบการสื่อสารและปฏิบัติงานผ่าน Conference Application เช่น ZOOM, GOOGLE MEET, LINE หรือการทำธุรกิจด้านการตลาดแบบออนไลน์ที่ใช้เทคโนโลยี

^{๘๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๔ ลำดับที่ ๑, วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๘๙} รสริน ศิริรักษ์ และพิมพ์รภัส งามสันติวงศ์, “บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้สำหรับโครงการซ่อมสร้างเพื่อชุมชน”, วารสารวิชาการเทคโนโลยีป้องกันประเทศ, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๙ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๑๖ - ๒๗.

^{๙๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๔ ลำดับที่ ๕, วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๙๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๔ ลำดับที่ ๔, วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๖.

สร้างรายได้ในรูปแบบวิถีชีวิตใหม่^{๑๒} ยุคสมัยใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีเครื่องมือสื่อสารเพื่ออำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิต ส่งผลให้การใช้ชีวิตมองคุณค่าเชิงปัจเจกบุคคลทำให้สังคมไทยเป็นสังคมครอบครัวเดี่ยวขาดสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมหรือแม้กระทั่งภายในครอบครัว อาทิเช่น ในอดีตวัฒนธรรมดั้งเดิมนิยมการปรุงอาหารหรือขนมเพื่อบริโภคในครอบครัว และเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ในการทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดการผสมผสานและเรียนรู้ทางวัฒนธรรมผ่านสถาบันครอบครัวที่เป็นสถานที่เริ่มแรกของการเรียนรู้ทางสังคม แต่พอเกิดการเปลี่ยนแปลงและนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวก ส่งผลให้มนุษย์ใช้ชีวิตสบาย ไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น ขาดปฏิสัมพันธ์หรือการทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดสังคมเดี่ยวที่ไม่มีสัมพันธ์ภาพ ขาดความรู้และการสืบสานวัฒนธรรมในชุมชน นางโสภา หอมสุคนธ์ ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวให้ความเห็นเกี่ยวกับวิถีการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันที่สะดวกสบายจากการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยว่า

“สังคมปัจจุบันเป็นลักษณะการใช้ชีวิตแบบอิสระ เป็นครอบครัวเดี่ยว ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่อำนวยความสะดวกการอยู่ที่สุขสบาย ความสัมพันธ์ระหว่างคนต่อคนลดน้อยลง ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวหายไป คนรุ่นหลังไม่มองผู้ใหญ่เป็นต้นแบบอีกต่อไป”^{๑๓}

อย่างไรก็ตามการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอาจเกิดผลดี ขณะเดียวกันก็เกิดผลเสียที่ทำให้ครอบครัวขาดสมดุลภาพ บทบาทของผู้ปกครองและผู้สูงอายุลดน้อยลง เยาวชนไม่ให้ความเชื่อฟังและเคารพต่อผู้สูงอายุ เพราะสนใจการเสพข่าวสารข้อมูลผ่านเครือข่ายออนไลน์ จนขาดวิจรรย์ญาณในการไตร่ตรองข้อเท็จจริง ตลอดจนความรู้และแนวปฏิบัติที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติในชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ด้วยเหตุของความทันสมัยทำให้เยาวชนรู้สึกสะดวก สบายสามารถทำอะไรหรือเรียนรู้อะไรด้วยการใช้อินเทอร์เน็ตหรือมือถือได้อย่างง่ายดาย^{๑๔} ปัจจัยความทันสมัยจึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่ชัดเจนในการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันได้อย่างชัดเจนในยุคปัจจุบัน

๒. มิติด้านสังคม ธรรมชาติของมนุษย์จะต้องอยู่เป็นกลุ่มก้อนและเกิดสังคมที่กำหนดโครงสร้างและบรรทัดฐานให้แก่สมาชิก เพื่อใช้เป็นแบบแผน การประพฤติปฏิบัติและข้อบังคับในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งปัจจุบันโลกทัศน์ของสังคมแต่ละแห่งได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามค่านิยม ทศนคติและวัฒนธรรมแบบใหม่ที่ผสมผสานวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมแบบใหม่ ส่งผลให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตร่วมกัน ซึ่งจากการศึกษา พบว่า โลกทัศน์การใช้ชีวิตร่วมในมิติทางสังคมเกิดจากปัจจัย ดังนี้

^{๑๒} สุทธิย์ ประทุม และสรุณณี อุเสินยาง, “การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศในยุควิถีชีวิตใหม่”, วารสารละครี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๑ - ๑๘.

^{๑๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๖ ลำดับที่ ๒, วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๑๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๔ ลำดับที่ ๒, วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๖.

๒.๑ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ถือว่าเป็นหนึ่งกระบวนการที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอาจจะ เป็นสภาพที่กำหนดได้หรือไม่สามารถกำหนดได้ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีวัฒนธรรมและชุมชน โดย ในอดีตการเปลี่ยนแปลงอาจจะมีลักษณะล่าช้าๆ แต่เมื่อมีพัฒนาการด้านการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ๆ ทำให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ การ สื่อสารและคมนาคมจนทำให้สภาวะทางสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว^{๑๕} รวมถึงระบบ และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ผันแปรไปตามกาลเวลาแห่งยุคสมัยที่ใช้ชีวิตเร่งด่วนและใช้เทคโนโลยีที่ อำนวยความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น จนส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมต่างๆ อาทิ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านจารีต ประเพณี ขนบธรรมเนียม ระบบการปกครอง ครอบครัว เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทำให้วัฒนธรรมที่ยึดปฏิบัติได้ปรับไปตามสภาพทางสังคมการใช้ชีวิตรูปแบบ ใหม่ที่เรียกว่า Lifestyle ที่คนยุคใหม่ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเจนเนอเรชั่น Y ที่อาศัยอยู่ในชุมชนและได้ ปรับรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากรุ่นพ่อแม่หรือปู่ย่าตายาย เพราะมีกระบวนการทัศน์และ รูปแบบในการใช้ชีวิตที่แตกต่างไปตามยุคสมัย ทั้งด้านค่านิยมและพฤติกรรมที่ เช่น ลักษณะการ ดำเนินชีวิต การบริโภค การเลือกอาชีพ การเลือกสถานที่ทำงาน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นต้น ด้วยเหตุที่กลุ่มคนยุคนี้เติบโตมาท่ามกลางความเต็มเปี่ยมไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ พร้อมด้วยความ ทันสมัยของเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวกและเป็นยุคที่เศรษฐกิจกำลังเฟื่องฟู^{๑๖} ทำให้ รูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นในลักษณะปัจเจกบุคคลมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา นายอมร วงศ์ตุมมา ได้ให้ ความเห็นเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนยุคปัจจุบันที่เกิดมุมมองการใช้ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตาม สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมว่า

“การใช้ชีวิตสังคมยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็น เป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในด้าน ต่างๆ ส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตจากอดีตจนถึงปัจจุบัน กล่าวคือ โลกเปลี่ยน สังคมเปลี่ยน วิถีชีวิตเปลี่ยน โดยสังเกตจากสังคมในอดีต จะมีการใช้ชีวิตร่วมกันฉันพี่น้อง มีความรัก ความสามัคคีกัน แต่ใน ปัจจุบันเกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การใช้ชีวิต ของสังคมปัจจุบันแตกต่างจากอดีต เกิดการแข่งขันกันและทำให้เกิด ความต้องการเพิ่มมากขึ้น จึงมองได้ว่าสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่เห็น แก่ตัว”^{๑๗}

^{๑๕} พุทธินันท์ บุญเรือง, “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจของชุมชนชายแดน ต่อการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) : การเกิดขึ้นของจุดผ่านแดนถาวรของภู่อู่และการตอบสนอง ของคนท้องถิ่นในอำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี”, วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, ปี ที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๐) : ๑ - ๒๑.

^{๑๖} สานิตย์ หนูนิล และกนกวรรณ พวงประยงค์, “ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในชนบทไทย”, วารสารพัฒนาสังคม, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม ๒๕๖๒) : ๑๗๖ - ๑๙๕.

^{๑๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๓ ลำดับที่ ๑, วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๖.

ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ทำให้วิถีชีวิตที่ชุมชนเคยพึ่งพา เกื้อกูลและเห็นอกเห็นใจกันเกิดความเลือนหายไปอย่างชัดเจน ทำให้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนที่เปรียบเสมือนเครือญาติหายไป แต่คงไว้เพียงปฏิสัมพันธ์เชิงหน้าที่และผลประโยชน์เท่านั้น ทำให้สังคมเกิดความเปราะบาง เกิดช่องว่างระหว่างวัยและสัมพันธ์ภาพในการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่าง Gen B กับ Gen Y และ Z ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ข้ามชั้นทำให้เกิดมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้เด็กและผู้ใหญ่เกิดความเห็นที่แตกต่างกัน โดยผู้ใหญ่มักจะมีพฤติกรรมขี้บ่น ดุด่า และไม่เข้าใจเด็ก คิดเสมอว่าตนมีประสบการณ์ในการใช้ชีวิตมาก่อน หรือ “เคยอาบน้ำร้อนมาก่อน” เด็กควรจะเชื่อฟังคำสอนและคำตักเตือนของผู้ใหญ่ ขณะที่เด็กมองประสบการณ์ชีวิตแบบใหม่ที่มีความทันสมัย เชื่อมั่นในกฎหมาย เคารพในสิทธิและเสรีภาพที่ตนพึงมีพึงเป็น โดยให้ผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุพูดน้อยและรับฟังความคิดเห็นในการใช้ชีวิตของตนเอง^{๑๘}

๒.๒ สังคมแห่งการเรียนรู้ จากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในศตวรรษที่ ๒๑ ที่โลกเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่เป็นความรู้ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้หลากหลายช่องทางและรวดเร็วจากการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทั้งเครื่องจักรและหุ่นยนต์ที่ถูกนำเข้ามาใช้งานทดแทนการใช้แรงงานของมนุษย์ ซึ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระบบสารสนเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมความเป็นอยู่ของมนุษย์ โดยทุกคนเชื่อว่าจะสามารถทำให้คุณภาพชีวิตและสังคมมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และทำให้มนุษย์จะต้องมีการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับตนเองทั้งทางด้านทักษะชีวิต ด้านการเมือง ด้านการศึกษา ด้านอารยธรรมใหม่ ด้านระบบทางสังคม การติดต่อสื่อสารและเครือข่ายทางสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและยากที่จะคาดเดาได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไป^{๑๙}

ประเทศไทยตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ เป็นต้นมา ประชากรไทยสามารถแสวงหาความรู้โดยการใช้สื่อออนไลน์มากยิ่งขึ้น เนื่องจากการพัฒนาทางด้านสมาร์ตโฟนและค่าบริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงมีราคาที่ถูกลง รวมถึงการพัฒนาทางด้านแอปพลิเคชันมากมายที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้งานทำให้เกิดความคล่องตัวและเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งแอปพลิเคชันภายในสมาร์ตโฟนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวกและรวดเร็วในการสืบค้นหาความรู้ที่แตกต่างจากการเรียนรู้เดิมที่ต้องเดินทางไปเรียนรู้ถึงสถานที่จริง แต่ปัจจุบันมีแอปพลิเคชันสามารถรวบรวมแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนไว้บนออนไลน์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนและประชาชนในทุกเพศ ทุกวัย สามารถศึกษาหาความรู้ผ่านประสบการณ์เสมือนจริงได้ด้วยตนเองแบบง่ายๆ เพียงแค่ปลายนิ้ว อันจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยลดข้อจำกัดด้านสถานที่ และเวลา เช่น Google, Youtube, Line, Facebook, Instagram และ Application อื่นๆ

^{๑๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๑ ลำดับที่ ๕, วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๑๙} พระณัฐวุฒิ ปันทะลี, “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ ๒๑”, วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๔๔ - ๕๕.

ที่ผู้ใช้มีความสนใจที่จะศึกษาและเรียนรู้^{๒๐} ทำให้สังคมทุกวันนี้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ที่อาศัยความทันสมัยและก้าวล้ำทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่รวดเร็วและเข้าถึงได้ง่าย โดยผู้ใช้จะเรียนรู้วิธีการใช้แอปพลิเคชันเป็นเครื่องมือในการเข้าถึงข้อมูลและสิ่งที่ต้องการเรียนรู้เพื่อนำมาปรับใช้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม นายสุจินต์ ศรีสวัสดิ์ เจ้าของธุรกิจส่วนตัวได้กล่าวถึงสถานการณ์แห่งการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันที่ทำให้ทุกคนจะต้องเรียนรู้และรู้จักการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์เพื่อช่วยให้คุณภาพและการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสมแก่ทุกเพศทุกวัยว่า

“สถานการณ์ปัจจุบันเป็นยุคสังคมแห่งการเรียนรู้ ศึกษาสิ่งใหม่ๆ รอบตัวเองอย่างสม่ำเสมอ ทั้งความรู้ทางด้านเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและเป็นที่มีความจำเป็นอย่างมากที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้หรือปรับเป็นแนวทางการมีส่วนร่วมทางสังคมของคนต่างวัยได้เป็นอย่างดี”^{๒๑}

สังคมแห่งการเรียนรู้จึงเป็นลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคนจะต้องมีนิสัยรักการเรียนรู้ ตระหนักคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ มีนิสัยรักการเรียนรู้ตลอดชีวิต สนใจใฝ่หาความรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ที่หลากหลายและใช้ทักษะความรู้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยอาศัยสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ที่สะดวกรวดเร็ว ให้บริการอย่างครอบคลุมทั่วถึง และเป็นสังคมแห่งการแบ่งปันความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยทุกคนมีบทบาทเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง องค์ความรู้จากผู้ทรงภูมิปัญญา มีระบบการบริหารจัดการความรู้ที่ทุกคนและทุกภาคส่วนในสังคมสามารถมีส่วนร่วมได้ การพัฒนาสังคมเน้นที่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์บนฐานการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่ดีแบบองค์รวมเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีคุณภาพและมีความสุข^{๒๒} ดังนั้น สังคมแห่งการเรียนรู้ยุคใหม่ที่นำเทคโนโลยีและการใช้ผ่านแอปพลิเคชันเป็นการเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่มุ่งเน้นให้ทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลเพื่อช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมให้ดีขึ้น โดยทุกเพศวัยจะต้องรู้เท่าทันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่จะช่วยเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตและสังคมให้เกิดความสะดวกรวดเร็วและช่วยพัฒนาชีวิตมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างถูกต้อง

๓. มิติทางด้านเศรษฐกิจ การใช้ชีวิตของสังคมยุคดิจิทัลที่อาศัยความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เครื่องอุปโภคบริโภคที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตยุคใหม่ จนทำให้

^{๒๐} ชุตติวัฒน์ สุวดีพิงศ์ และธนัทธัญญ์ ฉัตรภักครัตน, “Pocket Sights แอปพลิเคชันเพื่อสร้างแหล่งการเรียนรู้ออนไลน์”, วารสารเทคโนโลยีและสื่อการศึกษา, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑๔ - ๑๕ (๒๕๖๑) : ๓๙ - ๕๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๖ ลำดับที่ ๑, วันที่ ๑๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๒๒} Plook Teacher, สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (A Lifelong Learning Society), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.trueplookpanya.com/dhamma/content/66056> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

วิถีชีวิตของสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตที่ผ่านมา โดยภาพรวมของสังคมมุ่งเน้นความสะดวกสบาย รวดเร็วและทันสมัยกับยุคใหม่ตลอดเวลา ซึ่งจากการศึกษาพบว่าโลกทัศน์การใช้ชีวิตในสังคมในมิติทางด้านเศรษฐกิจเกิดจากปัจจัย ดังนี้

๓.๑ **สังคมแห่งการแข่งขัน** สังคมโลกยุคคริสต์ศตวรรษที่ ๒๑ เป็นโลกแห่งการแข่งขัน เพื่อแย่งชิงปัจจัยพื้นฐานของการใช้ชีวิตหรือปัจจัย ๔ ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค เพื่อให้ได้ทรัพยากรที่เหมาะสมคุ้มค่าต่อการผลิตและลงทุนหรือการแข่งขันด้านสรรพาวุธเพื่อใช้ในการป้องกันประเทศ ซึ่งสถานการณ์ของสังคมแข่งขันมีลักษณะการใช้ชีวิตที่สวนทางกับรูปแบบชีวิตแบบ “Slow Life” เพราะชีวิตจริงของแต่ละบุคคลต้องดิ้นรนในการทำมาหากินหรือหาเช้ากินค่ำ ไม่อาจจะใช้ชีวิตเรื่อยๆ ไปแต่ละวันๆ ไม่ได้^{๒๓} โดยเฉพาะยุคแห่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่อาจจะอาจจะปฏิเสธไม่ได้ว่าเทคโนโลยีทำให้การดำเนินชีวิตผู้คนในปัจจุบันเกิดความสะดวกสบายมากขึ้นกว่าในอดีต เต็มเปี่ยมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกท่ามกลางยุคสมัยดิจิทัล เช่น รถยนต์ความเร็วสูง เครื่องซักผ้า ตู้เย็น ไมโครเวฟ ทีวี สมาร์ทโฟน ไอแพด คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊กหรือเน็ตบุ๊ก เป็นต้น แต่วัตถุที่เป็นนวัตกรรมสมัยใหม่สามารถอำนวยความสะดวกสบายทางกายเท่านั้น ไม่ได้ประกันว่าสังคมสมัยใหม่จะมีสุขภาวะทางด้านจิตใจดีกว่าอดีตที่ผ่านมา ซึ่งปัจจัยที่ทำให้คนไม่ค่อยมีความสุขเกิดจากความทุกข์ที่ต้องดิ้นรนตลอดเวลาในยุคที่มนุษย์จะต้องมีการแข่งขันกันตั้งแต่ก่อนเกิดจนกระทั่งวาระสุดท้ายแห่งชีวิต โดยเฉพาะการแข่งขันกับคนรุ่นเดียวกันว่าใครจะประสบความสำเร็จมากกว่ากัน ใครจะมีรถขับราคาแพง บ้านใหญ่สวยหรูกว่ากัน ใครจะมีชื่อเสียงเกียรติยศดีกว่ากัน เป็นต้น การเปรียบเทียบแข่งขันทางสังคมแม้จะไม่ใช่ความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต แต่ก็เป็นการตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจแก่คนในยุคนี้ที่จะสร้างความเชื่อมั่นว่าตนมีชีวิตที่มั่นคง ปลอดภัย เก่งและประสบความสำเร็จมากกว่าเพื่อนรุ่นเดียวกันหรืออยู่เหนือผู้อื่น^{๒๔} ทำให้คนในสังคมปัจจุบันการใช้ชีวิตที่เน้นการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ใช้ชีวิตฟุ่มเฟือย ชอบความสะดวกสบาย ไม่ค่อยมีวินัย ขาดความรับผิดชอบ^{๒๕} และขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน แต่กลับใช้ชีวิตบนโลกดิจิทัลแทนพื้นที่หรือสังคมที่อาศัยอยู่จริง นายเมธัส อินยาศรี ผู้ใหญ่บ้านทราย ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการแข่งขันทางสังคมที่อาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่างๆ จนทำให้ชีวิตติดอยู่ในโลกออนไลน์ ละเลยและขาดความสนใจต่อพื้นที่รอบข้างหรือการมีส่วนร่วมในชุมชนว่า

“สังคมปัจจุบันมีการแข่งขันสูงในทุกๆ ด้าน โดยมีการใช้สื่อเทคโนโลยีในโลกดิจิทัลกันอย่างแพร่หลาย เพื่อใช้ในการประกอบหน้าที่การงาน ติดต่อสื่อสารหรือทำธุรกรรมทางการเงิน สร้างความสนุกสนาน

^{๒๓} Writer on Ground, **โลกแห่งการแข่งขัน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://krabongtan6213.wordpress.com/2016/01/02/competed-world/> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

^{๒๔} ไทยรัฐออนไลน์, **ใช้ชีวิตอย่างเข้มแข็งในสังคมที่แข่งขัน**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/lifestyle/woman/56905> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

^{๒๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๒ ลำดับที่ ๔, วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

เฟลิตเฟลิน ซึ่งทำให้คนส่วนใหญ่นิยมการชีวิตอยู่ในโลกของการสื่อสารจนขาดการมีส่วนร่วมภายในสังคมตนเอง มัวแต่สนใจและสนุกสนานบนพื้นที่ออนไลน์ ไม่ใส่ใจสังคมรอบข้างตนเอง”^{๒๖}

แม้สังคมปัจจุบันจะมีการแข่งขันและใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้อย่างรวดเร็ว แต่กระนั้นก็ส่งผลกระทบต่อสภาพทางสังคมไทยในอดีตที่เป็นสังคมแห่งการเอื้อกูล เพื่อนบ้านที่ดี ดูแลเป็นหูเป็นตาให้แก่กัน สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดี ร่วมแรงร่วมใจกันบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม^{๒๗} เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมและความสามัคคีภายในชุมชน^{๒๘} ซึ่งแตกต่างจากสังคมการแข่งขันที่ไม่สนใจใคร มุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์ ละเลยความรับผิดชอบต่อสังคมและคนรอบข้าง คำนึงถึงเรื่องสิทธิและเสรีภาพมากกว่าจารีตประเพณีที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ส่งผลให้เกิดความเปราะบางในชุมชนจนกระทั่งการเพิ่มช่องว่างให้แก่สมาชิกในชุมชน แม้จะอยู่ในช่วงวัยเดียวกันก็ตาม ดังนั้น สังคมแห่งการแข่งขันจึงมุ่งเน้นปัจเจกบุคคลที่ขาดจิตสำนึกที่จะช่วยเหลือผู้อื่น ขาดจิตอาสาที่จะนำพาสังคมไปสู่สังคมแห่งความสุขที่เป็นอุดมคติที่ได้ตั้งไว้ การลดช่องว่างระหว่างวัยจำเป็นจะต้องสร้างจิตอาสาสู่การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมแก่สมาชิกในชุมชน สร้างสังคมแห่งความสุขที่เปรียบพร้อมไปด้วยความเห็นอกเห็นใจกันและกัน การมีส่วนร่วมในการพัฒนากิจกรรมภายในชุมชนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัยเพื่อสืบสายวัฒนธรรมและความดีงามที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนต่อไป

๓.๒ *พึ่งพาปัจจัยภายนอก* ปัจจุบันสังคมไทยอยู่ในโลกยุคดิจิทัล (Digital Age) ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต โดยโลกถูกย่อให้เล็กลงด้วยเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสาร การสืบค้นข้อมูลต่างๆ เป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว ส่งผลต่อวิถีคิดของสังคมไทยตั้งแต่วัยเด็กจนถึงสูงวัย โลกในทุกวันนี้มีการสร้างความสัมพันธ์ทางด้านสังคมกลับไม่ได้เป็นแค่การมาพบปะพูดคุย มองเห็นรูปร่างหน้าตา บุคลิกภาพ หรือทำกิจกรรมร่วมกันอย่างเดียวนั่น แต่กลับอาศัยเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการพัฒนาทางด้านสังคมให้เกิดขึ้น จนเราเรียกกันติดหูว่า “สังคมเครือข่าย” (Social Network) หรือ สังคมออนไลน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีอย่างไม่มีวันหยุด สิ่งแปลกใหม่เกิดขึ้นทุกวัน ทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมเก่าๆ เริ่มหายไปและมีสิ่งใหม่ๆ เข้ามาแทนที่ วิถีความสุขแบบเก่าค่อยๆ หดหายไปตามวิถีของคนสมัยใหม่ จนกลายเป็นสังคมที่ต้องดิ้นรนต่อสู้และเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา จนบางครั้งผู้ที่ไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ทันเกิดภาวะความเครียดและโรคซึมเศร้า^{๒๙}

สังคมยุคดิจิทัลที่สื่อและเทคโนโลยีมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตจนทำให้มนุษย์มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาปัจจัยภายนอกมากเกินไป พึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการดำเนินชีวิต ทำให้การอยู่ร่วมกัน

^{๒๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๕ ลำดับที่ ๑, วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๒๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๔ ลำดับที่ ๓, วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๒๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๒ ลำดับที่ ๑, วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๒๙} สาวิวรรณ จุติโชติ และทิพมาศ เสวตวรโชติ, “การดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีความสุขในยุคดิจิทัล”, วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๗๗ - ๘๘.

ของคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลจะต้องปรับตัวเพื่อให้มีประสิทธิภาพ เท้าทันเทคโนโลยีและสังคมตลอดเวลา โดยการพัฒนาความรู้ การคิดวิเคราะห์ข้อมูลและการแสดงความคิดเห็นบนโลกออนไลน์เพื่อนำมาสู่การใช้การตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเท่าทันสถานการณ์ของสังคมโลกธุรกิจและบริการออนไลน์ที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงรูปแบบการศึกษาที่จะต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต การบริการทางด้านสุขภาพจากภาคเอกชนและภาครัฐ และการเพิ่มโอกาสด้านการประกอบอาชีพต่างๆ การปรับตัวของคนร่วมสมัยจะต้องปรับเปลี่ยนความคิดให้เท่าทันอย่างสร้างสรรค์ ผลสมผสานการยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลและความแตกต่างของวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายภายใต้แนวคิดนอกกรอบอย่างสร้างสรรค์^{๓๐} แต่กระนั้น สังคมปัจจุบันกลับพึ่งพาอาศัยปัจจัยภายนอกมากกว่าการพึ่งพาตนเอง จนทำให้สัมพันธภาพการอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นแบบหลวมๆ^{๓๑} นายเกียรติก้าว ชัยสร, ผู้ช่วยสรรพกรพื้นที่จังหวัดลำปาง (ชำนาญการพิเศษ) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับความห่างเหินทางสัมพันธภาพของชุมชนที่เกิดจากการอาศัยปัจจัยทางด้านเทคโนโลยีในสังคมดิจิทัลทำให้วัฒนธรรมและสัมพันธ์เลื่อนหายไปจากชุมชนว่า

“สังคมยุคนี้เกิดความห่างเหินกันมาก เด็กไม่ค่อยเคารพผู้ใหญ่ เกิดความแตกต่างทางความคิดและวัฒนธรรมแบบใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้สังคมปัจจุบันแตกต่างจากสังคมสมัยก่อนที่เป็นชุมชนควรมีวิถีพึ่งตนเองและใช้วิถีดั้งเดิมแบบพื้นน้อย อาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมท้องถิ่นที่เชื่อมโยงสัมพันธภาพของสมาชิกในชุมชน”^{๓๒}

ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่สร้างค่านิยม ทศนคติและการใช้ชีวิตที่เกิดจากสังคมยุคดิจิทัลของคนยุคนี้มีลักษณะที่แตกต่างจากเป้าหมายของการใช้เทคโนโลยีอันแท้จริงที่มุ่งเน้นให้ชุมชนใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อรักษาอัตลักษณ์ด้วยสติปัญญา ไม่เชื่อหรือเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตนเองอย่างไรเหตุผล แต่ให้แสดงเอกลักษณ์ชุมชนเพื่อพัฒนาและต่อยอดโดยการใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ความแตกต่างทางความคิด แต่คงเหลือพื้นที่ของชุมชนตนเองในการใช้ชีวิตเชิงสร้างสรรค์ในสังคมยุคดิจิทัล ดังนั้น การลดช่องว่างระหว่างวัยจะต้องมีการใช้สื่อเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์และให้ทุกเพศวัยได้รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับเทคโนโลยีและรักษาอัตลักษณ์แห่งชุมชนให้คงอยู่สืบต่อไป

๔. มิติทางการเมืองการปกครอง มุมมองและความคิดของสังคมยุคใหม่เรียกร้องสิทธิและเสรีภาพตามระบบการปกครองประชาธิปไตยภายใต้พระมหากษัตริย์เป็นประมุข จนทำให้สังคมยุคนี้เป็นสังคมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว แม้ธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนต้องการสุขและเกลียดความทุกข์ พยายามทำทุกวิถีทางเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตนเองในลักษณะความเห็นแก่

^{๓๐} เสาวลักษณ์ พันธบุตร, “อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล”, วารสารนวัตกรรมสื่อสารสังคม, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๖๑ – ๑๖๗.

^{๓๑} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๗ ลำดับที่ ๓, วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๓๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๗ ลำดับที่ ๑, วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

ตัว โดยทุกคนเชื่อว่าการกระทำที่ก่อให้เกิดทุกข์ สร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองถือได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตที่ไม่ถูกต้อง ขณะที่ความเห็นแก่ตัวจะเกิดขึ้นเฉพาะกับบุคคลแต่ละคนเท่านั้น ไม่มีเงื่อนไขที่ตายตัวในสังคม และมีโอกาสที่มนุษย์จะทำลายข้อตกลงที่มีร่วมกันได้ตลอดเวลา^{๓๓} ทั้งในมิติการเมืองการปกครองหรือผลประโยชน์ จนทำให้สังคมยุคเป็นสังคมแห่งการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเพื่ออำนาจและผลประโยชน์ส่วนตัว^{๓๔} เป็นสังคมต่างคนต่างอยู่ โดยใช้ชีวิตของตนเองไม่ได้สนใจใคร^{๓๕} นางพรปวีณ์ สุรินทร์มงคล สื่อมวลชนจังหวัดลำปาง ได้กล่าวถึงวิถีการใช้ชีวิตในสังคมยุคนี้ที่ทุกคนมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนตัว ขาดความจริงใจ และเป็นสังคมที่ต้องสวมหน้ากากเข้าหากันว่า

“สังคมยุคนี้ต่างคนต่างมีเป้าหมายในชีวิตด้วยกันทั้งนั้น โดยส่วนใหญ่ทุกคนจะใช้ชีวิตด้วยการใส่หน้ากากเข้าหากันเพื่อผลประโยชน์และสิ่งที่ต้องการ ขาดความจริงใจ เอาเปรียบผู้ที่ด้อยกว่า ขาดจิตสำนึกที่ดี ดังนั้น ทุกคนจำเป็นต้องรู้เท่าทันคนอื่นเพื่อตนจะได้ไม่เสียเปรียบ”^{๓๖}

ความเป็นจริงธรรมชาติของสัตว์โลกมีความเห็นแก่ตัวเป็นพื้นฐานและเป็นกลไกชีวิตที่จะเอาตัวเองให้รอดในสภาพทางสังคมและธรรมชาติ แม้การอยู่ร่วมกันจะสร้างความมั่นใจ ปลอดภัยด้วยการสร้างระบบ ระเบียบ แบบแผนที่เป็นหลักปฏิบัติและข้อควรเว้นเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสันติและเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้อยู่ในกรอบที่ถูกต้อง แต่ธรรมชาติของมนุษย์ที่มุ่งเน้นเรื่องส่วนตัวเป็นปัจจัยสำคัญกว่าสิ่งอื่นใดจนละเลยศีลธรรม ระบบสังคมกฎหมาย จนกลายเป็นความเห็นแก่ตัว^{๓๗} มุ่งเน้นสิ่งที่ตนเองได้รับผลประโยชน์ ไม่สนใจหรือใส่ใจคนอื่นที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับตนเอง จนกระทั่งมีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหาย สร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นจนกระทั่งทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย ดังนั้น ชุมชนควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างจิตอาสา สร้างความเห็นอกเห็นใจ สร้างความสามัคคี และสร้างความรู้สึกร่วมกันในชุมชนด้วยกิจกรรมและการขับเคลื่อนในรูปแบบของ บวร. ที่ วัด บ้าน และ โรงเรียนหรือรัฐ โดยมีแกนนำและผู้นำชุมชนคอยเป็นคนขับเคลื่อน เพื่อหลอมละลายความเห็นแก่ตัวสู่การสร้างจิตสาธารณะเพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเรียนรู้ร่วมกันเพื่อลดช่องว่างระหว่างวัย ทำให้เกิดการเรียนรู้สู่การพัฒนาให้ชุมชนแห่งความสุขอย่างแท้จริงท่ามกลางกระแสความผันแปรทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

๕. มิติด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตของสังคมไทยส่วนใหญ่จะถูกขัดเกลาจากภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อช่วยให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ รับรู้และเข้าใจถึงการวางตนให้ถูกต้องตามจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมของตน ซึ่งปัจจุบันวิถีชีวิตของสังคมได้รับ

^{๓๓} มณเฑียร อรรถาวาที, “มโนทัศน์เรื่องความเห็นแก่ตัวตามทรรศนะของโทมัส ฮอบส์”, วารสาร มจร. ปรัชญาปริทรรศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๓) : ๓๕ - ๔๕.

^{๓๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๕ ลำดับที่ ๓, วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๓๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๒ ลำดับที่ ๕, วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๓๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๖ ลำดับที่ ๔, วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๓๗} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๓ ลำดับที่ ๕, วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จนทำให้อัตลักษณ์และเอกลักษณ์บางอย่างของชุมชนเลือนหายไป และทำให้แต่ละคนมีมุมมองในการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันไปเรื่อยๆ ขาดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าทางภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งมีทิศทางด้านทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นค่อยๆ เลือนหายไปชุมชนเกิดจากปัจจัยดังนี้

๕.๑ *สังคมขาดคุณธรรม* การประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรมที่เป็นแนวทางการประพฤติจำเป็นจะต้องอาศัยศีลธรรมที่เป็นหลักคุณธรรมที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะต้องอาศัยหลักเหตุผลเพื่อแยกแยะสิ่งผิดถูก สิ่งที่ควรเว้นหรือควรกระทำ ไม่ก่อความเดือดร้อน เบียดเบียนผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ตนเองและผู้อื่น ซึ่งสาเหตุหลักที่ก่อให้เกิดความเสื่อมทางด้านจริยธรรมในสังคมไทยเพราะขาดกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันหลักต่างๆ เช่น สถาบันครอบครัวที่มุ่งเน้นการออกนอกบ้านเพื่อทำงานหารายได้จนไม่ได้ดูแลและส่งเสริมบุตรด้านคุณธรรม และจริยธรรม เป็นต้น ก่อให้เกิดปัญหาด้านการวิเคราะห์ ติความและแยกแยะพฤติกรรมที่เหมาะสม ดีหรือชั่ว เพราะถูกรอบบ่งด้วยความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุสิ่งของในระบบทุนนิยมที่ใช้เงินเป็นตัวนำ^{๓๘} ทำให้ต้องพึ่งพาตนเองมากขึ้นและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันลดน้อยลง แม้กระทั่งการอาศัยลูกหลานก็เป็นเรื่องที่ยากในสังคมยุคปัจจุบัน^{๓๙}ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการขาดการขัดเกลาทางสังคมของสถาบันครอบครัว โดยครอบครัวยุคใหม่มีความคิดและค่านิยมการเลี้ยงดูบุตรด้วยการใช้เงิน เพื่อจ่ายค่าซื้อของแทนการดูแลอย่างใกล้ชิด อยู่กับเพื่อนฝูง และซึมซับวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่มีการเปิดกว้างด้านสิทธิและเสรีภาพจนกระทั่งขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงามในสังคมไทย ทำให้เด็กก้าวร้าว มีพฤติกรรมติดเพื่อน ติดเกมส์ และติดสิ่งเสพติดหรือเครื่องมือมาประเภตต่างๆ นายจิรศักดิ์ ปันลำ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้ให้ความเห็นพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนยุคใหม่ที่สถาบันครอบครัวได้เลี้ยงดูบุตรด้วยการใช้เงิน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยว่า

“สังคมปัจจุบันครอบครัวได้ใช้ชีวิตเลี้ยงดูเด็กแบบพุ่มพวย เหมือนพ่อแม่ร้างกัน คือ ทำให้เด็กไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ก่อให้เกิดปัญหามากมาย เด็กสมัยนี้ไม่รู้จักความอ่อนน้อม ไม่รู้จักการเข้าถึงศีลธรรม สาเหตุหนึ่งมาจากผู้ปกครองไม่มีเวลา ทำแต่งาน ใช้เงินเลี้ยงลูก ให้แต่โทรศัพท์ จึงไม่มีความรักในสังคมเท่าที่ควร”^{๔๐}

^{๓๘} พระครูพิศาลจริยากร เลขธมโม (สังข์ขาว) และสุชน ประวัติดี, “จริยธรรม: ปัญหาพฤติกรรมและการจัดการในปัจจุบันของสังคมไทย”, วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๑๓๑ - ๑๔๕.

^{๓๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๑ ลำดับที่ ๔, วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๔๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๑ ลำดับที่ ๓, วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

การขาดคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นพื้นฐานของมนุษย์ย่อมเป็นสิ่งที่ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จอันแท้จริง แม้สังคมไทยจะเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี การสื่อสารและนวัตกรรมเครื่องอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีพก็ตาม แต่กระนั้น คุณธรรมและจริยธรรมอันดีงามของคนไทยของกำลังถูกละเลยจนทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมาย โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่เป็นอนาคตของชาติ ได้รับวัฒนธรรมต่างชาติที่ลัทธิไหลเข้ามากับความเจริญทางด้านเทคโนโลยี จนทำให้ขาดการพิจารณาไตร่ตรองคุณค่าแท้จริงและการอยู่ร่วมกันของสังคม^{๔๑} ดังนั้น การแก้ปัญหาสังคมขาดคุณธรรมควรเริ่มจากการสร้างความเข้าใจในการอยู่ร่วมกัน การอบรมสั่งสอน การถ่ายทอดความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความคุ้นเคยในการใช้เวลาร่วมกันและทำความรู้จักกันให้มากขึ้น เพื่อให้ลดช่องว่างของสมาชิกในชุมชน และเพื่อให้ชุมชนได้รู้จักคิด รู้จักวิธีการแก้ปัญหาโดยการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ตามยุคสมัย เพื่อให้การอยู่ร่วมกันมุ่งประโยชน์สุขแก่ตนเอง สังคมและธรรมชาติ

๕.๒ *สัมพันธภาพที่ห่างเหิน* การสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลมีเป้าหมายที่เพื่อพัฒนาเป็นสังคมให้น่าอยู่ เกิดความพึงพอใจในการใช้ชีวิตในสังคม โดยเกิดจากการสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่เหมาะสม เกิดการเรียนรู้และสร้างความรู้สึกรักไว้ใจ (Trust) โดยการใช้กระบวนการของสัมพันธภาพที่เป็นการสร้างการเรียนรู้ใหม่ที่เหมาะสมในการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล สนับสนุนให้แต่เกิดความรู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จร่วมกับผู้อื่น สามารถเข้าใจจุดดีและจุดเด่นตนเอง สามารถควบคุมจุดด้อยและพัฒนาให้ไปสุขแบบองค์รวม (Holistic) ที่จะส่งเสริมให้เกิดสันติสุข มีทัศนคติและการเรียนรู้ร่วมกัน สามารถเผชิญปัญหาในสังคมได้อย่างถูกต้อง การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างความสามัคคีและความร่วมมือในการพัฒนาสังคม โดยเริ่มจากครอบครัวที่มีขนาดเล็กสู่การมีส่วนร่วมในระดับชุมชนและสังคม^{๔๒}

ปัจจุบันสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในชุมชนลดน้อยลงไปอย่างเห็นได้ชัด แม้จะมีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและสิ่งประดิษฐ์ที่สามารถสร้างสุขตามที่มนุษย์ต้องการ แต่ในทางกลับกันความสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างคนในชุมชนกลับลดน้อยลง โดยทุกคนให้ความสำคัญกับสัมพันธภาพกับบุคคลบนโลกออนไลน์หรือแพลตฟอร์มใหม่ๆ ที่เชื่อว่าจะสามารถสร้างองค์ความรู้ได้อย่างรวดเร็วและทันใจ จนทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นเลือนหายไปทีละน้อย กิจกรรมที่ต้องอาศัยความสามัคคีและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้เปลี่ยนรูปแบบลักษณะเป็นการว่าจ้าง การซื้อบริการหรือรูปแบบอื่นๆ ทดแทนวัฒนธรรมดั้งเดิม จ.ส.อ.สง่า พุทธิมเล อดีตครูฝึกค่ายฝึกรบพิเศษ ประตุผา ลำปาง ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมในงานฌาปนกิจที่ชาวบ้านจะร่วมกันบำเพ็ญบุญ อุทิศหาผู้ที่วายชนม์ แต่ปัจจุบันธรรมเนียมปฏิบัติกลับจางหายและสัมพันธภาพที่เป็นอัตลักษณ์ของชาวลำปางก็มีลดน้อยลงไปทุกที

^{๔๑} พระมหานันท องค์กรศิริ, “คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0”, วารสารนวัตกรรมการศึกษาและวิจัย, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๑) : ๘๑ - ๘๐.

^{๔๒} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๒ ลำดับที่ ๓, วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

“ชีวิตในสังคมปัจจุบันสังเกตได้แตกต่างจากยุคก่อนๆ มาก โดยเฉพาะเรื่องความสามัคคี สังเกตจากงานส่วนรวมของสังคมปัจจุบัน เช่น งานขาว-ดำ ปัจจุบันมีแต่เฉพาะเครือข่าย เพื่อนสนิท มิตรสหายและเพื่อนๆ ที่ทำงานเท่านั้นมาร่วมงาน คนในชุมชนหรือในหมู่บ้านเดียวกันไม่ค่อยมาร่วมงาน คนในชุมชนต่างคนต่างอยู่ โดยเฉพาะวัยรุ่นใหม่ไม่ค่อยรู้จักกัน ออกไปทำงานนอกบ้านแบบเข้าออกเย็น กลับบ้าน และเข้าบ้านพักผ่อนโดยมิได้สนใจคนรอบๆ ข้าง เองงานเป็นหลัก ไม่ค่อยมีมนุษยสัมพันธ์เหมือนยุคก่อน”^{๔๓}

ความห่างเหินทางสังคมควรจะสร้างด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน โดยผ่านกระบวนการปรับตัว ปรับพฤติกรรม การมีส่วนร่วม การสร้างความสามัคคีเพื่อสร้างความเข้มแข็ง^{๔๔} มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูล มีจิตอาสาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและยอมรับความคิดเห็นกันและกัน เพื่อลดช่องว่างระหว่างเพศวัยในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยีที่ล้ำสมัยในสังคมยุคดิจิทัล เช่น การจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมการสืบสานภูมิปัญญา กิจกรรมการให้ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีฯลฯ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวควรให้ทุกช่วงวัยสามารถเข้าถึงและร่วมกัน เพราะจะช่วยละลายพฤติกรรมและช่วยสร้างความสามัคคี^{๔๕} และจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน เป็นการสร้างสัมพันธภาพและความรู้สึกที่อบอุ่นให้แก่กันและกัน และจะทำให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมสมัยกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

๔.๑.๓ รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ในสังคมยุคปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในสังคมแห่งยุคดิจิทัลเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และพฤติกรรมการใช้ชีวิตของสังคมไทย ซึ่งการเรียนรู้ยุคใหม่จะเน้นการเรียนรู้ผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่สามารถเข้าถึงได้อย่างชัดเจน ทำให้อินเทอร์เน็ตมีบทบาทที่จะช่วยให้ผู้คนที่อยู่ห่างไกลสามารถเข้าถึงความรู้ได้ ขณะเดียวกันความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้วิถีชุมชนเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยจนกระทั่งเกิดผลกระทบต่อยุคที่มีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงยุคกัน ซึ่งจากการศึกษา พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยีที่เป็นนวัตกรรมสมัยใหม่ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของสังคมปัจจุบัน โดยสามารถแบ่งรูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ของสังคมได้ ๔ รูปแบบ ดังนี้

๑) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงปัจเจกบุคคล โดยทั่วไปลักษณะนิสัยของบุคคลสามารถแบ่งออกเป็น ๒ จำพวก ได้แก่ ๑) Introvert (Introversion) คือ ผู้ที่มีลักษณะนิสัยชอบเก็บตัว และ ๒) Extrovert (Extraversion) คือ ผู้ที่มีลักษณะนิสัยชอบเข้าสังคม โดยลักษณะของบุคคลทั้ง ๒ อย่างมีดังนี้

^{๔๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๑ ลำดับที่ ๑, วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๔๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๗ ลำดับที่ ๒, วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๔๕} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๓ ลำดับที่ ๔, วันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

๑) Introvert (Introversion) ปกติมนุษย์จะมีทั้งสองด้านและจะมีด้านที่เด่นในทุกคนเสมอ ซึ่งคนที่มีลักษณะ Introvert ส่วนมากจะชอบเก็บตัว มีโลกส่วนตัวสูง และถูกมองว่าเป็นผู้ที่ต่อต้านสังคม ขณะที่ผู้ที่เป็น Extrovert ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่น่าเชื่อถือ มีฟังก์ชันในสังคมและน่าคบมากกว่า Introvert ซึ่งความจริงแล้วคนที่เป็น Introvert มีวิธีฟังก์ชันในสังคมแบบตัวเอง และผู้ที่รู้จักจะได้สิ่งดีๆ ที่เป็นหลักการและวิธีคิดที่ละเอียดลุ่มลึก คนที่มีลักษณะนิสัยแบบ Introvert คือ ผู้ที่ไม่ชอบเข้าสังคมที่มีคนกลุ่มใหญ่หรือคนที่ไม่รู้จัก ไม่ใช่เพราะว่าพวกเขาต่อต้านผู้คน แต่เพราะว่า Introvert จะชอบการสนทนาที่มีความหมายและลึกซึ้งมากกว่าที่จะพูดคุยตามมารยาท เช่น การพูดคุยกับคนแปลกหน้าเรื่องดินฟ้าอากาศหรือการพูดคุยแบบขอไปที ซึ่งกับคนที่ไม่รู้จัก Introvert ก็ไม่สามารถพูดคุยในเรื่องพวกนั้นได้หรือการที่อยู่กับคนหมู่มาก Introvert ก็จะไม่ชอบที่จะต้องเป็นจุดสนใจ จนดูเหมือนเป็นคนขี้อาย ทั้งที่ความจริงคน Introvert กำลังสังเกตและเก็บรายละเอียดรอบตัวอยู่ต่างหาก โดยเขาเลือกที่จะพูดเรื่องที่ตนสนใจ และรู้ว่าคนรับฟังนั้นใส่ใจที่จะฟัง และจะไม่เสียเวลาพูดอะไรออกไปกับผู้ที่ไม่ได้อยากสนใจกับบทสนทนา Introvert เลยมีลักษณะพูดน้อย คิดเยอะและเลือกที่จะพูดสิ่งต่างๆ ออกมาเมื่อไรเท่านั้น

๒) Extrovert รู้สึกกระปรี้กระเปร่าเมื่ออยู่กับผู้อื่น เกิดแรงบันดาลใจเมื่อใช้เวลาร่วมกันคนอื่น รู้สึกเหงาเมื่ออยู่คนเดียว ขณะที่ Introvert มีความสุขเวลาอยู่คนเดียว และถือเป็นการเพิ่มพลังให้กับตนเองเพื่อคิดทบทวนเหตุการณ์เรื่องราวในชีวิต ปล่อยหัวสมองโล่ง Relax ไม่ต้องทำอะไรตามใจใครหรือสนทนาที่ไม่มีค่ากับผู้ที่ไม่ได้สำคัญกับชีวิต ชอบอยู่กับคนสนิทและคนรัก

จะเห็นได้ว่า Introvert จะมีลักษณะความเป็นตัวเองมาก ชอบใช้เวลาส่วนตัวเพื่อเติมพลังด้วยการดูแลและพักผ่อนสมองตนเอง เช่น ออกไปกินข้าว ดูหนัง ฟังเพลง นั่งเล่นสบายๆ ถ่ายรูปคนเดียวได้แบบสบายใจ ดังนั้น Introvert ส่วนใหญ่จะเป็นนักคิดที่มีประสิทธิภาพสูง เก็บรายละเอียดสิ่งต่างๆ ด้วยความรอบคอบ และพวก Introvert จะมีลักษณะ ๔ ประการ ได้แก่

๑) มีความสุขเมื่อมีเวลาอยู่กับตนเอง ซึ่งทำให้รู้สึกได้พักผ่อนและชาร์จพลัง แม้จะมีกิจกรรมหรืองานสร้างสรรค์ให้เลือก จะเลือกที่จะใช้เวลากับตนเองในการทำสิ่งที่ตนเองชอบ เช่น เล่นเกม อ่านหนังสือ กินข้าว ดูหนัง ฟังเพลงคนเดียว ฯลฯ ซึ่งทำให้รู้สึกมีความสุข ไม่มีปัญหาและรู้สึกผ่อนคลายไม่เหงา

๒) คิดสร้างสรรค์เมื่ออยู่คนเดียว ไม่ได้ต่อต้านโอเดียดหรือการถูกปัญหากันในกลุ่ม แต่จะอยู่คนเดียวในการกลั่นกรองความคิดออกมาให้มีประสิทธิภาพ และเกิดไอเดียบรรเจิดได้ดีกว่าการคิดร่วมกับผู้อื่น

๓) เป็นผู้นำที่ดีเมื่อผู้ตามพร้อมที่จะนำตัวเองในระดับหนึ่ง โดยสามารถตั้งศักยภาพผู้ตามออกมาได้ดีหากผู้ร่วมงานรู้หน้าที่ตัวเอง แต่ไม่ใช่กระตุ้นผู้ร่วมงานทำสิ่งต่างๆ จากศูนย์ เพราะทำแบบนั้นต้องใช้แรงมากในการออกคำสั่ง คอยพูดและเคี่ยวเข็ญ เพราะไม่ใช่สิ่งที่ถนัด ควรปล่อยให้ เป็นหน้าที่ของ Extrovert ที่มีพลังในการกระตุ้นคนมากกว่า หากมี Partner ที่มีลักษณะ Extrovert จะทำให้งานมีประสิทธิภาพประสิทธิภาพประสิทธิผลลงตัว

๔) ชอบเสนอตัวเป็นคนสุดท้าย ซึ่งจะเป็นคนสุดท้ายที่ยกมือเวลาตอบคำถามหรือออกโอเดียดในที่ประชุม แม้ว่าคำตอบหรือมีโอเดียดดีแต่ก็เลือกให้คนอื่นเป็นจุดสนใจ ยกเว้นต่อเมื่อคำตอบนั้นไม่ถูกต้องหรือโอเดียดไม่ถูกใจจึงจะเสนอความคิดเห็น

๕) คนมักจะถามความเห็น จะสังเกตได้ว่าจะมีคนถามความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เพราะการไม่ค่อยพูดจนเขาต้องถามหรือเพราะว่าเป็นผู้ที่ช่างสังเกต ถ้าหากมีการถามความเห็นของคุณก่อนที่จะมีโอกาสได้พูดก็มีความเป็นไปได้สูงว่าคุณเข้าข่าย Introvert

๖) ชอบใส่หูฟังเมื่อต้องอยู่ในสังคมหรือสถานที่ที่มีผู้คน ไม่ว่าจะเป็นการขึ้น BTS ขึ้น Uber เดินไปทำงาน นั่งทำงาน ออกกำลังกายมักจะใส่หูฟังเสมอ ซึ่งอาจจะเป็นผู้ที่ชอบฟังเพลงก็จริง แต่ก็กำลังเลี่ยงการพูดคุยกับคนอื่น

๗) หลีกเลี่ยงคนที่โกรธและเกรี้ยวกราด จะไม่เผชิญหน้ากับคนที่อารมณ์หรือโมโหอยู่ เพราะจะไม่รองรับอารมณ์รุนแรงที่ทำให้รู้สึกหมดแรง ห่อเหี่ยวและอึดอัด

๘) มีอีเมล ข้อความและสายโทรเข้ามามากกว่าที่ส่งออกหรือโทรไป เพราะ Introvert จะหลีกเลี่ยงการคุยกับผู้อื่น แม้ว่าจะเป็นโทรศัพท์ก็ตาม แต่ถ้าจำเป็นก็จะเลือกการส่งข้อความแทน และส่วนใหญ่จะเป็นผู้ได้รับข้อความมากกว่าเป็นผู้ส่ง จะอ่านข้อความแต่ไม่ค่อยตอบเว้นแต่ที่จำเป็น

๙) ไม่ชอบสนทนาผิวเผินกับคนแปลกหน้าหรือคนที่ไม่สนิท จะไม่ชอบสนทนาที่เรียกว่า Small Talk หรือสนทนาตามมารยาทสังคมที่จะต้องโต้ตอบกับคนที่ไม่ได้รู้จักกันเป็นอย่างดี แต่คุณชอบคุยกับคนที่สนิทใจเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า ความจริงการเป็นกลุ่ม Introvert นั้นมีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากคนอื่น แต่นิสัยที่มีความสุขุม เก็บรายละเอียดรอบตัวและโลกส่วนตัวที่มีประสิทธิภาพสูงเท่านั้น^{๔๖} ซึ่งความเป็นโลกส่วนตัวสูงจะพบในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมโลกส่วนตัวสูง คือ ๑) ฝึกฝนโลกเสมือนจริงที่มีการแสวงหา จังหวะเวลา ใช้เวลาอยู่บนโลกเสมือน ใช้สังคมออนไลน์ในการสื่อสารกับกลุ่มเพื่อนสนิทหรือกลุ่มที่สนใจสิ่งเดียวกัน แสดงตัวตนความรู้สึกในโลกเสมือนมากกว่าภาพลักษณ์ที่ปรากฏในโลกแห่งความจริง ๒) ไม่ค่อยใส่ใจสิ่งรอบข้าง เป็นลักษณะที่ไม่ให้ความสนใจกับสิ่งรอบข้าง ไม่รู้สึก ทุกข์ร้อนห่วงใยผู้อื่น ไม่ค่อยเปิดใจรับฟังหรือแสดงความเห็นใจช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม ๓) เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เป็นลักษณะที่ยึดเอาความรู้สึกความคิดของตนเป็นสำคัญไม่คำนึงถึงความรู้สึกความคิดความต้องการของผู้อื่น ไม่ค่อยเกรงใจผู้อื่น มารยาทไม่ค่อยดีและไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งรอบข้าง^{๔๗}

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความเป็นโลกส่วนตัวสูง โดยเชื่อว่าทุกคนล้วนแล้วมีโลกส่วนตัวตนเอง แต่ขึ้นอยู่กับว่าจะเปิดโลกทัศน์ในการเชื่อมกับผู้อื่นหรือไม่ เพราะหากเปิดรับโลกภายนอกก็ต้องยอมรับบุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตของตน แม้ว่าจะเป็นบุคคลที่รู้จักหรือไม่รู้จักก็ตาม ซึ่งการเปิดโลกทัศน์ในการเรียนรู้ผู้อื่น เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้าง พร้อมทั้งจะยอมรับสิ่ง

^{๔๖} Urban creature, คนเก็บตัว โลกส่วนตัวสูง จริงๆ แล้วมีสเกลที่คุณไม่เคยรู้มาก่อนซ่อนอยู่, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://urbancreature.co/introvert-person/> [๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].

^{๔๗} Kachanutch Nualnisachol, Waiyawut Yoonisil and Thasuk Junprasert, “Peaceful Society, A Heritage for Youth” The Characteristics Needed to Live Together Peacefully in a Society: Case Study of Early Adolescence at the Royal Award Winning Provincial Secondary School”, วารสารวิธีวิทยาการวิจัย, ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๓๒๓ - ๓๔๕.

ใหม่ๆ เข้ามาในชีวิต แต่ในบางครั้งก็ต้องกลับไปอยู่ในโลกของตัวเอง ใช้เวลาอยู่กับตัวเอง อยู่กับสิ่งที่ตนทำและสนใจ เพื่อที่เป็นเกราะป้องกันตัวจากสิ่งรบกวนต่างๆ เป็นการรักษาตัวและพร้อมที่จะออกไปเผชิญกับโลกของผู้อื่นที่เราไม่รู้จักรักและต้องปรับตัวให้เข้ากับโลกนั้นให้ดีขึ้น

การใช้ชีวิตในยุคนี้มุ่งเน้นปัจเจกชนที่ยึดหลักกฎหมาย ระเบียบ วินัยและเคารพในสิทธิส่วนบุคคล^{๔๘}ท่ามกลางการใช้ชีวิตที่มีเครื่องอำนวยความสะดวกเพิ่มขึ้นแม้จะแลกกับการมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น^{๔๙} ใช้ชีวิตส่วนตัวในการท่องโลกออนไลน์ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายและพักผ่อน และใช้เวลาส่วนตัว โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนยุคใหม่ที่จะใช้เวลาส่วนใหญ่ถือไอแพดหรือสมาร์ทโฟนตลอดเวลา เรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ จนบางครั้งผู้ใหญ่ขาดความเข้าใจในเด็กและเยาวชนคอยดูว่าเอาแต่เล่นไอแพดไม่รู้เวลา^{๕๐} ซึ่งความเป็นโลกส่วนตัวของคนยุคใหม่เกิดจากความทันสมัยทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ทุกคนควรปรับตัวพฤติกรรมและเข้าใจสภาพแวดล้อมทางสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมยุคดิจิทัล แต่กระนั้นก็ตาม ความเป็นส่วนตัวทำให้สัมพันธ์ภาพที่เป็นสิ่งเกื้อหนุน สนับสนุนและการเรียนรู้ทางสังคมขาดหายไป แม้ความรู้จะสามารถศึกษาผ่านระบบออนไลน์ที่เชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตก็ตาม แต่สัมพันธ์ภาพเชิงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการมีอารมณ์ร่วมกันกลับเลือนหายไปทีละน้อย เกิดสังคมเชิงปัจเจกที่สนใจเฉพาะสิ่งที่มีผลกระทบต่อตนเองเท่านั้น เนิกเฉยและละเลยสังคมรอบข้าง ไม่สนใจคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและความคิดตามสื่อออนไลน์ที่ผิดแปลกจากวัฒนธรรมดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดความเห็นที่แตกต่างกันระหว่างช่วงวัยในครอบครัว สังคมและประเทศชาติได้

ดังนั้น การใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงปัจเจกควรตระหนักถึงคุณค่าการมีส่วนร่วมภายในครอบครัวและชุมชน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่สามารถปรับความคิด พฤติกรรม การเข้าใจซึ่งกันและกัน และสานสัมพันธ์ภาพอันดีงามท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการแบ่งปันความรู้ แนะนำความทันสมัยในปัจจุบันให้กับคนรุ่นหลัง ซึ่งช่วยลดความเห็นที่แตกต่างกันระหว่างวัย จากการแลกเปลี่ยนทัศนคติหาจุดที่ลงตัวที่เหมาะสมในการการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมสืบต่อไป

๒) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงหน้าที่และการงาน การเรียนรู้และการใช้ชีวิตสังคมยุคใหม่ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ที่ปฏิบัติงานหรือทำงาน และเป็นที่ทราบกันดีว่าเราจะต้องพบเจอกับผู้คนหลากหลายประเภทอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ละคนย่อมมีบุคลิกภาพ ไลฟ์สไตล์ วิธีคิดที่ต่างกันอย่างออกไป การทำความเข้าใจบุคลิกภาพเพื่อนร่วมงาน หัวหน้าหรือพาร์ทเนอร์ธุรกิจถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญและเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ทำให้หลายองค์กรพยายามที่จะคัดกรองบุคคลด้วยบุคลิกภาพและทัศนคติที่ช่วยในการตัดสินใจการเข้าทำงาน จนทำให้เกิดกระบวนการ

^{๔๘} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๓ ลำดับที่ ๔, วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๔๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๓ ลำดับที่ ๔, วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๖.

^{๕๐} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๓ ลำดับที่ ๒, วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๖๖.

ถ่ายทอดสังคมในการทำงาน (Work Socialization) ที่เกิดจากการถ่ายทอดทัศนคติ ความรู้ และปฏิสัมพันธ์ในองค์กร เป็นวิธีการสร้างทักษะการเรียนรู้ สร้างบุคลิกภาพตามบทบาท หน้าที่เอกลักษณ์และความผูกพันของสมาชิกในองค์กร เพราะกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นระหว่างการประชุม สัมมนาในสถานการณ์และบุคคลที่ได้พบได้ทำงานร่วมกันอยู่ตลอดเวลา เช่น การอบรมถ่ายทอดภายในองค์กรที่อาจจะมาจากผู้บริหาร หัวหน้าฝ่ายหรือกลุ่มงาน ทีมงานหรือผู้ร่วมงานอย่างเป็นทางการและจากสังคมภายนอกองค์กรอย่างไม่เป็นทางการ^{๕๑}

ความเป็นจริงการดำรงชีวิตของมนุษย์ต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้มนุษย์สามารถใช้ชีวิตและทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น มีคุณภาพ โดยธรรมชาติมนุษย์มีอาจอยู่คนเดียวตามลำพัง ต้องพึ่งพาและอยู่ร่วมกับผู้อื่น ทำให้มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ การศึกษาเพื่อฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการสร้างมนุษย์สัมพันธ์หรือการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลย่อมส่งผลต่อความสัมพันธ์อันยั่งยืนของมนุษย์ มนุษย์สัมพันธ์จึงมีบทบาทสำคัญที่จะชะลอความคิดในด้านมุ่งเอาชนะ และทำลายกันเพียงเพื่อความอยู่รอดของตน ทั้งยังช่วยส่งเสริมความเข้าใจและเสริมสร้างเจตคติที่ดีในการสร้างสัมพันธ์อันดีต่อกัน^{๕๒}

แต่ด้วยสภาพปัจจุบันที่มีรูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ในองค์กร หน่วยงานหรือสถาบันต่างๆ ที่มีความหลากหลายจนเกิดเป็นภาพลักษณ์ทั้งเชิงบวกและลบ โดยภาพลักษณ์การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ตามหน้าที่และการงานในเชิงบวก ได้แก่ ภายในองค์กรหรือสถาบันที่ทำงานเกิดการเรียนรู้ การช่วยเหลือ การแลกเปลี่ยนความเห็น และความผูกพันภายในองค์กร เกิดสัมพันธ์ภาพอันดีงามในรูปแบบต่างๆ อาทิเช่น มิตร พ้องและเปรียบเสมือนพ่อแม่ ฯลฯ ขณะสัมพันธ์ภาพภายในชุมชนกลับลดน้อยลงไป สังเกตได้จากการจัดกิจกรรมหรืองานพบปะสังสรรค์ต่างๆ จะมีเพียงสมาชิกในองค์กรที่ทำงานเท่านั้นเข้าร่วมงานหรือกิจกรรมต่างๆ

ขณะที่การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ตามหน้าที่และการงานภาพลักษณ์เชิงลบ ได้แก่ ทุกคนจะมุ่งหวังผลประโยชน์ส่วนตัว โดยเฉพาะในหน่วยงานที่มีลำดับชั้นตำแหน่ง เพราะทุกคนจะมุ่งปฏิบัติหน้าที่แบบฉาบฉวย แกร่งแข็งซึ่งดีซึ่งเด่นด้านอำนาจและตำแหน่ง โดยไม่สนใจที่จะพัฒนาองค์กรและชุมชน ส่งต่อวิถีชีวิตของประชาชนและท้องถิ่น และเป็นสังคมตามรูปแบบของผู้นำแต่ละยุคสมัย^{๕๓} ตลอดถึงการขาดปฏิสัมพันธ์จากชุมชนที่เคยมีส่วนร่วมในอดีต เกิดการละเลยอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม แม้สังคมไทยจะมีรูปแบบในการเรียนรู้และการใช้ชีวิตตั้งแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา รัตนโกสินทร์ ด้วยความสมัคสมาน กลมเกลียว และสามัคคีกัน โดยมีศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจ แต่ปัจจุบันกลายเป็นสังคมเห็นแก่ความโลภ เห็นแก่ตัว

^{๕๑} นิตยา สุภาภรณ์, “การถ่ายทอดสังคมในการทำงานสู่การเป็นนวัตกรรม”, วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๒๐๑ - ๒๑๑.

^{๕๒} จักรี ศรีจารุเมธีญาณ, **ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์**, (ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา, ๒๕๖๓), หน้า ๗๙.

^{๕๓} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๕ ลำดับที่ ๒, วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖.

มากกว่าส่วนรวม^{๔๔} สัมพันธภาพจากการอบรม บ่มนิสัย แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์การใช้ชีวิต ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นได้หายไป ในสังคมยุคใหม่ที่ทุกคนให้ความสำคัญต่อหน้าที่ การงานและหาเงิน เพื่อตอบสนองความต้องการการใช้ชีวิตในรูปแบบที่ทันสมัยเท่านั้น

ดังนั้น รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงหน้าที่และการงาน แม้จะมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและตอบสนองความต้องการในสังคมยุคใหม่ที่ต้องแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยอยู่เสมอ แต่ก็ควรตระหนักถึงปัจจัยด้านสัมพันธภาพภายในครอบครัวและชุมชนเช่นกัน แม้วิถีชีวิตของสังคมยุคใหม่ส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตในที่ทำงานมากกว่าชุมชนก็ตาม แต่การอยู่ร่วมกับผู้อื่นนั้นก็เพื่อต้องการการช่วยเหลือ เป็นเกราะกำบังภัยร้าย สร้างความมั่นใจและความปลอดภัยแก่ตนเองและทรัพย์สิน โดยควรมีการจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมหรือประเพณีท้องถิ่นในรูปแบบสมัยที่สร้างความสนุกสนานจากการระดมความเห็นร่วมกัน โดยทุกวัยได้มีส่วนร่วมและเรียนรู้ไปพร้อมกัน อีกทั้งเป็นการลดความแตกต่างระหว่างวัยและสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัว และชุมชนให้กลับคืนมาสู่สังคมในมิติสัมพันธภาพของคนยุคดิจิทัล

๓) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงเทคโนโลยีสารสนเทศ โลกใบนี้ถูกทำให้รู้สึกเล็กลงไปสำหรับสังคมยุคดิจิทัล ที่มีเทคโนโลยีสื่อสารมีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตตั้งแต่เด็กจนกระทั่งถึงวัยสูงอายุ ประชากรโลกและสิ่งแวดล้อมได้ปรับเปลี่ยนทัศนคติไปตามยุคผู้บริโภคเข้ามามีบทบาทร่วมในการกำหนดทิศทางสินค้าจากวัฒนธรรมอินเทอร์เน็ตในศตวรรษที่ ๒๑ ที่กระแสดความคิด การวิพากษ์และการตั้งคำถามต่อปรากฏการณ์ทางสังคมที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่สามารถสื่อสาร ค้นหาข้อเพื่อเรียนรู้ นำมาปรับใช้ในการทำธุรกิจ การท่องเที่ยวและอื่นๆ โดยการค้นหาข้อมูลผ่านหน้าจอคอมพิวเตอร์และสมาร์ทโฟน

ในโลกยุคดิจิทัลได้นำเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว และข้อมูลข่าวสารสามารถค้นหาและเกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เช่น การบริหารจัดการในการจัดสรรทรัพยากรในธุรกิจ และการผสมผสานแนวคิดและกระบวนการทำงานในลักษณะสร้างสรรค์ที่เกิดจากการข้ามวัฒนธรรม (cross-culture) เช่น การประโยชน์ชนมต่างประเทศมาผลิตและขายในไทย การนำวัฒนธรรมข้ามชาติมาประยุกต์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งมุมมองของสังคมขณะนี้จึงให้ความสำคัญการสื่อสารในพื้นที่สาธารณะและการสื่อสารกับคนรอบข้างผ่านโลกเสมือนที่ต่างจากสังคมแบบเดิมที่ให้ความสำคัญกับเรื่องเล่าเล็กๆ (micronarratives) แต่ให้ความสำคัญกับคำว่า “ความคิดนอกกรอบ” เช่นเดียวกันและความหลากหลายทางความคิดของคนอื่นๆ

การแสดงออกในพื้นที่สาธารณะและความหลากหลายของการคิดนอกกรอบภายใต้วัฒนธรรมดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตของคนร่วมสมัยที่ปัจจุบันที่ผู้ใหญ่เรียกว่า Digital Native เพราะเด็กและเยาวชนที่เกิดมาคุ้นเคยกับชีวิตยุควัฒนธรรมดิจิทัลที่มีการรูปแบบ ช่องทางของธุรกิจ และบริการออนไลน์เพิ่มขึ้น ส่งผลให้เด็กและเยาวชนจะต้องพัฒนาความรู้ การคิดเชิงวิเคราะห์ เพิ่ม

^{๔๔} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๑ ลำดับที่ ๑, วันที่ ๗ มกราคม ๒๕๖๖.

ทักษะการสื่อสารและการจัดการสารสนเทศ เพื่อให้เท่าทันการเพิ่มขึ้นของธุรกิจและบริการในรูปแบบออนไลน์ เพราะผู้ที่มีทักษะในยุคดิจิทัลจะสามารถที่จะเข้าไปรับประโยชน์ด้านต่างๆ ทั้งการบริการสุขภาพ การศึกษา ธุรกิจ และบริการจากภาครัฐได้อย่างรวดเร็ว^{๕๕}

โดยสังคมยุคใหม่ที่มีความเจริญเติบโตและเปรียบพร้อมด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถเรียนรู้และค้นหาข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว นั้น สามารถทำงานผ่านระบบดิจิทัลแค่สัมผัสที่ปลายนิ้ว เกิดสังคมการสื่อที่ไร้พรมแดน แต่ในทางกลับกันก็ทำให้ความใกล้ชิดกันของคนในครอบครัวและชุมชนมีโอกาสดีพุดคุย พบปะ เอื้อเฟื้อ แบ่งปันกันน้อยลง^{๕๖} โดยคนส่วนใหญ่จะมีรูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook Line และ Instagram ผ่านโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันเพื่อแสดงอารมณ์ ความรู้สึกและภาพกิจกรรมต่างๆ โดยมีการตอบบนกระดานสนทนา การเข้าร่วมกลุ่มสังคมออนไลน์ การเล่นเกม การตอบคำถาม การแบ่งปันรูปภาพ การแบ่งปันวิดีโอ การค้นหาเพื่อนเก่า การส่งข้อความ การร่วมแสดงความเห็น และการกด Like ฯลฯ^{๕๗}

การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจสูงและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ทำให้ทุกคนมีความเป็นตัวเอองสูง ต้องการการยอมรับ ชอบความท้าทายและอยากรู้ อยากเห็น แต่ก็มีความรู้สึกล่อลวงต่อสิ่งเร้า มักมีเงื่อนไข ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคอย่างเร่งด่วน ให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดมากกว่าการท่องจำและมีความสามารถในการทำงานหลายอย่างในเวลาเดียวกัน มีการติดต่อสื่อสารใช้อินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์ สื่อมัลติมีเดีย การติดต่อสื่อสารผ่านโซเชียลต่างๆ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์ทั้งการทำงาน การทำธุรกิจ สื่อการเรียนการสอน และการเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรมฯฯ ทำให้ผู้คนหันมาสนใจการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้น ทั้งสืบค้นข้อมูล การแสวงหาความรู้ การหางาน การพบปะพูดคุย การนัดเจอกันผ่านการสื่อออนไลน์ ทำให้วิถีชีวิตคนยุคปัจจุบันเสพติดสื่อจนไม่สามารถค้นหาตัวตนที่แท้จริง ขาดการยั้งคิดและใช้ชีวิตที่ไม่มีความสุข เพราะการรับข้อมูลข่าวสารที่ดีในยุคดิจิทัลจะต้องมีสติพิจารณาเลือกเสพสื่อเหมาะสมที่สามารถสร้างความสุขในยุคดิจิทัล^{๕๘}

นอกจากการเสพติดและเทคโนโลยีมากเกินไป ทำให้สังคมยุคใหม่ขาดการขัดเกลาทางสังคมในการอยู่ร่วมกันที่มีกฎ ระเบียบ ประเพณีและวัฒนธรรมที่เคยเป็นอัตลักษณ์ เป็นการสานสัมพันธ์ภาพอันดีงาม สร้างสังคมแห่งความสุข สังคมแห่งการพึ่งพาอาศัย สังคมที่ทุกคนมีบทบาทสำคัญที่เป็นกลไกในการพัฒนาชุมชนและสังคม แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความก้าวหน้าทาง

^{๕๕} เสาวลักษณ์ พันธบุตร, “อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล”, หน้า ๑๖๑ - ๑๖๒.

^{๕๖} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๒ ลำดับที่ ๒, วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๕๗} ธัญชัช วิภัติภูมิประเทศ, “สังคมวิทยาดิจิทัล : แนวคิดและการนำไปใช้”, วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๒) : ๔๓ - ๕๖.

^{๕๘} เสาวลักษณ์ พันธบุตร, “อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล”, วารสารวิชาการนวัตกรรมการสื่อสารสังคม, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๖๑ - ๑๖๗.

เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่สามารถส่งการด้วยปลายนิ้วทำให้คนยุคใหม่ขาดความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้สูงอายุท่ามกลางสังคมประชากรสูงวัยถูกละเลย ผู้สูงอายุไม่เข้าใจการใช้ชีวิตและอยู่ร่วมสมัยในยุคดิจิทัล ดังนั้น การละช่องว่างระหว่างวัยควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยอาจจะให้ผู้สูงวัยถ่ายทอดวัฒนธรรมความเป็นอยู่สมัยก่อนให้แก่รุ่นใหม่ ให้คนรุ่นใหม่สอนเทคโนโลยีให้แก่ผู้สูงอายุ^{๕๙} หรือจัดกิจกรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญต่อการเสริมสร้างความรู้ พัฒนาทักษะต่างๆ แก่เด็กและเยาวชน สร้างจิตสำนึกและความเป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทและสามารถปรับทัศนคติในการอยู่ร่วมกันได้ของทุกช่วงวัย อีกทั้งเป็นการทบทวนอัตลักษณ์ คุณค่าและคุณงามความดีในสังคมให้จรรโลงไว้ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและสังคม เพื่อให้ทุกช่วงวัยสามารถใช้ชีวิตในยุคร่วมสมัยแห่งสังคมยุคดิจิทัลได้อย่างถูกต้อง

๔. รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงอุดมคติเดียวกัน (Lifestyle) ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยก่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในมิติต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อบุคคล ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยเฉพาะมิติทางด้านสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนทั้งด้านระบบสาธารณสุขโรคและโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องความทันสมัยที่ผู้คนสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีและปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีพในสังคมยุคดิจิทัล ที่มีการการใช้สมาร์ตโฟนผ่านระบบอินเทอร์เน็ตและนวัตกรรมสมัยใหม่ทำให้โฉมหน้าของสังคมไทยเกิดการผสมผสานระหว่างความเป็นสังคมสมัยใหม่ (Modern Society) และการเป็นสังคมแบบดั้งเดิม (Traditional Society) ที่ยังคงไว้ในบางมิติเท่านั้น นอกจากพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเป็นของสังคมไทยแล้ว การเผชิญกับสถานการณ์การลดลงของจำนวนประชากรท่ามกลางบริบทสังคมผู้สูงวัย ที่แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการลดลงอย่างต่อเนื่องของสัดส่วนประชากรวัยเด็กและวัยแรงงาน ถือเป็นความเสี่ยงที่กระทบต่ออุปทานตลาดแรงงานและระบบเศรษฐกิจชุมชนในระดับจุลภาค ตลอดจนขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคตอย่างมีอาจหลีกเลี่ยงได้^{๖๐}

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้รูปแบบและการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมแตกต่างจากในอดีต ซึ่งसानิตย์ หนูนิล ได้สรุปรูปแบบการใช้ชีวิตของสังคมยุคใหม่ที่เป็น Lifestyle ออกเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่

๑. รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ด้านกิจกรรม (Activities) เป็นกลุ่มที่นิยมทำกิจกรรมในชุมชนสามารถแบ่งออก ๑๐ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ กลุ่มนักกิจกรรมเพื่อสังคม (Active Citizen) ที่นิยมเข้าร่วมกิจกรรมที่พัฒนาชุมชน กิจกรรมชมรมหรือกลุ่มที่สนใจ อาทิเช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอนุรักษ์อื่นๆ รวมถึงการเข้าร่วมทางการเมืองในระดับ

^{๕๙} สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มที่ ๑ ลำดับที่ ๒, วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖.

^{๖๐} สานิตย์ หนูนิล, “การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในสังคมชนบทของประเทศไทย”, วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓) : ๑๖๙ – ๑๙๓.

ห้องถิ่นหรือในระดับประเทศ กลุ่มที่ ๒ กลุ่มคนศรัทธาในศาสนาและรักสุขภาพ (Religious and Health Lover) ที่นิยมเข้าร่วมกิจกรรมหรือพิธีกรรมทางศาสนา กิจกรรมเกี่ยวกับงานประเพณีและวันสำคัญทางศาสนา กลุ่มที่ ๓ กลุ่มนักบริโภคตามสมัยนิยม (Consumerism) ที่นิยมซื้ออาหาร เครื่องดื่ม ของใช้ตามห้างสรรพสินค้าหรือร้านสะดวกซื้อ นิยมซื้อของใช้ส่วนตัว เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ โทรศัพท์มือถือ ตามสมัยนิยม และการซื้อสินค้าทางอินเทอร์เน็ต กลุ่มที่ ๔ กลุ่มคนรักความบันเทิง (Pleasure-Loving People) ที่นิยมท่องเที่ยวตามสถานบันเทิงในยามราตรี อาทิ ผับ บาร์ คาราโอเกะ เป็นต้น รวมถึงงานเลี้ยงสังสรรค์ งานรื่นเริงตามเทศกาล และไปเที่ยวตามสถานที่ บันเทิงต่างๆ กลุ่มที่ ๕ กลุ่มคนชอบงานอดิเรก (Hobby Lover) ที่ชอบเก็บสะสมของต่างๆ เป็นงานอดิเรก ชอบทำกิจกรรม ทางศิลปะหรืองานประดิษฐ์ในวัยหยุดหรือยามว่าง กลุ่มที่ ๖ กลุ่มคนรักการเล่นกีฬาและออกกำลังกาย (Sport Man) ที่นิยมออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา กลุ่มที่ ๗ กลุ่มคนติดบ้าน (Homebody) ที่นิยมใช้เวลาว่างอยู่กับครอบครัวหรือญาติพี่น้อง พักผ่อน อยู่บ้านในวันหยุด กลุ่มที่ ๘ กลุ่มนักอ่านและนักท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Bookworm and Ecotourist) ที่ชอบอ่านหนังสือ เช่น การ์ตูน นิตยสารดาราหรือแฟชั่น หนังสือพิมพ์ และชอบท่องเที่ยวในสถานที่ ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ กลุ่มที่ ๙ กลุ่มคนนิยมรับสื่อจากวิทยุและโทรทัศน์ (Radio and Television Lover) ที่นิยมฟังวิทยุหรือดูโทรทัศน์เพื่อรับข่าวสารบ้านเมือง รวมทั้งเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ และกลุ่มที่ ๑๐ กลุ่มคนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ (Proactive People) ที่ชอบเลี้ยงสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข แมว เป็นต้นและชอบทำอาหารเพื่อรับประทานในครอบครัว

๒. รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ด้านความสนใจ (Interests) โดยเป็นกลุ่มที่นิยมดำเนินชีวิตตามความสนใจภายในบริบทของสังคมจำแนกออกเป็น ๑๒ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ กลุ่มคนสนใจความเป็นไปของสังคม (Prosocial People) ที่เป็นเรื่องราวความเคลื่อนไหวต่างๆ ของชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน กิจกรรมการพัฒนาชุมชน งานการกุศลเพื่อช่วยเหลือสังคม กลุ่มที่ ๒ กลุ่มคนสนใจดูแลสุขภาพตนเอง (Healthy- Oriented People) ที่ชอบดูแลสุขภาพ ทำอาหารรับประทานเอง การรับประทานอาหารที่มีประโยชน์และถูกสุขอนามัย การดูแลตัวเองให้ดูดีอยู่เสมอ การรับประทานอาหารพื้นบ้าน และการออกกำลังกาย กลุ่มที่ ๓ กลุ่มคนสนใจพัฒนาตนเองและมองเป้าหมายอนาคต (Self-Development and Future-Oriented People) มองการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การเข้าอบรมหรือสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่างๆ การเรียนต่อในต่างประเทศ การทำงานในองค์กรภาคประชาสังคมหรือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (NGOs) รวมทั้งสนใจอาชีพรับราชการ กลุ่มที่ ๔ กลุ่มคนสนใจครอบครัว (Family-Oriented People) ที่เลือกปรึกษาปัญหากับครอบครัวเป็นอันดับแรก ทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว การอยู่บ้านกับครอบครัวในวันหยุดมากกว่าออกไปเที่ยว กลุ่มที่ ๕ กลุ่มคนสนใจติดตามข่าวสาร (Information-Oriented People) ที่ติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง ข่าวสารเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ข่าวสารเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ข่าวสารเกี่ยวกับกีฬาหรือสุขภาพ และสนใจรายการเกี่ยวกับศาสนา กลุ่มที่ ๖ กลุ่มคนสนใจวัตถุนิยม (Materialist) ที่สนใจรับประทานอาหารจานด่วนหรืออาหารตะวันตก การรับประทานอาหารสำเร็จรูปหรือการออกไปรับประทานอาหารนอกบ้าน พักผ่อนตามศูนย์การค้า การพักผ่อนด้วยการเล่นอินเทอร์เน็ตหรือ เกมสื่อกอมพิวเตอร์รวมทั้งการแสวงหาสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจใหม่ๆ อยู่เสมอ กลุ่มที่ ๗ กลุ่มคนสนใจตามกระแสนิยม (Trendy People) ได้แก่

สนใจการใช้ผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ตามโฆษณา การแต่งตัวตามแบบคนดังหรือดารา นักร้อง รวมทั้งสนใจเรื่องราวใน แวดวงบันเทิง อาทิข่าวเกี่ยวกับดารา นักร้อง เป็นต้น กลุ่มที่ ๘ กลุ่มคนสนใจการเรียนรู้และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (Learned and Technological-Oriented People) ได้แก่ การให้ความสำคัญกับการเรียนหรือการทำงาน การเรียนรู้การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการเรียนหรือการทำงาน สนใจการเรียนรู้หรือทำงาน โดยไม่กลัวงานหนัก รวมทั้งสนใจความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีหรืออุปกรณ์สื่อสาร อาทิ โทรศัพท์มือถือ โน้ตบุ๊ก เป็นต้น กลุ่มที่ ๙ กลุ่มคนสนใจการพักผ่อนและกิจกรรมนันทนาการ (Hedonist) ได้แก่ กิจกรรมตื่นเต้นและท้าทาย อาทิเช่น ล่องแก่ง เดินป่า ปีนหน้าผา เป็นต้น การเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม ประจําถิ่นและสนใจการเข้าร่วมงานสังสรรค์ กลุ่มที่ ๑๐ กลุ่มคนสนใจในเสียงเพลง (Music Lover) ที่ความสนใจการฟังเพลงทั้งไทยสากล เพลงสากล เพลงลูกทุ่งหรือลูกกรุง กลุ่มที่ ๑๑ กลุ่มคนสนใจใช้ชีวิตแบบพอเพียง (Sufficiency People) ได้แก่ สนใจการซ่อมแซมของที่ชำรุดภายในบ้านและสนใจอาชีพเกษตรกรรม และกลุ่มที่ ๑๒ กลุ่มคนสนใจใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย (Simplicity People) ได้แก่ การใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายและพอเพียง แต่งกายตามสบายมากกว่าตามสมัยนิยม สนใจความงามของธรรมชาติมากกว่าแสงสีเสียงในเมือง

๓. รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ด้านความคิดเห็น (Opinions)) โดยเป็นกลุ่มที่นิยมดำเนินชีวิตด้านความคิดเห็นของคนรุ่นใหม่ของประเทศไทยจำแนกออกเป็น ๘ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ ๑ กลุ่มคนหัวคิดสมัยใหม่ (Modernist) ที่มีความคิดเห็นชื่อเสียง เกียรติยศ และความร่ำรวยคือความสำเร็จสูงสุด การเที่ยวสถานบันเทิงยามราตรีเป็นการผ่อนคลาย บุคลิกภาพและรูปลักษณ์ภายนอกเป็นสิ่งที่สำคัญ การแต่งกายตามสมัยนิยมทำให้ชีวิตมีสีสัน เห็นว่าตัวเองเป็นผู้นำในกลุ่มเพื่อน การใช้ชีวิตตามกระแสนิยมทำให้เป็นคนทันสมัยและการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติไม่ใช่เรื่องเสียหาย กลุ่มที่ ๒ กลุ่มคนคิดไม่ตามกระแสหลัก (Sub-Stream People) ที่มีความคิดเห็นคุณค่าทางจิตใจมีความหมายมากกว่าวัตถุสิ่งของ สุขภาพเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากกว่าเรื่องอื่นๆ และยึดหลักทางสายกลางในการดำเนินชีวิต กลุ่มที่ ๓ กลุ่มคนใส่ใจการเมือง (Political-Oriented People) ที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้สิทธิในการเลือกตั้ง การเมืองเป็นเรื่องของคนทั้งประเทศ นักการเมืองหรือนโยบายของรัฐบาลอาจมีผลต่อปัญหาเศรษฐกิจและไม่ชอบความขัดแย้งทางการเมือง กลุ่มที่ ๔ กลุ่มคนหัวคิดผู้ประกอบการ (Entrepreneur) ที่มีความคิดเรื่องการกู้ยืมเงินเพื่อมาลงทุนประกอบอาชีพเป็นเรื่องปกติ การลงทุนทำ ธุรกิจในปัจจุบันมีความเสี่ยง ประสพการณ์จากการทำ งานมีค่ามากกว่าปริญญาบัตร การศึกษาระดับปริญญาตรีไม่เพียงพอกับการ แข่งขันในยุคปัจจุบัน และมีการมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ กลุ่มที่ ๕ กลุ่มคนคิดบวก (Positive Thinking People) ที่มีความคิดว่าตนเองมีความสุขและพอใจกับชีวิตที่เป็นอยู่ การดูแลสุขภาพและการตอบแทนพระคุณของบิดามารดาเป็นหน้าที่ของลูก ศิลปวัฒนธรรมควรช่วยกันอนุรักษ์ ควรเคารพความแตกต่างด้านเชื้อชาติศาสนาและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความคิดเห็นว่าสื่อต่างๆ ควรให้พื้นที่ในการนำเสนอสาระความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมให้มากขึ้น กลุ่มที่ ๖ กลุ่มคนมุ่งเน้นคุณค่าทางจิตใจ (Delicate People) ที่มีความคิดเห็นในเรื่องเทคโนโลยีทำให้จิตใจคนแข่งกระด้าง เห็นว่าตราสินค้าและราคาไม่ใช่สิ่งสำคัญแต่อยู่บนความพึงพอใจ กลุ่มที่ ๗ กลุ่มคนหัวอนุรักษ์นิยม (Conservative People) ที่มีความคิดเห็นการแต่งกายตามแฟชั่นจนเกินงามเป็นการทำลายวัฒนธรรมประจําถิ่น การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานเป็นพฤติกรรมที่ไม่ควรกระทำ กลุ่มที่ ๘ กลุ่มคนให้ความสำคัญกับ

สถาบันครอบครัว (Family Man) ที่มีความคิดเห็นว่าครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่สุด และการดูแลรักษาความสะอาดบ้านควรเป็นหน้าที่ของทุกคนในครอบครัว^{๖๑}

รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงอุดมคติเดียวกัน (Lifestyle) ในยุคปัจจุบันเกิดจากรูปแบบที่เกิดจากกิจกรรม ความสนใจ และด้านความเห็น ซึ่งมีผลต่อการสร้างสัมพันธ์ภายในกลุ่มหรือผู้ที่มีรูปแบบการใช้ชีวิตนั้นๆ แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย เครื่องอำนวยความสะดวกและการบริการที่หลากหลายก็ตาม แต่การรูปแบบที่เป็น Lifestyle ก็เป็นรูปแบบการรวมกลุ่มของกลุ่มคนที่เพศทุกวัยที่มีทัศนคติเดียวกัน และเรียนรู้สิ่งที่ตนเองให้ความสนใจเป็นอย่างมาก

สรุปได้ว่า โลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบันที่มีความแตกต่างระหว่างวัยทั้งหมด ๔ ช่วงวัย ได้แก่ ๑) Gen B หรือ Baby Boomer เป็นคนที่เกิดในช่วงปี ๒๔๘๙ – ๒๕๐๗ ที่เกิดยุคสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่มีอุปนิสัยจริงจัง เคร่งครัดธรรมเนียมประเพณี ห่วงเทกับการทำงาน มีความอดทนสูงและอดออม ๒) Gen X เป็นคนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๐๘ – ๒๕๒๓ เป็นยุคของความมั่งคั่ง ชีวิตสุขสบาย มีวิดีโอเกม คอมพิวเตอร์และสิ่งอำนวยความสะดวกดีขึ้น มีอุปนิสัยมักง่าย ไม่เป็นทางการ ทำงานตามหน้าที่ ไม่ห่มเท ไม่พึ่งพาใคร มีความเป็นตัวตนสูง สร้างสรรค์ มีพฤติกรรมต่อต้านสังคม ไม่ได้เกี่ยวกับศาสนา ไม่ยึดชนบธรรมเนียมประเพณี ๓) Gen Y เป็นคนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๒๔ – ๒๕๔๓ เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีดิจิทัล เติบโตวัฒนธรรมแบบ Teen Pop ชื่นชอบศิลปินต่างชาติ มีเทคโนโลยีพกพา รักความสะดวกสบาย เกิดมาในยุคที่เศรษฐกิจกำลังเติบโตและเฟื่องฟู นิยมมักถูกตามใจ มีโอกาสทางการศึกษา ค่าหัวเงินเดือนสูงๆ ค่าหัวค่าชม ไม่อดทน ชอบเปลี่ยนงานอยู่บ่อย ๔) Gen Z เป็นคนที่เกิดหลังปี ๒๕๔๓ ที่เกิดพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวก เรียนรู้ชีวิตแบบดิจิทัลที่ติดต่อสื่อสารไร้สาย พ่อและแม่ออกทำงานนอกบ้าน เด็กถูกเลี้ยงดูจากคนอื่น เด็กยุคนี้ถือสมาร์ทโฟนเป็นอวัยวะที่เป็นสิ่งจำเป็นที่เรียกว่า Digital in their DNA

ขณะที่โลกทัศน์การใช้ชีวิตสังคมปัจจุบันจำแนกออกเป็น ๕ มิติ ได้แก่ ๑) มิติทางด้านวิถีชีวิตที่สังคมเต็มไปด้วยการแข่งขัน เป็นสังคมที่มุ่งเน้นการตอบสนองทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวกระโดดต่อเนื่องและรวดเร็วสู่ยุคที่เรียกว่า “ยุคหลอมรวมเทคโนโลยี” (Convergence Technology Media Era) เพื่อให้ชีวิตเกิดความความสะดวกสบายและทันสมัยอยู่เสมอ ๒) มิติทางด้านสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงตามค่านิยม ทัศนคติและการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมแบบใหม่ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม แต่กระนั้นก็ส่งผลให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อให้คนสามารถปรับวิถีความเป็นอยู่ให้เหมาะสมตามกระแสของความก้าวหน้าทางด้านนวัตกรรมสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม ๓) มิติทางด้านเศรษฐกิจจากสภาพทางสังคมที่มีการแข่งขันและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศจนทำให้เกิดการแย่งชิงปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เป็นสังคมมุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์ ละเลยความรับผิดชอบต่อสังคมและครอบครัว และพึ่งพาปัจจัยภายนอกผ่านสังคมออนไลน์ จนทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมที่แบบเรียบง่าย

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๙ - ๑๘๓.

ง่ายเลื่อนหายไปตามวิถีชีวิตสมัยใหม่ ๔) มิติทางด้านการเมืองการปกครอง โดยทุกคนเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพตามระบบการปกครองประชาธิปไตย เป็นสังคมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ไม่สนใจหรือใส่ใจคนอื่น ชอบแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นเพื่ออำนาจและผลประโยชน์ส่วนตัว และกระทำทุกวิถีทางเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง และ ๕) มิติทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตของชุมชนถูกขัดเกลามาผ่านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ปัจจุบันวิถีชีวิตชุมชนเปลี่ยนไปไปตามยุคสมัยที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จนทำให้สังคมขาดคุณธรรมที่เป็นพื้นฐานของสังคม รวมถึงสัมพันธภาพภายในชุมชนเกิดความห่างเหิน จนเกิดความแตกแยกและขาดความสามัคคีกันในชุมชน แม้ว่าจะมีเทคโนโลยีและสิ่งประดิษฐ์ที่ช่วยในการดำเนินชีวิตให้มีความสุขยิ่งขึ้นก็ตาม แต่สัมพันธภาพในชุมชนกลับเริ่มเลื่อนหายไปอย่างรวดเร็ว

จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ในสังคมยุคปัจจุบันจำแนกออกเป็น ๔ รูปแบบ ดังนี้ ๑) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงปัจเจกบุคคล ที่เชื่อมั่นในตนเอง มุ่งเน้นปัจเจกชนที่ยึดหลักกฎหมาย ระเบียบ วินัยและเคารพในสิทธิส่วนบุคคล ใช้ชีวิตส่วนตัวในการท่องโลกออนไลน์ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายและพักผ่อน และใช้เวลาส่วนตัว ๒) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงหน้าที่และการงาน โดยคนส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตในที่ทำงานมากกว่าชุมชน ทำให้เกิดสัมพันธภาพภายในสมาชิกในองค์กรมีทั้งเชิงบวกและลบ แต่ก็มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและตอบสนองความต้องการของตนในสังคมยุคดิจิทัล ๓) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว สามารถใช้วัฒนธรรมดิจิทัลในรูปแบบช่องทางของธุรกิจและบริการออนไลน์ และทำงานผ่านระบบดิจิทัลแค่สัมผัสที่ปลายนิ้ว เกิดสังคมการสื่อที่ไร้พรมแดน และ ๔) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงอุดมคติเดียวกัน (Lifestyle) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่

๑. รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ด้านกิจกรรม (Activities) เช่น กลุ่มนักรักกิจกรรมเพื่อสังคม (Active Citizen) กลุ่มคนศรัทธาในศาสนาและรักสุขภาพ (Religious and Health Lover) กลุ่มนักบริโภคตามสมัยนิยม (Consumerism) กลุ่มคนรักความบันเทิง (Pleasure-Loving People) กลุ่มคนชอบงานอดิเรก (Hobby Lover) กลุ่มคนรักการเล่นกีฬาและออกกำลังกาย (Sport Man) กลุ่มคนติดบ้าน (Homebody) กลุ่มนักอ่านและนักท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Bookworm and Ecotourist) ๙ กลุ่มคนนิยมรับสื่อจากวิทยุและโทรทัศน์ (Radio and Television Lover) ที่และกลุ่มคนใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ (Proactive People)

๒. รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ด้านความสนใจ (Interests) ได้แก่ กลุ่มคนสนใจความเป็นไปของสังคม (Prosocial People) กลุ่มคนสนใจดูแลสุขภาพตนเอง (Healthy- Oriented People) กลุ่มคนสนใจพัฒนาตนเองและมองเป้าหมายอนาคต (Self-Development and Future-Oriented People) มุ่งการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การเข้าอบรมหรือสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่างๆ การเรียนต่อในต่างประเทศ การทำงานในองค์กรภาคประชาสังคมหรือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (NGOs) รวมทั้งสนใจอาชีพรับราชการ กลุ่มคนสนใจครอบครัว (Family-Oriented People) กลุ่มคนสนใจติดตามข่าวสาร (Information-Oriented People) กลุ่มคนสนใจวัตถุนิยม

(Materialist) กลุ่มคนสนใจตามกระแสนิยม (Trendy People) กลุ่มคนสนใจการเรียนรู้และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (Learned and Technological-Oriented People) กลุ่มคนสนใจการพักผ่อนและกิจกรรมนันทนาการ (Hedonist) กลุ่มคนสนใจในเสียงเพลง (Music Lover) ที่ความสนใจการฟังเพลงทั้งไทยสากล เพลงสากล เพลงลูกทุ่งหรือลูกกรุง กลุ่มคนสนใจใช้ชีวิตแบบพอเพียง (Sufficiency People) และกลุ่มคนสนใจใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย (Simplicity People)

๓. รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ด้านความคิดเห็น (Opinions)) ได้แก่ กลุ่มคนหัวคิดสมัยใหม่ (Modernist) กลุ่มคนคิดไม่ตามกระแสหลัก (Sub-Stream People) กลุ่มคนใส่ใจการเมือง (Political-Oriented People) กลุ่มคนหัวคิดผู้ประกอบการ (Entrepreneur) กลุ่มคนคิดบวก (Positive Thinking People) กลุ่มคนมุ่งเน้นคุณค่าทางจิตใจ (Delicate People) กลุ่มคนหัวอนุรักษ์นิยม (Conservative People) และกลุ่มคนให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว (Family Man)

๔.๒ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง

การเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการปฏิบัติการตามรายละเอียดดังนี้

๔.๒.๑ บริบทของชุมชนในพื้นที่

๑) วิถีชีวิตชุมชน

ระยะเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมาเทศบาลตำบลเกาะคาได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในหลายมิติ ทั้งมิติทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากการยกระดับโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม การสร้างระบบบริหารจัดการชุมชนตามหลักธรรมาภิบาล ที่ทำให้ประชาชนในชุมชนได้เกิดการมีส่วนร่วมก่อนที่จะนำมาสู่การวางแผนนโยบายและขับเคลื่อนชุมชนให้เจริญก้าวหน้าต่อไป ซึ่งเทศบาลตำบลเกาะคา มีลักษณะชุมชนเมืองกึ่งชนบท ที่มีพื้นที่ ๔.๔ ตารางกิโลเมตร และมีจำนวนประชากร ๕,๐๐๐ คน มีธรรมชาติที่สมบูรณ์ด้วยภูเขาและแม่น้ำ

ชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลเกาะคา มุ่งเน้นให้เกิดเป็นเมืองน่าอยู่ โดยการสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่การสร้างอาชีพ สิ่งแวดล้อม การเพิ่มพื้นที่สีเขียวและการปรับโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งการบริหารจัดการของพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะถูกผลักดันตามความต้องการของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เช่น การส่งเสริมกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยกิจกรรมจะเริ่มจากการสำรวจความต้องการชุมชน เพื่อให้เกิดการรวมตัวและสร้างงานให้เป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง อาทิเช่น กลุ่มประดิษฐ์ดอกไม้จากกระดาษสา กลุ่มประดิษฐ์ของเหลือใช้จากขยะ กลุ่มจักสาน กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าสตรีบ้านผึ่ง^{๖๒} ฯลฯ ซึ่งการมีส่วนร่วมจะเกิดจากผู้ที่มีส่วนที่ประกอบด้วยกลุ่มแม่บ้าน ผู้สูงอายุและบุคคลที่สนใจในพื้นที่

^{๖๒} สทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๔, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดภารกิจกรมออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

๔.๒.๒ ศักยภาพทางด้านทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

นอกจากการสร้างอาชีพบนพื้นฐานที่เป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นแล้ว การขับเคลื่อนภายในชุมชนเพื่อปรับโครงสร้างพื้นฐานชุมชนตามความต้องการในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพที่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต อีกทั้งเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนให้เป็นเมืองน่าอยู่ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า บริบททางด้านสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่มีต้นทุนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนและการเรียนรู้ร่วมกันกับสังคมต่างวัย ดังนี้

๑) **ต้นทุนด้านบุคคล** ได้แก่ การรวบรวมของกลุ่มผู้สูงอายุที่ขับเคลื่อนกิจกรรม เพื่อสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการเพิ่มทักษะที่เหมาะสมกับการอยู่ในสังคมยุคปัจจุบัน แม้สภาพทางสังคมของกลุ่มเป้าหมายจะอยู่ในพื้นที่เมือง และคนส่วนใหญ่จะเดินทางออกนอกพื้นที่หรือทำงานในเมือง แต่ก็มีกลุ่มผู้สูงอายุ อสม. และกลุ่มจิตอาสาที่ปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ^{๖๓} เพื่อสร้างนวัตกรรมทางสังคมที่เหมาะสมที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตามหลักสุขภาวะ ๔ ได้แก่ กาย จิต สังคม อารมณ์และปัญญา ซึ่งถือได้ว่าต้นทุนทางบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่มีความพร้อมในการผลักดันกิจกรรมที่สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

แผนภาพที่ ๔.๕ ต้นทุนบุคคลของพื้นที่ที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มจิตอาสา

๒) **ต้นทุนด้านภูมิปัญญา** ได้แก่ ทุนทางสังคมที่เป็นความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่ได้รับการสืบทอดและสืบสานจนเป็นภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จนนำมาสู่การสร้างสรรค์กิจกรรมในท้องถิ่นตามความเหมาะสมของแต่ละภูมิปัญญา

^{๖๓} สันทนา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๘, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดภารกิจกิจกรรมออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๖ ต้นทุนทางภูมิปัญญาสู่การผลิตผลิตภัณฑ์กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าสตรี

๓) **ต้นทุนด้านความเชื่อ พิธีกรรมและวัฒนธรรม** ได้แก่ พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมทางด้านศาสนา กิจกรรมทางด้านพัฒนาชุมชน กิจกรรมทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม^{๒๔} ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานทางสังคมมีความเข้มแข็งและสามารถสร้างพลังชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งภายในชุมชนได้ประเพณี พิธีกรรมที่สืบทอดกันมาจนเป็นแนวปฏิบัติในชุมชน เช่น การปลูกป่า การแห่ไม้ก้ำศรี ปีใหม่เมือง^{๒๕} ฯลฯ ซึ่งวัฒนธรรมในท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นต้นทุนที่ดีที่เป็นแบบอย่างจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

แผนภาพที่ ๔.๗ ต้นทุนด้านความเชื่อ พิธีกรรมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

๔) **ต้นทุนด้านเทคโนโลยีและความทันสมัย** ได้แก่ อุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่ใช้ในการสื่อสารในยุคดิจิทัลที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต แต่ด้วยภาวะทางสังคมของประเทศไทยก้าวไปสู่สังคมประชากรผู้สูงวัยแต่เต็มเปี่ยมไปด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวข้ามความรู้ดั้งเดิมจน

^{๒๔} สนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๓, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดการกิจกรรมออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๒๕} สนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดการกิจกรรมออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

ส่งผลกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ของกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องปรับตัวในการอยู่ร่วมกับเทคโนโลยีและสังคมที่เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีเพื่อป้องกันการถูกหลอกลวงหรือกลลวงต่างๆ ที่มีลักษณะเทคโนโลยีต่างๆ จนก่อให้เกิดความสูญเสียด้านสิทธิและทรัพย์สิน^{๖๖} ซึ่งต้นทุนทางเทคโนโลยีของยุคดิจิทัลทำให้ผู้สูงอายุต้องปรับตัว ปรับความคิด การยอมรับความแตกต่างของแต่ละบุคคลที่ภายใต้แนวคิดการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ที่จะทำให้เกิดการอยู่ร่วมกับคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล^{๖๗} โดยเทศบาลได้มีการจัดการเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้เรียนรู้และสืบหาข้อมูลใหม่ๆ ให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามยุคสมัย

แผนภาพที่ ๔.๘ ต้นทุนด้านเทคโนโลยีของเทศบาลที่ให้บริการแก่ชุมชน

๕) ต้นทุนด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยการบริหารงานของเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีหลักการและเป้าหมายที่จะสร้างเมืองน่าอยู่ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม และมีการขับเคลื่อนให้เกิด “โครงการร่วมสร้างเมืองน่าอยู่ด้วยพลังเครือข่ายท้องถิ่น” ที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เพื่อให้คนในชุมชนได้เกิดจิตสำนึกและมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมต่างๆ และมีหัวใจในการพัฒนาให้เกิดเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน และมีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนและสนับสนุนงบประมาณที่ได้รับจากภาครัฐให้เกิดเมืองน่าอยู่ ซึ่งสิ่งสำคัญ ได้แก่ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้แกชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการปัญหาและผลกระทบที่จะส่งผลกระทบต่อคนในท้องถิ่น ซึ่งนายกเทศมนตรีได้วางแผนและนโยบายการขับเคลื่อนด้านโครงสร้างพื้นฐานที่เกิดเหมาะสมและตรงต่อความต้องการของชุมชนภายใต้งบประมาณที่มีอยู่จำกัด^{๖๘} โดยหาแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ตรงตามความต้องการและเป้าหมายของชุมชนจากการทำเวทีชุมชนเพื่อ

^{๖๖} สนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๔, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดการกิจกรรมออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๖๗} เสาวลักษณ์ พันธบุตร, “อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล”, วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๖๑ - ๑๖๗.

^{๖๘} สนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๒, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดการกิจกรรมออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

แสดงความคิดเห็นว่าชุมชนควรมีการจัดกิจกรรม/โครงการอะไรที่สามารถขับเคลื่อนให้ชุมชนอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข มีส่วนร่วมและช่วยกันดูแลซึ่งกันและกัน เพราะการพัฒนาที่ดีจะต้องมีทีมเวิร์คที่เข้มแข็ง โปร่งใส และสร้างศรัทธาความน่าเชื่อถือแก่ประชาชนในท้องถิ่น^{๖๙}

แผนภาพที่ ๔.๙ ต้นทุนด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชน

จะเห็นได้ว่า ศักยภาพทางด้านทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นส่วนใหญ่เกิดจากความพร้อมของกลุ่มพื้นที่และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเหมาะสมที่สามารถผลักดันให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมในทิศทางที่ดี เพื่อให้เกิดความสมดุลและการเรียนรู้ระหว่างช่วงวัยในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะความพร้อมทั้งทางด้านบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรมและวัฒนธรรม อุปกรณ์และเทคโนโลยีของเทศบาลและการบริหารจัดการของเทศบาลตามแผนงบประมาณประจำปีอีกด้วย

๔.๒.๓ การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน

การพัฒนาให้ชุมชนเกิดเป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อใช้สำหรับการพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นหนึ่งกระบวนการที่นำมาสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดการเข้มแข็งด้วยการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน และสมาชิกได้เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตนเองผ่านกระบวนการเรียนรู้ เกิดการคิด การวิเคราะห์ การแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และนำความรู้ ทักษะ ความสามารถต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน และยึดความต้องการของชุมชนเป็นหลักสำคัญเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกเกิดการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยการจัดบรรยากาศและบริบทที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง^{๗๐}

^{๖๙} MATICHON ONLINE, คนเปลี่ยนเมือง ไชยทัศน์การเปลี่ยนวิถีเมือง ‘เกาะคานาอยู่’ กับ ‘เพ็ญภาค รัตนคำฟู’ นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา เขตลางค์นคร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/city-changer/news_3570690 [๒๔ มีนาคม ๒๕๖๖].

^{๗๐} ชูติมา ถวัลย์ปรีดา และคณะ, “ชุมชนแห่งการเรียนรู้กับการพัฒนาชุมชน”, วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๙๗ - ๑๑๑.

จากการศึกษา พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาชุมชนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลแบบมีส่วนร่วม มุ่งส่งเสริมด้านการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มุ่งจัดการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและทั่วถึง เพื่อเป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนได้มีการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม^{๗๑} เพื่อให้การเรียนรู้ร่วมกันเป็นการส่งเสริมและพัฒนาระบบงานของท้องถิ่นให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๗๒} อีกทั้ง การสำรวจบริบทชุมชนที่มีความพร้อมปัจจัยสำหรับการเรียนรู้และพัฒนาร่วมกัน ๕ ด้าน ได้แก่

- ๑) ต้นทุนด้านบุคคล ที่เกิดจากการรวบตัวของสมาชิกในชุมชนเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ
- ๒) ต้นทุนด้านภูมิปัญญา ที่เกิดจากการสั่งสมความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๓) ต้นทุนด้านความเชื่อ พิธีกรรมและวัฒนธรรม ที่เป็นแบบแผนหลักปฏิบัติที่ยึดถือสืบต่อกัน
- ๔) ต้นทุนด้านเทคโนโลยีและความทันสมัย ความทันสมัยของเครื่องมือเทคโนโลยีที่ทันสมัยในยุคปัจจุบัน และ
- ๕) ต้นทุนด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เป็นผู้คอยให้การช่วยเหลือและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน

ต้นทุนทางสังคมดังกล่าว จำเป็นจะต้องนำมาสู่การเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดการรับรู้ เรียนรู้ และปรับทัศนคติการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะการเรียนรู้ของชุมชนมีเป้าหมาย ได้แก่ ๑) การเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วมร่วมและการพัฒนาตนเองและสังคม ๒) การเรียนรู้เพื่อระดมความคิดเห็น โดยผ่านการสร้างความเข้าใจร่วมกัน ร่วมวิเคราะห์ปัญหา จัดการลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทางวิธีการและแผนงานในการแก้ไขปัญหา ๓) การเรียนรู้เพื่อรวมพลังการจัดการตามแผนงานและบทบาทหน้าที่กำหนด ๔) การเรียนรู้เพื่อเป็นการสรุปบทเรียนที่เกิดจากการเชื่อมต่อและนำไปสู่การพัฒนา ๕) การเรียนรู้เพื่อยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจบุคคลที่เสียสละ อุทิศตนเพื่อการทำงานเพื่อชุมชนและสังคม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน ซึ่งการเรียนรู้ของชุมชนมีเป้าหมายหลักสำหรับการพัฒนาท้องถิ่น แม้สภาวะปัจจุบันสังคมไทยจะก้าวไปสู่กลุ่มประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น

๔.๒.๔ กระบวนการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน

กระบวนการสร้างความรู้ของชุมชนเป็นการจัดการความรู้ของชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ให้กับชุมชน กลุ่ม องค์กร และเครือข่ายในด้านการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ โดยการแลกเปลี่ยน

^{๗๑} สนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๙, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดภารกิจกรมออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๒} เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง, วิสัยทัศน์และพันธกิจ, [ออนไลน์], แหล่งข้อมูล: <https://kohkha.go.th/public/list/data/index/menu/1168> [๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๖].

เรียนรู้ผ่านการถอดบทเรียนด้านความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ โดยการเรียนรู้ของชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และการพัฒนาสิ่งที่ตรงกับความต้องการของสมาชิกในชุมชน มีการสร้างกติกาและข้อตกลงร่วมกัน อย่างไรก็ตาม กระบวนการการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

๑) การสร้างความเข้าใจของชุมชน

การแลกเปลี่ยนความรู้เป็นฐานเบื้องต้นสำหรับการสร้างความเข้าใจในเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัย และนำความรู้ ความสามารถ ความสนใจและสิ่งที่แต่ละช่วงวัยมีความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการนำความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีสารสนเทศ และความรู้แปลกใหม่ตามวิถีสังคมยุคใหม่เพื่อเพิ่มความรู้และความสนใจการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งกระบวนการสร้างความเข้าใจของคนในชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม โดยเป้าหมายและประเด็นสำคัญของการสร้างความเข้าใจร่วมกันของชุมชนได้แก่

๑. เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของชุมชน เช่น การนำเอาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมมาสู่การเผยแพร่ในวงกว้าง

๒. เพื่อสร้างความมั่นใจกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนให้เกิดการตระหนักรู้คุณค่าทางความเชื่อและความคิดด้านต่างๆ เช่น การนำหลักการเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาเผยแพร่และบุคคลทั่วไปได้เกิดการยอมรับผ่านการแสดงทัศนะผ่านสื่อหรือให้ผลป้อนกลับ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชนเกิดความมั่นใจในคุณค่าที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนตนเอง

๓. เพื่อพิสูจน์ความเชื่อของชุมชนที่เคยคิดว่าตนเองไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อนได้การเข้ามามีส่วนร่วมฝึกฝนอบรมการผลิตสื่อจะพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นว่าพวกเขาสามารถใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้หากมีโอกาส

๔. เพื่อสร้างทักษะการสื่อสารในการอยู่ร่วมกันของชุมชน อีกทั้งยังเป็นช่องทางสำหรับการส่งข้อมูลข่าวสารออกไปจากจุดยืน มุมมอง และทัศนะของตนเอง

๕. เพื่อให้ชุมชนได้แสดงความรู้สึกร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหา รวมทั้งวิธีการแก้ปัญหาจาก ทัศนะของชุมชน^{๗๓}

การสร้างความเข้าใจแก่สมาชิกในชุมชนจึงเป็นวิธีการแรกเริ่มของการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมและวิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางด้านช่วงวัย โดยการนำผลการศึกษาเบื้องต้นจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มเป้าหมายในจังหวัดลำปางที่มีการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ในสังคมยุคปัจจุบัน จำแนกออกเป็น ๔ รูปแบบ ดังนี้ ๑) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงปัจเจกบุคคล ๒) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงหน้าที่และการทำงาน ๓) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงเทคโนโลยีสารสนเทศ และ ๔) รูปแบบการใช้ชีวิตและ

^{๗๓} กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๓) หน้า ๖๕ - ๖๖.

การเรียนรู้เชิงอุดมคติเดียวกัน (Lifestyle) เพื่อนำมาสู่การสร้างความเข้าใจถึงรูปแบบและวิถีชีวิตของสังคมยุคปัจจุบันที่มีความหลากหลายทั้งรูปแบบการดำเนินชีวิต ความคิด และทัศนคติในการอยู่ร่วมกัน รวมถึงเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ตรงกับพันธกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มุ่งพยายามให้ชุมชนสามารถแสดงคุณค่าตนเองด้วยการเรียนรู้และสืบสานวัฒนธรรมในท้องถิ่นตนเองสืบต่อไป

๒) การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างวัยในชุมชน

ความแตกต่างกันของแต่ละ Generation ส่งผลให้ความคิดและพฤติกรรมนั้นแตกต่างกันไป โดยเฉพาะเด็กในกลุ่ม Generation Z หรือปลาย Generation Y เกิดมาพร้อมสิ่งอำนวยความสะดวกรอบด้าน และมีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบสังคม Digital technology ที่มีการสื่อสารผ่านระบบไร้สาย สังคมออนไลน์ ทำให้โลกแคบลง เปิดกว้างด้านความคิดเห็น เป็นพหุวัฒนธรรม ส่งผลให้คนยุคใหม่มีสถานะทางด้านอารมณ์ค่อนข้างอดทนต่ำ ต้องการเหตุผลและคำอธิบายมากขึ้น เพื่อความชัดเจนในการใช้ชีวิตในสังคมในยุคเสรีนิยม (Liberal) ที่มีมุมมองการใช้ชีวิตบนฐานของความคิดเสรีภาพและความเสมอภาคด้วยประสบการณ์ที่มองโลกต่างมุม อาทิเช่น การมองจริยธรรมและความมั่นคงของประเทศชาติที่แตกต่างไปจากกลุ่ม Baby Boomer ซึ่งเกิดมาในยุคบ้านเมืองเริ่มสงบสุขหลังสิ้นสุด สงครามโลกครั้งที่ ๒ และได้ผ่านช่วงยุคลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังแพร่หลายในประเทศ ซึ่งกลุ่มนี้ถูกจัดเป็นกลุ่ม อนุรักษ์นิยม (Conservative) เป็นคนจริงจังและเคร่งครัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี สู้งานอดทน รักดีต่อ องค์กร ให้ความสำคัญต่อหน้าที่ของพลเมือง ทำให้มุมมองในการมองแตกต่างกันอย่างสุดขั้ว^{๗๔} การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัยเป็นแนวทางหนึ่งที่พัฒนาขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของกลุ่มคนที่มีวัยแตกต่างกัน โดยการศึกษาาร่วมกันของกลุ่มพื้นที่สร้างสรรค์ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Think Pair Share) และช่วยกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรมที่สามารถตามเป้าหมายความต้องการร่วมกันในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งเป็นเครื่องมือหลอมละลายพฤติกรรมเพื่อสร้างความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในข้อมูลและความเชื่อที่แตกต่างกันตามยุคสมัย และเป็นการที่เปิดพื้นที่หรือโอกาสสำหรับวัยแตกต่างกันได้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันผ่านกิจกรรมในรูปแบบการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย ลดความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกัน เป็นการพัฒนาและปรับทิศทางการเรียนรู้บนพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันระหว่างวัยให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างสันติสุขในชุมชน

๓) การสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นธรรมเนียมวิถีปฏิบัติที่ได้รับการสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น โดยสามารถแสดงออกในลักษณะการปฏิบัติ การแสดงออกทางความรู้ ทักษะ ตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชนยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีกระบวนการสืบ

^{๗๔} สุภัฏญา ริเริ่ม, “พุทธสันติวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาการสื่อสารระหว่างวัย”, วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๕) : ๔๔ - ๕๗.

ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นสิ่งที่ชุมชนสร้างขึ้นมาอย่างสม่ำเสมอ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อสภาพแวดล้อมทำให้เกิดความภูมิใจในตัวตนและเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มนุษย์ได้คิดสร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งเมื่อชุมชนมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งแล้วย่อมเห็นคุณค่าทางด้านมรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนตนเอง^{๗๕} เกิดความรู้สึกรักและหวงแหน และเกิดจิตสำนึกที่จะอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่บอกเล่าเหตุการณ์ เรื่องราวและประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นตนเอง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ชุมชนสู่การส่งเสริมเยาวชนให้เกิดการเรียนรู้และเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมท่ามกลางกระแสสังคมยุคดิจิทัลที่มีความหลากหลายด้านทัศนคติ ความคิด และการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

๔) การสร้างคุณค่าการอยู่ร่วมกัน

การเรียนรู้ระหว่างวัยที่เหมาะสมจะต้องเกิดจากการเข้าใจ การสนับสนุนและการช่วยเหลือกันและกันของสมาชิกในชุมชน โดยการสร้างคุณค่าเป็นอีกหนึ่งกระบวนการที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและนำศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับและประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ร่วมกันในชุมชน และเป็นการสืบสานความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งให้บทบาทและความสำคัญแก่อนุชนได้เป็นผู้ช่วยแนะนำการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยแก่ผู้สูงอายุหรือผู้ที่ไม่มีความชำนาญได้เข้าใจถึงนวัตกรรมที่ทันสมัยในรูปแบบการใช้ชีวิตแบบ Modern และเป็นการป้องกันการถูกล่อลวงของมิจฉาชีพหรือกลุ่มคอลเซ็นเตอร์ (Call Center) ที่กำลังแพร่ระบาดในปัจจุบันนี้ อีกทั้งเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีงามระหว่างช่วงวัย ทำให้แต่ละบุคคลได้เข้าใจถึงบทบาท หน้าที่ และการถ่ายทอดความรู้ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้ชีวิตปัจจุบันได้อย่างปลอดภัย ไร้กังวลและมีความสุข^{๗๖} เป็นการสร้างคุณค่าที่ก่อให้เกิดความรักและความสามัคคีที่เป็นคุณค่าจากการเรียนรู้ร่วมกัน ตลอดจนเป็นการสืบสานวัฒนธรรมที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการบูรณาการกับความรู้สมัยใหม่ที่มีความเปรียบพร้อมทางด้านเทคโนโลยีที่ล้ำสมัย เพื่อให้ชุมชนสามารถนำมาปรับและประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งเป็นการอนุรักษ์ภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นรากเหง้าวิถีชุมชนที่จะช่วยในการปลูกจิตสำนึกให้สมาชิกในชุมชนได้เล็งเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ตนเอง เกิดความรัก ความหวงแหน ความสามัคคีและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขแม้กาลเวลายุคสมัยจะหมุนเปลี่ยนไปก็ตาม

๔.๒.๕ กระบวนการปฏิบัติการและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน

การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตในสังคมร่วมกันและให้สมาชิกในชุมชนเข้าใจถึงคุณค่า จารีต ประเพณี และการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่นั้น ตลอดจนถึงการเข้าใจซึ่งกันและกัน ลด

^{๗๕} สทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๑, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดภารกิจกรมออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๗๖} สทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๒, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดภารกิจกรมออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

ช่องว่างระหว่างวัยในครอบครัวและชุมชน อีกทั้งให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตที่เกิดจากความล้าหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนเป็นหนึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่ถูกขับเคลื่อนผ่านองค์การมีส่วนร่วมท้องถิ่นหรือเทศบาล^{๗๗} โดยเฉพาะเทศบาลเกาะคาที่มีนโยบายการพัฒนาชุมชนว่า “การจะพัฒนาหมู่บ้านให้สำเร็จ ต้องเริ่มจากในบ้านเป็นสำคัญ คนในองค์กรต้องรู้หน้าที่ของตัวเอง มีเป้าหมายการให้บริการประชาชน สร้างสังคมน่าอยู่ จากนั้นก็ต้องทำงานกันอย่างเข้มแข็งเป็นทีมเวิร์ค ที่สำคัญต้องทำงานอย่างโปร่งใส เพราะนำมาซึ่งความศรัทธาที่น่าเชื่อถือ ร่วมมือคนละนิด เพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน”

จากนโยบายของเทศบาลนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ตามความต้องการของชุมชน โดยมีการเวทีชุมชน (ช่วงผลึก) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสวงหาความต้องการการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในแต่ละพื้นที่ และนำมาสู่การวิเคราะห์ถอดบทเรียนชุมชนเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาชุมชนหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาในแต่ละอย่างที่เทศบาลได้กำหนด ทำให้กิจกรรมที่จัดทำขึ้นตรงกับความต้องการของชุมชนและการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

กล่าวพอสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์มีลักษณะดังนี้ ๑) วิถีชีวิตชุมชน เป็นลักษณะชุมชนกึ่งเมือง และชุมชนได้เกิดการรวบตัวกันในการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการขับเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒) ศักยภาพทางด้านทรัพยากรทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เกิดจากต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ ได้แก่ ทุนด้านบุคคล ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนพิธีกรรมและวัฒนธรรม ทุนอุปกรณ์และเทคโนโลยี และการบริหารจัดการของเทศบาล ๓) การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ชุมชนรู้จักการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ๔) กระบวนการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน กลุ่ม องค์กร และเครือข่าย โดยร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และเป็นการถอดบทเรียนจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีขั้นตอนการดำเนินการ ได้แก่ ๔.๑ การสร้างความเข้าใจของชุมชน ๔.๒ การแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างวัยในชุมชน ๔.๓ การสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม และ ๔.๔ การสร้างคุณค่าการอยู่ร่วมกัน ๕) กระบวนการปฏิบัติการและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน โดยการถอดบทเรียนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการให้ตรงตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยจะดำเนินอย่างต่อเนื่อง แต่กิจกรรมต่างๆ จะมุ่งเน้นเฉพาะกลุ่มเป้าหมายหรือเฉพาะวัย ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นเพียงในช่วงวัยเดียวกันเท่านั้น แม้ว่าจะมีการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องก็ตาม ดังนั้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมจำเป็นจะต้องพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของสังคมต่างวัย

^{๗๗} สทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๖, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดภารกิจกรมออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละช่วงวัย เพื่อพัฒนาให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างเหมาะสมต่อไป

๔.๓ นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง

การเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยจำเป็นจะต้องถ่ายทอดความรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างช่วงวัย เพื่อแสวงหาความต้องการและเป้าหมายของแต่ละช่วงวัยได้อย่างเหมาะสม และเป็นแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในสังคมยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกและความทันสมัย ซึ่งการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยมีดังนี้

๔.๓.๑ กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์

ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่มีทุนด้านบุคคล ทุนภูมิปัญญา ท้องถิ่น ทุนพิธีกรรมและวัฒนธรรม ทุนอุปกรณ์และเทคโนโลยี และการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคณะผู้วิจัยได้มีกระบวนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อการอยู่ร่วมกันในชุมชนมีดังนี้

๑) การทำเวทีชุมชน เพื่อระดมความคิดสู่การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละช่วงวัย เพื่อหาความต้องการของแต่ละช่วงวัยและกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในการขับเคลื่อนให้เป็นชุมชนต้นแบบของการอยู่ร่วมกัน โดยคณะผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากกองสวัสดิการเทศบาลตำบลเกาะคาเพื่อขอความอนุเคราะห์ตัวแทนของแต่ละช่วงวัยจำนวน ๑๒ คน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเกาะคาจำนวน ๒ คน เพื่อเข้าร่วมทำเวทีชุมชนเชิงปฏิบัติการ โดยเริ่มจากการนำเสนอความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเชิงสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ร่วมกันบนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชน เพื่อกำหนดแผนงานดำเนินการวิจัย และแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันในสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง

แผนภาพที่ ๔.๑๐ การทำเวทีชุมชนร่วมกันของแต่ละช่วงวัยในพื้นที่

๒) ระดมความคิดเห็น โดยการแบ่งสมาชิกของแต่ละช่วงวัยออกเป็น ๓ กลุ่ม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแสวงหาความต้องการแต่ละช่วงวัยเพื่อให้พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

ทางสังคมที่อาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งการระดมความเห็นมีประเด็นที่ร่วมแลกเปลี่ยนกันจำนวน ๖ ประเด็น ได้แก่

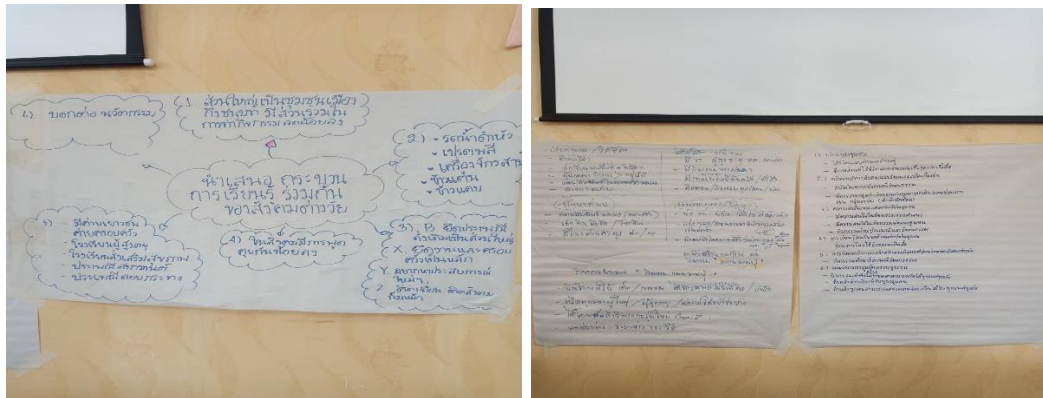
- ๑) บริบทชุมชน ทั้งในมิติทางด้านวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น
- ๒) ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่น เช่น ภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน
- ๓) กิจกรรมและความสนใจของแต่ละช่วงวัยในการเรียนรู้
- ๔) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน
- ๕) การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้สูงอายุ วัยทำงาน เด็กและเยาวชน ผู้นำท้องที่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
- ๖) แนวทางการสร้างนวัตกรรมชุมชนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับสังคมต่างวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันในสังคมยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

การระดมความเห็นในประเด็นข้างต้นนั้น เพื่อให้ตัวแทนแต่ละช่วงวัยได้แสดงทัศนะความเห็นและการเรียนรู้ที่ต้องการ เพื่อนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนในลำดับต่อไป

แผนภาพที่ ๔.๑๑ การระดมความคิดเห็นเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในพื้นที่

๓) การออกแบบกิจกรรมและนำเสนอรูปแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการสรุปความคิดเห็นของแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แบบ Think Pair Share เพื่อช่วยแบ่งปันความเห็นเกี่ยวกับบริบทชุมชน ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่น กิจกรรมและความสนใจของแต่ละช่วงวัยในการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้สูงอายุ วัยทำงาน เด็กและเยาวชน ผู้นำท้องที่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และหน่วยงานต่างๆ เพื่อหาแนวทางการสร้างนวัตกรรมชุมชนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับสังคมต่างวัย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์กับสมาชิกในพื้นที่เป้าหมายจำนวน ๘๕ คน ในลำดับต่อไป

แผนภาพที่ ๔.๑๒ การออกแบบและนำเสนอรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในพื้นที่

จากการออกแบบและนำเสนอกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์กลุ่มพื้นที่ (User) เพื่อหาตามความต้องการอันแท้จริง (Insight) ว่าควรมีรูปแบบลักษณะอย่างไรที่จะทำให้การเรียนรู้ระหว่างวัยที่สามารถลดช่องว่างและอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข ซึ่งจากการออกแบบและนำเสนอรูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันสามารถแบ่งกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ๑) กิจกรรมเวทีเปิดใจ (ช่วงฝน) เพื่อแสวงหาความต้องการแท้จริงของพื้นที่และแต่ละช่วงวัย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ๒) ด้านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้แต่ละช่วงวัยได้เกิดการเรียนรู้และช่วยเหลือกันและกัน ได้แก่ กิจกรรมปฐมนิเทศ หลานสอนปู่ (GenB Z) กิจกรรมทางวัฒนธรรม (แม่ไม้กำศรี) กิจกรรมค่าย ๔ Gen กิจกรรมสร้างรายได้ของ ๔ Gen และกิจกรรมนันทนาการ (การเดินบาสโลป)^{๗๘} ซึ่งกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมทางสังคมที่จะนำไปสู่การสร้างชุมชนต้นแบบแห่งการเรียนรู้ระหว่างวัยในจังหวัดลำปางได้อย่างเหมาะสม

๔) จัดตั้งคณะทำงานวิจัยชุมชน โดยตัวแทนแต่ละช่วงวัยเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อจัดตั้งเป็นคณะทำงานวิจัยชุมชน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มเด็กและเยาวชน เพื่อให้คณะวิจัยชุมชนเป็นผู้ที่คอยชี้แนะและทำหน้าที่ขับเคลื่อนโครงการ รวมถึงการประสานงาน สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแก่ชุมชน และให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปอย่างต่อเนื่องและบรรลุตามเป้าหมายของโครงการวิจัย

^{๗๘} สทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๐, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดการกิจกรรมออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

๔.๓.๒ การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์

การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันและอยู่ร่วมกันมีขั้นตอนการออกแบบและพัฒนานวัตกรรม ดังนี้

๑) การวิเคราะห์บริบทชุมชนเพื่อออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน คณะทำงานวิจัยชุมชนร่วมประชุมกันเพื่อหารูปแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ ซึ่งจากการประชุมกับทีมงานและนักวิจัยชุมชนที่เป็นตัวแทนของแต่ละช่วงวัยได้มีเสนอให้ทีมงานได้มีการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่อาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น และการขับเคลื่อนกิจกรรมของเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยตัวแทนตัวแทนของเครือข่ายได้กล่าวไว้ว่า

“การออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนนั้น ควรนำของดีที่เป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่นมาสู่การเรียนรู้ร่วมกันและถ่ายทอดให้แก่เด็กและเยาวชนรุ่นหลักได้เรียนรู้ และเป็นการอนุรักษ์คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นอีก”^{๗๙}

จากการทำเวทีเชิงปฏิบัติการเบื้องต้นทำให้คณะผู้วิจัยและนักวิจัยชุมชนได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน โดยการนำความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นกิจกรรมเปิดใจให้แต่ละช่วงวัยได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งทางด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การอยู่ร่วมกันและการสร้างรายได้ที่เหมาะสม และนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นต้นแบบ (Phototype) ต่อไป

๒) ตัวอย่างการสร้างต้นแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการถอดบทเรียนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในเวทีชุมชนที่ตรงกับความต้องการของชุมชน (Insight) เพื่อนำมาสร้างตัวอย่างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการของเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง โดยเวทีแลกเปลี่ยนความเห็นระหว่างทีมงานนักวิจัยและกลุ่มตัวแทนแต่ละช่วงวัยและตัวแทนเทศบาลตำบลเกาะคา ได้กล่าวให้ความเห็นว่า “การออกแบบกิจกรรมต่างๆ ของเทศบาลเกิดจากการจัดทำเวทีชุมชนเพื่อสำรวจความต้องการของพื้นที่ที่มีความต้องการและจะพัฒนาในจุดไหน โดยทางเทศบาลได้มีแผนปฏิบัติการเพื่อรองรับความต้องการของชุมชนอยู่แล้ว แต่กระนั้นกิจกรรมแต่ละอย่างในแผนปฏิบัติการจะมีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นตัวบ่งชี้ที่แตกต่างกันไป^{๘๐} ดังนั้น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์คณะทำงานวิจัยจึงได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกับแผนปฏิบัติการของเทศบาลตำบลเกาะคา เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงปฏิบัติของเทศบาลกับกลุ่มเป้าหมายให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและลดช่องว่างระหว่างวัยได้อย่างเหมาะสม

^{๗๙} สทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๗, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดภารกิจกรมออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๘๐} สทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดภารกิจกรมออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

แผนภาพที่ ๔.๑๓ กิจกรรมการแห่ไม้กำศรักับการมีส่วนร่วมของทุกช่วงวัยในพื้นที่สร้างสรรค์

๓) วิเคราะห์ลักษณะนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน โดยการวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของทุกช่วงวัยในพื้นที่เป้าหมาย และเป็นการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมมาเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชน

นายเฉลิมเชตร์ ไชยกาล ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ (GenB) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ได้ให้ความเห็นว่า “ชุมชนเกาะคาเป็นชุมชนที่มีศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม เต็มไปด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาเป็นรุ่นๆ และอยากให้เด็กได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ร่วมกัน เพื่อสืบสานจารีตประเพณีอันดีงามให้คงอยู่ในชุมชน”^{๘๑} ในทางกลับกันด้วยสภาวะปัจจุบันมีความหลังไหลทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจนกลายเป็นสังคมดิจิทัลและทำให้เกิดมีฉ้อโกงหรือโกง Call Center ที่มาในรูปแบบใหม่อันเป็นกลลวงแก่ผู้ที่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีน้อยหรือผู้สูงอายุ การเรียนรู้ควรมีกิจกรรมเพื่อช่วยช่วงวัยที่เป็น Gen B ได้เรียนรู้และป้องกันการถูกหลอกลวงของมีฉ้อโกงพวกนี้ นางสาวเข็มจิรา ยมจินดา ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenZ) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีเพื่อช่วยป้องกันมีฉ้อโกงแก่ผู้สูงอายุว่า “ปัจจุบันความล้ำสมัยทางด้านอิเล็กทรอนิกส์ในระบบมือถือเป็นช่องทางหนึ่งที่กลุ่มมีฉ้อโกงกลุ่มคอลเซ็นเตอร์ (Call Center) เข้ามาหลอกลวงผู้สูงอายุที่ไม่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยี จนทำให้เสียเงินในจำนวนมากหรือถูกหลอกลวงในรูปแบบต่างๆ การเรียนรู้สำหรับข้ามวัยควรให้เด็กเข้าไปสอนการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่แก่ผู้สูงอายุ ขณะที่ผู้สูงอายุสอนเด็กเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นแทน”^{๘๒} ดังนั้น การวิเคราะห์ลักษณะนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่วิเคราะห์ (SWOT Analysis) เพื่อหาจุดแข็ง จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคของแต่ละช่วงวัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นกิจกรรมที่สามารถตอบสนองและร่วมกันดำเนินการได้ทุกช่วงวัย

^{๘๑} สทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๕, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดการกิจกรรมออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

^{๘๒} สทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญลำดับที่ ๑๓, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดการกิจกรรมออกแบบและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, วันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

๔.๓.๓ การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในพื้นที่สร้างสรรค์ได้ทำการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน โดยมีการจัดกิจกรรม อาทิเช่น กิจกรรมเวทีเปิดใจ (ช่วงผญา) กิจกรรมปุ๋ยนุสนทนา หลานสอนปู่ (GenB Z) กิจกรรมแห่ไม้ก้ำศรี กิจกรรมค่าย ๔ Gen กิจกรรมสร้างรายได้ของ ๔ Gen ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีทุนเดิมของกิจกรรมที่มีลักษณะเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันจากแผนปฏิบัติการของกองสวัสดิการเทศบาลตำบลเกาะคาอยู่แล้ว ทำให้นวัตกรรมการเรียนรู้เกิดความเหมาะสมและตรงกับความต้องการของพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย ซึ่งการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันมีขั้นตอนการปฏิบัติงานดังนี้

๑) การนำเสนอรูปแบบนวัตกรรมการ/กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ คณะวิจัยและนักวิจัยชุมชนได้นำเสนอรายละเอียดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จากการทำเวทีชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจแก่สมาชิกในชุมชนในการจัดทำโครงการ โดยการบอกวัตถุประสงค์การวิจัย การปฏิบัติการงบประมาณที่สนับสนุนและนำเสนอรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในสังคมต่างวัย เพื่อให้ชุมชนเห็นคุณค่าและมองเห็นความสำคัญของการทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าว

๒) การแบ่งบทบาทหน้าที่ดำเนินงาน คณะทำงานวิจัยชุมชนได้วางแผนในการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและสถานที่ปฏิบัติการ โดยได้มีความเห็นชอบในการใช้พื้นที่ในชุมชนเทศบาลตำบลเกาะคาและกำหนดหน้าที่ของผู้รับผิดชอบ ดังนี้

ลำดับที่	กิจกรรม	ผู้รับผิดชอบ
๑	การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์	คณะผู้วิจัย และตัวแทนกลุ่มพื้นที่เชิงสร้างสรรค์
๒	การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์	คณะผู้วิจัย กลุ่มชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ที่มีความแตกต่างช่วงวัย
๓	การปฏิบัติการกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์	กองสวัสดิการเทศบาลตำบลเกาะคาและกลุ่มชุมชนพื้นที่สร้างสรรค์ที่มีความแตกต่างช่วงวัย
๔	การถอดบทเรียน	คณะผู้วิจัย และตัวแทนกลุ่มพื้นที่เชิงสร้างสรรค์

๓) วิธีการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันจากการแสวงหาความต้องการจากกลุ่มตัวแทนแต่ละช่วงวัยร่วมกับเทศบาลตำบลเกาะคา เพื่อนำไปสู่กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และสร้างความเข้าใจถึงมุมมองการใช้ชีวิตในแต่ละช่วงวัย โดยการนำรูปแบบกิจกรรมที่ได้จากการถอดบทเรียนจากเวทีชุมชนที่ตัวแทนแต่ละช่วงวัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบ Think Pair Share เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการในกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการเทศบาลตำบลเกาะคา และตรงกับความต้องการของกลุ่มพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ โดยกิจกรรมจะมุ่งเน้นการนำความรู้ที่เป็นภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่นต่อยอดและสืบสานให้แก่เยาวชนรุ่นหลัง รวมถึงเวทีการเปิดใจยอมรับความคิดเห็นระหว่างช่วงวัยในค่ายครอบครัวหรือกิจกรรมค่าย ๔ Gen และการอบรมสั่งสอนและเปลี่ยนความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นของผู้สูงอายุและ

เทคโนโลยีสารสนเทศของเยาวชน เพื่อป้องกันมิให้กลุ่มช่วงวัย Gen B ถูกหลอกลวงจากแก๊งมิจฉาชีพ ซึ่งการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันจะมุ่งเน้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่อยู่ในชุมชนผสมผสานกับศาสตร์สมัยใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน

๔) การพัฒนาและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ เมื่อได้รูปแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สร้างความเข้าใจร่วมกันของทุกช่วงวัยในพื้นที่แล้ว คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับเทศบาลตำบลเกาะคา ดำเนินการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติแก่กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ ซึ่งเป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติการที่ทางเทศบาลได้กำหนดในปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ตัวอย่างเช่น ค่าย 4 Gen ที่มุ่งเน้นสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวที่มีความหลากหลายทางช่วงวัยและความหลากหลายทางด้านเพศสภาพ เพื่อให้เกิดการเปิดใจยอมรับฟังความเห็นกันและกัน และเป็นกิจกรรมนันทนาการที่ก่อให้เกิดความรักและความสามัคคีในครอบครัวและชุมชน

แผนภาพที่ ๔.๑๔ กิจกรรมค่าย ๔ Gen ขอฟื้นที่เชิงสร้างสรรค์

๕) วิเคราะห์และทบทวนนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เมื่อมีการสร้างกิจกรรมต้นแบบเพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของพื้นที่แล้ว ทางคณะทำงานวิจัยและนักวิจัยชุมชนได้ร่วมกันทบทวนการทำงาน วิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรค ข้อดี ข้อเสียของการทำงานเพื่อเป็นแนวทางและหาวิธีปรับปรุงแก้ไขและดำเนินกิจกรรมให้เกิดความเหมาะสมยิ่งขึ้น ทั้งกิจกรรมต่างๆ ที่บูรณาการกับภูมิความรู้และศาสตร์สมัยใหม่ การนำความรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัยสำหรับหลานสอนปู่ เป็นต้น ซึ่งการวิเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันจะช่วยให้กิจกรรมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

๖) การถอดบทเรียนแก่ชุมชน การถอดองค์ความรู้ในการปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง โดยสมาชิกและกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เกิดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อให้นวัตกรรมที่สร้างขึ้นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ และเป็นการสืบสานเอกลักษณ์อันงดงามทางด้านจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับความสะอาด ทันสมัยและรวดเร็วในยุคดิจิทัลที่จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะในครอบครัวที่มีความแตกต่างของช่วงวัยที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งการถอดบทเรียนจากนวัตกรรมสร้างสรรค์เพื่อเป็นการทบทวน วิเคราะห์ผลลัพธ์ ผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมที่ดำเนินการไป

๗) เวทีสรุปบทเรียนสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน จากการปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานในทุกกระบวนการ และนำผลการถอดบทเรียนที่ได้จากการทบทวนผลการปฏิบัติงานและวิเคราะห์ผลลัพธ์ของการดำเนินงานให้แก่กลุ่มเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การทำเวทีสรุปบทเรียนร่วมกับผู้บริหารของเทศบาลตำบลเกาะคา เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การพัฒนายุทธศาสตร์เชิงพื้นที่แก่ชุมชนในพื้นที่เทศบาลเกาะคาหรือสามารถนำไปสู่การขยายผลในชุมชนอื่นต่อไป

จะเห็นได้ว่า การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในพื้นที่สร้างสรรค์จากการออกแบบกิจกรรมจากการสรุปความต้องการของกลุ่มตัวแทนแต่ละช่วงวัยและตัวแทนเทศบาลตำบลเกาะคา โดยมีกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น เวทีเปิดใจ (ช่วงผญา) กิจกรรมปฐมนิเทศหลานสอนปู่ (GenB Z) กิจกรรมแม่ไม้ก้ำศรี กิจกรรมค่าย ๔ Gen ฯลฯ โดยพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันมีขั้นตอนการปฏิบัติงาน ได้แก่ ๑) การนำเสนอรูปแบบนวัตกรรม/กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ได้จากการนำเสนอจากคณะวิจัยและนักวิจัยชุมชน เพื่อให้ชุมชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการทำกิจกรรมดังกล่าว ๒) การแบ่งบทบาทหน้าที่ดำเนินงาน เช่น คณะผู้วิจัยและตัวแทนกลุ่มพื้นที่ออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ กองสวัสดิการเทศบาลตำบลเกาะคาและกลุ่มชุมชนพื้นที่ร่วมปฏิบัติการในกิจกรรม เป็นต้น ๓) วิธีการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันที่เกิดจาก Design Thinking จากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบ Think Pair Share สู่การออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการพื้นที่และแผนปฏิบัติการเทศบาล ๔) การพัฒนาและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่เป็นนวัตกรรมทางสังคมแก่กลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการของเทศบาล ๕) วิเคราะห์และทบทวนนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางและหาวิธีปรับปรุงแก้ไขและดำเนินกิจกรรมให้เกิดความเหมาะสม ๖) การถอดบทเรียนแก่ชุมชน สรุปองค์ความรู้จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการทบทวนวิเคราะห์ ผลลัพธ์ ผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรม และ ๗) เวทีสรุปบทเรียนสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน เพื่อสรุปผลการเรียนรู้และทิศทางการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคมให้แก่ผู้บริหารของเทศบาลนำไปสู่การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนหรือนำผลขยายไปสู่ชุมชนอื่น

๔.๓.๔ วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย

รูปแบบและกระบวนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อสร้างชุมชนต้นแบบจากการนำความรู้ที่เป็นภูมิวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่นบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วมและเรียนรู้ร่วมกัน ลดช่องว่างระหว่างวัย สร้างความรักความสามัคคีในชุมชน และทำสมาชิกในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งจากการปฏิบัติการวิจัยสามารถแบ่งพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปางตามลักษณะต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังต่อไปนี้

ก. กระบวนการต้นน้ำ การศึกษาโลกทัศน์ การเรียนรู้และการใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย

๑) สำนัวจความเห็นการใช้ชีวิต คุณค่าและความต้องการแต่ละช่วงวัย

การสำนัวจความเห็นการใช้ชีวิต คุณค่าและความต้องการแต่ละช่วงวัย เพื่อให้เข้าใจ มุมมองและโลกทัศน์ของ แต่ละช่วงวัย และนำสรุปลข้อมูลไปสู่อการออกแบบนวัตกรรม การเรียนรู้ ร่วมกันในสังคม ซึ่งการสำนัวจความเห็นในครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้สำนัวจความคิดเห็นกลุ่มเป้าหมายด้วย การสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน ๓๐ คน โดยแบ่งออกเป็น ๗ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ (Baby Boomer) กลุ่มวัยทำงาน (Gen X) กลุ่มวัยรุ่น (Gen Y) กลุ่มเด็กและเยาวชน (Gen Z) ปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนพื้นที่ ผู้ประกอบการภาคเอกชน เช่น ห้างร้าน บริษัท และอื่นๆ และหน่วยงานภาครัฐ โดยกำหนดประเด็นในการศึกษาจำนวน ๘ ประเด็น ได้แก่

- ๑) โลกทัศน์การใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน
- ๒) เป้าหมาย/ความคาดหวังการใช้ชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน
- ๓) ความต้องการภายในชุมชนและสังคม
- ๔) การเรียนรู้ร่วมกันจากสังคมต่างวัยในชุมชน
- ๕) การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในชุมชน
- ๖) กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยในชุมชน
- ๗) ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างนวัตกรรมชุมชนสร้างสรรค์การเรียนรู้ของสังคมต่างวัย
- ๘) การขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับชุมชนต้นแบบสร้างสรรค์

๒) วิเคราะห์และสรุปความเห็นการใช้ชีวิต คุณค่า และความต้องการแต่ละช่วงวัย

การสรุปความคิดเห็นจากการสำนัวจกลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผลการศึกษา พบว่า โลกทัศน์การใช้ชีวิตสังคมสามารถแบ่งออกได้ ๕ มิติ ได้แก่ ๑) มิติทางด้านวิถีชีวิตที่สังคมเต็มไปด้วยการแข่งขัน ๒) มิติทางด้านสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงตามค่านิยม ทัศนคติ และการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมแบบใหม่ ๓) มิติทางด้านเศรษฐกิจจากสภาพทางสังคมที่มีการแข่งขันและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ๔) มิติทางด้าน การเมืองการปกครอง และ ๕) มิติทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้รูปแบบการดำเนิน ชีวิตของสังคมสมัยนี้สังเคราะห์ออกได้ ๔ รูปแบบ ดังนี้ ๑) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงปัจเจกบุคคล ๒) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงหน้าที่และการงาน ๓) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงเทคโนโลยีสารสนเทศ และ ๔) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงอุดมคติเดียวกัน (Lifestyle)

ข. กระบวนการกลางน้ำ กระบวนสรุปผลการสำนัวจโลกทัศน์เพื่อนำมาสู่การพัฒนา นวัตกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

๑) สำนัวจบริบทชุมชน ทูทางสังคมและวัฒนธรรม

การสำนัวจบริบทชุมชน ทูทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่ การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง ซึ่งวิถีชีวิตของ พื้นที่เชิงสร้างสรรค์เป็นชุมชนกึ่งเมืองที่มีต้นทุนทางด้านด้านบุคคล ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุน พิธีกรรมและวัฒนธรรม ทุนอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกและการสนับสนุนจากเทศบาลที่ช่วย

ในการขับเคลื่อนชุมชนแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และเป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นด้านกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น

๒) จัดเวทีชุมชนระดมความคิดเห็นแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

การจัดเวทีชุมชนระดมความคิดเห็นแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง โดยคณะผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เทศบาลตำบลเพื่อขอความอนุเคราะห์ตัวแทนของแต่ละช่วงวัยจำนวน ๑๒ คน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลจำนวน ๒ คน เพื่อเข้าร่วมทำเวทีชุมชนเชิงปฏิบัติการ และนำเสนอความเป็นมาของโครงการวิจัย ผลการสำรวจโลกทัศน์การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ของสังคมยุคปัจจุบัน เพื่อนำมาสู่การระดมความคิดเห็นแนวทางการสร้างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในพื้นที่ เพื่อสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางด้านภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่นและการผสมผสานกับความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของสังคมยุคดิจิทัล เพื่อระดมความเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นต่างๆ ได้แก่

- ๑) บริบทชุมชนในมิติด้านวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
- ๒) ทิศทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่น
- ๓) กิจกรรมและความสนใจของแต่ละช่วงวัยในการเรียนรู้
- ๔) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน
- ๕) การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้สูงอายุ วัยทำงาน เด็กและเยาวชน ผู้นำท้องที่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
- ๖) แนวทางการสร้างนวัตกรรมชุมชนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันในสังคมยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

การระดมความคิดเห็นดังกล่าว ทางคณะผู้วิจัยได้ทำการคลุกกลุ่มช่วงวัยเพื่อให้ทำงานและเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อนำเสนอข้อมูลในแต่ละกลุ่มได้รับรู้และเรียนรู้ในชุมชนของตนและนำเสนอในภาพรวมที่แต่ละกลุ่มต้องการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการจัดตั้งคณะทำงานวิจัยชุมชน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มเด็กและเยาวชน ขับเคลื่อนโครงการ ประสานงาน สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยแก่ชุมชน

๓) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อแบบมีส่วนร่วมทุกช่วงวัยนั้น เป็นการวิเคราะห์หารูปแบบและกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จากการวิเคราะห์ข้อมูลและการทำเวทีเชิงปฏิบัติการระหว่างนักวิจัย กลุ่มตัวแทนแต่ละช่วงวัยและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อออกแบบกิจกรรมผ่านการวิเคราะห์ภูมิวัฒนธรรมของชุมชน ทั้งด้านบริบท ทรัพยากรท้องถิ่น ความสนใจแต่ละช่วงวัย กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม และแนวทางการสร้างนวัตกรรมชุมชนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันของสมาชิกได้อย่างเหมาะสม

๔) การพัฒนานวัตกรรม/กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

การปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรม/กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จากการทำเวทีชุมชนผ่านตัวแทนแต่ละช่วงวัยเพื่อระดมความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่ กาลเวลา สังคมและความต้องการของแต่ละช่วงวัย ซึ่งกระบวนการพัฒนานวัตกรรม/การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์มีขั้นตอน ดังนี้

๔.๑) การวิเคราะห์ชุมชนเพื่อออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

โดยคณะผู้วิจัยและนักวิจัยชุมชนประชุมกันเพื่อหารูปแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการทำ SWOTS Analysis เพื่อหาจุดเด่น จุดด้อย โอกาส และอุปสรรค เพื่อนำมาสู่การเสนอรูปแบบกิจกรรมผ่านตัวแทนของแต่ละช่วงวัยที่อาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น พิธีกรรม ศาสตร์สมัยใหม่ ความพร้อมต่างๆ และการขับเคลื่อนกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการสร้างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จะก่อประโยชน์ในการสร้างชุมชนต้นแบบในการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคมยุคดิจิทัล

๔.๒) การสร้างต้นแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

การสร้างต้นแบบนวัตกรรมจากเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อหาความต้องการของชุมชน (Insight) เพื่อนำมาสร้างตัวอย่างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการของเทศบาล ซึ่งต้นแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เกิดจากความต้องการของทุกช่วงวัย ได้แก่ กิจกรรมเวทีเปิดใจ (ช่วงผู้นำ) กิจกรรมปฐมนิเทศ หลานสอนปู่ (GenB Z) กิจกรรมแม่ไม่ก้าวร้าว กิจกรรมค่าย ๔ Gen กิจกรรมสร้างรายได้ของ ๔ Gen ฯลฯ

๔.๓) วิเคราะห์ลักษณะนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

โดยการวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของทุกช่วงวัยในพื้นที่เป้าหมาย และเป็นการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมมาเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมในชุมชน ซึ่งกิจกรรมที่ได้เป็นการพัฒนานวัตกรรมด้านการศึกษา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน กิจกรรมนวัตกรรมทางสังคมที่ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และกิจกรรมนวัตกรรมที่มีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการสร้าง ความเข้าใจและลดช่องว่างระหว่างวัยในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนได้อย่างเหมาะสม

๔.๔) วิเคราะห์และทบทวนนวัตกรรมการเรียนรู้

กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน จำเป็นจะต้องวิเคราะห์และทบทวนนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อให้กิจกรรมดังกล่าวสามารถดำเนินไปอย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยคณะผู้วิจัยและชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์อุปสรรค ปัญหา ข้อดี ข้อเสีย เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้กิจกรรมต่างๆ สามารถตอบสนองความต้องการและลดช่องว่างระหว่างวัย จากการนำความรู้ที่เป็นภูมิวัฒนธรรมบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่กับการมีส่วนร่วมของชุมชน

๕) ชุดปฏิบัติการนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์การเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย

ภายหลังการออกแบบและพัฒนากิจกรรมของกลุ่มพื้นที่ (User) ที่สามารถตอบความจำเป็นและความต้องการอันแท้จริงของเป้าหมายแล้ว (Insight) คณะผู้วิจัยและชุมชนได้นำสรุปความรู้เป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ ๑) กิจกรรมเวทีเปิดใจ (ช่วงฉายา) เพื่อเป็นการค้นหาความต้องการอันแท้จริงในการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ๒) ด้านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับศาสตร์สมัยใหม่ระหว่างช่วง เช่น กิจกรรมปฐมนิเทศ หลานสอนปู่ (GenB Z) กิจกรรมทางวัฒนธรรม (แห่ไม้ก้ำศรี) กิจกรรมค่าย ๔ Gen เป็นต้น ซึ่งชุดกิจกรรมที่ได้จากการสร้างนวัตกรรมของกลุ่มเป้าหมายนำไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่เพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้ต้นแบบในลำดับต่อไป

ค. กระบวนการปลายน้ำ เป็นกระบวนการที่เกิดจากผลลัพธ์การสร้างพื้นที่การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อการอยู่ร่วมกันและลดช่องว่างระหว่างในสังคมยุคใหม่ ประกอบด้วย

๑) ชุมชนการเรียนรู้ระหว่างวัยต้นแบบ

นวัตกรรมการเรียนรู้ของพื้นที่ชุมชนต้นแบบของการเรียนรู้สังคมยุคใหม่ ที่เต็มไปด้วยความหลากหลายทางด้านช่วงวัยและเพศ โดยชุมชนต้นแบบเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากการพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มภาคีเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ/เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ และเกิดสัมพันธภาพอันดีงามต่อกัน อีกทั้งเป็นการคงอัตลักษณ์ วัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ในสังคม รวมถึงการพัฒนาทักษะทางด้านศาสตร์สมัยใหม่ให้ช่วงวัยอื่นๆ ให้เกิดความรอบรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่จะนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในสังคมยุคใหม่ อีกทั้งเป็นการเพิ่มความรู้เพื่อป้องกันกลุ่มมิจฉาชีพที่เข้ามาหลอกลวงสมาชิกในชุมชน ทำให้ชุมชนต้นแบบเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้อันเกิดจากพลังชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และเสริมสร้างทักษะในการใช้ชีวิตในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม และเป็นการรักษาจารีต ประเพณี วัฒนธรรมและอัตลักษณ์อันดีงามที่เป็นภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป

๒) การถอดบทเรียน/เวทีสรุปบทเรียน

คณะผู้วิจัยได้มีการจัดประชุมที่มวิจัยชุมชน เพื่อสรุปบทเรียนการเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อการให้ความรู้ที่เกิดจากผลการศึกษาโลกทัศน์ มุมมองและการใช้ชีวิตของสังคมยุคปัจจุบัน และเป็นการพัฒนานวัตกรรมให้เกิดการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์แก่ชุมชนที่มีความหลากหลายช่วงวัย รวมถึงการทบทวนประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้น ปัญหา อุปสรรค สิ่งที่ได้เรียนรู้ สิ่งที่จะดำเนินงานต่อไปในอนาคต เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน การปรับปรุงและการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปางให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

แผนภาพที่ ๔.๑๕ การถอดบทเรียนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์

การถอดบทเรียนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย เพื่อเป็นการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาต่างๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาและขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ โดยการวิเคราะห์ทั้งกระบวนการดำเนินการตั้งแต่แรกเริ่มของแต่ละกิจกรรม ผลที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการทำกิจกรรมร่วมกัน สิ่งที่ได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนในกิจกรรม ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ และการขยายผลการดำเนินงานให้เกิดมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการทำเวทีถอดบทเรียนสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นถอดบทเรียน	บทเรียนสำคัญที่เกิดขึ้น
การดำเนินงาน	๑. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการวางแผนกิจกรรมตามความต้องการของชุมชน โดยจะมีการทำเวทีชุมชน (ช่วงผลึก) เพื่อให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และวางแผนในการดำเนินแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้แผนปฏิบัติการตรงต่อความต้องการและการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนได้อย่างเหมาะสม ๒. การแบ่งบทบาทหน้าที่การปฏิบัติงานที่ชัดเจน เพื่อให้งานเหมาะสมกับผู้ทำงานและความรู้ความสามารถ ๓. การทบทวนและปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ให้เหมาะสมกับชุมชนตนเอง ๔. การให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชน โดยคณะวิจัยและนักวิจัยชุมชนจะเป็นคนขับเคลื่อนให้กิจกรรมดำเนินการได้อย่างเต็มความสามารถ เพื่อสร้างความเข้าใจและแนวทางในการทำงานของโครงการวิจัยครั้งนี้ ๕. การมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มตั้งแต่กระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน และทำกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่มีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น/เทศบาลคอยเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนพัฒนาประจำปีงบประมาณ โดยชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบและทำงานร่วมกัน ซึ่งทำให้สมาชิกทุกเพศวัยในชุมชนเกิดสัมพันธภาพอันดีงาม และปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ประเด็นถอดบทเรียน	บทเรียนสำคัญที่เกิดขึ้น
ผลที่เกิดขึ้น	๑. เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทุกเพศวัยในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และเป็นการเรียนรู้ทั้งเกิดจากภูมิปัญญาและศาสตร์สมัยใหม่แก่สมาชิกในชุมชน และเป็นแนวทางในการต่อยอดพบการศึกษาสู่พื้นที่ชุมชนอื่นๆ ต่อไป ๒. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน โดยการวิจัยจะเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่แฝงด้วยประโยชน์หลายๆ อย่างที่เป็นพลังเชิงสร้างสรรค์ พลังความสามัคคีที่จะนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งต่อไป ๓. การพัฒนาชุมชนทางอ้อม การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการปรับทัศนคติของสมาชิกในแต่ละช่วงวัยได้เข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นควบคู่กับการนำศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งยังเป็นการปลูกจิตสำนึกชุมชนให้ตระหนักรู้คุณค่าที่เป็นภูมิวัฒนธรรมที่อาศัยหลักพุทธธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี เสียสละ และรู้จักการบำเพ็ญประโยชน์สุขให้แก่สังคม เป็นวิธีการผนึกความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันเกิดเป็นพลังชุมชน และเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง
ปัจจัยความสำเร็จ	๑. ภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความพร้อมในมิติทางด้านวิถีชีวิต มิติทางด้านสังคม มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านการเมืองการปกครอง และมิติทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนการมีเป้าหมายในการดำเนินโครงการวิจัยที่ชัดเจน ทำให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ ๒. การกำหนดเวลาอย่างชัดเจน โดยการแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนงาน ซึ่งการสร้างผลงานให้เสร็จจำเป็นจะต้องมีการกำหนดแผนงาน ระยะเวลาที่กำหนดที่ชัดเจน เพื่อจะทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมแก่ชุมชนต่อไป ๓. การสร้างจิตสำนึกแก่ชุมชน โดยชี้แจงการดำเนินการโครงการแก่กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ ๔. ภาวะผู้นำของชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการประสานงาน การผลักดันให้เกิดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และการขับเคลื่อนขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทในโครงการวิจัยตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ๕. การทำงานเป็นทีม โดยมีทีมวิจัยชุมชนเป็นแกนนำในการดำเนินกิจกรรม โดยใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นและความรู้ที่เป็น

ประเด็นถอดบทเรียน	บทเรียนสำคัญที่เกิดขึ้น
	ศาสตร์สมัยใหม่ที่เป็นสมาชิกในกลุ่มเป้าหมายนำมาพัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ภายใต้โครงการวิจัยจนประสบผลสำเร็จ ๕. การจัดการองค์ความรู้จากนวัตกรรมทางสังคมและการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ เพื่อเป็นการให้ความรู้และการปฏิบัติการ แก่กลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์คุณค่าทางภูมิวัฒนธรรม ท้องถิ่นและการอยู่ร่วมกันของสังคมยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม
สิ่งที่ได้เรียนรู้	๑. ได้รับความรู้เกี่ยวกับการสืบสานภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แสดงอัตลักษณ์และสัมพันธภาพของสมาชิกในชุมชน ๒. เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของช่วงวัย โดยแต่ละช่วงวัยได้แสดงความ ต้องการและสิ่งที่ยอยากกระทำร่วมกันในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และความรักความสามัคคี ๓. การทำกิจกรรมสร้างความรักและความสามัคคีในชุมชน ๔. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกทางปัญญาของท้องถิ่น จากการ เรียนรู้ร่วมกันของทุกช่วงวัยทั้งในมิติทางสังคม มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านการเมืองการปกครอง มิติทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ท้องถิ่น ๕. กิจกรรมที่แสดงคุณค่าการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และสะท้อนให้เห็น คุณค่าทางด้านจิตใจ สังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น และการมีส่วนร่วม ของคนในชุมชน และการดำเนินชีวิตวิถีพุทธของชุมชน ๖. เกิดสัมพันธภาพอันดีงามต่อกัน ๗. ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิวัฒนธรรมและการเรียนรู้ศาสตร์ สมัยใหม่ร่วมกัน ทั้งการมีส่วนร่วมทางตรงและทางอ้อม ๘. การนำวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ จากกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อใช้ในการ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของวัดและชุมชน
ปัญหาและอุปสรรค	๑. พื้นที่เป้าหมายมีลักษณะกึ่งเมืองที่มีวิถีชีวิตแข่งกับเวลาทั้งการศึกษา เล่าเรียน การทำมาหากิน และกิจการอื่นๆ ทำให้การรวบกลุ่มมีปัญหา เว้นเสียแต่ช่วงนักชดถุภษหรือกิจกรรมพิเศษที่ทางราชการกำหนด เท่านั้น ๒. กิจกรรมต่างๆ ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นเฉพาะกลุ่มวัยหรือช่วงวัย ซึ่งทำให้ การเข้ามามีส่วนร่วมของทุกเพศวัยน้อยลง ๓. วัฒนธรรมท้องถิ่นควรมีการทำต้นแบบชุมชนละ ๑ อัน โดยเฉพาะ การแห่ไม้ก้ำศรี ซึ่งเกิดจากการขาดไม้ที่นำมาทำและบุคลากรที่มีความรู้ ในการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น

ประเด็นถดถอย	บทเรียนสำคัญที่เกิดขึ้น
	๔. การดำเนินกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ควรตระหนักถึงพื้นที่ เวลา และความเหมาะสม เพราะอาจจะตรงกับช่วงการเปิดภาคการศึกษาที่ทำให้ นักเรียนนักศึกษาไม่สามารถเข้าร่วมได้หรือกิจกรรมบางอย่างควรอยู่ในช่วงฤดูกาลที่เหมาะสม เช่น ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป หรือ อยู่ในพื้นที่ที่สะดวกแก่การทำกิจกรรมร่วมกัน ๕. ความไม่สะดวกที่จะมารวมตัวกัน เนื่องจากกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ บางครั้งชุมชนรอการตัดสินใจจากสมาชิกในชุมชน จนบางครั้งมันยากเกินกว่าการบริหารจัดการของผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
แนวทางการขยายผล	๑. ควรมีการชักชวนโดยการหากลุ่มบัดดี้หรือครอบครัวบัดดี้ เพื่อเป็นการขับเคลื่อนกิจกรรมค่ายครอบครัวที่มีความหลากหลายทางช่วงวัย เพื่อเป็นเวลาในการเปิดรับความเห็นระหว่างคนในครอบครัวและชุมชน ๒. กิจกรรมเชิงวัฒนธรรมควรทำต้นแบบขึ้นเดียวและเป็นตัวแทนของแต่ละชุมชน เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและช่วยกันประดับตกแต่งของต่างๆ ที่เป็นตัวแทนชุมชนให้ดีที่สุด เช่น การทำไม้ก้ำศรี ซึ่งจะให้สมาชิกในแต่ละชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม และเป็นการป้องกันการตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งจะทำให้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ๓. ขยายผล/ถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชนอื่นๆ เพื่อให้มีการวางแผนการขับเคลื่อนชุมชนที่เกิดจากความหลากหลายทางช่วงวัยและเป็นการสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นสืบต่อไป

๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการอยู่ร่วมกันของสังคมยุคใหม่

คณะวิจัยได้ถดถอยบทเรียนจากการประชุมตัวแทนกลุ่มทุกช่วงวัยในพื้นที่ เพื่อปรึกษาหารือผู้บริหารองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงาน ผลที่เกิดขึ้น ปัจจัยแห่งความสำเร็จ สิ่งที่ได้เรียนรู้และขยายผลกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ให้เกิดประสิทธิภาพและตรงต่อความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง โดยสรุปประเด็นต่างๆ ที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันในชุมชน เพื่อนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และสิ่งที่ควรดำเนินงานในอนาคตที่ตรงกับความต้องการของชุมชนในการอยู่ร่วมกันในสังคมยุคใหม่ โดยทางกลุ่มพื้นที่ต้องการจัดทำกิจกรรมผลิตภัณฑ์จากใบไม้^{๔๓} โดยมีวัตถุประสงค์ในกิจกรรมที่ต้องการ ได้แก่ ๑) เพื่อการสร้างรายได้ร่วมกันของแต่ละช่วงวัย ๒) เพื่อการสร้างสัมพันธภาพอันดีงามระหว่างทุกช่วงวัยหรือสัมพันธภาพ ๔ gen ๓) เพื่อการสืบสานอัตลักษณ์และ

^{๔๓} เวทีถดถอยบทเรียนกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์, วันที่ ๕ กันยายน ๒๕๖๖.

ภูมิปัญญาในชุมชนให้เกิดคุณค่าและสร้างปราชญ์ท้องถิ่นรุ่นใหม่ และ ๔) เพื่อการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ อีกทั้งยังลดปัญหาหวัชพืชในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันของทุกช่วงวัยในการสร้างผลิตภัณฑ์และสินค้าที่เป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่จะนำเดินการในปีงบประมาณ ๒๕๖๗

แผนภาพที่ ๔.๑๖ กิจกรรมการเสนอเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาแกท้องถิ่น

อาจจะกล่าวได้ว่า รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปางนั้น นอกจากเป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เป็นนวัตกรรมทางสังคมและการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์แล้ว ยังสามารถสร้างจิตสำนึกให้แก่สมาชิกในชุมชนได้เห็นคุณค่าทางด้านภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่นตนเอง โดยกลุ่มช่วงวัยหรือ Gen B จะอาศัยความรู้ความสามารถที่เป็นภูมิปัญญาจากประสบการณ์ในชีวิตมาถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลัง ขณะเยาวชนก็นำความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาสอนแก่ผู้สูงวัยให้เรียนรู้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อป้องกันกลุ่มมิฉฉาหรือการใช้อำนวยความสะดวกในชีวิตยุคใหม่ และเป็นการแสดงถึงสัมพันธ์ภาพระหว่างช่วงวัยในการทำกิจกรรมร่วมกัน และเป็นแนวทางที่ช่วยให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและเป็นศูนย์การเรียนรู้ของสังคมต่างวัยจำเป็นจะต้องสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งเสริมคุณค่า ประสบการณ์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่จะช่วยให้กิจกรรมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย อีกทั้งยังเป็นการสืบสานและถ่ายทอดความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่เยาวชนยุคใหม่ที่อาจจะพัฒนาศักยภาพทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นกลายเป็นภูมิปัญญาไฮเทคที่อาศัยเครื่องสมัยใหม่ช่วยในการรักษาอัตลักษณ์ คุณค่า และสัมพันธ์อันดีงามในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามให้แก่แต่ละช่วงวัยได้รู้จักคุณค่า ความสามารถของกันและกัน เพื่อขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคมให้เป็นสมบัติและคุณค่าอันงดงามในท้องถิ่นตนเองต่อไป

ทั้งนี้ รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปางทำให้เห็นความสำคัญระหว่างช่วงวัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน โดยอาศัยภูมิวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และความเป็นมาของท้องถิ่นที่ควรจดจำและเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้าใจและมีจิตสำนึกการอนุรักษ์มรดกทางปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนตนเอง เป็นการกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์มรดกอันล้ำค่าของท้องถิ่น รวมถึงการนำศาสตร์สมัยใหม่ที่อำนวยความสะดวกต่อการใช้ชีวิตเข้ามาปรับใช้ในชีวิตประจำวันของทุกช่วงวัย

จากการปฏิบัติการร่วมกันระหว่างคณะวิจัยและชุมชนในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อให้ทุกช่วงวัยสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยนวัตกรรมการเรียนรู้ประสบความสำเร็จเกิดกระบวนการทำงานร่วมกันของชุมชนที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัยและชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ชุมชนมีส่วนร่วมวางแผนงาน (Participation in Planning) การกำหนดความต้องการของชุมชน เพื่อให้เกิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยเริ่มจากการเข้ามาร่วมรับฟังแผนงานวิจัย การเข้าร่วมประชุมเพื่อหารือกันในการระดมความคิด การตัดสินใจ การลงความเห็นในการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ รวมถึงการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมบนพื้นฐานทุนทางภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่

ขั้นที่ ๒ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ (Participation in Implementation) โดยการแบ่งบทบาทและหน้าที่ในการทำงานร่วมกันแบบมีส่วนร่วม ทั้งการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ การปฏิบัติการกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ และการถอดบทเรียน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างทีมงานวิจัย ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมและศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาช่วยในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์หรือการติดต่อประสานงานภาคีเครือข่ายต่างๆ เข้ามาช่วยในการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง

ขั้นที่ ๓ ชุมชนมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in Utilization) จากการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยกับการมีส่วนร่วมของการวิจัยครั้งนี้ ส่งผลให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ผลผลิตจากงานวิจัย ได้แก่ การรักษาอัตลักษณ์ที่เป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น การให้ความรู้ที่เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมให้แก่เด็กและเยาวชนได้รู้ การพัฒนาศักยภาพด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศแก่ผู้สูงอายุให้สามารถปรับตัวอยู่กับยุคสมัยได้อย่างถูกต้อง และเป็นการสร้างจิตสำนึก ความรักความสามัคคี เกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางภูมิปัญญาในท้องถิ่นตนเอง เป็นต้น

ขั้นที่ ๔ ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Participation in Benefit Sharing) เป็นการกระจายผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเสมอภาค เพราะกิจกรรมที่ดำเนินการเกิดจากการทำเวทีชุมชน ระดมความคิดเห็นและการออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของทุกช่วงวัย ทำให้สมาชิกในชุมชนทุกช่วงวัยได้รับประโยชน์ในการเข้ามามีส่วนร่วม ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้แนวทางในการพัฒนาชุมชนและนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไปในปิงปประมาณถัดไป

ขั้นที่ ๕ ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in Evaluation) คณะผู้วิจัยและชุมชนได้ทำเวทีการคืนข้อมูลเพื่อถอดบทเรียนทุกครั้ง เพื่อให้รู้ถึงปัญหาและอุปสรรคตลอดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย และเมื่อโครงการสิ้นสุดไปชุมชนได้ทำการสานต่อกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยการนำผลจากการประเมินกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการสรุปบทเรียนนำเสนอแก่ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนที่ตรงกับ

ความต้องการและขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยในปิงปิงประมาณถัดไป

สรุปได้ว่า การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง สามารถจำแนกกระบวนการพัฒนาได้ ๔ อย่าง ได้แก่

๑. กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ โดยคณะผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาความเห็นเกี่ยวกับโลกทัศน์และการใช้ชีวิตของสังคมยุคใหม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เป้าหมาย โดยมีขั้นตอน ๔ อย่าง ได้แก่

๑.๑ การทำเวทีชุมชน เพื่อระดมความคิดของชุมชนในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ตามความต้องการของแต่ละช่วงวัยบนพื้นฐานทางภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่นตนเอง

๑.๒ ระดมความคิดเห็น การระดมความคิดเห็นเพื่อหากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์บนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยได้อย่างเหมาะสม

๑.๓ การออกแบบกิจกรรมและนำเสนอรูปแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการแบ่งปันความคิดแบบ Think Pair Share ที่เชื่อมโยงกับบริบทชุมชน ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ความสนใจของแต่ละช่วงวัย และออกแบบกิจกรรมเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้สูงอายุ วัยทำงาน เด็กและเยาวชน ผู้นำท้องที่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน และหน่วยงานต่างๆ

๑.๔ จัดตั้งคณะทำงานวิจัยชุมชน เพื่อทำหน้าที่ให้คำแนะนำและขับเคลื่อนโครงการวิจัย เพื่อให้การดำเนินการวิจัยบรรลุตามเป้าหมาย

๒. การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีขั้นตอน ได้แก่

๒.๑ การวิเคราะห์บริบทชุมชน เพื่อหารูปแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จากการประชุมกับทีมงานและนักวิจัยชุมชนที่เป็นตัวแทนของแต่ละช่วงวัย โดยวิเคราะห์จากต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น และการขับเคลื่อนกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๒ ตัวอย่างการสร้างต้นแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และหาความต้องการของชุมชน (Insight) เพื่อสร้างตัวอย่างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒.๓ วิเคราะห์ลักษณะนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน โดยการวิเคราะห์ (SWOT Analysis) เพื่อหาจุดแข็ง จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคของแต่ละช่วงวัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมและตอบสนองต่อความต้องการของทุกช่วงวัย

๓. การพัฒนานวัตกรรมเรียนรู้ของสังคมต่างวัยที่เกิดจากการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ กิจกรรมเวทีเปิดใจ (ช่วงพญา) กิจกรรมปฐมนิเทศ หลานสอนปู่ (GenB Z)

กิจกรรมแห่งไม้ก้ำศรี กิจกรรมค่าย ๔ Gen ซึ่งการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้มีขั้นตอนปฏิบัติการดังนี้

๓.๑ การนำเสนอรูปแบบนวัตกรรม/กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่สมาชิกในชุมชน บอกวัตถุประสงค์การวิจัย การปฏิบัติการ งบประมาณที่สนับสนุนและนำเสนอรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในสังคมต่างวัย

๓.๒ การแบ่งบทบาทหน้าที่ดำเนินงาน การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ได้แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและสถานที่ปฏิบัติการอย่างชัดเจน

๓.๓ วิธีการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ การนำรูปแบบกิจกรรมจากการถอดบทเรียนจากเวทีชุมชนที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างนวัตกรรมเรียนรู้บนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมผสมผสานกับศาสตร์สมัยใหม่ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน

๓.๔ การพัฒนาและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติแก่กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ สัมพันธภาพและการมีส่วนร่วมของทุกช่วงวัยในชุมชน

๓.๕ วิเคราะห์และทบทวนนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เพื่อทบทวนการทำงาน วิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรค ข้อดี ข้อเสียของการทำงานเพื่อเป็นแนวทางและหาวิธีปรับปรุงแก้ไขและดำเนินกิจกรรมให้เกิดความเหมาะสมยิ่งขึ้น

๓.๖ การถอดบทเรียนแก่ชุมชน เพื่อเป็นการทบทวน วิเคราะห์ ผลลัพธ์ ผลกระทบที่เกิดจากกิจกรรมที่ดำเนินการ

๓.๗ เวทีสรุปบทเรียนสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน เพื่อสรุปผลการเรียนรู้และทิศทางการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางสังคมให้แก่ผู้บริหารของเทศบาลนำไปสู่การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนหรือนำผลขยายไปสู่ชุมชนอื่น

๔. วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย จากการศึกษากระบวนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อให้ชุมชนได้เกิดการมีส่วนร่วมในเรียนรู้ร่วมกัน ลดช่องว่างระหว่างวัย สร้างความรักความสามัคคีในชุมชน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งจากการปฏิบัติการวิจัยสามารถแย่งตามลักษณะต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังต่อไปนี้

ก. กระบวนการต้นน้ำ ได้แก่ ๑. การสำรวจความเห็นการใช้ชีวิต คุณค่าและความต้องการแต่ละช่วงวัย เพื่อให้เข้าใจมุมมองและโลกทัศน์ของแต่ละช่วงวัย ๒. วิเคราะห์และสรุปความเห็นการใช้ชีวิต คุณค่า และความต้องการแต่ละช่วงวัยที่สามารถจำแนกออกได้ ๕ มิติ ได้แก่ ๑) มิติทางด้านวิถีชีวิตที่ ๒) มิติทางด้านสังคม ๓) มิติทางด้านเศรษฐกิจ ๔) มิติทางการเมืองการปกครอง และ ๕) มิติทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น และสังเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตออกได้ ๔ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงปัจเจกบุคคล ๒) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงหน้าที่และการงาน ๓) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงเทคโนโลยีสารสนเทศ และ ๔) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงอุดมคติเดียวกัน (Lifestyle)

ข. กระบวนการกลางน้ำ กระบวนสรุปผลการสำรวจโลกทัศน์เพื่อนำมาสู่การพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ๑) สำรวจบริบทชุมชน ทูทางสังคมและวัฒนธรรม ๒) จัดเวทีชุมชนระดมความคิดหาแนวทางการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ ๓) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ๔) การพัฒนาวัตกรรมการ/กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

ค. กระบวนการปลายน้ำ เป็นกระบวนการที่เกิดจากผลลัพธ์การสร้างพื้นที่การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์เพื่อการอยู่ร่วมกันและลดช่องว่างระหว่างในสังคมยุคใหม่ ประกอบด้วย ๑) ชุมชนการเรียนรู้ระหว่างวัยต้นแบบ ๒) การถอดบทเรียน/เวทีสรุปบทเรียน ๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการอยู่ร่วมกันของสังคมยุคใหม่

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง แม้จะเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การสร้างชุมชนการเรียนรู้ต้นแบบได้อย่างเหมาะสมแล้ว แต่ชุมชนจะต้องมีการปรับพฤติกรรมการเรียนรู้ตามหลักทฤษฎี KAP ได้แก่

ความรู้ (Knowledge) ชุมชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบันอย่างเหมาะสม โดยจะต้องตระหนักคุณค่าที่เป็นภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่บ่งบอกอัตลักษณ์ เชื้อชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น และพิจารณาการใช้ศาสตร์สมัยใหม่ให้เหมาะสมกับสังคมยุคดิจิทัล เพื่อรอบรู้ ป้องกัน และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการดำเนินชีวิตยุคใหม่ได้อย่างดียิ่งขึ้น

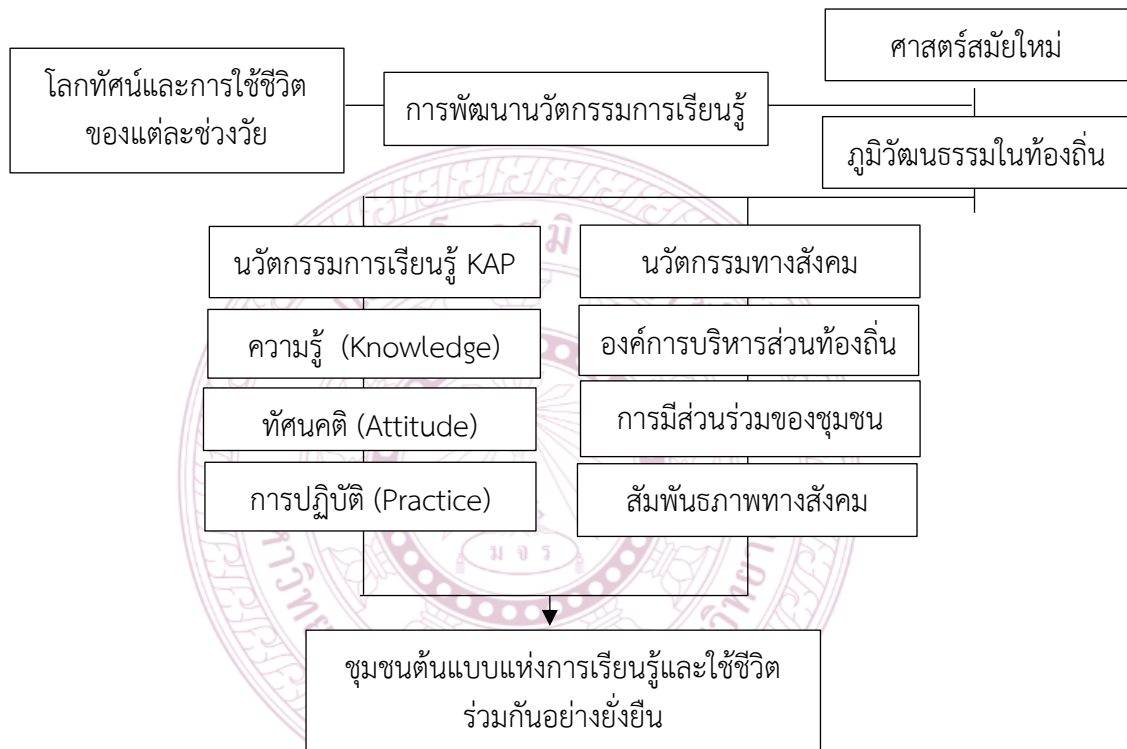
ทัศนคติ (Attitude) การปรับทัศนคติภายหลังจากการเรียนรู้ร่วมกัน เพราะการเรียนรู้ที่ดีจะต้องเข้าใจ มีทัศนคติเชิงบวก เข้าใจความรู้สึกและความเห็นของแต่ละช่วงวัย เพราะประสบการณ์ของแต่ละช่วงวัยย่อมมีความแตกต่างกัน และมีคุณค่าในการสืบสานอารยธรรมแห่งชุมชนตลอดมา

การปฏิบัติ (Practice) การปฏิบัติหรือการลงมือกระทำ เมื่อสมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันแล้ว ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันได้เป็นอย่างดี และจะทำให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน เพราะแต่ละช่วงวัยเข้าใจซึ่งกันและกันจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และปรับทัศนคติมุมมองการใช้ชีวิตที่เห็นคุณค่าของแต่ละช่วงวัย

ดังนั้น การพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้จำเป็นต้องใช้ทฤษฎี KAP เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ การปรับทัศนคติมุมมองการใช้ชีวิตร่วมกัน เพื่อให้มีแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเพื่อทำนุบำรุงรักษาซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่น ตลอดจนการนำความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุข นอกจากนั้น ผลการวิจัยสามารถนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่เริ่มจากการประชุม การทำเวทีเสวนา การสร้างกิจกรรมเพื่อสานสัมพันธ์ภาพที่เป็นพลังชุมชน สร้างความรักสามัคคีและความปรองดอง ปลุกจิตสำนึกแก่ชุมชนด้วยการสร้างวัฒนธรรมการเคารพฟังความเห็นของผู้อื่น จนนำไปสู่การสร้างคุณธรรมจริยธรรมของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้นแบบที่สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกันได้อย่างแท้จริง

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ (Body of Knowledge) จากการศึกษาวิเคราะห์ “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” เพื่อโลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย เพื่อนำมาสู่การพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง โดยอาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่เพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข คณะผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้ศึกษามีลักษณะดังแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑๗ นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง

จากแผนภูมิภาพข้างต้น จะเห็นได้ว่าชุมชนต้นแบบแห่งการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืนเกิดจากการเข้าใจโลกทัศน์การใช้ชีวิตของแต่ละช่วงวัยที่มีรูปแบบแตกต่างกัน ทั้งในมิติวิถีชีวิต มิติสังคม มิติเศรษฐกิจ มิติการเมืองการปกครองและมิติทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เช่น รูปแบบการใช้ชีวิตเชิงปัจเจกบุคคล รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงหน้าที่และการทำงาน รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงเทคโนโลยีสารสนเทศ และรูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงอุดมคติเดียวกัน เป็นต้น การเข้าใจโลกทัศน์การใช้ชีวิตนำมาสู่การพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่อาศัยปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ ๒ อย่าง ได้แก่

๑. **ศาสตร์สมัยใหม่** ความรู้ใหม่ที่ทำให้วิถีความเป็นอยู่ในปัจจุบันสะดวก สบาย รวดเร็ว และทันสมัย ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่พึ่งพาเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้า ซึ่งการเรียนรู้และการใช้ประโยชน์

ของแต่ละช่วงวัยย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกัน การเรียนรู้ศาสตร์สมัยใหม่เหมาะสำหรับ Gen Y และ Z เพราะเป็นช่วงวัยที่เจริญเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยีสมัย ขณะที่คน Gen B อาจจะมีรู้น้อย และเข้าใจวิธีการใช้เทคโนโลยีน้อยกว่า Gen อื่น การนำศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาเป็นปัจจัยแห่งการเรียนรู้จึงมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตทุกเพศวัยในยุคปัจจุบัน เพราะเป็นยุคสมัยที่เต็มไปด้วยระบบดิจิทัลที่อาศัยเทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตประจำวัน

๒. ภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่น การเรียนรู้อัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนเป็นอีกหนึ่งกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และเป็นกระบวนการรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และคุณค่าที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาในท้องถิ่น ซึ่งทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้และได้รับสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่างๆ เข้ามามีอิทธิพลต่อการใช้ชีวิตจนทำให้อัตลักษณ์และคุณค่าทางภูมิปัญญาถูกบั่นทอนหรือลดความสำคัญลงไป ขาดกระบวนการเรียนรู้และเข้าใจถึงคุณค่า จนทำให้ชุมชนขาดสัมพันธ์ภาพอันดีงามต่อกัน ดังนั้น การนำภูมิวัฒนธรรมที่เป็นมรดกท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการถ่ายทอดความรู้สึก คุณค่า และวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

การนำปัจจัย ๒ อย่างข้างต้นมาช่วยในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่ผสมผสานความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่ ทำให้เกิดนวัตกรรมการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยอยู่ ๒ นวัตกรรม ได้แก่

๑. นวัตกรรมการเรียนรู้ กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม ร่วมปฏิบัติการ และร่วมประเมินผลการดำเนินงาน ซึ่งนวัตกรรมการเรียนรู้จะประสบความสำเร็จด้วยปัจจัย ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ความรู้ ชุมชนจะต้องมีความรู้ทั้งศาสตร์สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้าใจถึงกระบวนการและการรักษาอัตลักษณ์ที่เป็นวัฒนธรรมของชุมชน ๒) ทักษะ ชุมชนจะต้องปรับความคิดเพื่อทำความเข้าใจความรู้สึกของแต่ละช่วงวัย และสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และ ๓) การปฏิบัติ เมื่อชุมชนต้องนำความรู้ และความคิดที่ดีสู่การปฏิบัติให้เกิดผลแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดเป็นพลังชุมชนและชุมชนต้นแบบแห่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เพื่อรักษาอัตลักษณ์ภูมิปัญญาและศาสตร์สมัยใหม่ในการอยู่ร่วมกันในยุคปัจจุบัน

๒. นวัตกรรมทางสังคม การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์สร้างพลังแห่งสังคม โดยนวัตกรรมทางสังคมเกิดจากปัจจัย ได้แก่ ๑) องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น การสนับสนุนการปฏิบัติงานตามแผน/ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน ๒) การมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อวางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน และประเมินผลการดำเนินงานร่วมกัน และ ๓) สัมพันธภาพทางสังคม เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ย่อมทำให้เกิดความรู้สึกที่ดี สัมพันธภาพทางสังคมต่อช่วงวัยก็ดีขึ้น เกิดความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และรักสามัคคีกันชุมชนมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยให้เป็นชุมชนต้นแบบ จำเป็นจะต้องศึกษาความต้องการอันแท้จริงของกลุ่มเป้าหมายและสำรวจทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อนำมาใช้บูรณาการให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของทุกช่วงวัย เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เข้าใจและเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเพื่อป้องกันมิให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจกันและลดช่องว่างระหว่างวัยได้อย่างแท้จริง

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” โดยการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กลุ่มพื้นที่เป้าหมายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการ (Workshop) ในการพัฒนาและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ในสังคมต่างวัย เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบที่สามารถลดช่องว่างระหว่างเพศวัยได้อย่างเหมาะสมกับสังคมโลกปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษาพอสรุปผลได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” เป็นการโลกทัศน์การใช้ชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยและนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย จากการศึกษาสามารถสรุปผล ดังนี้

๕.๑.๑ โลกทัศน์การใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในยุคปัจจุบัน

โลกทัศน์การใช้ชีวิตสังคมปัจจุบันจำแนกออกเป็น ๕ มิติ ได้แก่ ๑) มิติทางด้านวิถีชีวิตที่สังคมเต็มไปด้วยการแข่งขัน ๒) มิติทางด้านสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงตามค่านิยม ๓) มิติทางด้านเศรษฐกิจจากสภาพทางสังคมที่มีการแข่งขันและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศจนทำให้เกิดการแย่งชิงปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ๔) มิติทางด้านการเมืองการปกครอง ทำให้สังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว และ ๕) มิติทางด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตของชุมชนถูกขัดเกล่าผ่านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ซึ่งสามารถจัดรูปแบบการเรียนรู้สังคมยุคปัจจุบันจำแนกออกเป็น ๔ รูปแบบ ดังนี้ ๑) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงปัจเจกบุคคล ที่เชื่อมั่นในตนเอง ใช้ชีวิตส่วนตัวในการท่องโลกออนไลน์ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายและพักผ่อน ๒) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงหน้าที่และการงาน โดยคนส่วนใหญ่จะใช้ชีวิตในที่ทำงานมากกว่าชุมชน ๓) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งช่องทางของธุรกิจและบริการออนไลน์ และ ๔) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้เชิงอุดมคติเดียวกัน (Lifestyle) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น ๓ รูปแบบ ได้แก่ ๔.๑ รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ด้านกิจกรรม (Activities) เช่น กลุ่มนักรักกิจกรรมเพื่อสังคม (Active Citizen) กลุ่มคนศรัทธาในศาสนาและรักสุขภาพ (Religious and Health Lover) กลุ่มคนชอบงานอดิเรก (Hobby Lover) กลุ่มคนรักการเล่นกีฬาและออกกำลังกาย (Sport Man) ฯลฯ ๔.๒ รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ด้านความสนใจ (Interests) ได้แก่ กลุ่มคนสนใจความเป็นไปของสังคม (Prosocial People) กลุ่มคนสนใจดูแล

สุขภาพตนเอง (Healthy- Oriented People) กลุ่มคนสนใจพัฒนาตนเองและมองเป้าหมายอนาคต (Self-Development and Future-Oriented People) มองการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การเข้าอบรมหรือสัมมนาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในด้านต่างๆ การเรียนต่อในต่างประเทศ การทำงานในองค์กรภาคประชาสังคมหรือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (NGOs) รวมทั้งสนใจอาชีพรับราชการ กลุ่มคนสนใจครอบครัว (Family-Oriented People) กลุ่มคนสนใจติดตามข่าวสาร (Information-Oriented People) กลุ่มคนสนใจการพักผ่อนและกิจกรรมนันทนาการ (Hedonist) ฯลฯ และ ๔.๓ รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ด้านความคิดเห็น (Opinions)) ได้แก่ กลุ่มคนหัวคิดสมัยใหม่ (Modernist) กลุ่มคนหัวอนุรักษ์นิยม (Conservative People) และกลุ่มคนให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว (Family Man)

๕.๑.๒ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง

กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์จำแนกออกเป็น ๕ ประการ ได้ดังต่อไปนี้

๑) วิถีชีวิตชุมชน เป็นลักษณะชุมชนกึ่งเมือง การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม โดยการขับเคลื่อนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๒) ศักยภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นมีทุนทางภูมิวัฒนธรรม ได้แก่ ทุนด้านบุคคล ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนพิธีกรรมและวัฒนธรรม ทุนอุปกรณ์และเทคโนโลยี และการบริหารจัดการของเทศบาล

๓) การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนที่เทศบาลได้เข้ามามีส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันทั้งด้านการบริหารจัดการและการแก้ปัญหาภายในชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนตนเอง

๔) กระบวนการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการทำเวทีชุมชนและเครือข่ายต่างๆ เพื่อร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ได้แก่ ๔.๑ การสร้างความเข้าใจร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ๔.๒ การแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน ๔.๓ การสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม และ ๔.๔ การสร้างคุณค่าการอยู่ร่วมกัน

๕) การปฏิบัติการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการถอดบทเรียนความต้องการท้องถิ่นแล้วนำไปสู่การปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาล

อย่างไรก็ตาม แม้การเรียนรู้จะมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แต่กิจกรรมที่ดำเนินการอยู่มุ่งเน้นเฉพาะกลุ่มเป้าหมายหรือเฉพาะวัย ขาดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างจริงจัง การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของสังคมต่างวัยจึงจำเป็นต้องพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของช่วงวัยและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างเหมาะสม

๕.๑.๓ นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง

การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปางสามารถจำแนกกระบวนการพัฒนาได้ ๔ อย่าง ได้แก่

๑. กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ จากการนำเสนอผลการสำรวจความเห็นเกี่ยวกับโลกทัศน์และการใช้ชีวิตของสังคมยุคใหม่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอน ๔ อย่าง ได้แก่ ๑.๑ การทำเวทีชุมชน เพื่อระดมความคิดการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จากตามความต้องการของแต่ละช่วงวัย ๑.๒ ระดมความคิดเห็น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์บนทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ๑.๓ การออกแบบกิจกรรมและนำเสนอรูปแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการแบ่งปันความคิดเห็นและความสนใจของแต่ละช่วงวัย เพื่อออกแบบกิจกรรมเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ๑.๔ จัดตั้งคณะทำงานวิจัยชุมชน เพื่อช่วยขับเคลื่อนโครงการวิจัยให้บรรลุตามเป้าหมาย

๒. การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอน ได้แก่ ๒.๑ การวิเคราะห์บริบทชุมชน จากการประชุมทีมงานและนักวิจัยชุมชนที่ เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ๒.๒ ตัวอย่างการสร้างต้นแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และหาความต้องการของชุมชน (Insight) เพื่อสร้างตัวอย่างกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องแผนปฏิบัติการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ๒.๓ วิเคราะห์ลักษณะนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของชุมชน เพื่อหาจุดแข็ง จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคของแต่ละช่วงวัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์จากทุนทางสังคมและวัฒนธรรม

๓. การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้จากการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ กิจกรรมเวทีเปิดใจ (ช่วงฉายา) กิจกรรมปูสอนหลาน หลานสอนปู่ (GenB Z) กิจกรรมแห่ไม้ก้ำศรี กิจกรรมค่าย ๔ Gen โดยมีขั้นตอนปฏิบัติการดังนี้ ๓.๑ การนำเสนอรูปแบบนวัตกรม/กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ชุมชน ทั้งวัตถุประสงค์การวิจัย การปฏิบัติการและงบประมาณที่ ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ๓.๒ การแบ่งบทบาทหน้าที่ดำเนินงาน ความรับผิดชอบ และสถานที่ปฏิบัติการอย่างชัดเจน ๓.๓ วิธีการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยการถอดบทเรียนจากเวทีชุมชนแล้วนำมาสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์บนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมผสมผสานกับศาสตร์สมัยใหม่ ๓.๔ การพัฒนาและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมในพื้นที่เป้าหมายเพื่อให้ชุมชนเกิดความรู้ ความเข้าใจ สร้างสัมพันธภาพและการมีส่วนร่วมของทุกช่วงวัย ๓.๕ วิเคราะห์และทบทวนนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เพื่อทบทวนการทำงาน วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ข้อดี ข้อเสีย แนวทางและวิธีปรับปรุงการทำงานเกิดความเหมาะสมยิ่งขึ้น ๓.๖ การถอดบทเรียนแก่ชุมชน เพื่อเป็นการทบทวน วิเคราะห์ ผลลัพธ์ ผลกระทบ และ ๓.๗ เวทีสรุปบทเรียนสู่ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน เพื่อขับเคลื่อนนวัตกรมทางสังคมไปสู่การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนหรือนำผลขยายไปสู่ชุมชนอื่น

๔. วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย ซึ่งจากการปฏิบัติการวิจัยสามารถแย่งตามลักษณะต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ดังต่อไปนี้

ก. กระบวนการต้นน้ำ โดยการสำรวจความเห็นการใช้ชีวิต คุณค่าและความต้องการแต่ละช่วงวัย และวิเคราะห์การใช้ชีวิต คุณค่า และความต้องการแต่ละช่วงวัย ซึ่งผลการวิเคราะห์พบว่า การใช้ชีวิตในยุคปัจจุบันจำแนกออกได้ ๕ มิติ ได้แก่ ๑) มิติทางด้านวิถีชีวิต ๒) มิติทางด้านสังคม ๓) มิติทางด้านเศรษฐกิจ ๔) มิติทางด้านการเมืองการปกครอง และ ๕) มิติทางด้านภูมิปัญญา

และวัฒนธรรมท้องถิ่น และมีรูปแบบการดำเนินชีวิตสังเคราะห์รูปแบบการดำเนินชีวิตออกได้ ๔ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบการใช้ชีวิตเชิงปัจเจกบุคคล ๒) รูปแบบการใช้ชีวิตเชิงหน้าที่และการทำงาน ๓) รูปแบบการใช้ชีวิตเชิงเทคโนโลยีสารสนเทศ และ ๔) รูปแบบการใช้ชีวิตและการเรียนเชิงอุดมคติเดียวกัน (Lifestyle)

ข. กระบวนการกลางน้ำ การนำผลการสำรวจสู่การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เป้าหมาย ประกอบด้วย ๑) การสำรวจทุนทางภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่น ๒) จัดเวทีชุมชนระดมความเห็นและทิศทางการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ๓) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ๔) การพัฒนานวัตกรรม/กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์

ค. กระบวนการปลายน้ำ ผลลัพธ์การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่เป็นนวัตกรรมทางสังคม เพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การลดช่องว่างระหว่างช่วงวัย ประกอบด้วย ๑) ชุมชนการเรียนรู้ต้นแบบที่ได้รับจากการนำกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมของทุกช่วงวัย ๒) การถอดบทเรียน/เวทีสรุปบทเรียน เพื่อทบทวนกระบวนการดำเนินงานต่างๆ และแนวโน้มที่สามารถขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอย่างแท้จริงในชุมชน ๓) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการอยู่ร่วมกันของสังคมยุคใหม่ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนตามแผนปฏิบัติการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของชุมชนจำเป็นต้องใช้ทฤษฎี KAP โดย การให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ทุกช่วงวัย เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกันและกัน และนำไปสู่การปรับทัศนคติให้เกิดความรัก ความสามัคคีและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน จนนำไปสู่การปฏิบัติงานหรือกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน เพื่อเป็นการอนุรักษ์อัตลักษณ์ ทำนุบำรุงวัฒนธรรมอันดีงามในท้องถิ่น สร้างสัมพันธ์ภาพอันดีต่อกัน เกิดความรักสามัคคีและทำให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต้นแบบที่สามารถพึ่งพาอาศัยกันและกันได้อย่างแท้จริง

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ตามวัตถุประสงค์ข้อ ๑ โลกทัศน์การใช้ชีวิตสังคมปัจจุบันมีความหลากหลายตามความสนใจและความต้องการแต่ละบุคคล ซึ่งการใช้ชีวิตปัจจุบันมีลักษณะการดำเนินชีวิตที่ต้องแข่งขัน การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น และการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทั้งด้านจารีต ประเพณี ค่านิยมและความประพฤติ และมีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามา มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับ **สาสิวรรณ จุติโชติ และทิพมาศ เสวตวรโชติ** ที่ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีความสุขในยุคดิจิทัลที่มีการใช้ดิจิทัลนั้นในการติดต่อสื่อสาร ใช้งานอินเทอร์เน็ต สื่อออนไลน์ สื่อมัลติมีเดีย การติดต่อสื่อสารผ่านโซเชียลต่างๆ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านเว็บไซต์กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก ทั้งการทำงาน การทำธุรกิจ สื่อการเรียนการสอน ทำให้ผู้คน

หันมาใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อเรียนรู้ พบปะ พูดคุยและติดต่อสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์มากขึ้น^๑ นอกจากนั้นเทคโนโลยีและการสื่อสารยังนำมาใช้ในการให้ข้อมูล ข่าวสารและการปกครองให้สอดคล้องตามยุคสมัยที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและการปกครองให้ทุกสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมยุคดิจิทัลที่ทุกคนต้องการความรวดเร็ว ทันสมัย สะดวกสบาย และช่วยในการพักผ่อนหย่อนใจ โดยการใช้โปรแกรมต่างๆ ในการสื่อสาร แลกเปลี่ยน เรียนรู้และสร้างความบันเทิงแก่ตนเอง เช่น Line Facebook Instagram Tikkok ฯลฯ โดยเฉพาะเจนเอเรชั่น Z ที่เกิดมาพร้อมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสื่อบันเทิงในรูปแบบออนไลน์ จนทำให้มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากอดีตที่ผ่านมา สอดคล้องกับ ศศิธร ยุวโกศล และพัชสิริ ชมภูคำ ได้ศึกษาเกี่ยวกับเจนเอเรชั่นกับความคิดเห็นและพฤติกรรมการใช้สื่อในยุคดิจิทัลที่ใช้เทคโนโลยีและโปรแกรมต่างๆ เข้ามาช่วยในการสืบค้นข้อมูลข่าวสาร ความบันเทิง และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมผ่านระบบออนไลน์ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่อย่างเจนเอเรชั่น Z ที่เกิดมาพร้อมกับสื่อออนไลน์ก็กลับอยากใช้การสื่อสารแบบเจอหน้ากับเพื่อนร่วมงานหรือการสื่อสารกับเพื่อนที่เรียนด้วยกันสูงกว่าเจนเอเรชั่นวาย และเจนเอเรชั่นเอ็กซ์^๒ ทำให้เจนเอเรชั่นนี้มีความมั่นใจ เชื้อมั่นในตนเองสูง และมีความคิดเป็นของตนเอง และเป็นช่วงวัยที่จะต้องขับเคลื่อนประเทศให้ไปสู่ความก้าวหน้าตามที่ต้องการ ซึ่ง ขวภาพร โชติธรรมาภรณ์ ได้ศึกษาความต้องการของเด็กเจนเอเรชั่นวายจากระบบการศึกษา โดยอธิบายว่าเจนเอเรชั่นวาย (Generation Y) เป็นคนรุ่นใหม่ที่กำลังจะเติบโตขึ้นมาทดแทนผู้ใหญ่ในอนาคต และจะทำหน้าที่พัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้าต่อไป การบ่มเพาะการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพจิตใจและความคิด เพื่อสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ แก่สังคม ซึ่งการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กกับความต้องการที่ถนัดคิด กล้าแสดงออก กล้ายืนกรานความต้องการ ต่อบรองและต่อต้านสิ่งที่ตรงข้ามได้ในทุกรูปแบบต่างส่งผ่านจากซีกโลกหนึ่งกระเทือนถึงอีกซีกโลกหนึ่งได้ การนิ่งและไม่สนใจต่อความต้องการของพวกเขาอาจส่งผลกระทบต่ออนาคตของประเทศในระยะยาว การรู้ความต้องการเด็กเจนวายและตอบสนองความต้องการย่อมส่งผลดีต่อการพัฒนาให้เติบโตเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพมากกว่าการยืนกรานต่อวิธีการและความคาดหวังเดิม เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการยอมรับช่องว่างความแตกต่างระหว่างวัย และเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปด้วยกันอย่างสร้างสรรค์^๓

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสังคมในอนาคตจะมีกลุ่มเจนเอเรชั่นวายเป็นผู้คอยขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไป แต่ในภาวะปัจจุบันสังคมไทยยังเต็มไปด้วยความหลากหลายทางช่วง

^๑ สาสีวรรณ จุติโชติ และทิพมาศ เสวตวรโชติ, “การดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีความสุขในยุคดิจิทัล”, วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๗๗ - ๘๘.

^๒ ศศิธร ยุวโกศล และพัชสิริ ชมภูคำ, “เจนเอเรชั่นกับความคิดเห็นและพฤติกรรมการใช้สื่อในยุคดิจิทัล”, วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสาร, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๑๐ - ๒๕.

^๓ ขวภาพร โชติธรรมาภรณ์, “ความต้องการของเด็กเจนเอเรชั่นวายจากระบบการศึกษา”, ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๔, สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๐. หน้า ๑๙๖-๒๐๔.

วัยแล้ว โดยเฉพาะกลุ่มเจนเนอเรชั่น B ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรผู้สูงวัยที่ความคิดด้านอนุรักษ์นิยมเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผ่านการขัดเกลาจากมรดกทางปัญญาของท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้น การพัฒนาประเทศให้ดีขึ้นจำเป็นต้องคำนึงถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่และอัตลักษณ์คุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นความมั่งคั่งทางด้านการจารีตประเพณีและการอยู่ร่วมกันทั้งในชุมชนและองค์กรต่างๆ เพราะหากทุกช่วงวัยสามารถเข้าใจและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันแล้ว ย่อมทำให้ชุมชนและองค์กรสามารถนำคุณลักษณะอันโดดเด่นแต่ละช่วงวัยมาช่วยในการขับเคลื่อนและพัฒนาองค์กรและชุมชนตนเอง สอดคล้องกับ **เดชา เดชะวัฒนไพศาล และคณะ** ได้ศึกษาเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์และเจนเนอเรชั่นวายในมุมมองต่อคุณลักษณะของตนเองและความคาดหวังต่อคุณลักษณะของเจนเนอเรชั่นอื่น โดยให้ความเห็นว่าการพัฒนาศักยภาพองค์กรจำเป็นต้องรู้จักการบริหารทรัพยากรบุคคลช่วงอายุแตกต่างกันทั้งทางด้านพัฒนาทักษะ ความรู้และความสามารถของเจนเนอเรชั่น เพื่อเป็นการเสริมความสามารถการรับรู้ เรียนรู้และเข้าใจแต่ละช่วงวัย และสามารถปรับตัวให้ทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๔ และเป็นการลดช่องว่างของช่วงวัยในสังคม เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนทัศนคติความเห็นร่วมกันจนกลายเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งส่งผลให้รูปแบบการใช้ชีวิตแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป เช่น บางคนใช้ชีวิตที่มีความเป็นส่วนตัวมากขึ้น โดยท่องโลกออนไลน์ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายและพักผ่อน บางคนมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับกลุ่มเพื่อนฝูงที่ทำงาน บางคนใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเป็นช่องทางของธุรกิจและบริการออนไลน์ และบางคนอาจจะมีการเรียนรู้เชิงอุดมคติเดียวกัน เช่น สนใจกิจกรรมแบบเดียวกัน เชื่อและศรัทธาเรื่องเดียวกันหรือมีความเห็นแบบเดียวกัน เป็นต้น ซึ่งลักษณะดังกล่าว จึงเป็นวิถีการดำเนินชีวิตตามโลกทัศน์ทั่วไปของสังคมยุคปัจจุบัน

ตามวัตถุประสงค์ข้อ ๒ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง ซึ่งในพื้นที่เป้าหมายมีวิถีความเป็นอยู่กึ่งเมือง โดยขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาชุมชนผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อาศัยต้นทุนทางภูมิวัฒนธรรม และให้สมาชิกในชุมชนได้เกิดการมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน พัฒนา และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของพื้นที่เป้าหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดในชุมชนท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวที่มีกลุ่มช่วงวัยที่แตกต่างกัน การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันจึงมีความสำคัญต่อการเรียนรู้และส่งต่อไปยังชุมชน สอดคล้องกับ **ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล** ได้ศึกษาการเสริมสร้างความอบอุ่นของครอบครัวลักษณะเฉพาะในพื้นที่เป้าหมายครอบครัวอบอุ่น ผลการศึกษาที่สภาพทางครอบครัวเปลี่ยนแปลงตามสถานะเศรษฐกิจและสังคม และความอยู่รอดของครอบครัว ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีชีวิต บทบาทหน้าที่ สัมพันธภาพภายใน

^๔ เดชา เดชะวัฒนไพศาล และคณะ, “การศึกษาเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์และเจนเนอเรชั่นวายในมุมมองต่อคุณลักษณะของตนเองและความคาดหวังต่อคุณลักษณะของเจนเนอเรชั่นอื่น”, จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์, ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑๔๑ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๗) : ๑-๑๗.

ครอบครัว ซึ่งการพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องสร้างสัมพันธ์ภาพความอบอุ่นของครอบครัว เพื่อสร้างความเข้าใจ การยอมรับ ให้กำลังใจ^๕ และนำไปสู่สัมพันธ์ภาพในการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนต่อไป

การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนมีการออกแบบกิจกรรมร่วมกันจากการทำเวทีชุมชน (ช่วงพญา) เพื่อสำรวจความเห็นและความต้องการร่วมกัน โดยการนำอัตลักษณ์และคุณค่าทางภูมิวัฒนธรรมมาช่วยในการเรียนรู้ร่วมกัน **นายกรภัทร์ เมธา** ได้กล่าวถึง การทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนนั้น สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรม โดยนำเอกลักษณ์ในท้องถิ่นมาสู่การเรียนรู้และถ่ายทอดให้แก่เด็กและเยาวชนรุ่น เพื่อเป็นการอนุรักษ์คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น^๖ สร้างความเข้าใจร่วมกัน เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมในการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งการเรียนรู้ร่วมกันมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาบุคคลทั้งในระดับท้องถิ่นและองค์กร

การเรียนรู้ร่วมกันของแต่ละช่วงวัยยังช่วยในการนำความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละช่วงวัยมาปรับใช้ในการพัฒนาองค์กรหรือชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เพราะแต่ละช่วงวัยย่อมมีคุณค่าและศักยภาพการพัฒนาชุมชนและองค์กร สอดคล้องกับ **กนกพันธุ์ โลกุตรวงค์** ได้ศึกษาการจัดการช่องว่างระหว่างวัยเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร การจัดการบุคลากรเพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยให้เป็นทรัพยากรที่ทรงคุณค่า ทำงานเป็นทีม ปลุกสร้างจิตสำนึกและมนุษยสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อเพิ่มคุณภาพการทำงานให้มีประสิทธิภาพสำเร็จตามเป้าหมาย^๗ ยิ่งปัจจุบันจำเป็นต้องสร้างสัมพันธ์ภาพและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันตัดสินใจและปรับปรุง และผลักดันให้เด็กยุคใหม่ได้เกิดจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง แม้ว่ากลุ่มเด็กยุคนี้จะมีความเป็นตัวตน มีโลกส่วนตัวสูง มีกระตือรือร้นกับการรับรู้สิ่งแปลกใหม่ ชอบคิดมากกว่าการท่องจำ และทำงานเป็นทีม ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับ **สุภาภรณ์ โสภา และคณะ** ได้ศึกษาการจัดการทุนมนุษย์: ยุคเจนเอเรชั่นวาย ที่เป็นช่วงวัยที่เกิดมาพร้อมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นช่วงวัยที่สมาธิสั้นและเปลี่ยนงานบ่อย หางานที่ถูกต้อง อดทนที่ผลงาน ภาระหนักต้องมาพร้อมกับผลตอบแทนสูง ชอบการทำงานเป็นทีม มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ชอบความท้าทาย อยากรู้ อยากเห็น มีกระบวนการคิดมากกว่าท่องจำและสามารถทำงานหลายอย่างใน

^๕ ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล, “การเสริมสร้างความอบอุ่นของครอบครัวลักษณะเฉพาะในพื้นที่เป้าหมายครอบครัวอบอุ่นผลการศึกษา”, วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓) : ๑๙๗-๒๓๔.

^๖ นายกรภัทร์ เมธา, เวทีระดมความคิดเห็นกำหนดการกิจกรรมออกแบบและพัฒนาวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย, ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๖.

^๗ กนกพันธุ์ โลกุตรวงค์, “การจัดการช่องว่างระหว่างวัยเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร”, วารสารปัญญาวิวัฒน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๕) : ๑๓๒-๑๔๓.

เวลาเดียวกัน^๔ การพัฒนาชุมชนจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและการขับเคลื่อนจากกลุ่มกลุ่มเจเนอเรชั่นใหม่ที่จะช่วยพัฒนาชุมชนและประเทศก้าวต่อไปข้างหน้า

อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนได้มีการถอดบทเรียนการเรียนรู้เพื่อใช้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนให้ตรงกับความต้องการของชุมชนแล้วก็ตาม แต่กระนั้นกิจกรรมที่ดำเนินการยังมีข้อจำกัดด้านกลุ่มเป้าหมายที่มุ่งเน้นเฉพาะกลุ่มหรือตัวบ่งชี้ตามลักษณะของแต่ละกิจกรรมตามองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กำหนด การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของทุกช่วงวัยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของทุกช่วงวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมต่างวัยได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งเป็นการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่มาช่วยเชื่อมสัมพันธ์ภาพอันดีงามของทุกช่วงวัยในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทุกช่วงวัยและเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ยั่งยืนต่อไป

ตามวัตถุประสงค์ข้อ ๓ นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปางสามารถจำแนกกระบวนการพัฒนาออก ๔ ขั้นตอน คือ

ขั้นตอน ๑ การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ โดยการสำรวจทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น ศักยภาพด้านต่างๆ ของชุมชนเพื่อนำไปสู่เวทีการระดมความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์บนทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีการออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้และสานความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างทุกช่วงวัย สอดคล้องกับ **อุทุมพร หลอดโค** ได้ศึกษากระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยสานใยรักแห่งครอบครัว โดยใช้กลไกทางสังคมระบบเครือข่ายในการทำกิจกรรมร่วมกัน ที่เริ่มจากการให้ความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้และกระบวนการถ่ายทอดความรู้^๕ ซึ่งจะช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีงามระหว่างทุกช่วงวัย รวมถึงการจัดการคณะบุคคลผู้ช่วยในการทำงานร่วมกันในการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

ขั้นตอนที่ ๒ การออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ โดยมีขั้นตอน ได้แก่ ๒.๑ การวิเคราะห์บริบทชุมชน จากการประชุมทีมงานและนักวิจัยชุมชน เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การหาตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ต้นแบบร่วมกัน โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และหาความต้องการของชุมชน อีกทั้งกิจกรรมจะต้องเป็นการเรียนรู้ร่วมกันทั้งด้านความรู้ทักษะและการสืบสานภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้แก่สมาชิกทุกคนในชุมชน **ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย** ได้ศึกษาการพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันแบบพหุวัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กและเยาวชน โดยการระดมแนวคิด หลักการเป้าหมาย

^๔ สุภาภรณ์ โสภา และคณะ, “การจัดการทุนมนุษย์: ยุคเจเนอเรชันวัย”, วารสารมหาจุฬานาครธรรม์, ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๖๕) : ๑๑๒-๑๒๘.

^๕ อุทุมพร หลอดโค, “กระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยสานใยรักแห่งครอบครัว”, วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทย, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘) : ๑๐๓-๑๑๖.

กิจกรรม และกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญา เพื่อมาออกแบบชุดการเรียนรู้ ผู้จัดการเรียนรู้ พื้นที่การเรียนรู้ เครือข่าย และสื่อ/ทรัพยากรการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้ มีเจตคติ และทักษะที่ดี^{๑๐} และกิจกรรมจะต้องสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงการวิเคราะห์แนวโน้มวัตกรรมการเรียนรู้ที่คำนึงถึงจุดแข็ง จุดด้อย โอกาส และอุปสรรคต่างๆ ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนบนทุนทางสังคมและวัฒนธรรมและความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ที่จะใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีความสุขของแต่ละช่วงวัย

ขั้นตอนที่ ๓ การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้จากการออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการสร้างกิจกรรมต่างๆ ที่ตรงกับความต้องการของทุกช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ชีวิต มีความรู้ที่เป็นมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นจากการสืบสานตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน และเป็นกลุ่มที่มีเวลารว่างสามารถที่จะมีส่วนร่วมเพื่อผ่อนคลายความเหงาและสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง สอดคล้องกับ เอกพิชญ์ ชินะขำ ได้ศึกษาการดำรงชีวิตของผู้สูงวัยร่วมกับคนต่างวัยที่รองรับสังคมสูงวัยอย่างมีพลังในพื้นที่เทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มผู้สูงวัยมีเวลาในการพบปะ ติดต่อสื่อสารระหว่างกันน้อย แต่มีส่วนร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับวันสำคัญทางศาสนาเป็นหลัก ซึ่งกิจกรรมสร้างความตระหนักถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าของผู้สูงอายุที่เป็นส่วนสำคัญของวิถีการดำรงชีวิตร่วมกันในชุมชน^{๑๑} ซึ่งการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้จึงจำเป็นต้องเอาคุณค่าที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชนมาสู่กระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนกับทุกช่วงวัย โดยการสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ระหว่างวัยที่เหมาะสม เช่น กิจกรรมเวทีเปิดใจ (ช่วงผลึก) เพื่อค้นหาความต้องการของแต่ละช่วงวัย กิจกรรมปฐมนิเทศ หลานสอนปู่ (GenB Z) เพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เป็นมรดกทางภูมิวัฒนธรรมของผู้สูงอายุกับความรู้ที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่กับกลุ่มเด็กและเยาวชน กิจกรรมแม่ไม้กำศรี การมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงวัฒนธรรมในท้องถิ่นของทุกช่วงวัย กิจกรรมค่าย ๔ Gen การสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีงามของทุกช่วงวัย โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีกลุ่มช่วงวัยที่หลากหลาย ฯลฯ ขั้นตอนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้จึงเป็นการปฏิบัติการที่เกิดจากการนำประสบการณ์ ความรู้ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของทุกช่วงวัย เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สร้างสัมพันธ์ภาพและการมีส่วนร่วม รวมถึงการทบทวนนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เพื่อถอดบทเรียนในการทบทวน วิเคราะห์ ผลลัพธ์ ผลกระทบ เพื่อนำไปสู่การเวทีสรุปทบทวนในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

^{๑๐} ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย, “การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันแบบพหุวัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กและเยาวชน”, วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่, ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๒๔-๓๘.

^{๑๑} เอกพิชญ์ ชินะขำ, “การดำรงชีวิตของผู้สูงวัยร่วมกับคนต่างวัยที่รองรับสังคมสูงวัยอย่างมีพลังในพื้นที่เทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่”, วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๔) : ๑ - ๑๗.

ขั้นตอนที่ ๔ วิเคราะห์รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย โดยจำแนกกระบวนการทำงานออกเป็น ๓ กระบวนการ คือ ๑) กระบวนการต้นน้ำ การสำรวจโลกทัศน์ความเห็นทุกช่วงวัยในพื้นที่จังหวัดลำปาง ภายใต้สังคมยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยและความหลากหลายทางด้านช่วงวัยที่มีการเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตและความต้องการที่แตกต่างกัน เพื่อให้ทุกช่วงวัยสามารถดำเนินชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันที่ก้าวล้ำได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ **เสาหลักชัย พันธบุตร** ที่ศึกษาการอยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลที่สังคมเต็มไปด้วยเทคโนโลยี การติดต่อสื่อสารที่อำนวยความสะดวกและรวดเร็ว สังคมจะต้องปรับตัวและรู้เท่าทันเทคโนโลยี เพื่อใช้ในการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตทั้งทางด้านสังคม ธุรกิจและบริการออนไลน์^{๑๒} ยอมรับความแตกต่างทางความคิดและใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ๒) กระบวนการกลางน้ำ การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เป้าหมายจากทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อช่วยทุกคนได้เกิดการเรียนรู้และการเรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชน ทั้งการระดมความเห็น การแบ่งปันความคิด การออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์และการพัฒนากิจกรรมที่จะช่วยให้เกิดการร่วมมือกันปฏิบัติจริงในชุมชน และ ๓) กระบวนการปลายน้ำ การประเมินผลการเรียนรู้เรียนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้และการทบทวนผลการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่การสร้างยุทธศาสตร์พัฒนาชุมชนให้ตระหนักถึงคุณค่าภูมิวัฒนธรรมในท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขอย่างแท้จริง

กระนั้นก็ตาม กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันของทุกช่วงวัยจำเป็นต้องยึดหลักปฏิบัติ ๓ ประการ คือ ๑) การให้ความรู้ เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจร่วมกัน เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และเสริมสร้างทักษะของทุกช่วงวัย ๒) การปรับทัศนคติ โดยสมาชิกในชุมชนจะต้องเปิดใจยอมรับและปรับมุมมองการใช้ชีวิตร่วมกัน เข้าใจและเห็นคุณค่าของทุกช่วงวัย และ ๓) การปฏิบัติ โดยการนำความรู้และแนวคิดที่ได้สู่การปฏิบัติในชุมชน เพื่อให้เกิดชุมชนต้นแบบที่มีความรัก ความสามัคคีและเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม อัตลักษณ์และคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่นในอยู่ร่วมกันศาสตร์สมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” ที่มุ่งศึกษาโลกทัศน์การใช้ชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัย ตลอดจนการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง เพื่อให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่ที่จะช่วยให้ทุกช่วงวัยสามารถปรับตัวในการอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษา

^{๑๒} เสาหลักชัย พันธบุตร, “อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล”, วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๖๑ - ๑๖๗.

มีข้อจำกัดทำให้ยังมีปัจจัยหลายอย่างควรทำการส่งเสริมและนำมาสู่การพัฒนาต่อยอดต่อไป ซึ่งคณะผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมียุทธศาสตร์การพัฒนาเกี่ยวกับความหลากหลายทางด้านเพศและวัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันของชุมชนเพื่อรักษาอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่นควรส่งเสริมและสนับสนุนชุดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนมีส่วนร่วมทุกช่วงวัย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภาพอันดีงามแก่ทุกช่วงวัย อีกทั้งเป็นอีกกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างเหมาะสม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

๑) กิจกรรมการสร้างรายได้ที่เกิดจากทุกช่วงวัยในชุมชน โดยอาศัยความรู้ ความสามารถ ของทุกช่วงวัยในการดำเนินกิจการที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน เช่น การขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ที่กลุ่มผู้สูงอายุเป็นผู้ผลิต กลุ่มเยาวชนเป็นผู้ขายผ่านระบบออนไลน์ และกลุ่มวัยทำงานเป็นผู้ประสานหรือบริหารจัดการ ฯลฯ หรือ กิจกรรมการสานสายสัมพันธ์อันดีงามจากการทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ร่วมกัน เพื่อให้ทุกช่วงวัยได้เปิดใจพูดคุยและเห็นใจซึ่งกันและกัน

๒) การพัฒนาระบบกลไกการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ร่วมกัน ซึ่งอาจจะมีลักษณะการแบ่งกลุ่มความรู้เป็นแผนกที่เหมาะสมกับแต่ละช่วงวัย เช่น หากต้องการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีก็มี แผนกการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยกลุ่มเยาวชนเป็นวิทยากรให้ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ แผนกภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจจะให้กลุ่มผู้สูงอายุหรือวัยทำงานที่มีความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสอน เป็นต้น

๓) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกช่วงวัยในชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ทันสมัย และสามารถใช้ในการดำเนินชีวิตได้จริง เพื่อให้ทุกคนได้เกิดการมีส่วนร่วมและหึงหาทุนทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดสัมพันธ์ภาพอันดีงามในชุมชน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการพัฒนาลัทธิสูตรและโปรแกรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของทุกช่วงวัยบนทุนทางภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นและศาสตร์สมัยใหม่ เพื่อการเสริมสร้างพลังชุมชนให้เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

๒) การวิจัยและพัฒนาระบบกลไกการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์จากความหลากหลายทางเพศสภาพ เพื่อให้ชุมชนได้เข้าใจถึงความคาดหวังและแนวทางการใช้ชีวิตของสังคมยุคใหม่ที่เกิดจากความหลากหลายทางด้านเพศสภาพ เพื่อหากลไกการเรียนรู้ที่สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่นในยุคปัจจุบันและการผันแปรของค่านิยมของในอนาคตที่จะมาถึง

บรรณานุกรม

(๑) หนังสือ:

- American Heritage Publishing Company. **The American heritage dictionary of the English language**. Boston. MA: Houghton Mifflin Harcourt Publishing. 2000.
- Gagne. R. M.. **The Condition of Learning**. New York: Holt. Rinchart and Winston, 1970.
- Good. Carter V.. **Dictionary of education**. New York: McGraw- Hill Book. 1974.
- Hills P.J.A.. **Dictionary of education**. London: Routledge & Kegan Payi. 1982.
- Hough John B. and Duncan. Jam'es K. **Teaching description and analysis**. Addison-Westlu. 1970.
- International Conference on Intergenerational Programmes. **The First ICIP International Intergeneration Conference: Connecting Generations a Global Perspective Conference Report**. London: The UNESCO Institute of Education and The Beth Johnson Foundation, 1999.
- Mannheim. K.. **The problem of Generation**. In Kecskemeti. P.ed.. *Essays on the Sociology of Knowledge*. London: Routledge & Kegan Paul, 1952.
- Moore. K.D.. **Classroom teaching skills**. New York: McGraw-Hill. Moore, 1992.
- National Council on Aging (NCOA). **Aging in the Eighties: American in transition**. Washington. D.C.: NCOA., 1981.
- Robert Redfield. **The Primitive World View**. New York: Cornell University Press. 1952.
- กรมการพัฒนาชุมชน. **กลาพัฒนากร**. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. ๒๕๖๒.
- กรมการพัฒนาชุมชน. **กลาพัฒนากร**. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๖๒.
- กรรณิการ์ เอกแสงรัตน์. **พฤติกรรมทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๐.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. **สื่อเพื่อชุมชน : การประมวลองค์ความรู้**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ๒๕๔๓.
- กาญจนา แก้วเทพ. **ศาสตร์และสื่อแห่งวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : เอ็ดดิสันเพสโปกส์, ๒๕๔๙.
- เกศินี จุฑาวิจิตร. **ภาพสะท้อนสังคมและโลกทัศน์นักเขียนจากเรื่องสั้นยุควิกฤตเศรษฐกิจ**. นครปฐม : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. ๒๕๕๐.
- ไชศรี ภัคดีสุขเจริญ. **ขอยลัดประหยัดพลังงาน : พื้นที่ว่างสาธารณะขนาดเล็ก – พื้นที่ทางสังคมของชุมชนไทย**. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการด้านการวางแผนภาคและเมืองประจำปี ๒๕๕๑. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

จอห์น โนเดล และนภาพร ชโยวรรณ. การสูงอายุทางประชากรและภาวะที่ดีของผู้สูงอายุ ไทย: แนวโน้มในอดีต สถานการณ์ปัจจุบันและความท้าทายในอนาคต. กรุงเทพมหานคร : UNFPA Thailand and Asia and The Pacific Regional Office, ๒๕๕๒.

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์. ขอนแก่น : คลังนาโนวิทยา. ๒๕๖๓.
จันทนา รัตนฤทธิชัย และวิไลวรรณ ทองเจริญ. หลักการพยาบาลผู้สูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๔๘.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. โลกทัศน์ทางการเมืองจากวรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพมหานคร : แสงรุ่งการพิมพ์. ๒๕๒๓.

ชัยนต์ วรรณะภูติ. “คนเมือง : ตัวตน การผลิตซ้ำสร้างใหม่และพื้นที่ทางสังคมของคนเมือง”. ใน อานันท์ กาญจนพันธุ์ บรรณาธิการ. อยู่ชายขอบ มองลอดความรู้. กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๙.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. วาทกรรมการพัฒนา อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : วิชาษา, ๒๕๕๔.

ชนกัน วัฒนกุล. การเมืองเรื่องพื้นที่ พลวัตทางสังคมของชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชน ป้อมมหากาฬ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสถาบันวิชาการ ๑๔ ตุลา, ๒๕๕๐.

นิภา วิริยะพิพัฒน์. บทบาท HRM : การจัดการช่องว่างระหว่างวัยในองค์กร. กรุงเทพมหานคร : สาขาวิชาจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๖๐.

ปฐม หงส์สุวรรณ. นานมาแล้ว : มีเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน ชีวิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

พรพิมล พรพีระชนม์. การจัดการกระบวนการเรียนรู้. สงขลา: เทมการพิมพ์สงขลา, ๒๕๕๐.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข. ทักษะ ๕ C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

ไพศาล กรุมรัมย์. “การศึกษาโลกทัศน์ในหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๕๖.

ภัทรอำไพ พิพัฒนานนท์. ทฤษฎีการพยาบาลและกรณีศึกษาผู้ป่วยจิตเวช. กรุงเทพมหานคร : คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เทียนวัฒนาพรินทร์ตั้ง, ๒๕๕๓.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่โรงพิมพ์เทียนวัฒนา พรินทร์ตั้ง, ๒๕๕๓.

รังสรรค์ บุษะมา. การจัดการการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๒๕.

วิชัย ประสทธิวุฒิเวช. **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : เลิฟแอนดิลิฟ
เพรส, ๒๕๔๒.

วิทย์ วิศทเวทย์. **ปรัชญาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์. ๒๕๒๓.

ศิริพัชรณานเชาว์วรรณและมิ่ง ตันดา เถง. **โลกทัศน์ของคนพม่าจากภษิต**. พิษณุโลก : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัย นเรศวร. ๒๕๕๗.

ศรีพิมล ดิษยบุตร. **สุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. อุตรธานี: คณะพยาบาล
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุตรธานี, ๒๕๕๐.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

_____. **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เรา-รู้เขา)**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร :
หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๙.

_____. **ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน,
๒๕๕๑.

_____. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๕.

ศิริกุล อิศรานุรักษ์. **หลักการวางแผนงานอนามัยครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร : เจริญดีการพิมพ์,
๒๕๔๒.

ศิริบูรณ์ สายโกสุม. **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘.

ศิริบูรณ์ สายโกสุม. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรา
คำแหง, ๒๕๔๒.

สถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. **สุขภาพคนไทย ๒๕๕๙**. กรุงเทพมหานคร :
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๕๙.

สมร ทองดี และปราณี รามสูตร. **แนวคิดในการพัฒนากิจกรรมแนะแนว**. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา, ๒๕๔๕.

สมุน อมรวิวัฒน์. **สมบัติพิสัยของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๓.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ.๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
พริกหวานกราฟฟิคจำกัด, ๒๕๔๕.

สิริพรรณ มิ่งวานิช. **ความสัมพันธ์ระหว่างอัตมโนทัศน์และการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวกับการ
ปรับตัวของผู้ป่วยที่ประสบอุบัติเหตุการจราจรรักษาในโรงพยาบาลสระบุรี**.
กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.

สุพัตรา สุภาพ. **ปัญหาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๙.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. **การสื่อสารกับสังคม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๓๓.

สุรพล พะยอมรัมย์. จิตวิทยาสัมพันธ์ภาพ Psychology of interpersonal relations.

กรุงเทพมหานคร : บางกอก-คอมเทค อินเตอร์เทรด, ๒๕๔๘.

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๘.

อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย. การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุขภาพการพิมพ์, ๒๕๔๕.

อารี พันธมณี. จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นอ้อ, ๒๕๔๔.

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย:

ระวี สัจจาโสภณ. “กิจกรรมการเรียนรู้แบบพหุวัยบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น: องค์ความรู้จากชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคี จังหวัดกาญจนบุรี”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: ภาควิชาการพัฒนาศักยภาพการกรมนุสย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, ๒๕๕๙.

ศิริพร บัวพันธุ์ชั้น. “ความหมายและการใช้พื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางสังคม กรณีศึกษา: วัดพระแก้ว”. รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคล. คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๙.

(๓) บทความ:

Kachanutch Nualnisachol, Waiyawut Yoonisil and Thasuk Junprasert. “Peaceful Society. A Heritage for Youth” The Characteristics Needed to Live Together Peacefully in a Society: Case Study of Early Adolescence at the Royal Award Winning Provincial Secondary School”. วารสารวิธีวิทยาการวิจัย. ปีที่ ๓๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๓๒๓ - ๓๔๕.

Schoch T.. “Turning the Ship Around with a Four-Generation Crew”. Information Management Journal. 46 (2012) : 25-29.

กนกพันธุ์ โลกุตรวรงค์. “การจัดการช่องว่างระหว่างวัยเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร”. วารสารปัญญาภิวัฒน์. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๕) : ๑๓๒-๑๔๓.

กานต์พิชชา เก่งการช่าง. “เจนเนอเรชันวัยกับความท้าทายใหม่ในการบริหารทรัพยากรบุคคล”. วารสารสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑ (๒๕๕๖) : ๑๕ - ๑๖.

ชฎาพร โชติธาดาภรณ์. “ความต้องการของเด็กเจนเนอเรชันวัยจากระบบการศึกษา”. ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๔. สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๐.

ชุติมา ถวัลย์ปรีดา และคณะ. “ชุมชนแห่งการเรียนรู้กับการพัฒนาชุมชน”. วารสารการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๙๗ - ๑๑๑.

ชุติวัดน์ สุวดีพิงศ์ และธนัทธัญญ์ ฉัตรภักครัตน. “Pocket Sights แอปพลิเคชันเพื่อสร้างแหล่งการเรียนรู้ออนไลน์”. วารสารเทคโนโลยีและสื่อการศึกษา. ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๑๔ - ๑๕ (๒๕๖๑) : ๓๙ - ๕๑.

ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย. “การพัฒนาต้นแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันแบบพหุวัยเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเด็กและเยาวชน”. วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๒๔-๓๘.

ฐิติกาญจน์ อัครฤกษ์. “การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุและเด็ก: รูปแบบและผลลัพธ์ของหลักสูตร”. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๒๒๖-๒๔๒.

ฐิติวาทน์ ทองแก้ว และพิทักษ์ ศิริวงศ์. “การสร้างพื้นที่ทางสังคมและการดำรงอัตลักษณ์ของคนพิการที่ทำงานในองค์กรด้านการสื่อสารโทรคมนาคม”. ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๔๔๓ - ๑๔๖๒.

เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล และคณะ. “การศึกษาเจเนอเรชั่นเอ็กซ์และเจเนอเรชั่นวายในมุมมองต่อคุณลักษณะของตนเองและความคาดหวังต่อคุณลักษณะของเจเนอเรชั่นอื่น”. จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์. ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑๔๑ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๗) : ๑-๑๗.
 เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล. “การรับรู้คุณลักษณะของเจเนอเรชั่นวายและแรงจูงใจในการทำงาน: มุมมองระหว่างเจเนอเรชั่นต่างๆ ในองค์กร”. จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์. ๓๑ (๑๒๑) (๒๕๕๒) : ๑ - ๒๕.

ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล. “การเสริมสร้างความอบอุ่นของครอบครัวลักษณะเฉพาะในพื้นที่เป้าหมายครอบครัวอบอุ่นผลการศึกษา”. วารสารสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓) : ๑๙๗-๒๓๔.

ธัญธัช วิภัติภูมิประเทศ. “สังคมวิทยาดิจิทัล : แนวคิดและการนำไปใช้”. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๒) : ๔๓ - ๕๖.

ธีรนนท์ วรรณศิริ และสมบัติ ประทักษ์กุลวงศา. “การพัฒนาสัมพันธภาพวัยรุ่นและผู้สูงอายุในครอบครัวของชุมชนโพรงมะเดื่อ”. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๙) : ๑๐๐ - ๑๑๕.

นพพร จันทรนาชู. “การกลายเป็นอื่นของหาบเร่แผงลอย จากการผลิตพื้นที่เมือง”. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๑) : ๑ - ๑๓.

นภาพร หงส์ทอง. “วิเคราะห์ความต้องการของมาส์โลว์ในมุมมองของพระพุทธศาสนา”. วารสารปณิธาน. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๑๒๑-๑๕๑.

นวลฉวี ประเสริฐสุข. “สื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้างสุขในครอบครัว”. วารสาร Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๗๓๗ - ๗๔๗.

- นิตยา สุภาภรณ์. “การถ่ายทอดสังคมในการทำงานสู่การเป็นนวัตกรรม”. วารสารวิชาการวิทยาลัย
สันตพล. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๒๐๑ - ๒๑๑.
- ปาริชาติ เยพิทักษ์ ธีระวัฒน์ จันทิก และพิทักษ์ ศิริวงศ์. “ปรากฏการณ์ความผาสุกขององค์กรที่มี
ความหลากหลายในช่วงวัยทำงาน: การศึกษาทฤษฎีฐานราก”. Veridian E-Journal
Silpakorn University. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑) : ๖๓๓-๖๔๔.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. “ข้ามพรมแดนกับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรม พื้นที่และความเป็น
ชาติ”. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (๒๕๔๕) : ๑-๑๔.
- พระครูพิศาลจริยากร เลขธมโม (สังข์ขาว) และสุชน ประวัติดี. “จริยธรรม: ปัญหาพฤติกรรมและ
การจัดการในปัจจุบันของสังคมไทย”. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕
ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๑๓๑ - ๑๔๕.
- พระณัฐวุฒิ พันทะลี. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ ๒๑”. วารสารวิชาการพระพุทธศาสนา
เขตลุ่มแม่น้ำโขง. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๔๔ - ๕๕.
- พระมหาอนันต์ องกรสิริ. “คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาผู้เรียนในยุคไทยแลนด์ 4.0”. วารสาร
นวัตกรรมการศึกษาและวิจัย. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๑) : ๘๑-๙๐.
- พุทธินันท์ บุญเรือง. “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจของชุมชนชายแดนต่อการ
เข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) : การเกิดขึ้นของจุดผ่านแดนถาวรช่องกูด
และการตอบสนองของคนท้องถิ่นในอำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรธานี”. วารสารวิชาการ
แพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๐) :
๑ - ๒๑.
- มณเฑียร อรรถวาทิ. “มโนทัศน์เรื่องความเห็นแก่ตัวตามพระคัมภีร์ของโทมัส ฮอบส์”. วารสาร มจร.
ปรัชญาปริทรรศน์. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๓) : ๓๕ - ๔๕.
- รสริน ศิริรักษ์ และพิมพ์ภัส งามสันติวงศ์. “บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้
สำหรับโครงการซ่อมสร้างเพื่อชุมชน”. วารสารวิชาการเทคโนโลยีป้องกันประเทศ. ปีที่
๓ ฉบับที่ ๙ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๑๖ - ๒๗.
- ลฎาภา แผนสุวรรณ และจิตาพัชญ์ ไชยสิทธิ์. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการเรียนรู้สื่อเทคโนโลยี
ในยุคหลอมรวมเทคโนโลยีของผู้สูงอายุในจังหวัดนครสวรรค์”. วารสารวิชาการคณะ
บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม -
ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๙๙ - ๑๑๘.
- ศศิธร ยูวโกศล และพัชสิริ ชมภูคำ. “เจเนอเรชันกับความคิดเห็นและพฤติกรรมการใช้สื่อในยุค
ดิจิทัล”. วารสารวิชาการนวัตกรรมการสื่อสาร. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม
๒๕๖๔) : ๑๐ - ๒๕.
- ศิริกุล อิศรานุรักษ์. หลักการวางแผนงานอนามัยครอบครัว. (กรุงเทพมหานคร : เจริญดีการพิมพ์.
๒๕๔๒). หน้า ๒๔.
- सानิตย์ หนูนิล และกนกวรรณ พวงประยงค์. “ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่
ในชนบทไทย”. วารสารพัฒนาสังคม. ปีที่ ๒๑ ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม ๒๕๖๒) : ๑๗๖ -
๑๙๕.

- सानิตย์ หนูนิล. “การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในสังคมชนบทของประเทศไทย”. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๓) : ๑๖๙ – ๑๙๓.
- สาสิวรรณ จุติโชติ และทิพมาศ เสวตวรโชติ. “การดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีความสุขในยุคดิจิทัล”. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๗๗-๘๘.
- สาสิวรรณ จุติโชติ และทิพมาศ เสวตวรโชติ. “การดำเนินชีวิตอย่างไรให้มีความสุขในยุคดิจิทัล”. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๗๗ - ๘๘.
- สุกัญญา ริเริ่ม. “พุทธสันติวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาการสื่อสารระหว่างวัย”. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๕) : ๔๔ - ๕๗.
- สุทิพย์ ประทุม และสร้อยณี อุเส็นยาง. “การยอมรับเทคโนโลยีสารสนเทศในยุควิถีชีวิตใหม่”. วารสารละวาศรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๑ - ๑๘.
- สุภาภรณ์ โสภา และคณะ. “การจัดการทุนมนุษย์: ยุคเจนเอเรชั่นวาย”. วารสารมหาจุฬานาครทรรณ. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๕ (พฤษภาคม ๒๕๖๕) : ๑๑๒-๑๒๘.
- เสาวลักษณ์ พันธบุตร. “อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล”. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๖๑ - ๑๖๗.
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. “พื้นที่ในทฤษฎีทางสังคมศาสตร์”. วารสารวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๓) : ๖๕ - ๑๐๑.
- อุทิศ ศิริวรรณ. “จริต ๖ กับคนเจนวาย: เปรียบเทียบคน ๑๔ อารมณ์กับคน ๓ ยุค”. วารสารทางเดิน. ปีที่ ๔๑ ฉบับที่ ๑๗๔ (กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๙) : ๓๔ - ๔๔.
- อุทุมพร หลอดโค. “กระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยสานใยรักแห่งครอบครัว”. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘) : ๑๐๓-๑๑๖.
- เอกพิชญ์ ชินะชาย. “การดำรงชีวิตของผู้สูงวัยร่วมกับคนต่างวัยที่รองรับสังคมสูงวัยอย่างมีพลังในพื้นที่เทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่”. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๖๔) : ๑ - ๑๗.

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

- American Psychological Association. “Stress in America: Generation Z”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.apa.org/news/press/releases/stress/2018/stress-gen-z.pdf> [๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๕].
- Glass. A. “Understanding generational differences for competitive success”. Industrial and Commercial Training. 39 (2), (2007) : 98-103.
- Grignoli et. al.. The development of european learning model for intergenerational learning: GUTS(Generation using training for social inclusion 2020. Online. <http://www.guts->

- europe.eu/pdf/Desk%20Research_generations%20using%20training%20for%20social%20inclusion%20in%202020.pdf (8.30.2022).
- MATICHON ONLINE. **คนเปลี่ยนเมือง ไชรหัสการเปลี่ยนวิถีเมือง ‘เกาะคาน่าอยู่’ กับ ‘เพ็ญภัค รัตนคำฟู’** นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา เขตลางคั่นคร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.matichon.co.th/city-changer/news_3570690 [๒๔ มีนาคม ๒๕๖๖].
- Plook Teacher. **สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (A Lifelong Learning Society)**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.trueplookpanya.com/dhamma/content/66056> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].
- popticles.com. **“รู้ จัก กับ Generation ต่าง ๆ”**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.popticles.com/marketing/known-your-generation/> [๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๕].
- POST TODAY. **“เข้าใจความต่างคน ๔ เจเนอเรชั่น ทลายช่องว่างเพื่อการทำงานที่แฮปปี้”**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com/life/healthy/587633> [๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๕].
- TCUJ ทำความจริงให้ปรากฏ. **“เจเนอเรชั่นไหน? เกิดระหว่างปีใด?”**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.tcijthai.com/news/2018/06/watch/6529> [๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๕].
- Urban creature. **คนเก็บตัว โลกส่วนตัวสูง จริงๆ แล้วมีสเกลที่คุณไม่เคยรู้มาก่อนซ่อนอยู่**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://urbancreature.co/introvert-person/> [๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].
- Writer on Ground. **โลกแห่งการแข่งขัน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://krabongtan6213.wordpress.com/2016/01/02/competed-world/> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].
- กรุงเทพธุรกิจ. **ปัญหาช่องว่างระหว่างวัย**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/126347> [๗ กันยายน ๒๕๖๕].
- เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. **วิสัยทัศน์และพันธกิจ**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <https://kohkha.go.th/public/list/data/index/menu/1168> [๑๑ สิงหาคม ๒๕๖๖].
- เทศบาลตำบลเกาะคา. **ประวัติความเป็นมา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: kohkha.go.th/?page_id=2358 (๒๘ สิงหาคม ๒๕๖๕)
- ไทยรัฐออนไลน์. **ใช้ชีวิตอย่างเข้มแข็งในสังคมที่แข่งขัน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/lifestyle/woman/56905> [๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖].
- ศูนย์วิชาการด้านยาเสพติด. **ช่องว่างระหว่างวัย**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: https://nctc.oncb.go.th/ewt_news.php?nid=409&filename=index [๗ กันยายน ๒๕๖๕].
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. **คลังความรู้: โลกทัศน์**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล: <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=%E0%B9%82%E0%B8%A5%E0%B8%81%E0%B8%97%E0%B8%B1%E0%B8%A8%E0%B8%99%E0%B9%8C%E0%B9%91%E0%B9%90%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%81%E0%B8%8E%E0%B8%B2%E0%B8>

[illegible]

ภาคผนวก ก
เครื่องมือแบบสัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม ชุดปฏิบัติการ/ชุดประเมิน

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง”

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ..... ฉายา..... สกุล..... อายุ..... ปี
อาศัยอยู่ บ้านเลขที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
ตำแหน่ง.....
สัมภาษณ์เมื่อ.....

ส่วนที่ ๒ ความเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง

ประเด็นหลัก	แนวคำถาม	วิธีการ
การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตยุค ปัจจุบัน	๑) โลกทัศน์การใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบัน ๒) เป้าหมาย/ความคาดหวังการใช้ชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน ๓) ความต้องการภายในชุมชนและสังคม ๔) การเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในชุมชน ๕) การจัดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในชุมชน ๖) กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยในชุมชน ๗) ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างนวัตกรรมชุมชนสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ของสังคมต่างวัย ๘) การขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อยกระดับชุมชนต้นแบบสร้างสรรค์	สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในเชิงคุณภาพ จำนวน ๒๕ คน แบ่ง ออกเป็น ๖ กลุ่ม

กราบขอบพระคุณที่เสียสละเวลาในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

ผศ. ดร. สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ชุดปฏิบัติการ

การสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง

กระบวนการ	ขั้นตอน
๑. เสนอผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับโลกทัศน์ การเรียนรู้และการใช้ชีวิตของชุมชนต่างวัยในจังหวัดลำปาง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)	การสรุปผลการประเมินความเห็นโลกทัศน์ การเรียนรู้และการใช้ชีวิตของชุมชนต่างวัยในปัจจุบัน
๒. สำรวจชุมชน และการใช้ชีวิตของชุมชนต่างวัยในพื้นที่เป้าหมาย โดยวิธีการ Survey Research	๑) ประชุมนักวิจัยชุมชน เพื่อนำเสนอผลการประเมินจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับโลกทัศน์ การเรียนรู้และการใช้ชีวิตในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๒) สำรวจชุมชน และสภาพความเป็นอยู่กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เช่น วิถีชีวิต ความเชื่อ ทศนคติและเป้าหมายของการใช้ชีวิต
๓. วิเคราะห์สภาพปัญหาและความเข้าใจ ความต้องการ เป้าหมาย และค่านิยมของแต่ละช่วงวัยในชุมชน โดยมีส่วนร่วมของแต่ละช่วงวัยในชุมชน (Problem and Social Need Analysis)	๑) ประชุมวิเคราะห์ความต้องการ เป้าหมาย และค่านิยมของแต่ละช่วงวัยหรือแต่ละเจนเนอเรชั่น เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจพื้นฐานของแต่ละช่วงวัย โดยใช้เครื่องมือ SWOT analysis ๒) สรุปข้อมูลความต้องการ เป้าหมาย และค่านิยมของแต่ละช่วงวัยหรือแต่ละเจนเนอเรชั่น เพื่อนำไปสู่การออกแบบและพัฒนาการสร้างนวัตกรรมชุมชนของแต่ละเจนเนอเรชั่นบนฐานทางวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และทุนทางสังคมและวัฒนธรรมอันเป็นรากฐานแห่งชุมชน
๔. ออกแบบกระบวนการเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยบนพื้นฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Cultural Resources Learning)	๑) ประชุมทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย หน่วยงานภาครัฐ/เอกชน แกนนำกลุ่มต่างๆ วัยในชุมชน ภาคีเครือข่าย เพื่อหาแนวทางการพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้และการอยู่กันดีในชุมชนต่างวัย ๒) ออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการนำความรู้ความสามารถและความถนัดของแต่ละช่วงวัยเพื่อถ่ายทอด

กระบวนการ	ขั้นตอน
	กิจกรรมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน และพัฒนาศักยภาพของแต่ละช่วงวัยให้เกิดความรู้ (Knowledge) สู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติ (Attitude) และนำไปสู่การใช้และปฏิบัติได้จริง (Practice) ๓) การเลือกกิจกรรมจะต้องตอบสนองความต้องการของทุกเพศทุกวัยจากการระดมความเห็น เพื่อหากิจกรรมที่ตรงกับความต้องการ มีคุณค่า และความน่าจะเป็นของกิจกรรมบนพื้นฐานความถนัด ความชอบ และความต้องการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในชุมชน ๔) นำเสนอรูปแบบกิจกรรมต้นแบบเชิงสร้างสรรค์ (Creative Activities Phototype) จากการนำความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ผสมผสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์
๕. การปฏิบัติการกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยบนพื้นฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Participatory Socio-Cultural Resources Action)	๑) ความร่วมมือปฏิบัติการกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยการมีส่วนร่วมระหว่างนักวิจัย กลุ่มสังคมที่ต่างวัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้และการปฏิบัติการในรูปแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ต่างๆ ๒) กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยบนพื้นฐานทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการถอดถ่ายความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน การทำอาหาร การประกอบอาชีพ และอื่นๆ
๖. ประเมินผลการพัฒนา ผลกระทบ และแนวทางปรับปรุงโดยการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Evaluation and Lesson learned)	๑) ประชุมสรุปบทเรียนการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปางร่วมกับผู้ นักวิจัย กลุ่มเป้าหมาย หน่วยงานภาครัฐ/เอกชน แกนนำกลุ่มต่างๆ วัยในชุมชน ภาคีเครือข่าย เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน ถอดบทเรียนกระบวนการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค และการแก้ไข ๒) สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการดำเนินงาน
๗. สื่อสารสาธารณะ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยของจังหวัดลำปาง (Public Dissemination)	๑) จัดเวทีคืนข้อมูลชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาและผู้สนใจ เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางขยายผลไปใช้ในพื้นที่อื่น

กระบวนการ	ขั้นตอน
	๒) จัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการ กลุ่มสังคมที่ต่างวัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ๓) สื่อสารสาธารณะผ่านสื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์นวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

กราบขอบพระคุณที่เสียสละเวลาในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

ผศ. ดร. สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ชุดประเมินผลการปฏิบัติการ
Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยใน
จังหวัดลำปาง

การประเมินจากหน่วยงานภาคส่วนที่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสีย Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง ในประเด็น ดังนี้

ประเด็นหลัก	แนวคำถาม	วิธีการ
การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตยุค ปัจจุบัน	๑) องค์ความรู้ที่ได้ในการเข้าร่วมกิจกรรม การเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย ๒) มุมมองการใช้ชีวิตร่วมกันภายหลัง กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของ สังคมต่างวัย ๓) ความสอดคล้องต่อความต้องการ กิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของ สังคมต่างวัย ๔) พฤติกรรมชุมชนภายหลังกิจกรรมการ เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย ๕) ปัจจัยที่ส่งผลต่อกิจกรรมการเรียนรู้ ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย ๖) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ของการออกแบบและพัฒนากิจกรรมเชิง สร้างสรรค์ของสังคมต่างวัยในชุมชน ๗) แนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมการ เรียนรู้ร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ของสังคมต่างวัย	การทำเวทีคืนข้อมูล/ ประชุมกลุ่มย่อย หน่วยงานภาคส่วนที่ เป็นกลุ่มบุคคลที่มี ส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน ๘๕ คน แบ่ง ออกเป็น ๗ กลุ่ม

กราบขอบพระคุณที่เสียสละเวลาในการสัมภาษณ์ครั้งนี้

ผศ. ดร. สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ภาคผนวก ข

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

**ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม**

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๐๗/๒๕๖๖

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: Generation Gap : การเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง
(Generation Gap : the Learning, Worldview and Living of Social Different Ages in Lampang Province)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: -

สถาบันที่สังกัด: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ผู้วิจัยหลัก: นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

เอกสารที่พิจารณาทบทวน

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๕
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๕
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๕
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๖๕

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒๖ มกราคม ๒๕๖๖

หมายเลขใบรับรอง: ว.๐๗/๒๕๖๖

วันที่ให้การรับรอง: ๒๖ มกราคม ๒๕๖๖

วันหมดอายุใบรับรอง: ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๐๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๑๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๒๖ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร นายสมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ / นักวิจัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอไปรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำ
 การวิจัยในเรื่อง “Generation Gap : การเรียนรู้ โลกทัศน์และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัย
 ในจังหวัดลำปาง” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว
 มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล
 ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควร
 ให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเจริญพราเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระมหาสมบรูณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค
หนังสือขอเชิญเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

ฉบับที่
องค์
องค์
ารณณ

๙๙.๖
๗.๖
๙๙.๖๖

ที่ อว ๘๐๔๔/๐๒๒

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๒๐-๔๔๕๔-๕
www.lampang.mcu.ac.th

๘ มีนาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตัวแทนแต่ละช่วงวัยและกลุ่มงานสวัสดิการ เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

เจริญพร นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วยวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ร่วมกับทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์และกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โครงการวิจัย เรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจันท์ ศรีปรีชยานนท์ และคณะ เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้คัดเลือกพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัย

บัดนี้ ทางคณะผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโลกทัศน์การใช้ชีวิตสังคมต่างวัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และจะจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง ดังนั้น จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ตัวแทนแต่ละช่วงวัยและบุคลากรของเทศบาลได้เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ในวันศุกร์ ที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ ณ เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ตั้งแต่ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. จำนวน ๑๑ คน ประกอบด้วย

๑) Gen B คนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๔๔ - ๒๕๐๗	จำนวน ๓ คน
๒) Gen X คนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๐๘ - ๒๕๒๓	จำนวน ๓ คน
๓) Gen Y คนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๒๔ - ๒๕๔๓	จำนวน ๓ คน
๔) Gen Z คนที่เกิดหลังปี ๒๕๔๓ เป็นต้นไป	จำนวน ๓ คน
๕) กลุ่มกองงานสวัสดิการ และนโยบายและแผน	จำนวน ๒ คน

ทางมหาวิทยาลัยฯ หวังว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพราเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ. ดร.)

ผู้ประสานงาน ผศ. ดร.สมจันท์ ศรีปรีชยานนท์ โทร. ๐๘๔-๕๕๓๑๕๕๔

ผอ.ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด / จ.สุพรรณบุรี

☐ Malesaneru ☒ Narsau

หน้า ๑๖๖ จาก ๑๖๖

๕) จานวน.....ภายในวันดี.....

2. สืบค้นข้อมูลจาก วรรณคดีสโมสร ฉบับ
แก้ไขครั้งที่ ๑๖ ของกรมศิลปากร ที่พิมพ์
เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๖ หน้า ๑๗๖

As Apr. 1, 1927 13.00 - 15.00 $\frac{1}{2}$.

ผู้จัดเทศบาล

เพื่อโปรดทราบ

เพื่อโปรดพิจารณา

(นางสาวมณฑิลา เสริมสุข)
นักจัดการงานทั่วไป

- ใต้ประธาน กลุ่มคนตามช่วงชีวิตต่าง

โรงเรียนวัดโพธิ์. ปี ๑๙๖๖. ก่อตั้งโรงเรียนวัดโพธิ์. ๑๙๖๖. ๑๙๖๖.
ท. ๑๙๖๖.

— 110/120/130/140/150/160/170/180/190/200/210/220/230/240/250/260/270/280/290/300/310/320/330/340/350/360/370/380/390/400/410/420/430/440/450/460/470/480/490/500/510/520/530/540/550/560/570/580/590/600/610/620/630/640/650/660/670/680/690/700/710/720/730/740/750/760/770/780/790/800/810/820/830/840/850/860/870/880/890/900/910/920/930/940/950/960/970/980/990/1000/1010/1020/1030/1040/1050/1060/1070/1080/1090/1100/1110/1120/1130/1140/1150/1160/1170/1180/1190/1200/1210/1220/1230/1240/1250/1260/1270/1280/1290/1300/1310/1320/1330/1340/1350/1360/1370/1380/1390/1400/1410/1420/1430/1440/1450/1460/1470/1480/1490/1500/1510/1520/1530/1540/1550/1560/1570/1580/1590/1600/1610/1620/1630/1640/1650/1660/1670/1680/1690/1700/1710/1720/1730/1740/1750/1760/1770/1780/1790/1800/1810/1820/1830/1840/1850/1860/1870/1880/1890/1900/1910/1920/1930/1940/1950/1960/1970/1980/1990/2000/2010/2020/2030/2040/2050/2060/2070/2080/2090/2100/2110/2120/2130/2140/2150/2160/2170/2180/2190/2200/2210/2220/2230/2240/2250/2260/2270/2280/2290/2300/2310/2320/2330/2340/2350/2360/2370/2380/2390/2400/2410/2420/2430/2440/2450/2460/2470/2480/2490/2500/2510/2520/2530/2540/2550/2560/2570/2580/2590/2600/2610/2620/2630/2640/2650/2660/2670/2680/2690/2700/2710/2720/2730/2740/2750/2760/2770/2780/2790/2800/2810/2820/2830/2840/2850/2860/2870/2880/2890/2900/2910/2920/2930/2940/2950/2960/2970/2980/2990/3000/3010/3020/3030/3040/3050/3060/3070/3080/3090/3100/3110/3120/3130/3140/3150/3160/3170/3180/3190/3200/3210/3220/3230/3240/3250/3260/3270/3280/3290/3300/3310/3320/3330/3340/3350/3360/3370/3380/3390/3400/3410/3420/3430/3440/3450/3460/3470/3480/3490/3500/3510/3520/3530/3540/3550/3560/3570/3580/3590/3600/3610/3620/3630/3640/3650/3660/3670/3680/3690/3700/3710/3720/3730/3740/3750/3760/3770/3780/3790/3800/3810/3820/3830/3840/3850/3860/3870/3880/3890/3900/3910/3920/3930/3940/3950/3960/3970/3980/3990/4000/4010/4020/4030/4040/4050/4060/4070/4080/4090/4100/4110/4120/4130/4140/4150/4160/4170/4180/4190/4200/4210/4220/4230/4240/4250/4260/4270/4280/4290/4300/4310/4320/4330/4340/4350/4360/4370/4380/4390/4400/4410/4420/4430/4440/4450/4460/4470/4480/4490/4500/4510/4520/4530/4540/4550/4560/4570/4580/4590/4600/4610/4620/4630/4640/4650/4660/4670/4680/4690/4700/4710/4720/4730/4740/4750/4760/4770/4780/4790/4800/4810/4820/4830/4840/4850/4860/4870/4880/4890/4900/4910/4920/4930/4940/4950/4960/4970/4980/4990/5000/5010/5020/5030/5040/5050/5060/5070/5080/5090/5100/5110/5120/5130/5140/5150/5160/5170/5180/5190/5200/5210/5220/5230/5240/5250/5260/5270/5280/5290/5300/5310/5320/5330/5340/5350/5360/5370/5380/5390/5400/5410/5420/5430/5440/5450/5460/5470/5480/5490/5500/5510/5520/5530/5540/5550/5560/5570/5580/5590/5600/5610/5620/5630/5640/5650/5660/5670/5680/5690/5700/5710/5720/5730/5740/5750/5760/5770/5780/5790/5800/5810/5820/5830/5840/5850/5860/5870/5880/5890/5900/5910/5920/5930/5940/5950/5960/5970/5980/5990/6000/6010/6020/6030/6040/6050/6060/6070/6080/6090/6100/6110/6120/6130/6140/6150/6160/6170/6180/6190/6200/6210/6220/6230/6240/6250/6260/6270/6280/6290/6300/6310/6320/6330/6340/6350/6360/6370/6380/6390/6400/6410/6420/6430/6440/6450/6460/6470/6480/6490/6500/6510/6520/6530/6540/6550/6560/6570/6580/6590/6600/6610/6620/6630/6640/6650/6660/6670/6680/6690/6700/6710/6720/6730/6740/6750/6760/6770/6780/6790/6800/6810/6820/6830/6840/6850/6860/6870/6880/6890/6900/6910/6920/6930/6940/6950/6960/6970/6980/6990/7000/7010/7020/7030/7040/7050/7060/7070/7080/7090/7100/7110/7120/7130/7140/7150/7160/7170/7180/7190/7200/7210/7220/7230/7240/7250/7260/7270/7280/7290/7300/7310/7320/7330/7340/7350/7360/7370/7380/7390/7400/7410/7420/7430/7440/7450/7460/7470/7480/7490/7500/7510/7520/7530/7540/7550/7560/7570/7580/7590/7600/7610/7620/7630/7640/7650/7660/7670/7680/7690/7700/7710/7720/7730/7740/7750/7760/7770/7780/7790/7800/7810/7820/7830/7840/7850/7860/7870/7880/7890/7900/7910/7920/7930/7940/7950/7960/7970/7980/7990/8000/8010/8020/8030/8040/8050/8060/8070/8080/8090/8100/8110/8120/8130/8140/8150/8160/8170/8180/8190/8200/8210/8220/8230/8240/8250/8260/8270/8280/8290/8300/8310/8320/8330/8340/8350/8360/8370/8380/8390/8400/8410/8420/8430/8440/8450/8460/8

(นางภาณุกุล ฉัตรแก้ว)
หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน

นางสาวอรุณรัตน์ ศรีมงคล (อ.อ.)
หัวหน้าสำนักงานปฎิบัติ

ผู้รักษากเทศมนตรีตำบลเกาะคา

— Weltraum

นางชวนคณิง ณ ลำปาง ศักรภพณ์)

รองปลัดเทศบาลตำบลเกาะคา

טובה

(นางสาวเพ็ญภัค รัตนคำฟู)
นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมทำเวทีถอดองค์ความรู้

☒ สำเนาติด
☒ สำเนา
☐ กองหลัง
☐ สาธารณสุขฯ

๑๙.
 ๓๐.๑๐.๖๖
 ที่ อว ๘๐๔๔/๓๕๕

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๖๖๒ หมู่ที่ ๒ ถนนพหลโยธิน ตำบลยาวาว
 อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ๕๓๑๓๐
 โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๕๔๖๐-๕๔๕๕-๕
 www.lampang.mcu.ac.th
 Email : mculp_saraban@mcu.ac.th

๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขออนุญาตระดมทุนและจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ

เจริญพร นายเกษมศรีคำบงเคาะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย กำหนดการกิจกรรมการออกแบบเรียนนวัตกรรม จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ร่วมกับทางสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์และกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ทำวิจัยประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๖ โครงการวิจัย เรื่อง "Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง" โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจันท์ ศรีปรีชยานนท์ และคณะ เป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ได้คัดเลือกพื้นที่เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัย

บัดนี้ ทางคณะผู้วิจัยจะได้ทำการออกแบบเรียนกิจกรรมนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง ที่ทางเทศบาลได้ดำเนินการไปแล้วนั้น ดังนั้น จึงใคร่ขออนุญาตระดมทุนและจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนของเทศบาลได้เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ในวันอังคาร ที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๖ ณ เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ตั้งแต่ เวลา ๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐ น. จำนวน ๑๐ คน ประกอบด้วย

๑) Gen B คนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๔๙ - ๒๕๐๙	จำนวน ๒ คน
๒) Gen X คนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๐๙ - ๒๕๒๓	จำนวน ๒ คน
๓) Gen Y คนที่เกิดในช่วงปี ๒๕๒๔ - ๒๕๔๓	จำนวน ๒ คน
๔) Gen Z คนที่เกิดหลังปี ๒๕๔๓ เป็นต้นไป	จำนวน ๒ คน
๕) กลุ่มกองงานสวัสดิการ และนโยบายและแผน	จำนวน ๒ คน

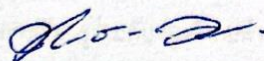
ทางวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี และขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

/จึงเจริญพรมมาเพื่อทราบ.....

~ ๒ ~

จึงเจริญพรามาเพื่อทราบและพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เจริญพร

(พระมหานพดล สุวณณเมธี)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ผู้ประสานงาน

ผศ. ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์

โทร. ๐๘๙ ๕๕๓ ๑๕๕๘

เรียน ท่านเจ้าพนักงาน

☐ เพื่อโปรดทราบ ☒ พิจารณา

☐ ดำเนินการ ☐ ตอบปฏิบัติ

☐ รายงาน ภายในวันที่

กับฉบับส่งมาของ ส.ป.ว. ขอทราบโครงการจัดตั้ง
 1. การรับ และกลุ่มงานสวัสดิการ ในด้านที่รับ
 2. การรับ และกลุ่มงานสวัสดิการ ในด้านที่รับ
 3. การรับ และกลุ่มงานสวัสดิการ ในด้านที่รับ
 4. การรับ และกลุ่มงานสวัสดิการ ในด้านที่รับ
 5. การรับ และกลุ่มงานสวัสดิการ ในด้านที่รับ
 6. การรับ และกลุ่มงานสวัสดิการ ในด้านที่รับ
 7. การรับ และกลุ่มงานสวัสดิการ ในด้านที่รับ
 8. การรับ และกลุ่มงานสวัสดิการ ในด้านที่รับ
 9. การรับ และกลุ่มงานสวัสดิการ ในด้านที่รับ
 10. การรับ และกลุ่มงานสวัสดิการ ในด้านที่รับ

ทศ.ทศ.ท. เวลา 15.00 - 15.00 น.

เรียน ปลัดเทศบาล

☐ เพื่อโปรดทราบ

☒ เพื่อโปรดพิจารณา

(นางสาวมนทิชา เสริมสุข)

นักจัดการงานทั่วไป

— นิตยสารประกอบเป็นเอกสารที่กล่าวถึงเรื่อง
 ประชุม ทบทวนเวลา และสถานที่ที่กล่าวต่อไป

(นางภาณุกุล ฉัตรแก้ว)

หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน

นางภรณ์รัตน์ ศิริมงคลดาวิชัย

หัวหน้าสำนักงานปลัด

เรียน นายกเทศมนตรีตำบลเกาะศรี

— เพื่อโปรดทราบ

นางชวนคณิง ณ ลำปาง ศักยภาพ

รองปลัดเทศบาลตำบลเกาะศรี

ขออำนาจ

(นางภาณุกุล ฉัตรแก้ว)
 นายกเทศมนตรีตำบลเกาะศรี

การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งออกวิธีการศึกษาได้ ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ จำนวน ๓๐ คน ๗ กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มผู้สูงอายุ (Baby Boomer) ที่เกิดระหว่างปี ๒๔๘๙ – ๒๕๐๗ จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย

๑. จ.ส.อ.สง่า พุทธิมเล	อายุ ๖๑ ปี อดีตครูฝึกค่ายฝึกรบพิเศษ ประตูลำปาง บ้านเลขที่ ๒๑๘ ตำบลหมูปู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๒. นางบุญศิริ จระณะวัตร	อายุ ๖๕ ปี บ้านเลขที่ ๒๒๒ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓. นางดวงเดือน อินทียศ	อายุ ๖๐ ปี บ้านเลขที่ ๗๖ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๔. นายจิรศักดิ์ ปันลำ	อายุ ๖๐ ปี อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕. นายสมคิด ฝานูการณ	อดีตผู้หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดลำปาง อายุ ๖๕ ปี บ้านเลขที่ ๔๗๒ ซอยมั่งมี ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มวัยทำงาน (Gen X) ที่เกิดระหว่างปี ๒๕๐๘ – ๒๕๒๓ จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย

๑. นางสาวรณณา โอนอ่อน	อายุ ๕๐ ปี บ้านเลขที่ ๒๕๓ ตำบลบ้านคำ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๒. นางสาวนงนุช วงศ์ชมภู	อายุ ๕๑ ปี บ้านเลขที่ ๒๖๖ ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๓. นางสาวภัทรชยาวิร์ นวลอนงค์	อายุ ๔๘ ปี บ้านเลขที่ ๗๘ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔. นางภาวินันท์ บุตรหล้า	อายุ ๕๓ ปี บ้านเลขที่ ๔๔ ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๕. นางแสงเดือน พุสม	อายุ ๔๘ ปี บ้านเลขที่ ๑๙/๒ ตำบลป่าตัน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มวัยรุ่น (Gen Y) ที่เกิดระหว่างปี ๒๕๒๔ – ๒๕๔๓ จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย

๑. นายอมร วงศ์ตุ้มมา	อายุ ๓๒ ปี บ้านเลขที่ ๒๒๒ ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

๒. นางสาวพัชรินทร์ แก้วตา อายุ ๒๙ ปี เลขานุการบริษัทเอกชน บ้านเลขที่ ๓/๓ ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
๓. นางสาวติณณ์ญาดา ยานันตา อายุ ๔๐ ปี เจ้าหน้าที่ทั่วไป สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรจังหวัดลำปาง
๔. นางสาวศยามล อินทียศ อายุ ๓๘ ปี อาจารย์ประจำสาขารัฐศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕. นายมานพ สุธรรมปวง อายุ ๓๖ ปี เจ้าหน้าที่เรือนจำกลางลำปาง บ้านเลขที่ ๒๐๓ หมู่ ๙ ตำบลทุ่งผาย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๔ กลุ่มเด็กและเยาวชน (Gen Z) ที่เกิดหลังปี ๒๕๔๓ โดยมีอายุไม่เกิน ๒๔ ปี จำนวน ๕ คน ประกอบด้วย

๑. เด็กชายจักริน ลูผล อายุ ๑๔ ปี บ้านเลขที่ ๔๒ ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๒. เด็กหญิงปพิชญา แก้วตา อายุ ๑๐ ปี บ้านเลขที่ ๓/๓ ตำบลเวียงตาล อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
๓. เด็กชายเชษฐทิพย์ จูมพล อายุ ๑๕ ปี บ้านเลขที่ ๒๖๗/๒ ตำบลนาครัว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
๔. นายจักรภัทร คำนารักษ์ อายุ ๒๐ ปี บ้านเลขที่ ๑๑๒/๓๔๑ ตำบลตันธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๕. นางสาววิชุดา สิงห์ชัย อายุ ๒๓ ปี บ้านเลขที่ ๕๒ ตำบลใหม่พัฒนา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๕ ปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนพื้นที่ ในจังหวัดลำปาง จำนวน ๓ คน ประกอบด้วย

๑. นายเมธัส อินยาศรี ผู้ใหญ่บ้านทราย ตำบลตันธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๒. นางสาวจิตรลดา มาเร็ว เลขานุการนายกเทศมนตรีเมืองพิชัย บ้านเลขที่ ๒๖๖/๖๗๙ ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๓. นางกิตติยา จันทรใส เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อม บ้านเลขที่ ๗๗ บ้านเอื้อม ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๖ ผู้ประกอบการภาคเอกชน เช่น ห้างร้าน บริษัท และอื่นๆ จำนวน ๔ คน ประกอบด้วย

๑. นายสุจินต์ ศรีสวัสดิ์ เจ้าของธุรกิจ บ้านเลขที่ ๒๓๒ ตำบลศาลา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒. นางโสภา หอมสุคนธ์ เจ้าของธุรกิจ บ้านเลขที่ ๒๘๖/๒๖ ตำบล
สบตุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๓. นายปรีวัฒน์ เครือเกี้ยว เจ้าของกิจการ บ้านเลขที่ ๒๙๐/๑ ตำบลเวียง
เหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๔. นางพรปวีณ์ สุรินทร์มงคล สื่อมวลชนจังหวัดลำปาง บ้านเลขที่ ๘/๑
ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

กลุ่มที่ ๗ หน่วยงานภาครัฐ จำนวน ๓ คน ประกอบด้วย

๑. นายเกียรติก้าว ชัยศร ผู้ช่วยสรรพกรพื้นที่จังหวัดลำปาง (ชำนาญ
การพิเศษ) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
๒. นางรัชนี นันถิวงศ์ พนักงานอาวุโส สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและ
พัฒนาเกษตรกรรมจังหวัดลำปาง
๓. นางรุ่งสุรีย์ ชัยศร พนักงานอาวุโส สำนักงานกองทุนฟื้นฟูและ
พัฒนาเกษตรกรรมจังหวัดลำปาง

๒) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อออกแบบและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์
จำนวน ๑๔ ดังนี้

๑. นางภาณุกุล ฉัตรแก้ว ตัวแทนองค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะคา อำเภอ
เกาะคา จังหวัดลำปาง
- ๒ นายสุรกานต์ อินพรม ตัวแทนองค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะคา อำเภอ
เกาะคา จังหวัดลำปาง
๓. นายเฉลิมเชตร์ ไชยกาล ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ (GenB) ตำบลเกาะคา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔. นางโสภิต สังขกรม ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ (GenB) ตำบลเกาะคา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕. นายอุดม พลวิฑูรย์ ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ (GenB) ตำบลเกาะคา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖. นางวราภรณ์ ศรีรัตน์ ตัวแทนกลุ่มวัยทำงาน (Gen X) ตำบลเกาะคา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗. นายกรภัทร์ เมธา ตัวแทนกลุ่มวัยทำงาน (GenX) ตำบลเกาะคา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๘. นางรุ่งอรุณ วรพันธ์กุล ตัวแทนกลุ่มวัยทำงาน (GenX) ตำบลเกาะคา
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๙. นางนันทนันท์ พรทรัพย์สิน ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenY) ตำบลเกาะคา อำเภอ
เกาะคา จังหวัดลำปาง

๑๐. นางสาวกนกวรรณ จະวะนะ ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenY) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๑. นายพัฒนศุกุล แสงศร ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenY) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๒. นางสาวกัญจนพร เสาเทพ ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenZ) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๓. นางสาวเข็มจิรา ยมจินดา ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenZ) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๔. เด็กหญิงวิญญา อ่อนน่วม ตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น (GenZ) ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

๓) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงปฏิบัติการ เพื่อปฏิบัติการและขับเคลื่อนเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ ๘๕ คน ประกอบด้วย

๑. นางสาวศุภานัน ชองเงิน ๑๔ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๒. เด็กชายกฤตินัน ปากแคว ๑๔ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓. นางสาวปิยธิดา ชมภูแก้ว ๔๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔. เด็กหญิงเอียรندا เสริมไทยสงค์ ๔๑ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕. นายมณฑิร เสริมไทยสงค์ ๔๓/๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖. นายณัฐกร เสริมไทยสงค์ ๔๓/๑๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๗. นางพนมรัศมิ์ งามเลิศตระกูล ๔๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๘. เด็กชายปกป้อง งามเลิศตระกูล ๔๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๙. เด็กหญิงอัญญารินทร์ มิตร ๔๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๐. เด็กหญิงเอกรินทร์ มิตร ๔๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๑. นางพะยอม ลาดสาลี ๕๖/๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๑๒. เด็กหญิงธีรณัฐ ศักดาพิทักษ์ ๕๖/๗ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

๑๓. นางกมลรัตน์ ศิริมงคลลาวัลย์ ๑๔๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๑๔. นางสาวเมธาวี ใจดี ๑๔๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๑๕. นางสาวปรังค์ทิพย์ บำรุงยศ ๑๔๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๑๖. เด็กชายณภัทร บำรุงยศ ๑๔๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๑๗. เด็กชายชัชพิมุข คำมวงคล ๓๑/๖ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๑๘. นางนงลักษณ์ คำมวงคล ๓๑/๖ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๑๙. นางสาวชลิดา คำมวงคล ๓๑/๖ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๒๐. นางรังสิมารินทร์ เรืองสุรินทร์ ๑๖ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๒๑. เด็กหญิง พกนิกา เดี่ยวตระกูล ๑๐๔ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๒๒. เด็กชายชนดล เดี่ยวตระกูล ๑๐๔ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๒๓. นางศุภกานต์ ศรีวิภาต ๑๔๐/๑ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๒๔. นางสาวเพชรลดา ทองทิพย์ ๑๔๐/๑ หมู่ที่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๒๕. นางขวัญหทัย ลาสุทธิ ๓๐ หมู่ที่ ๔ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๒๖. นางสาวปรียาภัทร ลาสุทธิ ๓๐ หมู่ที่ ๔ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๒๗. นางภาณุกุล นัตรแก้ว ๑๐๗/๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๒๘. เด็กหญิงนัตรชฎากร นัตรแก้ว ๑๐๗/๑ หมู่ที่ ๔ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๒๙. นางจินตนา บุตรโส ๒๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๓๐. เด็กหญิงอัฐิภิญญา บุตรโส ๒๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง

๓๑. เด็กหญิงโชติกา บุตรโส	๒๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๒. เด็กชายธนากร บุตรโส	๒๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๓. นางสาวดารณี บุญมา	๓๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๔. เด็กหญิงศิริกัญญา อุทธิยา	๓๗ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๕. นางจันทร์ตา จะวะนะ	๘๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๖. นายศักดิ์ติยา จะวะนะ	๘๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๗. นางสาวกนกวรรณ จะวะนะ	๘๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๘. นางพงษ์พร นันตา	๑๓๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๓๙. เด็กชายธนวัฒน์ ชุ่มศรี	๑๓๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔๐. เด็กชายพัฒน์นันท์ ธิมา	๑๓๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔๑. นางสาวปาริชาติ บุญเกิด	๑๓๒ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔๒. เด็กชายธนาโรจน์ สุธรรม	๑๓๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔๓. เด็กหญิงรัชชิตา ธิมา	๑๓๕ หมู่ที่ ๕ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔๔. นางสาวราตรี รุ่งรังษี	๓๔/๔ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔๕. เด็กหญิงศิริกัญญา ศรีนวนุ่น	๓๔/๔ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔๖. นายกรภัทร์ เมธา	๓๔/๒๑ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔๗. นางนันทนันท์ พรทรัพย์สิน	๓๔/๒๑ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๔๘. นางสาววิญญา อ่อนน่วม	๓๔/๒๑ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

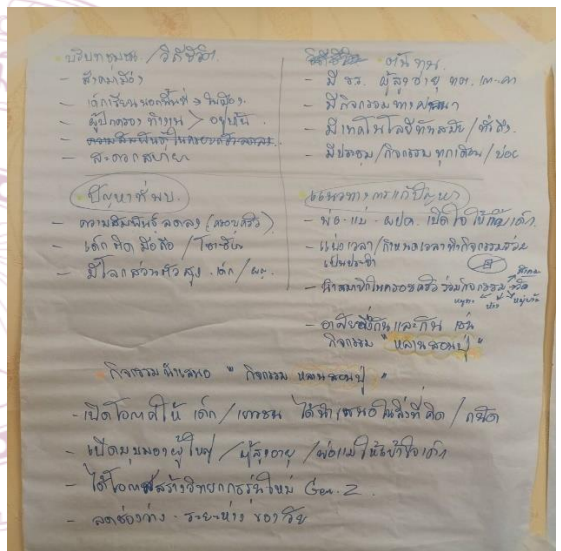
๔๙. นายณรินทร์ กรีนทอง ๑๐๗/๔ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕๐. นางจันจิรา กรีนทอง ๑๐๗/๔ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕๑. นายอรรณวินทร์ กรีนทอง ๑๐๗/๔ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕๒. นางใจทิพย์ พุ่มอยู่ ๓๕๖/๒ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕๓. เด็กหญิงอนัญพร พุ่มอยู่ ๓๕๖/๒ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕๔. นางสาวสมพิศ หาปี ๑๘๙/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕๕. เด็กหญิงณัชชา หาปี ๑๘๙/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕๖. เด็กหญิงกัญญาวิร์ นันตะกุล ๑๘๙/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕๗. เด็กหญิงกัญญาพัชร รัตนปัญญาทอง ๑๘๙/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕๘. นายกนกพล นลินวิจิตร ๑๙๐/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๕๙. นางสาวนันทวรรณ ปันตา ๑๙๐/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๐. เด็กชายปณพจน์ นลินวิจิตร ๑๙๐/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๑. เด็กชายภาสกร นลินวิจิตร ๑๙๐/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๒. นายผจญ เรืองจิตต์ ๑๙๓/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๓. นางสาวพรรณวลัย เรืองจิตต์ ๑๙๓/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๔. เด็กชายอัศวินท์ ชัยการ ๒๒๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๕. เด็กชายภัทรดนัย ตราชัย ๑๙๓/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
๖๖. เด็กหญิงอัญชลี เหลี่ยมแหลม ๑๙๓/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

๖๗. นายธนภฤต เจตเกษตรการณ ๑๙๖/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๖๘. นางสาวณัชชา เจตเกษตรการณ ๑๙๖/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะ
คา จังหวัดลำปาง
๖๙. เด็กหญิงพิมพ์วิมล เจตเกษตรการณ ๑๙๖/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอ
เกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๐. เด็กชายณัฐวรธรณ เจตเกษตรการณ ๑๙๖/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอ
เกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๑. นางสาวอลิษา ทิพย์เนตร ๑๙๖/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๗๒. เด็กชายณาคิน ทิพย์เนตร ๑๙๖/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๗๓. นางปานทิพย์ ทองอารีย์ ๑๙๙/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๗๔. นายทอมสัน สิงห์ขร ๑๙๙/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๗๕. เด็กชายวิศรุต ทองอารีย์ ๑๙๙/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๗๖. เด็กชายวชิรวิทย์ ทวีวัฒนธนานน ๒๐๖/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอ
เกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๗. เด็กชายจตุราวัฒน์ ทวีวัฒนธนานน ๒๐๖/๓ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอ
เกาะคา จังหวัดลำปาง
๗๘. นางสาวรัตนภรณ์ อินตะ ๒๑๖/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๗๙. เด็กชายรัฐพล ชมภูรัตน์ ๒๑๖/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๘๐. นางอชิรญา ศรีดวงคำ ๒๑๗/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๘๑. เด็กหญิงจุฑามาศ หนัญชัย ๒๑๗/๑ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๘๒. นางสุพิชญา ถนอมทรัพย์ ๕๘ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๘๓. เด็กชายรชต ถนอมทรัพย์ ๕๘ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง
๘๔. นายเกรียงศักดิ์ เสาเทพ ๒๑๘/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา
จังหวัดลำปาง

๘๕. นางสาวกัญจนพร เสาเทพ ๒๑๘/๒ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลท่าผา อำเภอกะลา
จังหวัดลำปาง

ภาคผนวก ฉ
การรับรองผลจากการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

- สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ พระพุทธศาสนากับการพัฒนาที่ยั่งยืน พระพุทธศาสนากับ เศรษฐศาสตร์ และรายวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมฯลฯ
- สามารถนำผลการศึกษาไปสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมโดยอาศัย กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และการสานสัมพันธ์ภาพอันดีงาม แก่สมาชิกในชุมชน
- สามารถนำผลการศึกษาไปสู่การใช้เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบกับการมีส่วนร่วมของทุก ช่วงวัย เพื่อสร้างคุณค่าและประสบการณ์อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม รวมถึงการนำภูมิ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ ส่งผลให้เกิดการสืบสาน อนุรักษ์ และสร้างความ สามัคคีต่อกันในชุมชน

๒. กิจกรรมการส่งเสริมทักษะชีวิตและการอนุรักษ์มรดกทางสังคมและวัฒนธรรม

- สามารถนำนวัตกรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัย โดยการนำ ความรู้ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาปรับใช้กับความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งความรู้ทางด้านศาสน พิธีกรรมและวัฒนธรรม เพื่ออนุรักษ์คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมของสมาชิกในชุมชน
- สามารถนำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์มาสู่การพัฒนากิจกรรมใหม่ๆ ที่สอดคล้องและ เหมาะสมกับความต้องการของคนในชุมชน เพื่อทำกิจกรรมร่วมกันของทุกเพศวัย อีกทั้งเป็นการสร้าง ทักษะ คุณค่าและจิตสำนึกของชุมชนในการดูแลอนุรักษ์ภูมิวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทรงคุณค่าในชุมชน
- สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้กำหนดทิศทางการวางแผนงานพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่มี ความพร้อมทางด้านทุนทางสังคม ทุนทางประวัติศาสตร์และทุนทางด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อเป็นการ กระตุ้นการอนุรักษ์ และสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน รวมถึงเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจ และจิตสำนึก ให้แก่ชุมชน

๓. กิจกรรมด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น

การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัย เพื่อให้เกิด นวัตกรรมทางสังคมแบบมีส่วนร่วมของทุกช่วงวัย และเป็นการพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานความต้องการ ของชุมชน นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ การเผยแพร่ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีส่วนร่วมแล้ว ยังสามารถกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสนับสนุน งบประมาณเพื่อให้ชุมชนได้ร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมตามต้องการและเกิดการเรียนรู้ร่วมกันของทุก ช่วงวัยในชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญา ท้องถิ่นจากการสรรค์สร้างไว้จนเป็นเอกลักษณ์แห่งความดีงามแก่ชุมชนตลอดไป

แบบ สท.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๙ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า ดร.ณฤณีย์ ศรีสุข อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” ซึ่งเป็นผลงานการวิจัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และคณะ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. การเผยแพร่องค์ความรู้จากด้านความแตกต่างช่วงวัย คุณค่า ประสพการณ์และความต้องการสำหรับการอยู่ร่วมกันในสุขยุคปัจจุบัน

๒. แนวการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การอนุรักษ์ทางด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา

๓. แนวทางการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนโดยอาศัยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

๔. กระบวนการสร้างพลังชุมชนและการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(ดร.ณฤณีย์ ศรีสุข)

อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต

แบบ สท.๐๔.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๙ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นายสุรกานต์ อินทรม นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ เทศบาลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” ซึ่งเป็นผลงานการวิจัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจันท์ ศรีปรีชยานนท์ และคณะ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยนำไปใช้ประโยชน์ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่นำไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่กันยายนจนถึงสิ้นสุดงบประมาณ ๒๕๖๗ ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

๑. การเผยแพร่องค์ความรู้การอยู่ร่วมกันของทุกช่วงวัยในชุมชน โดยการนำความรู้ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์

๒. เพื่อเป็นแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์และการพัฒนาประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๗

๓. เพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางภูมิวัฒนธรรมในชุมชนกับการมีส่วนร่วมของทุกช่วงวัยในพื้นที่

๔. สร้างพลังชุมชนและความสามัคคีของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นายสุรกานต์ อินทรม)

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ

แบบ สท.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๙ กันยายน ๒๕๖๖

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า นางภาณุกุล ฉัตรแก้ว หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน เทศบาลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง “Generation Gap: การเรียนรู้ โลกทัศน์ และการใช้ชีวิตร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง” ซึ่งเป็นผลงานการวิจัยของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจันท์ ศรีปรีชยานนท์ และคณะ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่กันยายนจนถึงปัจจุบัน ซึ่งการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดังนี้

๑. การเผยแพร่องค์ความรู้การอยู่ร่วมกันของทุกช่วงวัยในชุมชน โดยการนำความรู้ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์

๒. เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน

๓. เพื่อสร้างอัตลักษณ์ทางภูมิวัฒนธรรมในชุมชนกับการมีส่วนร่วมของทุกช่วงวัยในพื้นที่

๔. เพื่อเป็นกระบวนการตัวอย่างสำหรับการสร้างรายได้จากการบูรณาการภูมิปัญญาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมทุกช่วงวัย ขอปีงบประมาณ ๒๕๖๗

๕. สร้างพลังมชนและความสามัคคีของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นางภาณุกุล ฉัตรแก้ว)

หัวหน้าฝ่ายพัฒนาชุมชน

ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบจากการทำงานวิจัย
(Output/Outcome/Impact)

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. สำรวจความคิดเห็นโลกทัศน์การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ของสังคมยุคปัจจุบันในจังหวัดลำปาง	ความคิดเห็นโลกทัศน์การใช้ชีวิตและการเรียนรู้ของสังคมยุคปัจจุบันในจังหวัดลำปาง ในมิติต่างๆ เช่น มิติทางด้านวิถีชีวิต มิติทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ	ข้อที่ ๑	บทสรุปความคิดเห็นมุมมอง โลกทัศน์และการใช้ชีวิตของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง ในมิติต่างๆ
๒. สำรวจบริบทชุมชน และการจัดการพิพิธภัณฑ์ชุมชน	๑. สำรวจบริบทชุมชน/สัมภาษณ์/สนทนากลุ่มตัวแทนแต่ละช่วงวัย	ข้อที่ ๒	บริบทชุมชน ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น
๓. จัดเวทีระดมแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตร่วมกันในพื้นที่เชิงสร้างสรรค์	การระดมความคิด/การนำเสนอกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์/การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์/จัดตั้งคณะนักวิจัยชุมชน	ข้อที่ ๒	ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์บนทุนทางภูมิวัฒนธรรมและศาสตร์สมัยใหม่
๔. การกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันของสังคมต่างวัยในจังหวัดลำปาง	๑. ออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ๒. การสร้างต้นแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ ๓. ปฏิบัติการกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ในชุมชน	ข้อที่ ๓	ได้กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานทางภูมิวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับทุกช่วงวัย
๕. การทำเวทีคืนข้อมูลแก่เครือข่ายพิพิธภัณฑ์	ทราบถึงอุปสรรคและแนวทางในการเสนอทั้งในเชิงนโยบาย การปฏิบัติการและการขยายผลการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนากิจกรรมที่	๑-๒-๓	ได้ข้อเสนอแนะการส่งเสริมการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการและสอดคล้องกับแผนการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุ วัตถุประสงค์	โดยทำให้
	เหมาะสมกับทุกช่วงวัย และการสร้างสมดุลภาพ ที่จะนำไปสู่สัมพันธภาพ อันดีงามของสมาชิกใน ครอบครัวและชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการอนุรักษ์ คุณค่าที่เป็นมรดกทาง ภูมิปัญญาของชุมชนสืบ ต่อไป		พัฒนาท้องถิ่นของ องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น โดยการนำอัต ลักษณ์ คุณค่า และ ความงดงามทางด้านมร กตทาง ภูมิปัญญา ท้องถิ่น มาขับเคลื่อน ความเข้มแข็งของ ชุมชนแบบมีส่วนร่วม
๖. รายงานฉบับสมบูรณ์	รายงานฉบับสมบูรณ์ที่ สามารถตอบวัตถุประสงค์ ของแผนงานวิจัย	๑-๒-๓	รายงานฉบับสมบูรณ์

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

ชื่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์
วัน เดือน ปีเกิด [REDACTED]
สถานที่เกิด ๐๕๙ หมู่ที่ ๔ บ้านท่ามะเฟือง ตำบลโพนสา อำเภอท่าบ่อ
จังหวัดหนองคาย ๔๓๑๑๐
ที่อยู่ปัจจุบัน ๒๒ หมู่ ๔ ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๕ สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา
โรงเรียนบ้านท่ามะเฟือง ตำบลโพนสา อำเภอท่าบ่อ
จังหวัดหนองคาย
พ.ศ. ๒๕๓๘ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญ วัดอัมพวัน
อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย
พ.ศ. ๒๕๔๐ สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำอำเภอท่าบ่อ
จังหวัดหนองคาย
พ.ศ. ๒๕๔๔ สำเร็จการศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศน.บ.)
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
พ.ศ. ๒๕๔๕ สำเร็จการศึกษารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รป.บ.)
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
พ.ศ. ๒๕๔๘ สำเร็จการศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
พ.ศ. ๒๕๕๖ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก (Ph.D.) University of Pune,
India.

ปัจจุบันทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ประสบการณ์การเข้าร่วมฝึกอบรม

๒๕๕๙ โครงการอบรมรุ่นไก่อ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัย
สงฆ์ลำพูน ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
๒๕๖๐ โครงการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ MCU Innovation Team สถาบันวิจัยพุทธ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒๕๖๕ โครงการอบรมพัฒนางานวิจัย KX: Knowledge Exchange for
Innovation

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และนพดล อินทรเสนา (๒๕๕๘). การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์
สิ่งแวดล้อมตามแนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๑๖๘ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ (๒๕๕๙). กระบวนการสร้างหลักประกันชีวิตตามหลักศีล ๕ ในจังหวัด
ลำปาง. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๒๑๒
หน้า

นายนพดล อินทรเสนา สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และณรงค์ ปัดแก้ว (๒๕๕๙). พระสงฆ์กับการอนุรักษ์
ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาพระราชจินดานายก วัดพระเจดีย์ขาวหลัง อำเภอมือง
จังหวัดลำปาง. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย:
๑๘๒ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ พระมหากีรติ วรจิตติ และณรงค์ ปัดแก้ว (๒๕๕๙). การเสริมสร้างสุขภาวะ
กับการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดลำปาง. สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.): ๑๔๓ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ (๒๕๖๐). การจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับการสร้างสุขภาวะชุมชนตาม
วิถีพุทธในจังหวัดลำปาง. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย: ๑๕๒ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, จีรศักดิ์ ปันลำ และอาภากร ปัญโญ (๒๕๖๐). การพัฒนาศักยภาพทางการ
ท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๑๘๓ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และอาภากร ปัญโญ (๒๕๖๐). การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความ
คาดหวังของการจัดการศึกษาระบบศึกษา อำเภอมือง จังหวัดลำปาง. ทุณมหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง: ๑๔๐ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ พระครูสุตขยาภรณ์ พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต, นพดล อินทรเสนา และ
ปาณิสรา เทพรักษ์ (๒๕๖๑). การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตะสันติ, ทุณสถาบันวิจัย
พุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๒๑๒ หน้า

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ (๒๕๖๑). การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุของโรงเรียน
ผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย: ๑๘๒ หน้า

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พิษทองกลาง และนางสาพาณิสรา เทพ
รักษ์ (๒๕๖๓). วัด ๙ ศรี: การท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อแห่งเส้นทางบุญในจังหวัด
ลำปาง. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๒๐๙
หน้า

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ (๒๕๖๓). รูปแบบการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบ
อารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน, ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๒๗๖ หน้า

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. นางญาตาวิมินทร์ พิชทองกลาง และนางสาปาณิสรา เทพรักษ์
(๒๕๖๓). การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่าง
ยั่งยืน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน. ทุณสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๑๙๕ หน้า

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัทธ์ วชิราวุธ, ผศ.ดร., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัททยา
วิเศษ, นางสาวเบญญาดา กระจ่างแจ้ง และนางสาวปาณิสรา เทพรักษ์ (๒๕๖๕). การ
ผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชน จังหวัด
ลำปาง. กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม: ๓๒๑ หน้า

พระครูสิริธรรมบัณฑิต, ผศ., ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร, ผศ. ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และ
นางสาวณณณีย์ ศรีสุข (๒๕๖๕). การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จาก
เครือข่ายพิพิธภัณฑ์ของวัดและชุมชน จังหวัดลำปาง”, ทุณกองทุนส่งเสริม
วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม: ๑๘๓ หน้า

บทความวิจัย/บทความวิชาการ

บทความวิจัย

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และนพดล อินทรเสนา. “การบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์สิ่งแวดล้อมตาม
แนวพุทธของพระสงฆ์ในจังหวัดลำปาง”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๕
ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๓๕-๑๔๙.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. “การจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับการสร้างสุขภาวะชุมชนตามวิถีพุทธใน
จังหวัดลำปาง”. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒
(พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๐) : ๙๓ - ๑๐๒.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และอาภากร ปัญโญ. “การศึกษาสภาพความเป็นจริงและความคาดหวังของ
การจัดการศึกษาธรรมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๐) : ๑๑ - ๒๒.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. “กระบวนการสร้างหลักประกันชีวิตตามหลักศีล ๕ ในจังหวัดลำปาง”.
วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม –
มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑๔๔-๑๕๓.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. พระมหากิริติ วรกิตติ และณรงค์ ปัดแก้ว. “การเสริมสร้างสุขภาวะกับการ
เรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาในจังหวัดลำปาง”. การประชุมระดับชาติ วิทยาลัยสงฆ์
ลำพูน. ครั้งที่ ๔ ประจำปี ๒๕๖๑ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑. หน้า ๑๓๐ - ๑๔๐.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, จีรศักดิ์ ปันลำ และอาภากร ปัญโญ. “การพัฒนาศักยภาพทางการ
ท่องเที่ยวของวัดและชุมชนในล้านนา”. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. ปีที่ ๗ ฉบับ
ที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑) : ๒๖๐-๒๗๒.

พระมหานฤตล มหาปณฺโณ, สมจันท์ ศรีปรัชยานนํ และอาภากร ปญฺโญ. “สัปปะเหระ: การสืบสาน คติ ความเชื่อและพิธีกรรมงานศพในเขตเทศบาลตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมือง จังหวัด ลำปาง”. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๒) : ๒๔-๓๒.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนํ, พระครูสุตชยาภรณ์, พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต, นพดล อินทรเสนา และ ปาณิสรา เทพรัักษ์. “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตีสันติ”. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์ นครลำปาง**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๓) : ๒๑ - ๓๒.

พระชยานันท์มณี พระครูสิริสุตานุยุต พุนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ สมจันท์ ศรีปรัชยานนํและฤทธิ์ชัย แกมมณาค. “การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดและ ชุมชนในล้านนา”, **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๓) : ๒๑๕ - ๒๒๗.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนํ และปาณิสรา เทพรัักษ์. “การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุของ โรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง”. **วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์**. ปีที่ ๔ ฉบับ ที่ ๑ (มกราคม - มีนาคม ๒๕๖๔) : ๖๗ - ๘๒.

คะนิงนิจ ปิจนันท์, สมจันท์ ศรีปรัชยานนํ และดิลก บุญอิม. “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธ ธรรมของคนพิการขอหอผู้ป่วยใน โรงพยาบาลเวชชาธิ์ลำปาง ตำบลศาลา อำเภอ เกาะคา จังหวัดลำปาง”. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๔) : ๑-๑๕.

พระมหาวุฒิภุทธิไกร วุฒิภุญาโณ (วงศ์มุต), พระครูสุตชยาภรณ์ และสมจันท์ ศรีปรัชยานนํ. “รูปแบบการดูแลสุขภาพด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านเชิงพุทธบูรณาการในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง”. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๔) : ๖๗ - ๗๘.

นายพนดล อินทรเสนา, สมจันท์ ศรีปรัชยานนํ และณรงค์ ปัดแก้ว. “พระสงฆ์กับการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาพระราชจินดานายก วัดพระเจดีย์ขาวหลัง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๔) : ๕๑๔ - ๕๒๘.

พระครูสุวรรณทัศน์สุนทร, จีระศักดิ์ ปันลำ และสมจันท์ ศรีปรัชยานนํ. “แนวทางการพัฒนาและ อนุรักษ์ป่าชุมชนของพระบาทดอยโดน ตำบลล้อมแรด อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง”. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๕) : ๑๐๐ - ๑๑๕.

สายชล สง่าศรี, จีระศักดิ์ ปันลำ และสมจันท์ ศรีปรัชยานนํ. “การจัดการปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ตามหลักพุทธนิเวศวิทยาของหน่วยป้องกันและพัฒนาป่าไม้เกาะคา จังหวัดลำปาง”. **วารสารปัญญา**. ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๕) : ๗๐ - ๘๔.

พระอธิการมณฑล กุณทิ, จีระศักดิ์ ปันลำ และสมจันท์ ศรีปรัชยานนํ. “แนวทางการท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง”. **วารสารปัญญา**. ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๕) : ๑ - ๑๓.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร วชิราวุธ, ปาณิสรา เทพรัักษ์ และเบญญดา กระจ่างแจ้ง.

“วัด ๙ ศรี: การท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อแห่งเส้นทางบุญในจังหวัดลำปาง”. **วารสาร
สันติศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม ๒๕๖๕) : ๑๒๙๙ - ๑๓๑๔.

พระครูวิจารณ์ภัทรกิจ, พระครูสุตขยาภรณ์ และสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. “แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลของคณะสงฆ์อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง”. **วารสาร มจร วิชาการล้านนา**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๑ - ๑๒.

วารุมাত্র แก้วคะปวง, สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และจิรศักดิ์ ปันลำ. “แนวทางการส่งเสริมสุขภาพทางสังคมตามหลักพุทธธรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง”. **วารสาร มจร วิชาการล้านนา**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๓๕ - ๔๔.

กันยา ยอดแบน, สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และจิรศักดิ์ ปันลำ. “แนวทางการทำเกษตรเชิงพุทธของเกษตรกรชุมชนบ้านนาขวาง ตำบลดอนโพ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง”. **วารสาร มจร วิชาการล้านนา**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๕) : ๗๗ - ๘๖.

พระอธิการโยธิน อินทะนะ, จิรศักดิ์ ปันลำ และสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. “พิธีกรรมและคุณค่าการใช้สัปปายะในวัฒนธรรมล้านนา”. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๕) : ๓๓๕ - ๓๔๙.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, ญาตาวีมินทร์ พืชทองกลาง และปาณิสรา เทพรัักษ์. “การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง”. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๕) : ๓๑๘ - ๓๓๔.

พระไกรวิน ก่องแก้ว, ดิลก บุญอิม และสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. “การศึกษาหลักปฏิบัติไตรสิกขาตามแนวทางโอวาทของพระสารีบุตร”. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๕) : ๖๖ - ๗๙.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร วชิราวุธ, ปาณิสรา เทพรัักษ์ และเบญญดา กระจ่างแจ้ง. “วัด ๙ ศรี: การท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อแห่งเส้นทางบุญในจังหวัดลำปาง”. **วารสาร
สันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม ๒๕๖๕) : ๑๒๙๙ - ๑๓๑๔.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร วชิราวุธ, ประทีป พืชทองกลาง, สหัทธยา วิเศษ และปาณิสรา เทพรัักษ์. “แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง”. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๕๐๐ - ๕๑๒.

พระอธิการกำธร เมืองมูล, พระครูสุตขยาภรณ์ และสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. “ศึกษาวิเคราะห์คติความเชื่อและการสืบสานยันต์เทียน (โปงเทียน) ในล้านนา”. **วารสาร มจร วิชาการ
ล้านนา**. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑ - ๑๐.

พระดัตถ์สนธิ์ รินชุมภู, สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และพระอธิการสุชาติ จันทสโร. “รูปแบบและแนวทางการอนุรักษ์พุทธสถาปัตยกรรมสกุลช่างลำปาง ณ วัดพระธาตุลำปางหลวง”.

วารสาร มมร วิชาการล้านนา. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑๑ - ๒๓.

จันทร์เพ็ญ ผานุกาณ, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์, จีรศักดิ์ ปันลำ. “ศิลปะวัดพม่า: แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดลำปาง”. **วารสารปัญญา.** ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๕) : ๑๕ - ๓๐.

พระครูสิริธรรมบัณฑิต, บุษกร วัฒนบุตร, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และณณณีย์ ศรีสุข. “การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ของวัดและ ชุมชนจังหวัดลำปาง”. **วารสารวิจัยวิชาการ.** ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๖๖) : ๑ - ๑๔.

นายสมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์. “รูปแบบการจัดการวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวตามแบบอารยสถาปัตย์ในภาคเหนือตอนบน”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.** ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ (มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖) : ๓๕๐๙ - ๓๕๒๑.

พระตะวัน ขนติพล (เกิดมูล), สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และจีรศักดิ์ ปันลำ. “การพัฒนาการบริหารจัดการของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดลำปาง”. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ.** ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๖) : ๘๔ - ๙๘.

สัททยา วิเศษ, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์, ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์, จอมพล สมหวัง และปาณิสรา เทพรักษ์. “การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกรรมภาคเหนือตอนบน”. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ.** ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๖๖) : ๑๔๓ - ๑๕๙.

พระครูสิริธรรมบัณฑิต, บุษกร วัฒนบุตร, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และณณณีย์ ศรีสุข. “การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ของวัดและ ชุมชนจังหวัดลำปาง”. **วารสารวิจัยวิชาการ.** ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๖๖) : ๑ - ๑๔.

พระอุดมปริยัติ, สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ และจีรศักดิ์ ปันลำ. “การจัดการเรียนรายวิชาพื้นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี อำเภอโกสัมพีนคร จังหวัดกำแพงเพชร”. **วารสารวิชาการแสงอีสาน.** ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๖) : ๔๓ - ๕๖.

สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัทธ์ วชิราวุธ, สัททยา วิเศษ, เบญญาดา กระจ่างแจ้ง และปาณิสรา เทพรักษ์, “การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชน จังหวัดลำปาง”. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ.** ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๖) : ๓๘๗ - ๔๐๕.

บทความวิชาการ

สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์, ดิลก บุญอิม และจีรศักดิ์ ปันลำ. “การพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา”. **บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์.** ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๐) : ๑๓๕-๑๕๐.

พระอธิการสุชาติ จนทสโร, อาภากร ปัญญา และสมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์ (๒๕๖๑). “การใช้หลักพรหมวิหารธรรมเป็นฐานการสร้างมนุษยสัมพันธ์ในมวลมนุษย”. **การประชุมระดับชาติวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน.** ครั้งที่ ๔ (๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑) : ๔๑๘ - ๔๒๙.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์. “การพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนตามหลักพระพุทธศาสนา”. การประชุม
ระดับชาติ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ. ครั้งที่ ๒ (๙ กันยายน ๒๕๖๑) :
๒๗๑-๒๘๖.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, วารุมาตร์ แก้วกะปวง และปาณิสรา เทพรัักษ์. “มุมมองชีวิตตามแบบ
อริยสัจ ๔”. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม
๒๕๖๒) : ๑๙๑-๒๐๒.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาเกียรติ ฉัตรแก้ว, เกศรา สว่างวงศ์ และปาณิสรา เทพรัักษ์. “ศาสน
ทายาท: รูปแบบและอัตลักษณ์การเรียนรู้”. วารสารแสงอีสาน. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒
กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๓๔๑ - ๓๕๖.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาเกียรติ ฉัตรแก้ว และปาณิสรา เทพรัักษ์. “เป้าหมายและชีวิตตาม
ช่วงวัยตามแบบสุภาษิตล้านนา”. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓
(กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๒๒๐-๒๓๔.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี และอนันต์ อุปสอด. “กระบวนการสร้าง
นิสิตต้นแบบตามนวัตลักษณ์นิสัยของมหาวิทยาลัย”. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา. ปีที่
๑๐ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๓๔๖-๓๖๐.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระครูสิริธรรมบัณฑิต, พระมหาเกียรติ ฉัตรแก้ว, สหัทธยา วิเศษ และ
ปาณิสรา เทพรัักษ์. “ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ในล้านนา”. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม
๒๕๖๔) : ๒๘๗ - ๓๐๕.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัทธ์ วชิราวุธ, และปาณิสรา เทพรัักษ์. “สัญญาแผ่นดินเทียนในวิถี
ชุมชนล้านนา”. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม -
เมษายน ๒๕๖๕) : ๒๓๑ - ๒๔๗.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ	นางสาวปาณิสรา เทพรักษ์
วัน เดือน ปีเกิด	
สถานที่เกิด	๓๖๓ หมู่ที่ ๗ ชุมชนบ้านด้าหน้าค่าย ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	๓๖๓ หมู่ ๗ ตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๔๗	สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนเทศบาล ๖ (วัดป่า รวก) ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๕๐	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบุญวาทย์ วิทยาลัย ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๕๓	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบุญวาทย์ วิทยาลัย ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๖๑	สำเร็จการศึกษารัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง กรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
พ.ศ. ๒๕๖๖	สำเร็จการศึกษารัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.บ.) มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตพะเยา
ปัจจุบันทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นคร ลำปาง

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย

- สมจันท์ ศรีปรัชานนท์, พระครูสุตชยาภรณ์, พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต, นพดล อินทรเสนา และ
ปาณิสรา เทพรักษ์. (๒๕๖๑). การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตะสันติ. ทุน
สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๒๑๒ หน้า
- นายสมจันท์ ศรีปรัชานนท์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทีป พิษทองกลาง และนางสาปาณิสรา
เทพรักษ์. (๒๕๖๓). วัด ๙ ศรี: การท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อแห่งเส้นทางบุญใน
จังหวัดลำปาง. ทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย: ๒๐๙ หน้า
- นายสมจันท์ ศรีปรัชานนท์, นางญาติาวิมินทร์ พิษทองกลาง และนางสาปาณิสรา เทพรักษ์.
(๒๕๖๓). การพัฒนาระบบกลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่าง
ยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน. ทุนสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: ๑๙๕ หน้า

นายสมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร์ วชิราวุธ, ผศ.ดร., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัททยา
วิเศษ, นางสาวเบญญาดา กระจ่างแจ้ง และนางสาวปาณิสรา เทพรักษ์ (๒๕๖๕). **การ
ผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชน จังหวัด
ลำปาง**. กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม: ๓๒๑ หน้า

บทความวิจัย/บทความวิชาการ

บทความวิจัย

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์ และปาณิสรา เทพรักษ์. “การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุของ
โรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง”. **วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์**. ปีที่ ๔ ฉบับ
ที่ ๑ (มกราคม – มีนาคม ๒๕๖๔) : ๖๗ - ๘๒.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระครูสุตยาภรณ์, พระมหาบรรพวิทย์ รตนโชโต, นพดล อินทรเสนา และ
ปาณิสรา เทพรักษ์. “การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์อุปปาตะสันติ”. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์
นครลำปาง**. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๓) : ๒๑ - ๓๒.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร์ วชิราวุธ, ปาณิสรา เทพรักษ์ และเบญญาดา กระจ่างแจ้ง.
“วัด ๙ ศรี: การท่องเที่ยวบนคติ ความเชื่อแห่งเส้นทางบุญในจังหวัดลำปาง”. **วารสาร
สันติศึกษาปริทรรศน์**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม ๒๕๖๕) : ๑๒๙๙ - ๑๓๑๔.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, ญาตาวินันท์ พืชทองกลาง และปาณิสรา เทพรักษ์. “การพัฒนาระบบ
กลไกชุมชนเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่มีความพิการร่วมอย่างยั่งยืนขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง”. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒
(พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๕) : ๓๑๘ - ๓๓๔.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร์ วชิราวุธ, ประทีป พืชทองกลาง, สัททยา วิเศษ และ
ปาณิสรา เทพรักษ์. “แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของวัดท่องเที่ยวในจังหวัด
ลำปาง”. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๕) :
๕๐๐ - ๕๑๒.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร์ วชิราวุธ, สัททยา วิเศษ, เบญญาดา กระจ่างแจ้ง และ
ปาณิสรา เทพรักษ์, “การผลิตผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากเครือข่าย
พิพิธภัณฑ์ชุมชน จังหวัดลำปาง”. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒
(พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๖๖) : ๓๘๗ - ๔๐๕.

บทความวิชาการ

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาภิรติ ฉัตรแก้ว, เกศรา สว่างวงศ์ และปาณิสรา เทพรักษ์. “ศาสน
ทายาท: รูปแบบและอัตลักษณ์การเรียนรู้”. **วารสารแสงอีสาน**. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๒
กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๓๔๑ - ๓๕๖.

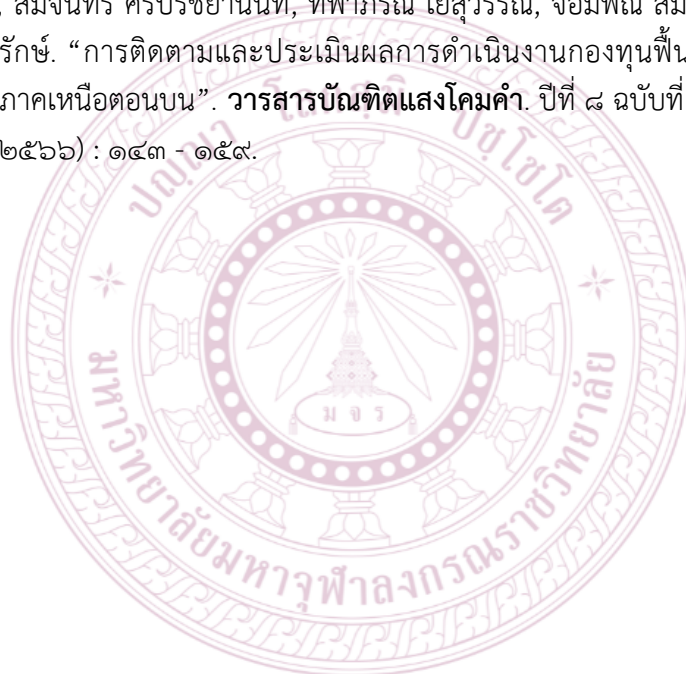
สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาภิรติ ฉัตรแก้ว และปาณิสรา เทพรักษ์. “เป้าหมายและชีวิตตาม
ช่วงวัยตามแบบสุภาษิตล้านนา”. **วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓
(กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๒๒๐-๒๓๔.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, วารุมาตร์ แก้วกะปวง และปาณิสรา เทพรัักษ์. “มุมมองชีวิตตามแบบ
อริยสัจ ๔”. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม
๒๕๖๒) : ๑๙๑-๒๐๒.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระครูสิริธรรมบัณฑิต, พระมหาเกียรติ ฉัตรแก้ว, สหทยา วิเศษ และ
ปาณิสรา เทพรัักษ์. “ศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์แห่งมรดกทางภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ในล้านนา”. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม
๒๕๖๔) : ๒๘๗ - ๓๐๕.

สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, พระมหาสุพัตร์ วชิราวุธ, และปาณิสรา เทพรัักษ์. “สัญญาแผ่นดินเทียนในวิถี
ชุมชนล้านนา”. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม -
เมษายน ๒๕๖๕) : ๒๓๑ - ๒๔๗.

สหทยา วิเศษ, สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์, ทิพาภรณ์ เยสุวรรณ์, จอมพล สมหวัง และปาณิสรา เทพ
รัักษ์. “การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร
ภาคเหนือตอนบน”. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน
๒๕๖๖) : ๑๔๓ - ๑๕๙.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ

นางสาวเพ็ญภัค รัตนคำฟู

ที่อยู่ปัจจุบัน

๑๕๕ ถนนมนตรีย์ บ้านเหล่าแม่ปูน หมู่ ๗ ตำบลศาลา อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง ๕๒๑๓๐
โทรศัพท์ ๐๘-๑๘๘๒-๑๕๗๓, ๐๕๔-๒๘๑๐๖๖
โทรสาร ๐๕๔-๒๘๒๔๐๒

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๓๔

สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี คณะเกษตรศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๔๑

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ สาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๔๗

สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อาชีพ

ข้าราชการการเมือง

ตำแหน่ง

นายกเทศมนตรีตำบลกะเคา

สถานที่ทำงาน

เทศบาลตำบลกะเคา ๓๔๙ หมู่ที่ ๓ ตำบลศาลา อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. ๒๕๔๓ - ๒๕๔๕ ดำรงตำแหน่งเทศมนตรีตำบลกะเคา

พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๗ ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาลตำบลกะเคา

พ.ศ. ๒๕๔๗ - ปัจจุบัน ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีตำบลกะเคา

ผลงานดีเด่น

๑. ผลงานแสดงผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบสัมมาอาชีพ ปฏิบัติหน้าที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคคลทั่วไป

ชื่อรางวัล	หน่วยงาน
๑. รางวัลการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ระดับจังหวัด ปี ๒๕๕๐	กระทรวงมหาดไทย
๒. ได้รับคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ต้นแบบด้านธรรมาภิบาลและความโปร่งใส ปี ๒๕๕๑	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ UNDP
๓. รางวัล อปท. ที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล ๑ ใน ๘ ของภาคเหนือ ปี ๒๕๕๒	กระทรวงมหาดไทยร่วมกับสำนักงานกระจายอำนาจ
๔. รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปี ๒๕๕๓	สถาบันพระปกเกล้า

ชื่อรางวัล	หน่วยงาน
๕. ได้รับการคัดเลือกให้เป็นพื้นที่ต้นแบบด้านธรรมาภิบาลในการใช้จ่ายเงินแผ่นดิน ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปี ๒๕๕๔	สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน
๖. รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปี ๒๕๕๔	สถาบันพระปกเกล้า
๗. รางวัลชนะเลิศเทศบาลที่มีการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลของภาคเหนือ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔	กระทรวงมหาดไทยร่วมกับสำนักงานกระจายอำนาจ
๘. รางวัลชนะเลิศเทศบาลที่มีการบริหารที่ดีประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๔ (ภาคเหนือ)	คณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๙. รางวัลพระปกเกล้าทองคำ สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมมีส่วนร่วมของประชาชนประจำปี ๒๕๕๕	สถาบันพระปกเกล้า
๑๐. รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่น ด้านการป้องกันการทุจริต ประจำปี ๒๕๕๖	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)
๑๑. รางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านการส่งเสริมเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม	สถาบันพระปกเกล้า
๑๒. ได้รับประกาศนียบัตรที่มีผลการประเมินการเสริมสร้างธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับดีเด่น ตามบัญญัติ ๒๐ ประการ เพื่อเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๕	สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๕๗)
๑๓. รางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประจำปี ๒๕๕๗	สถาบันพระปกเกล้า
๑๔. ได้รับเกียรติบัตรเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบด้านการป้องกันการทุจริต (ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๐)	สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) (ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๗)

๒. ผลงานหรือผลสำเร็จในด้านวิชาการ/วิชาชีพที่เป็นที่ยอมรับ เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

ชื่อรางวัล	หน่วยงาน
๑. รางวัลชมเชย โครงการคารวะศุริยเชิดเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๘๐ ชุมชน จัดโดยกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมร่วมกับสถาบันการจัดการบวรจุรินทร์เพื่อ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชื่อรางวัล	หน่วยงาน
สิ่งแวดล้อม สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. ๒๕๕๙	
๒. รางวัลชนะเลิศ โครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ประเภทที่สาธารณะดีเด่น ปี ๒๕๔๙	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
๓. รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านสตรีและครอบครัวประจำปี ๒๕๕๐	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๔. รางวัลชนะเลิศการจัดระเบียบในที่สาธารณะ ประเภทที่ ๓ ปี ๒๕๕๐	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
๕. ได้รับคัดเลือกให้เป็นเทศบาลฯ นำร่องเกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะแบบมีส่วนร่วม ในเรื่องศูนย์การบริหารจัดการขยะ แบบมีส่วนร่วมโดยให้เป็น Model ระดับประเทศ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และองค์กร JICA
๖. รางวัลชนะเลิศการบริหารจัดการภารกิจออนไลน์ที่ดี พ.ศ. ๒๕๕๑ งานที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
๗. รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดีเด่นด้านสตรีและครอบครัวประจำปี ๒๕๕๐	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๘. รางวัลชนะเลิศเมืองที่มีผลงานดีเด่น ตามโครงการลดเมืองร้อนด้วยมือเรา ปี ๒๕๕๑	สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยร่วมกับบริษัทโตโยต้ามอเตอร์ ประเทศไทย
๙. รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านสตรีและครอบครัวประจำปี ๒๕๕๑	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๑๐. รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านสตรีและครอบครัวประจำปี ๒๕๕๒	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๑๑. รางวัลองค์กรที่ทำคุณประโยชน์แก่ผู้อยู่ในภาวะยากลำบากลำปางดีเด่นปี ๒๕๕๒	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๑๒. รางวัลเมืองที่มีผลงานการดำเนินงานดีเด่น ตามโครงการลดเมืองร้อนด้วยมือเรา ปี ๒๕๕๒	สถาบันสิ่งแวดล้อมไทยร่วมกับบริษัทโตโยต้ามอเตอร์ ประเทศไทย
๑๓. รางวัลเชิดชูเกียรติจาก พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสม สวลีพระวรราชธิดาตามาตุ ให้เป็นองค์กรที่ทำคุณประโยชน์แก่ผู้ที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ปี .ศ. ๒๕๕๒	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๑๔. รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานดีเด่นด้านสตรีและครอบครัวต่อเนื่อง ๓ ปี (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๒) ประจำปี ๒๕๕๓	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๑๕. รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานดีเด่นด้านสตรีและครอบครัว ประจำปี ๒๕๕๔	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ชื่อรางวัล	หน่วยงาน
๑๖. รางวัลสุดยอดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานดีเด่นด้านสตรีและครอบครัวต่อเนื่อง ๕ ปีซ้อน ประจำปี ๒๕๕๕	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๑๗. รางวัลสุดยอดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานดีเด่นด้านสตรีและครอบครัวต่อเนื่อง ๖ ปีซ้อน ประจำปี ๒๕๕๖	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๑๘. รับโล่ประกาศเกียรติคุณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบด้านการคุ้มครองผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ ๗๖ จังหวัด ประจำปี ๒๕๕๖	สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข
๑๙. รับโล่ประกาศเกียรติคุณเป็นองค์กรต้นแบบในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ประจำปี ๒๕๕๖	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
๒๐. รับโล่ตราสัญลักษณ์ G โครงการสำนักงานสีเขียว สำนักงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ระดับดีเยี่ยม (Green Office) xitoexu ๒๕๕๗	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๕ ธันวาคม ๒๕๕๗
๒๑. รับโล่รางวัล สถานที่ ที่เอื้อต่อคนพิการ	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๒๒. รับรางวัล โครงการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waste) เฉลิมพระเกียรติ ๘๘ พรรษา ๘๘ ชุมชน ปี ๒๕๕๘ รอบที่ ๑	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
๒๓. รับโล่ประกาศเกียรติคุณ เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่สนับสนุนการดำเนินงานชมรมผู้ประกอบการค้าอาหารดีเด่น	กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
๒๔. รับโล่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานชุมชนปลอดขยะได้ผ่านเข้ารอบที่ ๑ โครงการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waster) เฉลิมพระเกียรติ ๘๘ พรรษา ๘๘ ชุมชน ปี ๒๕๕๘ จากอภิต้า	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๒๕. รับเกียรติบัตรรับรองการพัฒนาคุณภาพระบบบริการอนามัยสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
๒๖. ชุมชนบ้านแสนตอรับรางวัล โครงการประกวดชุมชนปลอดขยะ (Zero Waster) เฉลิมพระเกียรติ ๘๘ พรรษา ๘๘ ชุมชน ปี ๒๕๕๘ รอบที่ ๑	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๒๗. รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานดีเด่นด้านสตรีและครอบครัว ประจำปี ๒๕๕๗ จากพลตำรวจเอกอดุลย์ แสงสิงแก้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ชื่อรางวัล	หน่วยงาน
๒๘. รางวัลชมเชยในโครงการประกวดเทศบาลไทยใส่ใจลดโลกร้อนปี ๒ ประจำปี ๒๕๕๘ จาก พลเอกสุรศักดิ์ กาญจนรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน)
๒๙. รับโล่รางวัล คัดเลือกเป็นพื้นที่ต้นแบบในการจัดการสิ่งแวดล้อม(ด้านการจัดการขยะ) ประจำปี ๒๕๕๘ จากอธิบดีกรมควบคุมมลพิษ	กรมควบคุมมลพิษ
๓๐. ได้รับรางวัลดีเลิศ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ ด้านการดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พร้อมเงินรางวัลจำนวน ๔ ล้านบาท จากนายวิษณุ เครืองาม รองนายกรัฐมนตรี	จากสำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
๓๑. เทศบาลตำบลเกาะคาผ่านเกณฑ์ประเมินตำบลเข้มแข็งไร้ความรุนแรง ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ประจำปี ๒๕๕๘	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๓๒. รับโล่ประกาศเกียรติคุณ ได้ร่วมขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนท้องถิ่น ภายใต้โครงการ “การพัฒนาาระบบสุขภาวะชุมชนบนฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๘	มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (มพพ.) และ สสส.
๓๓. ได้รับการคัดเลือกให้เป็น อปท.ที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้รับโล่รางวัลพระปกเกล้า ประจำปี ๒๕๕๘ ถือเป็นครั้งที่ ๕	สถาบันพระปกเกล้า
๓๔. ได้รับใบประกาศเกียรติคุณ ได้รับรางวัลชนะเลิศยอดเยี่ยมระดับประเทศ โครงการประเมินเทศบาลสิ่งแวดล้อมยั่งยืน ประจำปี ๒๕๕๘ (ประเภทเทศบาลขนาดกลาง)	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๓๕. รับรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีประเภทโดดเด่น ประจำปี ๒๕๕๘	สำนักนายกรัฐมนตรี
๓๖. รับโล่ประกาศเกียรติคุณในฐานะ เป็นองค์กรดีเด่นด้านการนำเสนอผลงานทางวิชาการของกระทรวงฯ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๙	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
๓๗. รับโล่โครงการเวทีวิชาการการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ประจำปี ๒๕๕๙ วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๕๙	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ ๒ (สวส.๒)

ชื่อรางวัล	หน่วยงาน
๓๘. โล่ประกาศเกียรติคุณ เป็นองค์กรที่มีการจัดทำข้อมูลปริมาณก๊าซเรือนกระจก ภายใต้โครงการ การส่งเสริมการจัดทำคาร์บอนฟุตพริ้นท์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และรายงานข้อมูลก๊าซเรือนกระจกระดับเองเพื่อสนับสนุนการพัฒนาสู่เมืองคาร์บอนต่ำ ๒๓ กันยายน ๒๕๕๙	องค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)
๓๙. ได้รับคัดเลือกให้เป็น อปท. ที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้รับโล่รางวัลพระปกเกล้า ประจำปี ๒๕๕๙ (ถือเป็นครั้งที่ ๖)	สถาบันพระปกเกล้า
๔๐. รับประกาศเกียรติคุณยกย่อง เป็นสถานที่อารยสถาปัตย์แห่งปี ๒๕๕๙ ประเภท ห้องสุขา Feiendly Design วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙	มูลนิธิอารยสถาปัตย์เพื่อคนทั้งมวล
๔๑. รับโล่เกียรติคุณองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปี ๒๕๕๙ วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐	สำนักนายกรัฐมนตรี
๔๒. รับรางวัลชมเชย ประเภทโดดเด่น (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดีประจำปี ๒๕๕๙	สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๔๓. รับโล่ประกาศเกียรติคุณ เพื่อแสดงว่า เทศบาลตำบลเกาะคา ได้รับรางวัล ระดับ ดีมาก โครงการประกวดพื้นที่สีเขียวในเมือง ประจำปี ๒๕๖๑	กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม รับจากนายรัชฎา สุริยกุล ณ อยุธยา อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
๔๔. รับโล่รางวัล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๑ ด้านสิ่งแวดล้อม	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น รับจากพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ณ วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๖๑
๔๕. รับโล่รางวัลนวัตกรรมผู้สูงอายุ เพื่อความเหลื่อมล้ำในสังคมผู้สูงอายุนวัตกรรม “ถุมือพยาบาล” Thailand social Expo ๒๐๑๙ “Partnership for Sustainability” ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๖๒ ณ Challenger Hall ๒ จูปีเตอร์ ๗ Impact Muang Thong Thani	สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว) รับจาก นางไพรวรรณ พลวะ อธิบดีกรมกิจการผู้สูงอายุ
๔๖. ได้รับคัดเลือกเป็น อปท. ที่มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น ประจำปี ๒๕๖๔ “ด้านสิ่งแวดล้อม” วันที่ ๑๗ กันยายน ๒๕๖๔	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
๔๗. ได้รับคัดเลือกให้เป็น อปท. ที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้รับ	สถาบันพระปกเกล้า

ชื่อรางวัล	หน่วยงาน
โล่รางวัลพระปกเกล้า ประจำปี ๒๕๖๔ วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ (ถือเป็นครั้งที่ ๗)	
๔๘. รับเกียรติบัตร ที่เทศบาลตำบลเกาะคา เป็นหน่วยงานที่มีผลการประเมินคุณธรรม และความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and Transparency Assessment : ITA) ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๔ ในระดับ AA เนื่องในวันต่อต้านคอร์รัปชันสากล (ประเทศไทย) จังหวัดลำปาง	คณะอนุกรรมการ การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตจังหวัดลำปาง ณ วันที่ ๙ ธันวาคม ๒๕๖๔
๔๙. รับประกาศนียบัตรเชิดชูเกียรติ ที่เทศบาลตำบลเกาะคา เป็นหน่วยงานที่ได้ผลการประเมินคุณธรรม และความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ประจำปี ๒๕๖๔ หน่วยงานที่มีผลคะแนนระดับ AA	สำนักงานป้องกันและปราบการทุจริตและประพฤติมิชอบ
๕๐. รับเกียรติบัตร ที่เทศบาลตำบลเกาะคา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีผลคะแนนผ่านเกณฑ์ การประเมินในรอบการประเมินของสถาบันการศึกษา ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๕ ให้ไว้ เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๖๕	สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
๕๑. ได้รับการคัดเลือกให้เป็น อปท. ที่มีความเป็นเลิศในด้านความโปร่งใส และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้รับโล่รางวัลพระปกเกล้า ประจำปี ๒๕๖๕ วันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๖๕ (ถือเป็นครั้งที่ ๘)	สถาบันพระปกเกล้า
๕๒. ประกาศนียบัตรเชิดชูเกียรติ เทศบาลตำบลเกาะคาเป็นหน่วยงานที่ได้ผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐประจำปีงบประมาณ พ.ศ ๒๕๖๕ หน่วยงานที่มีผลคะแนนระดับ AA	สำนักงานป้องกันและปราบการทุจริตและประพฤติมิชอบ

๓. เกียรติประวัติหรือรางวัลที่เคยได้รับผลงานซึ่งแสดงถึงการเป็นผู้ประสบความสำเร็จในวิชาการหรือวิชาชีพ

ชื่อรางวัล	หน่วยงาน
๑. รางวัลผู้หญิงเก่งประจำปี สาขานักการเมืองท้องถิ่นสตรีดีเด่น ปี ๒๕๕๒	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนาสตรี
๒. รับรางวัลผู้หญิงเก่ง ปี ๒๕๖๐ สาขา นักการเมืองท้องถิ่น	

ชื่อรางวัล	หน่วยงาน
	กรมส่งเสริมสถานภาพสตรีในพระ อุปถัมภ์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า โสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ	นางสาวกาญจนา มาลัยทอง
วัน เดือน ปีเกิด	๑๒ เมษายน ๒๕๑๘
สถานที่เกิด	๕๔๖ หมู่ที่ ๗ บ้านหนองห้า ตำบลพระบาท อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	๕๔๖ หมู่ที่ ๗ บ้านหนองห้า ตำบลพระบาท อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๓๐	สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนวิชานารี ๑๗๖ ถนนเจริญประเทศ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
พ.ศ. ๒๕๓๔	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวิชานารี ๑๗๖ ถนนเจริญประเทศ ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
พ.ศ. ๒๕๓๗	สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. โรงเรียนลำปางพาณิชยการและเทคโนโลยี (LCCT) ๑๗๓ ตำบลชมพู อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๑๐๐
พ.ศ. ๒๕๔๐	สำเร็จการศึกษาระดับ ปวส. โรงเรียนลำปางพาณิชยการและเทคโนโลยี (LCCT) ๑๗๓ ตำบลชมพู อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๑๐๐
พ.ศ. ๒๕๔๒	สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิทยาลัยโยนก คณะบริหารธุรกิจ สาขาการจัดการ ๔๔๔ หมู่ ๒ ถนนวิชิตราษฎร์ ตำบลพระบาท อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
พ.ศ. ๒๕๔๖	สำเร็จการศึกษาระดับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู ปวค. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ห้องเรียนวัดบุญวาทย์วิหารลำปาง)
พ.ศ. ๒๕๕๑	สำเร็จการศึกษาปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก
ปัจจุบันทำงาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยและผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย

กาญจนา มาลัยทอง, ชุนหาญ นิตตา, จิตรา เครือตัน (๒๕๕๑). การศึกษาผลการประเมิน ปัญหาและแนวทางแก้ไขการประเมินภายนอกของโรงเรียนขนาดเล็ก อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง.

พระครูสังวรสุตกิจ, หัวหน้าโครงการ, พระมหาภาณุวัฒน์ ปฏิภาณเมธี, พระครูสุตชยาภรณ์, พระมหาสุทิน สุทินโน, พระมหาภิรติ วรกิตติ, อนุสรส เพชรนิล, สุทธิพร ปัญญาผาบ, จิรศักดิ์ ปันลำ, ณรงค์ ปัดแก้ว, กนกกริชต์ เก่าศิริ, เกษวรี สว่างวงศ์, นิพนธ์ อินทวิสิฐ, นพดล อินทรเสนา และ กาญจนา มาลัยทอง (๒๕๕๖). กระบวนการบูรณาการการจัดการเรียนการสอนผ่านการชำระตำนานมูลศาสนาบ้านเอี่ยมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตแพร่ ห้องเรียนวัดบุญวาทย์วิหาร จังหวัดลำปาง: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

ชื่อ	นายรัช คิดอ่าน
วัน เดือน ปีเกิด	๒๖ มกราคม ๒๕๒๒
สถานที่เกิด	๖๒ หมู่ที่ ๑ บ้านบุญนาคพัฒนา ตำบลบุญนาคพัฒนา อำเภอมือง จังหวัดลำปาง ๕๒๐๐๐
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. ๒๕๓๖	สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนบ้านบุญนาค อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๔๐	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๔๐	สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมสนามหลวง นักธรรมชั้นเอก จากสำนักเรียนวัดพระเจดีย์ขาวหลัง อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๔๑	สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๔๒	สำเร็จการศึกษาพระปริยัติธรรมสนามหลวง สอบไล่ได้บาลีประโยค ๑-๒ จากสำนักเรียนวัดพระเจดีย์ขาวหลัง อำเภอมืองลำปาง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๔๗	สำเร็จการศึกษานุปริญญาศิลปศาสตร การพัฒนาชุมชน (อ.ศศ.) สถาบันราชภัฏลำปาง อำเภอมือง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๕๐	สำเร็จการศึกษาระดับบริหารธุรกิจบัณฑิต การจัดการทั่วไป (บ.ธ.บ.) มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง อำเภอมือง จังหวัดลำปาง
พ.ศ. ๒๕๕๑	สัมฤทธิ์ผลตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรม วิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
พ.ศ. ๒๕๕๑	สัมฤทธิ์ผลตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฝึกอบรม วิชากฎหมายลักษณะพยาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
พ.ศ. ๒๕๕๒	สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ สาขา รัฐศาสตร์ วิชาเอกการเมืองการปกครอง (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอมืองน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
พ.ศ. ๒๕๖๕	สำเร็จการศึกษาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม (พธ.ม.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอมืองน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัจจุบันทำงาน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง

ประสบการณ์ทำงาน

พ.ศ. ๒๕๕๓

นักวิชาการพัสดุ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๔

นักจัดการงานทั่วไปฝ่ายงานอาคารสถานที่ วิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง

พ.ศ. ๒๕๕๓

เจ้าหน้าที่ห้องสมุด มจร. ห้องเรียนวัดบุญวาทย์

พ.ศ. ๒๕๖๔

นักวิชาการพัสดุ มจร. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๑

นักจัดการงานทั่วไปฝ่ายงานอาคารสถานที่ วิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๒

นักวิชาการศึกษาฝ่ายงานกิจการนิสิต วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๔

นักจัดการงานทั่วไป มจร. วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พ.ศ. ๒๕๖๕ - ปัจจุบัน อาจารย์ผู้ช่วยสอนในรายวิชาพุทธศาสนากับสังคมสงเคราะห์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นคร
ลำปาง

